

ועל כן נבוא לבאר מה היה יסוד ושרש העון של חטא העגל, כדי שלא יהיה לנו שייכות לאותו החטא.

שורש חטא העגל יסודו באי אחדות

[ב] הנה חטא העגל היה עוון עבודה זרה, אבל מבואר ברמ"ק (אור יקר פ' קדושים) ובכללי יקר (פ' שמייני) שחטא העגל שורשו בא מכח הקנאה והפירוד.

וכך כותב הרמ"ק: "אמנם אחר שחטאו בעגל שלט בהם יצר הרע ותחילתו בשנאת חנם ופירוד הלבבות כו" (ועיינו בכללי יקר מה שהביא לדברי חז"ל בתו"כ שהשוו בין חטא מכירת יוסף לעגל).

ואת עצם הדמיון בין עבודה זרה לאחדות, מצינו מפורש בדברי חז"ל (ילקוט"ש דברים רמז תלת; ראה בש"ש בהקדמה) שאמרו: "אמר להם (יעקב), אני מתיירא שמא לאחר מותי תשתחוו לאלילים לפי שאתם בנים של ד' אמהות. אמרו לו, אינו אומר "למשפחותם לבית אמותם" אלא "לבית אבותם", כשם שאתה אחד ועובד לאחד כך אין אנו עובדין אלא לאחד, הה"ד (מלאכי ב, ה) הלא אב אחד לכלנו הלא אל אחד בראנו".

הרי מבואר מדברי חז"ל, שמה שבאו מכמה אמהות, זה סיבה שיעבדו לעבודה זרה. אלא שבפשטות לא מובן כלל הקשר והשייכות בין עון עבודה זרה לאי האחדות.

אבל ביאור הדברים עפ"י הבית דוד (דרשות בית דוד דרוש ו) שכותב כדלהלן:

"כאשר העובד עבודה זרה הוא כופר באחדותו יתברך ומשתף לו דבר אחר כאמור, ככה לעומת זה עון המחלוקת ופירוד הלבבות ההוה בין אנשי האומנה הישראלית, הוא עצם הכפירה כמו כן באחדותו יתברך שמו, כי שורש אחדותו יתברך שמו הוא מחייב שיהיה כללית העם הקדוש הישראלי מתאחדים יחד באהבה ואחזה וריעות אגודים יחד צמודים כאיש אחד מבלי שום פירוד והתחלקות, כי כן כאשר הבורא יתברך שמו הוא האחד הפשוט ההחלטי – לא כאחד הזוגי ולא כאחד המספרי ולא כגוף אחד המורכב מאברים רבים מתחלפי המוג והתכונה ולא כבנין אחד המחובר מעצמים רבים, אפס כי הוא האחד הפשוט בתכלית הפשיות אשר אין ערוך אליו בכל נבראי מטה ונאצלי מעלה כו', לעומת זה העם הקדוש הישראלי בהיות נשמתם אצולה ממקור האחדות כאשר כינוה החכמים האמיתיים בתואר "חלק אלוה-ממעל", לזאת גם המה מחוייבים להתאחד יחד, להיותם צמודים וקשורים זה בזה יותר מהתאחדות הגוף האחד המחובר מאברים רבים, יען כי שורש נשמתם הוא האחדות אשר אין שם מהפירוד וההתחלקות כלל, והתאחדותו יחד זה בזה מעיד על אחדותו יתברך שמו כו', ולזה סידרו לנו מסדרי התפילות "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" והוא מבואר לפי דרכינו, כי אחדות העם הקדוש הישראלי הוא מעיד על אחדותו ית"ש. ולזאת הנה הוא **מבואר קושי עון המחלוקת כי הוא ממש כעבודה זרה, יען כי הפירוד ההוה מן המחלוקת הוא היפוך האחדות וכאילו מעיד על עצמו שאין לו חלק באלוקי ישראל אשר הוא מקור האחדות כו"'**

ומוסיף הבית דוד דבר חידוש נורא: "וזהו עיקר שורש פורה רשא ולענה מיצרא דעבודה זרה אשר לא נתבטל גם על ידי תפילת אנשי כנה"ג, ובייא בייא האז דאחריביה למקדשא כו' ועדיין השטן מרקד בינינו בעוה"ר כו'. היות כי אנשי כנה"ג הגם כי ביטלו ליצרא דעבודה זרה, עכ"ז לא נתבטל על ידם רק היצר הרע החיצוני – והוא העבודה בפועל ממש, אמנם עיקר פנימיות היצר הלו הטמון בלב של אדם והוא המסיתו על הפירוד וההתחלקות להפרד מרעהו ולהיות מפריד בין חבדקים על ידי שילוח לשונו ולשנוא את רעהו בלבד על לא חמס בכפו וזולתו מהדמות המסבבים על המחלוקת אשר הוא עצם יצרא דעבודה זרה בפנימיות, אותו לא יכלו לו גם אנשי כנה"ג להכניעו ונאשר על עמדו!"

ביאור נוסף מצאנו, לענות על השאלה מדוע הקדים הכתוב "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת":

החתם סופר בדרשותיו (חלק ב, דף רפ ט"ז) מבאר זאת:

תהילותיו של איש הם, כשסר לגמרי מהרע ואז עושה טוב, שלא יהיה "עירוב טוב ורע".

* יש לצרף לכאן את דברי התקוני זהר (תקון יג, דף כז, ב) בביאור המזמור, שהליכה בעצת רשעים היא על דרך עצת הנחש לאכול מ"עץ הדעת טוב ורע", כלומר לעבדו, כמו שיעץ הנחש לחוה]. והנדבק מלשון "עץ", שהסטרא אחרא מיעצת לאדם שטוב לו לעבור עבירה, כשם שיעץ הנחש לחוה]. והנדבק בבחינת "אשרי" הוא ההפך, שהוא כ"עץ החיים" (מתוק מדבש) שנאמר בו ואכל וחי לעולם]. ועלהו לא יבול [שאין בו שום חלק רע. נראה הביאור: בשונה מעץ הדעת טוב ורע שעניינו עירוב טוב ורע].

ובספר "אהבת ישראל" (ויזניץ, הובא בליקוט ייד דוד"י): "לא כן הרשעים כי אם כמך אשר תדפנו רוח": "מוץ" הוא "כלאים", עירוב טוב ורע.

* בדברי האהבת ישראל לכאורה צריך ביאור, מה ענין מוץ לכלאים, וצריך תלמוד. [ועפ"י מענה "לדופק בתשובה": שהמוץ מעורב עם גרעיני החיטה כמו כלאים].

אבניה ברזל / רב יהודה אייזנשטיין, מח"ס

'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

יסוד 'חטא העגל' היה חיסרון באי אחדות (ולכן 'ביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם')

וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם (לב, לד)

[א] חז"ל אומרים (סנהדרין קב, א) "אמר רבי יצחק, אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם, שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון, שנאמר וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם".

ופירש רש"י (עה"ת) עה"פ הנ"ל: "עתה שמעתי אליך מלכותי יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל".

וקשה, שהרי אמרו בגמ' בסנהדרין (כו, ב) ש"פוקד עון אבות על בנים" רק כשאזוזים מעשה אבותיהם בדיהם, וא"כ אין סיבה להעניש על החטאים בכל הדורות אם אין להם שייכות לחטא העגל.

[ואין לומר שזהו רק ענין של פרעון החוב בצורה של תשלומין בכל הדורות (עי' איכ"ר פ"א), שהרי רק כשהם חוטאים ונענשים על העון אז נפרעים מהם גם על חטא העגל - וכלשון הפסוק "וביום פקדי ופקדתי עליהם", וכמו שמבואר בדברי רש"י הנ"ל: "ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות"].

ומבאר המשך חכמה (ויקרא טז, ל) שאכן כל החטאים של "בין אדם למקום" יש להם רושם משורש העגל, ולכן כשישראל חוטאים בדברים שבין אדם למקום אז פוקד עליהם חטא העגל. ומוסיף שזהו שאמרו "כי אתה סלחן לישראל" - על כל החטאים שבין אדם למקום, שהרושם הוא משורש העגל ששם נאמר "סלחתי כדברך".

ויש לציין גם מה שכותב הבית יוסף (או"ח סי' לב) בשם השימושא רבא, שצריך שיהיה שער של התפילין מעגל, כדי שיזכור מעשה העגל ולא יחטא דכתיב (יהושע כב, יז) "המעט לנו את עון פעור אשר לא הטהרנו ממנו".

אספקלריא אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב אשרי האישי - פנינים והארות מכל הדורות /

ישראל אברהם קלאר

אשרי האישי גוי. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובה מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"? - ביאור הירושלמי שנלמד מכאן ש'סור מרע' שווה במעלתו ל'עשה טוב', וביאור החתם סופר

מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"?

ביאור הירושלמי

בתלמוד ירושלמי (קידושין פ"א ה"ט - דף כב, ב) מובא מזמור א' בין שלושה מקורות לכך שהנמנע מעבירה מקבל שכר כעושה מצוה:

"גמ'... תמן תנינן: הא כל היושב ולא עבר עבירה ונותנין לו שכר כעושה מצוה? (וכו').

אמר רבי מנא (תהלים קיט): "אשרי תמימי דרך - ההולכים בתורת ה'" = כהולכים בתורת ה'.

אמר רבי אבון: "אף לא פגלו עולה - בדרךיו ה'לכו" = כבדרכיו הלכו.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: מה כתיב? "אשרי האישי אשר לא הלך בעצת רשעים": מכיון שלא הלך בעצת רשעים - כמו שהלך בעצת צדיקים".

* ישנם שני ביאורים, לבאר מאיזה דיוק בלשון המזמור דייק האמורא הירושלמי רבי יוסי בי רבי בון, שמי שלא הלך בעצת רשעים הרי הוא כמי שהלך בעצת צדיקים.

לפי אחד הביאורים דבר זה נלמד ממה שכתוב "אשר לא הלך בעצת רשעים" ולא נאמר "אשר הלך בעצת צדיקים".

אמנם יש בדברי הירושלמי ביאור נוסף: שהדיוק הוא מהשאלה שבה אנו עוסקים בשבועות האחרונים, **מדוע הקדים הכתוב "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"?**

וכמו שאר הביאורים שהוזכרו עד עתה, גם ביאור הירושלמי נע על ציר "סור מרע ועשה טוב":

פתח בסור מרע וסיים בעשה טוב, לומר, שמי שאינו הולך בעצת רשעים, הרי הוא כמו מי שהולך בעצת צדיקים. שאם ישב אדם ולא עבר עבירה למרות שיצרו פתה אותו לכך, נותנים לו שכר כשכר עושה מצוה.

* ויעויין שם בירושלמי, שמכח סתירת לשון המשנה הוכיחו שמה שהנמנע מעבירה יש לו שכר כעושה מצוה, אין זה בכל מקרה ואופן. אלא דוקא:

או - במי שבא לידו יספק עבירה, ונמנע מלעבור - שגדר את עצמו גם מלעשות מעשה שאין ודאי שהוא כרוך בעבירה.

או - במי שייחד לו מצוה אחת ולא עבר עליה מימיו [גנון כבוד ואם].

* בסוגייה זו, אם הימנעות מעבירה הרי היא כמצוה, יש לציין גם לדברי המשנה המפורשת במסכת מכות (פ"ג מט"ו):

"כל היושב ולא עבר עבירה - נותנין לו שכר כעושה מצוה".

ביאור החתם סופר

וכותב החרדים (נדיעת הבורא יתברך פ"ז): "וכן בעשייה זוהי לעם אשר בחר "והאבת לרעך כמדרך" "לא תקום ולא תטור את בני עמך" "לא תשנא את אחיך וכו'", המצוות שבין אדם לחבירו כיון יתברך לעשותה ייחוד אחד כדי שיהיו דוגמת של עולמות שעליהם אצילות בריאה יצירה שכולם מיוחדים, ואם חלילה וחס יהיו מחלוקת ופירוד ביניהם לא ישרה בתוכם, כדפירש רשב"י על פסוק "והוא אחד ומי ישיבנו" שדקדק שלא אמר הכתוב "והוא אחד" אלא "והוא אחד" שרצה לומר שלא ישרה במקום פירוד אלא במקום ייחוד ופי' מי ישיבנו על דרך כי הא דאמרו רז"ל כשישראל בשלום זה עם זה אין שטן נוגע בהם כו'. ולכן נתאחד גלותינו על עון מחלוקת ושנאת חנם שהוא בינינו שעדיין לא הטהרנו ממנו, שכל העולמות קשורים זה בזה והבהרות פירוד בתחתון גורם דוגמת פירוד בשלשה אשר עליו ואין לך עבודה זרה גדולה מזו".

מסח המחלוקת הכנסת נהיה בית עבודה זרה
ומסחי החרדים: "ולכך אמרו בגמ' (יבמות צו, ב) שפעם אחת היה מחלוקת בבית הכנסת של טבריה וקם אחד ואמר שבעבור אותו עון יהיה אותו בית הכנסת בית עבודה זרה מדה כנגד מדה, וכן היה".

המעלים עינינו מן הצדקה כאילו עובד עבודה זרה
עוד כותב המהר"ל (נתיב הצדקה פ"ב) לבאר מה שאמרו חז"ל "כל המעלים עינינו מן הצדקה כאילו עובד עבודה זרה", וז"ל: "ואם מעלים עינינו כאילו אינו אחיו, הרי הוא פורש מישראל שהם עם אחד ובשביל שישאלהם הם עם אחד יש להם אל אחד, וכמו שאנו אומרים "אתה אחד ושמן אחד ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ", ולפיכך אם מעלים עינינו מן הצדקה ואינו מורעם על ישראל הרי הוא יוצא מן מה שישאלה הם עם אחד והם לא אחד, והציגה מן האחדות נחשב כאילו דבק בע"ז לגמרי שהוא יוצא מן האחדות. ולפיכך כתיב בפסוק זה "ורעה עינך באיך האביון", שכוונת הכתוב שכיון שהוא אחיך והוא אביון יש לך לרעה עליו".

ג) וע"פ כל האמור מבורר היטב דבריהם של הרמ"ק והכלי יקר שיסוד ושורש חטא העגל היה בשנאת חנם ופירוד הלבבות.

ולכן כל עוד שיש לנו פגם ב"אחדות", נחשבים אנו "אוחזים מעשה אבותיהם בידיהם", וניתן להעניש אותנו על חטא העגל.

יום הכפורים הוא יום שימת אהבה ורעות

ד) וע"פ האמור נבין מדוע מהותו של יום הכפורים מוגדר בנוסח התפילה (במוסף אחרי עבודת יום הכפורים) "נתת לנו את יום צום כו' יום שימת אהבה ורעות יום עזיבת קנאה ותחרות".

ומקורו בפרקי דר"א (פרק מה) שאמרו: "מה מלאכי ישראל אין בהם אכילה ושתייה, כך ישראל לא להם אכילה ושתייה כיום הכפורים כו', מה מלאכי השרת שלום ביניהם, כך ישראל שלום ביניהם ביום הכפורים כו', והקב"ה שומע עתירתן של ישראל מן הקטיגור שלהם ומכפר כו'".

וזה טעון הסבר, מדוע מהותו יום הכפורים הוא "יום שימת אהבה ורעות ועזיבת תחרות", מה השייכות בין האחדות לכפרת יוה"כ?

אולם מאחר ומחילת העוונות שאנו זוכים בכל שנה ושנה ביוה"כ, שורשו הוא מכת המחילה שמחל הקב"ה על חטא העגל, וכפי שמבואר בתנא דבי אליהו (זוטא סו"פ ד): "ארבעים ימים האחרונים שעלה משה שנייה להר סיני כו' גזר ישראל יום צום כו' ולמחרת השכימו ועלו לפני הר סיני, הן בוכין לקראת משה ומשה בוכה לקראתם, עד שעלתה אותה בכייה למרום. באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה עליהן, ובישרה אותן רוח הקודש בשורות טובות ונחמות, ואמר להן, בניי נשבע אני בשמי הגדול שלי, שתהא לכם בכייה זו בכיית שמחה, ויהיה לכם יום זה יום סליחה וכפרה ומחילה, לכם ולבניכם ולבני בניכם עד סוף כל הדורות".

ונאמר (ישעיה מו, כה) "אנכי אנכי הוא מוחה פשעין לבנתי", ומפרש הרד"ק שם: הכפל של מלת "אנכי" בא לחוק, ר"ל אנכי הוא ששלחתי פשעם לדור המדבר – ואנכי הוא הסולח ומוחה פשעיהם בכל דור ודור.

ולכן כמו שבכל חג בכדי לזכות להארת המועד יש את דרך העבודה של כל מועד ומועד, כך גם ביום

הכפורים כדי לזכות לאור של ה"שלחתי כדברך", צריכים אנו לתקן את יסוד ושורש העון של חטא העגל, שכאמור עדיין יש לנו שייכות לזה, והוא כאמור האחדות.^א

ולכן מובן היטב שיום הכפורים מהותו של יום הוא "יום שימת אהבת ורעות" ו"יום שאין בו קנאה ותחרות".

"לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן"

ה) אלא שעדיין עלינו לבאר את כונת פרקי דר"א שדימה את הענין למלאכים, וכפי שאמר: "מה מלאכי השרת שלום ביניהם, כך ישראל שלום ביניהם ביום הכפורים כו', והקב"ה שומע עתירתן של ישראל מן הקטיגור שלהם ומכפר כו'".

והביאור הוא שהחיסרון באחדות הוא מחמת שהאדם משתף את ה"אני" שלו, ומהות המלאכים שכל מלאך ומלאך יש לו מעלה ושליחות אחרת וכל אחד מכיר בעבודתו ולא נוגע בשליחות של השני. וכפי שכותב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה, וכפי שאומרים בברכות ק"ש "וונתנים רשות זה לזה להקדיש ליוצרים".

ובחטא העגל פגמו מלהיות דומים למלאכים, וכפי שאמרו בגמ' בע"ז (ה, א): "לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנאמר (תהלים כו, ה) "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם" חבלתם מעשיכם "אכן כאדם תמותו", ופרש"י שם "אלהים אתם – מלאכים".

וכשהאדם יחיד בעולמו ואינו הולך אחר ה"אני" שלו וזו יש אהדות בין כולם, הרי הצלם אלוקים בשלימותו והוא דומה לעליונים. וכפי שכותב המהרש"א (יבמות קג, ב): "כי האדם נברא בצלם אלהים נשמתו מעליונים גם גופו ממקום שהורו מקום המזבח שמשם משתינו של עולם ושהוא יחיד בתחתונים כה' בעליונים שעל כן נברא יחיד, וכשבא החטא על חוה ע"י חטא שאכלו מעץ הדעת כו' בזה התבל הוזהא כו', עד שבאו ישראל להר סיני שאז פסקה זוהמותן וחזרו להיות בצלם אלהים כמ"ש אני אמרתי אלהים אתם גו'".

ולכן במתן תורה פסיקת הוזהומא בא מכת "ויוחן שם ישראל כנגד החר" כאיש אחד בלב אחד. וכפי שכותב הרמ"ק: "הענין שפסקה זוהמותן ונסתלקה שנאת חנם ותחרות מבניהם, ולכך היו בלב אחד אלו

^א וזאת מלבד מה שעוון חטא העגל הוא השורש לכל החטאים [כמו שחטא אדה"ר הוא שורש כל החטאים, ובמתן תורה פסקה זוהמותן ובחטא העגל שוב פגמו ונפלו. וכפי שכותב הגרי"א (יחל אור ח"ג טו, א): "יוכן הוא במתן תורה חזרו לעץ החיים והיה חיות ממלאך המות ומכלא, וזוהו בעגל לחטא אדם הראשון". ובגוש החיים (א, ו) בהגיה: "ונמשך הענין כן עד עת מתן תורה שאז פסקה אותה הוזהומא מתוכם כמו שאמרו רז"ל ולכן אחר כך בחטא העגל אמרו רז"ל שבא שטן ותרבב כו' היינו שבא מבחוץ כמו בענין חטא אדם הראשון כ"ל כי מתוכם נתגרש ועל ידי חטא העגל חזרה אותה הוזהומא ונתעברה בתוכם כבתחילה".

והנה הגרי"א חבר (הגדש"פ יד חזקה ד"ה אילו נתן לנו) כותב: "כי עיקר חטא עץ הדעת היה שפרי זה גרם תאוה לאדם לחקור במושכלות בשכל האנושי להבחין טוב ורע ע"פ שכלו, ושלא לסמוך על האמונה לבד", וגם בחטא העגל הוא כותב: "שנמשכו אחר הקירית שכלם ע"פ דעת הערב רב שהטעו אותם", וע"ע בדברי הג"ר אייזיק שר זצ"ל (לקט שיחות מוסר עמ' 219) שכותב: "וכן עד סוף כל הדורות אין עם ישראל חוטא אלא מפני סיבה פנימית זו – שהעם החכם והנבון נמשך אחר שכלו ותועה ומתעה לעבוד ע"ז את האל זר היצח"ר הצפון בלבו של אדם, וזהו חטא העגל כו' שטעו לשמוע אל שכלם כו'".

ויש מקום לדון שכל זה קשור לענין ה"אחדות" שנתבאר להלן בפנים, כי יסוד הכל הוא אם האדם מכניס להליכות החיים את ה"אני" שלו או לא, וכשהאדם מכניס את ה"אני" שלו הרי זה גורם פירוד בין זה לזה, ובהמשך הפגם הזה גורם לילך אחר הקירית שכלו (וצריך מקור לזה). וא"ש דברי הבית הלוי שהרחיב ביסוד חטא העגל שלא הלכו בתמימות אחר ציווי ה', שלכן התיקון לזה הוא ההליכה בתמימות אחר ה' "כאשר צוה ה' את משה", ועי"ש מש"כ שם הסוכות הוא ג"כ כנגד זה "לכדת אחרי במדבר", וכאשר האדם הולך בתמימות אחר ה', הרי הוא מסלק את ה"אני" שבו. ונמצא שענין התמימות וענין האחדות יסוד אחד לזה.

^ב פ"ב מהלי יסודי התורה ה"ה.

עם אלו כו"מ. והרחיב בזה גם האלשיך (פר' יתרו) שזוהו "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו" וע"ש.

וממילא כשבאים אנו לזכות להארת "שלחתי כדברך", עלינו להעמיד עצמינו מתוקנים מיסוד ושורש חטא העגל שהוא הפירוד, ולכן בהכרח עלינו להעמיד עצמינו בצורה המתוקנת בצלם אלוקים שלא יהיה פירוד בין זה לזה דוגמת יחיד בעולמו. וזהו שאמרו "יום שימת אהבה ורעות" דומיא דהמלאכים.

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעור: 0733-718134 (212)

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'תורת רפאל', עיה"ק

יושלים

הארת גוף האדם

וַיֵּרָא אֱהֱרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְהָיָה קָרֶן עֹזר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִפְּנֵי אֱלֹהֵי (לד ל)

קרינת העזר' מכת ה'אור'

כתב הגרי"א (תיקו"ז מב): 'תחילה היה לו גופא דכתנות אור, ולכן התמלא הבית כולו אורה, וכן היה אחר התקרבו בסיני, כי קרן אור פניו, ועם עומק אמריו, יראתי לגשת אליו, אך כיון שנפתח כבר פתח כחודו של מחט (לעיל פר' תצוה), נמשיכה נרצה אחריו.

ולפתח דבר, יש להתבונן, אם כבר בתחילתו היה גופו של משה ככתנות אור, ולכך התמלא הבית אורה בלידתו (סוטה יב.), למה נצרך אחר כך מקור נוסף לקירון פניו, כמו שהביא רש"י בשם המדרש (שמו"ר טז ו, ו) תנחומא תשא כ) 'מינן זכה במש רבנו לקרני הוה, מן המערה'.

מציאת חן

בטרם הושם משה בנקרת הצור, היא המערה, נאמר (לג יג-ט) 'ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה. ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא הלא בלכתך עמנו וגו'. ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם. ויאמר הראני נא את כבודך. ויאמר אני אעביר כל טובי על פיך וקראתי בשם ה' לפניך. ושנינו בפסיקתא גם את הדבר הזה, מהו גם, לפי ששני דברים שאל משה, להודיעו דרך בקשת רחמים, ולראות את הכבוד, לכך נאמר גם את הדבר הזה. והיינו שגם גילוי מידותיו במערה, באו למשה בזכות מציאת חן בעיני השי"ת.

וכבר העיר הרמב"ן (בראשית ו ח) שמלבד משה רבנו, נזכר ענין מציאת חן אצל עוד שלשה, נח (שם) וינח מצא חן בעיני ה', יוסף, (שם לט כא) ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר' ואסתר (ב טו) ויתהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה. ויש להתבונן מהו הצד השווה בין כל מוצאי חן.

אמרו חז"ל (סוטה מז.) 'חן תורה על לומדיה, חן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו, וי"א חן מקום על יושביו, והיינו כי נח היה מחויב את מקומו של עולם, יוסף מצא חן בעיני פוטיפר שלקחו, משה בעיני ה' שלמד תורת משה, ואסתר בעיני אחשוורוש, אע"פ שירקקות היתה, כי החן אינו כיופי התואר או כיופי המראה, אלא הוא מעט מגילוי הפנים אל החוץ. ובכל אלו כיון שנקבע קשר פנימי ביניהם, אע"פ שחיצוניותם אינה תואמת למי שחפץ בהם, הרי הקשר נותן לבעלים טעם פנימי בקניינו, ושוב אין מחיצות החיצוניות מונעת את טעמו בפנימיות'.^א

^א ויש לצרף מה שביאר הרע"א (רע"א עה"ת) 'ויוחן ישראל נגד ההר' שהכונה נגד היצר הרע שמכונה הר כמבואר בגמ' בסוכה (נב, א).

^ב ובספרא דצניעותא (פ"ה) נאמר 'ומשה לא ידע כי קרן עזר פניו, היינו דכתיב כתנות עזר. וביאר הגרי"א, שאחר שחטא חזר לגוף דעשייה כתנות עזר משכא דחויא, ומשה זכה לאספקלריא דנארא, שגופו נודכך כידוע, וקרן עזר שלו ונעשה כלו אצילות, שעזר שלו נעשה מלכות אצילות וזהו קרין עזר, ויבואר להלן.

^ג ורשב"ם כתב הפירוש, ש'גם את הדבר הזה', הוא 'קירון פנים' שכתוב בו 'נגד כל עמך אעשה נפלאות'.
^ד וראה רמב"ן (לג יד) שהחן הוא 'ידקות הדעה'.

אספקלריא לפרשת כי תשא תש"ב

מאחר שהתברר ענין החן, שומה עלינו לבאר שייכותו אל קרני ההוד, עליהם אמרו משה רבנו זכה לקרני ההוד מן המערה.

האור בוקע מתוך העור

דבר זה כבר שני ומשולש בביאורי אדוננו הגר"א לספר משלי, שכתב על הפסוק (ג כב) 'ויהיו חיים לנפשך וחו לגרורותיך', שהיא מדבר על הדבקות בחכמה ובינה, ועל החכמה אמר 'חיים', כי מחמת החכמה 'חיים לנפשך', שנאמר 'החכמה תחיה בעליה', והיינו הפנימיות של החכמה 'כי באור פני מלך חיים', יתן חיים לנפש, שהוא גם כן בפנימיות, ותבונה שהיא החיצונית של החכמה, יתן 'חן לגרורותיך', שיהיו דברך נשמעים, כמו שנאמר (תהלים מה ג) 'הוצק חן בשפתותיך'. הרי שהחן הוא ביטוי חיצוני הנובע משלימות פנימיות.

והוסיף וכתב (שם כו) 'יש באדם גוף וגויה, גוף הוא חיצוניות, וגויה היא הפנימיות, כתנות עור, כתנות אור, ושם הוא כל המצוות, בסוד על כן באורים כבדו ה', וכוונתו שאף שמן החטא ואילך הגוף נעשה ככתנות עור, ומונע את יכולת השגת טעמי המצוות בפנימיותה, הרי שיש לאדם 'גויה' שהיא פנימיות, ושם הוא מקור האור, שיש בו כדי לזכך את גופו, עדי נעשה 'כתנות אורי', כאשר יגיע לתכלית, ויתגלה בו כבוד הש"ת.

אמור מעתה, כי החן הבוקע מפנימיות 'אור פני מלך', הוא ענין קרני ההוד, כמו שכתב (שם ה ט) שיהיה הוא הדרת פנים, והוא עצמו מבחוץ, וההוד הוא הטוב שממנו אל הדרת פנים^ט, והוד זה הוא

¹ וראה ביאורו לשה"ש (ג) שהמידות נקראו לבוש ביחס למצוות שהן פנימיות, והרחיב לבאר (משלי כ ג) שמידות האדם נחלקים לשנים, הפנימיות, והוא מה שבין אדם למקום, והחיצוניות, מה שבין אדם לחברו, ושבוין נקראים בגדיו וחלוקיו'. כבר הובא (בפי תצוה) מה שכתב (אבן שלמה א יב) 'ימו שאדם מתכבד ע"י הלבוש, ומעלה עליו חן, וכן אין התורה מעלה חן על לומדיה ואין זוכים לכבוד רק אם יש בהם מדות טובות, ולכן נקראות המידות 'חלוקא דרבנן', ומשום כך קרא רבי יוחנן למאני מכוונתיה.

² וראה גם ביהל אור (ח"ג לו): 'יש לכל אבר פנימיות וחיצוניות, וכן במצוות שכנגדן, המעשה והכוונה, ודבריו עשירים במקום אחר (ש"ש א ה, פי א) 'שבמצוות יש שני חלקים, חיצוניות ופנימיות, דהיינו המעשה עצמו, והפנימיות של המצוה, וזה שאמר אע"פ שחורה אני בפנימיות של המצוה, אע"פ נאה אני במעשה של המצוות, שבמצוות אנו עושים כמו שעשו הראשונים'. ומקור לזה בשי"ת הרשב"א (ח"א סי' צד) 'אף המצות שיראה ממשטי הטעמים שנתנה בהם התורה שהטעמים ההם הם תכלית הונוה בהם, אינה תכלית, אלא הטעם ההוא אמת אך הוא כנקודה מתעולתית ומכוונתית. והדברים הנעלמים הרמוזים בתוכה לאשר חננם השם יתברך אין להם תכלית'. וראה בנפש החיים (ש"א כב) שכל כוונת האר"י הם קצת הארה לטעמי המצוות, וממנתם רק כדי שיתבונן כל אדם לפי שכלו והשגתו עד היכן מגיעים פרטי מעשיו והשפיע בעולמות העליונים.

³ והיינו כי הזיכרון והבירור מן הרע, הוא האור המתגלה מתוך הכתנות עור, שהם תולדת החטא, כעין מה שאמרו (פסחים ב) 'קריה רחמנא לנהורא אורי, ופירש רש"י 'לאו קריאת שם הוא, דתימא שקרא את שם האור יום, אלא: קרא לבריאה המאירה, שברא מהוד מעטה לבושו', לאמור, כי ראשית הבריאה ביוהי אורי' היא גילוי של הוד מעטה לבושו, הבוקע כל חציצה ומסך הנוצרים מטעיות אנוש, ומעמידים את כל התפוחות העולם, אל תכלית הנהגת הייחוד, שעניינה גלות את דבר הש"ת.

⁴ וכן הוא בהקדמת תיקו"ז (יב) 'ביגין דבשבת ויומין טבין מתלבשין שבתין בכתנות אור, אמר הניבא על כן באורים כבדו ה', ואוקמוהו רבנן כבדוהו בכסות נקיה, וביאר הגר"א דהיינו בכתנות אור, וגם בשבת (קיד) 'מבאר שבמלבושי שבת מתקיים 'ובבדתי, והיינו כי הכבוד מורה על קדושה פנימית, כאמור (שניה נח יג) 'לכבוד ה' מכוונת, וכבר הרחבנו בזה לעיל בפר' תצוה.

⁵ וזה עומק האמור במחזור ויטרי (רלט) 'חנוכה, חן בכ"ה כסליו, מצאו חנוכה, מצאו חנינה, ויש להבין מה שנתנה חנוכה משאר מצוותים שנקבע כחג לימצאות חן. אכן, כבר כתוב (תיקו"ז יג, כח:) שחנוכה היא בהוד, והיינו כי הוא מועד דרבנן, ובו גילוי תושב"פ, שרק על ידה מתגלה האור הגנוז בחכמת תושב"כ, וכאמור, בקיעה אור זה, הוא ענין החן.

האור הבוקע מתוך כתנות עור, והזוכה לו גופו הוא 'כתנות אורי'².

ולפום קריאתו הוא פשר האמור בתנחומא (שם) 'כל ההוד שנטל ממתן שכר, אבל הקרן קיימת, שנאמר 'קרנים מידו לוי' (חבקוק ג ד), לאמור כי קרני ההוד הם רק ביטוי חיצוני לפנימיות האדם, המאירה אף את גופו, אך שרשה קיים ועומד במקומו, והוא 'הקרן', של צירוף נשמתו אל העליון ית"י. ולהלן יתבאר ברובד נוסף.

כדברים אלו כתב הרוקח בפירוש תפילת 'ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לוי, שלפי שהיה משה עבד נאמן לזכה לקירון פנים כמלאכי השרת, וזהו 'כליל תפארת בראשו נתת', שהקב"ה האציל מן ההוד אשר לפניו, ויתן על פני משה, לפי שמשה היה כמו נשמה, ולפי שאין העין שולטת בנשמה, לכן 'וייראו מגשת אליו'. והיינו, כי קרינת קרני ההוד, אינה אלא ביטוי לשלימות 'עבד נאמן' ששלימותו אינה רק במעשיו, אלא בהתעלות פנימיות נשמתו³.

ומה נפלאו בדרי צרור המור (ט כח) על הכתוב 'ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה', כי בהשגתו שהציל לא הרגיש ולא נחלש בלא אכילה. לפי שהיה נהנה מזיו השכינה⁴. ולא די שלא נחלש אלא שקרן

² והיינו כי הסט"א אין לה אחיזה אלא בחלק החיצון שבגוף, הוא העור [והמלכות קראת עור] (תיקו"ז ל, קמ), ובהארת הנשמה מבינה יש עליה 'אור', כדלהלן, וסביבו קלי' נה, המצטרפת לטוב או רע, ולכן חל עליה זיו הנובע מהארת הנשמה, בה אין אחיזה לסט"א, ובאדם השלם מתגלות שלמות ערכו על איברי גופו מבחוץ, ובוה נשמר מכל החיצונים שסביבו דקיימי עלן כי כסלא לאוגיא.

³ ענין היהוד ממתן שכר, יתבאר על פי מה שכתב האר"י (לקוטי בראשית) שאדם הראשון היה לו זיהרא עילאה, בסוד כתנות אור, וכיון שחטא נסתלקה ממנו, עד שבא חנוך וחי שלש מאות שנה, ובאותם ש' שנה בירר שם אלהים שהוא בגימטריא ש' עם מילואו [אלוף למיד' הי"י וי"ד מ"ס], ואז מצאה הזיהרה של אדה"ר מקום לנוח בו. כי חטא אדה"ר היה פגם במדת המלכות, הנקראת אלהים, ונחנך בא ותיקן מה שעוות אדה"ר ולקח הזיהרה. עכ"ל. הרי שההוד עניינו הוא בקיעת האור הפנימי, ואמנם זו פנימיות ענין האור, שנאמר 'ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור', ואמרו בתיקו"ז 'והמטבילים זיהירו כוהר הרקיע, זיהירו בגימ' ויהי אור, וכזהו בגימ' יהי אור', לאמור שהארץ' שהיא מדת המלכות, כשהיא מבוררת ומתוקנת הרי היא מזהירה כוהר דבר ה' עצמו, והוא זיהרא עילאה דכתנות אור, כי כאשר הודם שלם, ומקיים עידוד לגלות שם הוי"ה בעולם אזי גופו מאיר כוהר הרקיע, והמקום הראוי להארה זו הוא בעין, כי בו מקום העבודה מצד שם אלקים, עומד יחד עם תכלית השכר, שהוא להתענג על ה' מצד שם הוי"ה, והוא המכוון בבריות האדם להארות א"ך כל מהלכי 'אלקים' הם גילוי שם הוי"ה, ומאיר בהם שם הוי"ה, אך מאחר שאדה"ר חטא, ונמנע הגילוי שנברא לתכליתו, הרי איבד אורו, עד שבא חנוך, ושב לברר מידת אלקים, ונעשה מטי"ט, שרו של עולם, שבו מתגלים כל עניני 'אלקים' שכל סדרי הנהגת העולם. וזו היא הקרן הקיימת לאשר ישוה האדם אל שרשו, כאמור 'ויתהלך חנוך את האלהים'.

⁴ מעלת 'עבד נאמן' על סתם 'עבד' היא, כי כל עבד מציינת ועושה את כל הוראות המלך, ונמצא ששתייכותו אל המלך היא חיצונית, ותלויה בשלימות מעשיו, ברם 'עבד נאמן' כל חפצו ומאוויו הוא שיתקיים רצון אדונו, וכל תשוקתו היא להגדיל את שם מלכו בעולם, וזה מורה על מהות פנימיותו, שיש לו חיבור בעצם החיים אל אדונו, וכשם שהאדם רוצה להתגדל ולהתכבד, כך עבד המחובר בעצמותו אל האדון, מתקיים רצונו זה בהתגדלות שם האדון העליון.

⁵ כוונתו לדברי המדרש (שמו"ז מז ז) 'מיהו היא משה אוכל, מזיו השכינה, שנאמר (תמז ט) ואתה מוחיה את כולם', וכמו שביארו הראשונים שקיים הנפש בהתייחודה בעליון, היא קצוים המלאכים בו, וכשהנפש מתעלה על הגוף בדבקות זו, אף הגוף נמשך אחריה כי היצר הרע הוא המונע את התייחודות, ובלא 'ציה"ר' מתבטלים כחות הגוף, והוא מתקיים בלא אכילה ושתייה. וההכרח לזה הוא, כי משה אמר (דברים ט ט) 'לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, ומשמע שאכל ושתייה, אבל לא לחם ולא מים, אלא היותו זיו השכינה היא היתה אכילתו, וכמו שאמרו (ברכות יז) 'העוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתייה אלא צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, וכבר מצינו שקודם לכן, בימות המשיח תהיה תענית ליתן ובהמתם בהררי אלף, שהן ממוצע בין עוה"ב לעוה"ב, והיא תהא דשא המקיימתם

עור פניו מהזוהר האלהי. והוא לא ידע, כי בנפשו הוא⁵. וזה היה כאלו נולד בזה האור. והיה שקוע בנפשו בלי התפעלות וחדוש בגופו⁶. והיינו, שזיו השכינה לא חל על פניו כאור חיצוני, אלא בקע מתוך חיותו שהתקיימה מצד דבקותו בשכינה, ולכן לא חל כתוספת על גופו, אלא אדרבא, גופו הזדכך על ידי פנימיות נשמתו, עד שלא חפץ מהאור לבקוע מתוכו.

מאדם עד משה

והנה מתחילת בריאתו של אדם כבר מצינו שהיתה הארה בגופו, כאמור במדרש (ויק"ר אחרי כ ב) אמר ריש לקיש בשם רבי שמעון בן מנסיא, תפוח עקיבו של אדם הראשון היה מכהה לגלגל חמה, ואילו בבבא בתרא (נח.) מצינו שאחר מותו היו שני עקיביו 'דומים לשני גלגלי חמה', וביאר הלשם (הדע"ה ח"ב ג יד) כי אף שלאחר החטא התחשך לגמרי, שב והזדכך ע"י המיתה, אך לא זוכך לגמרי כמו קודם החטא, ולכן רק 'דומים לגלגלי חמה', לעומת מעלתו קודם החטא, שהיה 'מכהה לגלגל חמה' וכבר התבאר עניינו לעיל (פר' חיי שרה).

והיינו, שלאחר המיתה האדם מתעלה למדרגה יותר עליונה, כי הנשמה עולה לשרשה, בבינה שבה שכר העבודה, ואז גם הנפש מארת מהארת הנשמה, היא זיהרא עילאה, כאמור בסיום ספרא דצניעותא 'קרן ביובלא אתעטר עשיראה באימא', כי המלכות נקראת 'קרן', שבה היא משיחתה, והיא מתעלה עד שמתעטרת בהארת הבינה הקרויה 'יובל', ולכן אחר מותו שבה ההארה לאדם הראשון, מעין הארת הבינה שהיתה לו קודם החטא, כשהיה שלם במדרגתו, שאז היתה נשמתו מאירה עד שהכהה לגלגל חמה, ואילו אחר החטא, גם כאשר מתעלה במדת המלכות, אין לו הארה עצמית פנימית, אלא מן הבינה.

נמצא שההארה שהאירה את הבית בלידת משה, היתה מצד שלימות גופו, שהרי אמרו (תיקו"ז יג, כט.) 'יעקב מלבר ומשה מלאו', לאמור כי נשמת משה היא פנימיות שופרה דיעקב אבינו, שהיה מעין שופרה דאדם הראשון (ב"מ פד.)⁷, ובמשה כבר לא היה שמץ של 'כתנות עור', הוא העור שהפשיט הקב"ה מן הנחש והלבישו לאדם (פרקי ד"א כ, כ) ולכן מתחילתו היה גופו מאיר, כי הוא בעלה דמטרוניתא, אולם הארה זו כולה היא במלכות, וממנה לא יראו לגשת אליו, עד שקיבל הארה בהיותו

הגוף, כמו שהעלה הרמ"ע מפאנו (אם כל חי ח"ג יט) מדברי הרשב"א (ב"ב ע):

⁸ מבואר מדבריו שהכתוב 'ומשה לא ידע' מוסיף במעלתו, שהארה זו לא היתה מעלה חיצונית, אלא בנפשו היא. וראה בזהר (ח"ג קכב:) שאמר רשב"י 'אסדהג על שמיא עלאין דעלאין, וארעא קדישא עלאה דעלאה, דאנא חמי השתא, מה דלא תמא בר נש מיומא דסליק משה זמני תניינא לטורא דסיני, דאנא חמינא אנפאי נהירין, כנהורא דשמשא תקיפא, דזמין למיפק באסוותא לעלמא, דכתיב (מלאכי ג כ) וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה, ועוד, דאנא ידענא דאנפאי נהירין, ומשה לא ידע ולא אסתכל, הדא הוא דכתיב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו, ובפשוטו משמע כביכול יש מעלה לרשב"י על משה, אך לביאור צרור המור, יש מעלה יותר בכך שלא ידע, כי זה מורה שאינו רק הארה השררה עליו, אלא הוא נובע מצד פנימיותו, וכדלהלן.

⁹ וזהו ביאר את ענין קירון פני משה, שדרשו בסוטה (יב.) שנתמלא כל הבית אורה, שנאמר בו 'וירא אותו כי טוב הוא', ונאמר 'וירא אלהים את האור כי טוב', וזה ששב אליו ממה שאמר לו הש"ת 'אני אעביר כל טובי על פניך', ולא אמר 'לפניך', כי על פניך אעביר כל טובי, ואור ה' עלך יזרח, וזהו כי 'קרן עור פניו'. ומבואר בדבריו שקירון האור, שכבר היה בו בלידתו, נוסף עליו עוד אחר שהיה במערה.¹⁰ וכבר העירו כי אף ששנינו (תנא דבי אליהו פכ"ה) שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, אברהם יצחק ויעקב, הרי שיעור חוב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי משה רבנו, ואכן, ביאור אצל האבות האריכה התורה לפרש סוד עלייתם ודרכי נסיונותיהם, הרי שאצל משה לא התפרש שום פרט מדרך עלייתו, כי בהיותו שלם מתחילתו כאדה"ר, אין מקום לפרש את יתר עלייתו, שאינו מסדרי עבודת התיקון.

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

במערה^ט, ובה התעלה עד כי 'קרן ביובלא אתעטר', וזו יראו לגשת אליו עד שהוצרך לימסוה^י.

* ואכן בספרי (זאת הברכה טז) שנינו ילא מות משה, אלא עומד ומשרת למעלה, ואף דכתיב (דברים לד ה) 'וימת שם משה עבד ה', הרי כיון שמעיקרו היה גופו בשלימותו, לא היה נצרך למיתה המזככת את הגוף, ואכן מיתה זו לא חלה בגופו, כאמור (שם ז) 'במותו לא כהתה עינו ולא נס ליחו', אלא שנשמתו התעלתה מגופו, לקבל הארה עליונה.

* ומעתה באו פנים חדשות לדברי התנחומא 'כל ההוד שנטל ממותן שכו, אבל הקרן קיימת, שנאמר 'קרנים מידו לו', כי להאמור הרי ההוד נובע ממקור עליון, והוא מעולם השכר דלעתיד לבא, בעוד ה'יקרן' קיימת בעולם הזה, ואף שעתה היא מוארת בהוד, הרי היא עתידה לעלות עוד, עד שתהיה עטרת בעלה.

לטגובות: h0527690963@gmail.com

באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים 'חרות על הלחת'

וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הִמָּה וְהַמִּתְקַבֵּב מִקְּתָב אֱלֹקִים הִוא חֲרוֹת עַל הַלַּחַת (לב, טז)

ובפי' רש"י (שם) בד"ה מעשה אלהים המה כמשמעו הוא בכבודו עשאו. דבר אחר כאדם האומר לחבירו כל עסקיו של פלוני במלאכת פלונית, כך כל שעשויים של הקדוש ברוך הוא בתורה. חרות לשון חרות וחטא אחד הוא, שניהם לשון חיקוק אנטיילייר^ר בלעז, עכ"ל.

-א- עירובין (נד א) איתא: ואמר רבי אליעזר מאי דכתיב "חרות על הלחת" (כי תשא לב טז), אלמלי לא נשתברו לחות הלחות לא נשתכחה תורה מישראל, עכ"ל.

ובפי' רש"י (שם) בד"ה לא נשתכחה, חרות משמע חקוק ואינו נמחק לעולם, על ידי הלחות היתה תורה חקוקה לישראל נמשכה מהן עולמית, עכ"ל.

בספר טעמא דקרא (כי תשא לד יא) בד"ה יישמר לך את אשר אנכי מצוה וגו', י"ל משום דאמרין בעירובין (נד א) אלמלא לא נשתברו לחות הראשונות, לא נשתכחה תורה מישראל, ולכן עכשיו אחר שנשתברו הלחות, הוצרך להזהירם "שמר לך" שלא ישכחו. ואולי לכן שנה כאן עוד פעם כל הפרשה האמורה בפרשת משפטים (כג די-כד) לפי ששלטה בהם שכחה, והורה להם שצריך לחזור כמה פעמים, משא"כ בתחילה היה די בפעם א', עכ"ל.

-ב- "ועתה לך נחה את הקים וכו' הנה מלאכי ילך לפיך וגו', עכ"ל. (כי תשא לב לד).

ובבעל הטורים (שם) בד"ה מלאכי בגימטריא מאה ואחד, ילך עולה כמנין הלכה. רמז למה שאמרו (חגיגה ט ב) אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, שע"י כך ילך ההלכה לפניו. גם הנה עולה כמנין הלכה. גם ישקני מנשיקות פיהו (שה"ש א א) עולה מאה ואחד, עכ"ל.

כאן רמז לו דלאחר שבירת הלחות דשלטה השכחה בתורה, צריך לשנות "מאה פעמים ואחד". והוא סמוכין למש"כ בטעמא דקרא, ולכן שנה כאן עוד פעם הפרשה, לפי ששלטה בהם שכחה. ומבואר בדברי כמה שכתב שע"י כך ילך ההלכה לפניו, דעל ידי שלומד מאה ואחד פעמים אינו בא לידי שכחה.

הוא סמוכין למש"כ בתורת משה להחת"ס (צו, ושבט הגדול) בד"ה בהפטרות שכתב הגדול, "וישבתם וראיתם, בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו" (מלאכי ג יח). בחגיגה (ט ב) וכו'. ואינו דומה שונה פרקו וכו', והנה מחזיר אחר לימודו "ק"א פעמים" אינו שוכח וכו', עכ"ל.

^ט וראה ליקו"ת ושער הפסוקים (פרי חיי שרה) שהימעה' היא כניו למלכות בהיותה מקבלת מבינה.
^כ וכנודע כי מסויה, הוא נוטריקון מ"ש שבלוחות, ונתנו על פניו, כי ו"ה שחם ז" ונוק' מלובשים בהם, והיינו שמשו שהוא בעלה דמטרוניתא, כאשר עלה להלביש הארה עליונה, נהג טובת עין בישראל, שיוכלו ליהנות מאורו.

וכ"כ בשו"ת חת"ס (או"ח סי' כ) ע"כ נ"ל דדברי ר' יוחנן בנויים על מה דאמרין בש"ס דילן (חגיגה ט ב) אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, וכן הוא מפורסם ומקובל "שהשונה מאה פעמים ואחד לא במהרה הוא שוכח" וכו', עכ"ל.^א

-ג- והנה מש"כ בטעמא דקרא הטעם מה ששנה כאן בפרשת משפטים, ופסעם כל הפרשה האמורה בפרשת משפטים.

יש לפרש עוד ובהקדם מש"כ המלבי"ם (כי תשא לד יג) בד"ה כי את מזבחותם, זה כבר הזהיר בפי' משפטים (כג כד), ופה הוסיף "את אשריו תכרתו" שלא נזכר שם, והוא עפ"י מ"ש בע"ז (נג ב) אמר ר' יהודה אמר רב ישראל שזקף לבנה להשתחות לה ובא עכו"ם והשתחוה לה אסרה דאמר רחמנא "ואשריהם תשרפון באש" (ראה יב ג) והלא ארץ ישראל ירושה להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אלא מדפלחי ישראל לעגל גלי אדעתייהו דניחא להו בע"ז וכי אתו עכו"ם שליחותא דידהו קא עבדי. לכן בצווי שבפרשת משפטים שהיה קודם מעשה העגל לא הוצרכו לבער האשרות, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ובצווי זאת שהיה אחר מעשה העגל נאסרו האשרות לכן הוסיף שרפת האשרות, עכ"ל.

ולפי דבריו מבואר ג"כ מה שהוצרך לחזור בפרשת כי תשא על מה שכתב בפרשת משפטים.^ב

-ד- עירובין (נד א) איתא רב אחא בר יעקב אמר, אין כל אומה ולשון, שולטת בהן, שנאמר "חרות" (שם) אל תקשי חרות אלא חירות, עכ"ל.

ובפי' רש"י (שם) בד"ה על הלחות בשביל הלחות היו בני ישראל בני חורין, עכ"ל.
"כי אוריגש גוים מפניך וכו' ולא יחמדו איש את ארצך פלתיך לראות את פני ה' אלקיך שֶׁלֶש פְּעָמִים בַּשָּׁנָה" (כי תשא לד כד).

בספר משך חכמה (שם) בד"ה "שלוש פעמים בשנה יראה וכו', ולא יחמוד איש את ארצך" הנה בפרשת סיים ולא יחמוד איש את ארצך. הוא כמו שאמרו בפרק כ"ג מעברין (עירובין נד א) שאלמלא נשתברו לחות ראשונות לא שלטה בהם אומה ולשון, ואם כן לא היו צריכים לירא פן יקח אחר את ארצם. אבל כאן שנשתברו הלחות ויכולים האומות לנצחן ולשלטן בהן, לכן הוצרך השם יתברך להבטיח שעל ידי מצות ראייה ברגל לא יזוקו "ולא יחמוד איש את ארצך", עכ"ל.

ובזה יש עוד טעם מה שחזרה התורה לשנות פרשה זו אף שכבר נתבאר בפרשת משפטים.

-ה- "בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" ע"כ (בראשית א א).

ובפי' רש"י (שם) בד"ה בראשית, אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מ"החודש הזה לכם" (בא יב ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תהלים קיא ו), שאם יאמרו אומות העולם הישראל לטסים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, בריצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, עכ"ל.

והנה רש"י דע"ז שייך רק לאחר שנשתברו הלחות שאומות העולם שולטים וצריכים להשיב להם תשובה, משא"כ קודם שבירת הלחות שאינם שולטים שפיר יכול להתחיל מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה.

"וְיִלְכַּל הַיָּד הַחֲזָקָה וְכו' אֲשֶׁר עָשָׂה מִשֶּׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל" ע"כ (וזאת הברכה לג ב).

^א ויש לבאר על דרך הצחות מה שאמרו (שבת קא ב), סוכה ט א, ביצה לח ב, חולין צג א) שת"ח נקרא משה, והוא כפי שנתבאר בבעל הטורים שכדי שילך ההלכה לפניו צריך לשנות פרקו מאה ואחד, והוא מכוון כנגד מלויו של משה שהוא עולה מאה ואחד.

^ב ומש"כ שם (כי תשא לד יג) מזבחתם לשון רבים ואשרה לשון יחיד, ע"י משך חכמה (שם) מש"כ בזה. אמנם צ"ע דבראה (יב ג) כתיב אשריהם לשון רבים.

ובפי' רש"י (שם) בד"ה לעיני כל ישראל שנשאו לבו לשבור הלחות לעיניהם, שנאמר "ואשברם לעיניכם" (עקב ט ז), והסכימה דעת הקדוש ברוך הוא לדעתו, שנאמר "אשר שברת" (כי תשא לד א), יישר כחך ששברת, עכ"ל.

ולהמתבאר יש לבאר סמיכות סיום התורה לתחילתה, פ"י דהטעם שהתחיל התורה מבראשית שהוא תשובה כנגד טענת האומות, שאם יאמרו וכו', וכל מה שהוצרכו לזה הוא רק אחר שנשתברו הלחות והיה לאומות שליטה. ולכן לאחר שמסיימים "לעיני כל ישראל" מתחילים מ"בראשית".

"ואם אין מחני נא מספרך אשר פתבת"

"ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר פתבת" ע"כ (כי תשא לב לב).

בפי' רש"י (שם) בד"ה ועתה אם תשא חטאתם - הרי טוב, איני אומר לך מחני. ואם אין, מחני, וזה מקרא קצר, וכן הרבה: מספרך - מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי, שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים, עכ"ל.

בפי' ר"א מזרחי (שם) בד"ה מספרך מכל התורה כלה, שלא יאמרו עלי כו'. ואף על פי שהתורה עדיין לא נכתבה, מכל מקום כל התורה כולה בכלל עשרת הדברות היא, כדפירש רש"י בפסוק "והתורה והמצוה אשר כתבת" (משפטים כד יב ועיי"ש ברבינו).

אך קשה, שהתורה נכללת בכלל עשרת הדברות אינה אלא מצותיה, ושם משה אינו מכלל המצות הנכללים בעשרת הדברות. ולכן צריך לומר שפירוש "מספרך", מכל התורה לעתידה להכתב מידו, שכבר נצטוו בהיותו בהר סיני לכתבה על פי הסדר שהתורה ועוד, שקדם שעתה בהר סיני, כבר כתב התורה מבראשית עד מות תורה, כדפירש"י בפרשת משפטים בפסוק (כד ז) "ויקח ספר הברית" אליבא דמאן דאמר (גיטין ס א) תורה מגילה מגילה ניתנה, עכ"ל.

ובגור אריה (שם) בד"ה מכל התורה כולה שלא יאמר וכו'. אין רוצה לומר התורה אשר כתב משה, דהרי עדיין לא נכתבה (בה) עד סוף מ' שנה. ועוד, דהרי אותה תורה משה כתבה, ולא יאמר בזה "אשר כתבת", אלא פירשו התורה שהיתה כותבה מאז אש שחוררה על גבי אש לבנה, כמו שפירש רש"י בפרשת וזאת הברכה (לג ב) אצל "מימינו אש דת למו", דעל זה אמר שימחוק את שם "משה" מכל התורה, עכ"ל.

-א- בזוהר חדש (שיר השירים א א) פתח ואמר "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" (כי תשא לב לב). קללה דא על תנאי וקב"ה מחיל לחובותיו בגינה דמשה ואעפ"כ אתמחי מפרשתא מעלייתא באורייתא בפיקודא דעובדא דמשכנא ואיחי פרשת "ואתה תצוה", דהוה ליה למיכתב שמיא דמשה בכל מלה ומלה ובכל פיקודא ופיקודא דתמן ואתמחי מכל ההיא פרשתא דלא אדכר תמן. הוי קללת חכם אפילו על תנאי אתקיים.

כיון דארגישנא ביה קמנא ואותיבנא ליה ברישא דפתורא. אמיינא ווא לבתר "ואתה תצוה" אמר משה האי מלה, א"ל אין מוקדם מבואר בתורה, עכ"ל.

ובזוהר (פנחס רמו א) מאן לן רב ממשא דאמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" (כי תשא לב לב) ואמר לצורך, ואף על גב דקודשא בריך הוא עביד רעותיה, עם כל דא לא אשתזיב מעונשא, והא אתמר דלא אדכר בפרשת ואתה תצוה ואתמחי מתמן, עכ"ל.

ובמבואר בזוהר דלא הוזכר שמו בפרשת תצוה, משום דקללת חכם אפילו על תנאי היא באה. ומ"מ עדיין צ"ב למה נמחק שמו דווקא מפרשת תצוה.

-ב- ובפירוש הרא"ש (כי תשא שם) תמצא בכל הסדרים אשר בתורה משולד משה עד משנה תורה שהוא נזכר מלבד זה הסדר ותימא הוא. ושמעתי מפי הר"ר דן אשכנזי ז"ל לפי שמשא אמר לפני הקדוש ברוך הוא על מחילת העגל דבר רע "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" ואז"ל קללת חכם אפילו על תנאי היא באה, אמר הקדוש ברוך הוא אעשה לך כלומר משי' ואתה תצוה שכתבת לפני כי תשא, וזו היא הקללה שעשתה רושם שלא נקרא שם שמו, ובשביל כך לא נזכר משה בזה הסדר, עכ"ל.

מבואר בדבריו דמה שנתקיימה אמירתו 'מחני נא מספרך' בפרשת תצוה, הוא משום שמשמעות 'אשר כתבתי' יכול להתפרש שקאי על הפרשה שקודם כי תשא.

ג-

בספר חומת אבן (להחיד"א תצוה אות א) 'ואתה תצוה את בני ישראל' (כו כ). אמרו רז"ל דברשה זו לא נז' משה שלא נזכר שמו בפרשה זו. ובמדרש אבן כתבתי ונתקיים מיהא שלא נזכר שמו בפרשה זו. ואפשר דיען דמריע"ה מסר עצמו להצלת ישראל והפליא לעשות בעידן רחא. לכן דיבורו נתקיים איהו דבר שלא נזכר שמו בפרשה זו. וגם זה המעט לכבוד מרע"ה נאמרה פרשה זו בלשון הזה 'ואתה תצוה' דנראה שזאת הפרשה היא סיוס פרשת תרומה ואינה פרשה בפני עצמה אלא היא מחוברת עם פרשת תרומה, וכבר נזכר כמה זמני שמו הטוב בפרשת תרומה.

ועל פי זה אפשר לישב חקירה גדולה כי אמרו רז"ל בזהר (ויקהל ר"ב, מדרש הנעלם ק"ב) ובמדרשים (פסיקתא זוטרותא שיר השירים ד יב, פתרון תורה ואתחנן ד"ה שמע) כי הפרשיות הם ג"ן פרשיות. והרב עיר וקדיש מהר"ם זכותו ז"ל הוקשה לו דהם נ"ד פרשיות והרב החסיד מהר"ש אבובב ז"ל תירץ דפי' וזאת הברכה בד' מהא דנקראת בשמות תורה ועל הרוב הוא בחול ואינה כשאר פרשיות שנקראות בשבתות עכ"ל ולא ריזה צמאוננו בזה ואינו טעם מספיק. **אמנם לפי האמור** דלכבוד מרע"ה רצה הקדוש ברוך הוא דפרשת תצוה נחשבת בסיוס פי' תרומה י"ל דהיינו דאמרו רז"ל שהם ג"ן פרשיות דתרומה ותצוה נחשבות אחת ובמ"א כתבתי עוד בזה גם ברמז הכתוב זה כתבתי בענייני באורך בקונטרס אהבת דוד סוף דרוש י"ד בס"ד, עכ"ל.

ובספר פני דוד (להחיד"א כי תשא אות ד) 'ואם אין מחני נא'. יש לרמוז מ"ש בתיקונים (תיקון ס"ט ק"ג) דפוס קושט' וז"ל ובגין דכד אתא נח לא בעא רחמי על מארי טופנא אתבייש לבתר ואמר 'ואם אין מחני נא מספרך' עכ"ל. ואפשר דמשה רבינו ע"ה מאי דבעא רחמי היה זה כדינו, ומה דמסר עצמו ואמר 'מחני' היה לתקן נח. ויש לרמוז כי תיבות מחני נא הם תיבות מנח אגן, והרב מגלה עמוקות רמז נחשת ואתה תצוה שם רמז גלגולי הבל. נח. שת ואתה. ע"ש באורך, וכפי' יומתק מה שנרמז זה כאן במש"ל דלפי שאמר 'מחני נא' לכך לא נזכר שמו בפי' ואתה תצוה, ולכן במערכת אל הדרוש נרמז שהוא נח כלומר דבעבורו אמר מחני ונתקיים בפי' זה. **אך להיות** כי משה רבינו ע"ה כל כוונתו לשמים, אפי' דבר זה שלא נזכר פי' תצוה רצה הקדוש ברוך הוא להורות דגם זה אין קפידא, ולהכי חבר פי' תרומה ותצוה בקשר אמין ברמז 'נח שת ואתה' להורות כי פי' תצוה חלק מפי' תרומה היא, וכבר נזכר בפי' תרומה הרבה וכתבנו קצת מזה לעיל פי' תצוה ע"ש ודוק, עכ"ל.

ד-

בספר קהלת יצחק (תצוה כו כ) ואתה תצוה את בני ישראל וגו'. טעם נכבד בשם הגר"א מוילנא ז"ל על מה שלא הוזכר שם משה בכל הסדרא ואתה תצוה: וקשה דהוה ליה למכתב וידבר ה' אל משה לאמר, צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וגו', כמו שנאמר בפרשת אמור (ויקרא כד ב) על אותו המצוה עצמה ע"ש, וכבר דברו בזה גדולי הראשונים ז"ל:

והנה בעל הטורים ז"ל כתב בפירושו על התורה, וכן מביא בלע הטורים כח. מפני שאמר משה 'מחני נא מספרך אשר כתבתי', וקללת חכם אפילו על תנאי באה, נתקיים בזה שלא הזכיר שם משה בזה הסדר, משא"כ בכל החומש שמעשה שנולד משה, אין סדר שלא הוזכר בה ע"כ (ועיין בזהר פרשת פנחס רמז א). אכן זה הטעם לא יספיק לנו, משום ד"מחני נא מספרך אשר כתבתי", כהוה להלן בפרשה כי תשא (לב לב), ואם כן מדוע לא הוזכר שם משה בפרשה תצוה, אשר היא קודם לפרשה כי תשא אתמהא: ²⁰

וראיתי בהגהות הגאון וכי' מו"ה שאול מוילנא זצ"ל על מסכת ברכות (לב א) שכתב רז"ל, ולכן בכל הסדרא 'ואתה תצוה' שנאמר אחר מעשה עגל, לא הוזכר שמו של משה, והואיל ואמר 'מחני נא מספרך' וכי' ע"ש, הנה בתיבות 'שנאמר אחר מעשה עגל' שכתב, רוצה ליישב מה שהקשינו: **שוב ראיתי** דבלא

²⁰ **ויש ליישב בדרך אפשר**, דבאמת מקומו בפרשה שאחרי כי תשא, אלא שמי"מ משום כבודו של משה נדחה מפרשה לפרשה עד שנדחה לפרשת תצוה.

זה נמי ניחא, דהא אמר 'מחני נא מספרך אשר כתבתי', בלשון עבר, לכן לא הוזכר שמו בסדר תצוה הכתוב קודם סדר כי תשא:

אכן עשה נא אזניך כאפרכסת ושמע נא דבר נכבד ונעלה אשר שמעתי בשם אדמו"ר רשכבה"ג אור ישראל וקדושו הגר"א מוילנא זללה"ה, והוא, משום דז' אדר נופל תמיד בפרשה תצוה [רק לפעמים רחוקות יקרה שפרשה תצוה נופל אחר ז' אדר] והשם יתברך ויתעלה שמו, הצופה ומביט עד סוף כל הדורות, ידע מראש כי ב' אדר יסתלק משה רבינו ע"ה, וזאת לא זכר שמו בפרשה הזאת לרמוז על זה: **ואמר עוד הגר"א ז"ל** דבסדרא הזאת יש ק"א פסוקים, והסימן הוא מיכאל (עיין בסוף הסדרא) והטעם הוא מפני שהנעלם משם משה הוא ק"א, דהיינו הנסתר מן מם, הוא גם כן מ', דהיינו ארבעים, והנסתר מן שין, הוא י"ן, דהיינו ששים, והנסתר מן ה"א, הוא א', והם בסך הכל ק"א, לרמוז שאף על פי שהחיצוניות של משה רבינו ע"ה, דהיינו הגשמיות שלו, דהוא גופו הקדוש, נעדר מאתנו, מכל מקום הפנימיות שלו, דהיינו הרוחניות (שהוא דומה להנסתר מן השם, והשם אשר נקרא בו, הוא דומה להחיצוניות), שהוא ונורתני הקדושה שלמד לנו וצדקויות הרבות, עוד חי אתנו, וכל ימי עולמנו לא ישובו, והי' יראנו נפלאות מתורתו אמן, עכ"ל.

ה-

בספר עבודת ישראל (ויחל) 'לשועתך קויתי ה"י' (מט יח) וכי', הגם שהיו סופרים ומונין כל אותיות התורה (אניגה טו ב), קידושין לא) עד שעל פרשה אחת סדר תצוה שלא נזכר בכל הפרשה שם משה רבינו ע"ה אדון הנביאים, ונוכח הפלא בספר הזוה"ק (פנחס רמז א) ובספרי קבלה, ואמרו שם כי הצדיק דיבורו עושה רושם ומצינו בתורה דברי משה רבינו ע"ה שנזר על עצמו 'ואם אין מחני נא מספרך' וגו' (כי תשא לב לב), ונתקיים קצתו על כל פנים להפקד שמו מפרשה אחת עיין בדבריהם. ולדעתי יש גם כן איהו רמז לזה מה שברוב השנים מהקביעות חל ז' באדר שהוא יום הסתלקותו של אדון הנביאים בשבוע שקורין סדר תצוה דוק ותשכח, ואידי דשייכי אהדדי מיתרמי אהדדי, עכ"ל. **והוא עז"ר מש"כ בספר קהלת יצחק בשם הגר"א.**

'יוחג האסיף תקופת השנה'

'יוחג' ש'בעת תעשה לך בפגורי קציר חטים יוחג האסיף תקופת השנה' ע"כ (כי תשא לד כב).

בפי' רש"י (שם) בד"ה וחג האסיף. בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו 'ואספתו אל תוך ביתך' (כי תצא כב ב): תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה, בתחלת השנה הבאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה, עכ"ל.

'יוחג הקציר בפגורי מעשיך אשר תזרע בשדה יוחג האסיף בצאת השנה באספת את מעשיך מן השדה' ע"כ (משפטים כג טז).

בפי' רש"י (שם) בד"ה וחג האסיף - הוא חג הסוכות: באספת את מעשיך - שכל ימות החמה התבואה מתיבשת בשדות ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים, עכ"ל.

א-

הנה תיבת האסיף הכתוב בפרשת כי תשא מלא יו"ד כתיב, ואילו תיבת האסף הכתוב במשפטים חסר יו"ד כתיב, וצ"ב.

גם צ"ב מה שבפרשת משפטים כתב רש"י ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים, ובפרשת כי תשא לא העתיק מפני הגשמים.

והנראה בזה בהקדם ביאור הפסוקים, דבפרשת משפטים כתוב 'יוחג האסף בצאת השנה' פי' והוא בסוף השנה. ובפרשת כי תשא כתוב 'יוחג האסיף תקופת השנה' פי' והוא בחזרת השנה בתחילת השנה הבאה וכמו שפי' רש"י שם וצ"ב.

ב-

בעל הטורים (משפטים שם) האסף. ב' במסורה. הכא 'יוחג האסיף בצאת השנה'. ואידך 'האסיף תקופת השנה' (להלן כי תשא לד כב). והיינו דאיתא בפ"ק דסנהדרין (ג א) 'יוחג האסיף תקופת השנה', צריך שיהא חג האסיף בתקופה חדשה, והיאך משמע זה בכאן, אדרבה לכאורה משמע בהיפך שיהא

בתקופה ישנה. אלא הכי פירושה חג האסיף מתחיל עם בצאת השנה (עי' ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב), אם כן צריך שיהא בתקופת השנה, דהיינו בתקופה חדשה, עכ"ל.

ירושלמי (ראש השנה פ"א ה"ב) מתני' באחד בתשרי ר"ה לשנים וכו': גמי' שנים מניין כתוב אחד, ואמר 'יוחג האסיף בצאת השנה' (משפטים כג טז) וכתוב אחד אומר 'יוחג האסיף תקופת השנה' (כי תשא לד כב), אי זהו חדש שיש בו חג ותקופה ואסיף ושנה יוצא בו, אי זה זה תשרי, ע"כ. ²¹

ג-

ובספר פנינים יקרים (משפטים שם) בד"ה בפסוק 'יוחג האסיף בצאת השנה באספתך' וקשה דכאן משמע דחג האסיף הוא בצאת השנה בחודש אלול, ולהלן בפי' תשא (לד כב) כתיב 'יוחג האסיף תקופת השנה' פי' רש"י תחלת השנה.

ובספר קנה אברהם ת"י דאיתא בילקוט פינחס (סוף רמז תשפב) אמר רבי לוי כל חדש וחדש ביקש הקב"ה ליתן לישראל מועד **בניסן פסח, באייר פסח שני, בסיון שבועות, בתמוז רצה ליתן להם מועד גדול** ועשו העגל, ובטל תמוז ואב אלול, ובא תשרי ופרע להם ראש השנה יום הכפורים סוכות שמ"ע.

והשתא אתי שפיר דבפרשתנו מיירי קודם מעשה העגל **והיה ראוי להיות ר"ה בתמוז ויהי"כ באב וסוכות באלול והיו סוכות בצאת השנה**, אכן בפרשת תשא שמדבר אחר חטא העגל ונתקלקל הסדר ונכללו המועדים בתשרי ושפיר כתיב חג האסיף בתקופת השנה, עכ"ל.

ולהמתבאר דבמשפטים דהוא קודם חטא העגל היה חג האסיף צריך להיות בצאת השנה והוא באלול ואז הוא עדיין תחילת האסיף, לכן כתיב שפיר תיבת 'אסף' חסר יו"ד.

ולכן פי' רש"י ובחג אוספין אותה אל הבית מפני הגשמים פי' שעדיין לא היו זמן האסיף המלא.

משא"כ בכי תשא דחג האסיף הוא בתשרי ואז הוא זמן האסיף המלא שהתבואה כבר נגמרה, וכמו שכתב רש"י בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית, פי' דאז זמנה ולא מפני הגשמים, והיו זמן האסיף המלא ולכן כתוב בתיבת האסיף מלא יו"ד ולכן ג"כ לא העתיק מפני הגשמים ודו"ק.

וסמוכין למש"כ הוא בפי' רש"י (בהר כה כב) בד"ה עד השנה התשיעית, עד חג הסוכות של תשיעית, שהיא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקץ היו בשדה בגרות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית וכו', עכ"ל. ²²

והוא עז"ר שנתבאר דחודש תשרי הוא זמן האסיף, ומדוויק ג"כ מש"כ בוא מלא וא"ו ודו"ק. ²³

ד-

בספר משך חכמה (משפטים שם) בד"ה וחג האסיף. וכן ב"כ תשא" (להלן לד כב), לא כן בדברים כתיב 'יוחג הסוכות' (ראה טו ג). הטעם על פי דברי הגר"א (שיר השירים ד טז) כשניתן לוחות השניים ומשה ירד מן ההר וחזרו עניי הכבוד בט"ו לחודש תשרי נצטוו על סוכות כידוע, ולכן, אז קודם דברות שניות נקרא חג האסיף ולא חג הסוכות. ומסולק קושיית ר' חנינא בראש השנה (ג א) יעויין שם והבן, ולא שייך לקרותו חג האסיף על סוכה, ועיין, עכ"ל.

בספר קול אליהו (אמור כג מג) בד"ה 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים' וגו'. הנה רבים מקשים (עי' טור או"ח סי' תרכח) למה אנו עושים סוכות בתשרי כיון שהוא נגד היקף עניי כבוד היה ראוי לעשותו בניסן כי בניסן היה תחילת היקף עניי (עי' בעל הטורים מסעי לג ה), אמנם י"ל לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העניי ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד ביום הכפורים וממחרת

²¹ **וע"ע מש"כ בזה באבן עזרא** (כי תשא שם) **ובדברי שאול** (שם).

²² **בפי' רש"י** (ראה טו ג) בד"ה באספתך - בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פירות הקץ, וכי' עכ"ל. מבואר דאז הוא זמן האסיף.

²³ **בראש השנה** (ז א) אלא אמר רב חסדא וכי' איזהו חדש שיש בו אסיפה וכי' ע"כ. ובפי' רש"י (שם) בד"ה שיש בו אסיפה - שמכניסין בו פירות לבית מפני הגשמים וכל הקץ הן עשויות גדישין לייבש, עכ"ל. ומשמעות דבריו שהגם שחג הסוכות הוא בתשרי מכניסין הפירות מפני הגשמים, וי"ל.

²² **עי' מש"כ בזה בספר חנוכת התורה** (אות צ).

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

| עמוד ה

יום הכפרים ויקהל משה וצוה על מלאכת המשכן, וזה היה ביום בתשרי, וכתוב "והועם" (והעם) הביאו [אליו] עוד נדבה בבוקר בבוקר" (ויקהל לו ג) עוד ב' ימים, הרי י"ג בתשרי, וביום בתשרי נטלו כל חכם לב ממשא את הזהב במנין ומשקל, ובחמשה עשר התחילו לעשות, ואז חזרו הענני כבוד ולכן אנו עושים סוכות ביום בתשרי, עכ"ל.

ה-ה

בספר בני יששכר (תשרי מאמר ט אות א) החג הזה נקרא בתורה חג הסוכות על שם המצוה הנעשית בחג הזה, ומיהו יש להבין למה נקרא בשלשן רבים סוכות ולא בשלשן יחיד חג הסוכה [בשלמא חג המצות יש לומר בשלשן רבים על שם דהגם דיוצאין בכזית מצה עכ"ז יום טוב הוא ומחוייבין בלחם משנה כמו"ש התוס' בפסחים (קטז א ד"ה מה דרכו) וכן חג השבועות על שם שמוהין הרבה שביעות עד בוא החג, אבל חג הסוכות טעמא בעין]. וי"ל על שם דנפקא לן (סוכה ו) מנין דהפנות והסכך מן ג' בסוכות הנאמר שם בתורה על כן קראתו התורה סוכות לשון רבים להורות לנו דלמא הלכות הדפנות והסכך מן לשונות סוכות הנאמר הרבה פעמים שם בתורה וכו"ש, עכ"ל.

ולהמתבאר זאת דנקרא חג הסוכות הוא משום דרק לאחר חזרת ענני כבוד בט"ו בתשרי נצטוינו בהחג על מצות סוכה, י"ל דלכן נקרא שפיר "חג הסכתי" (ראה טו יג) בשלשן רבים, כדי לאורווי על ב' ענני הכבוד.

גם מדויק מה שכתוב "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות השתבית את בני ישראל" (אמור כג מג) לשון רבים וגם מלא וא"ו, משום דקאי על ענני הכבוד שהיו במדבר, וחג הסוכות שעושין בט"ו תשרי הוא לזכר שחזרו ענני הכבוד אחרי חטא העגל בט"ו בתשרי ודו"ק.

"לא תבשל גדי בחלב אמו"

"ראשית בפני אמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו" ע"כ (כי תשא לד כו).

ובפי' רש"י (שם) בד"ה לא תבשל גדי - אזהרה לבשר בחלב, ושלוש פעמים כתוב בתורה (כאן, לעיל משפטים כג יט, להלן ראה יד כא) אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור בישול, עכ"ל.

א-א

ומבואר ברש"י שאילו היה כתוב "לא תבשל" רק פעם אחת, אף שכתוב לשון בישול, מ"מ המכוון הוא על איסור אכילה. ומכיוון שכתוב שלשה פעמים אם אינו ענין לאיסור אכילה תנח ענין לאיסור הנאה, וכן על דרך זה לאיסור בישול.

וכ"ה להדיא בקידושין (נו ב) **ובחולין** (קטו ב) דבי רבי ישמעאל תנא לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים, אחד - לאיסור אכילה, ואחד - לאיסור הנאה, ואחד - לאיסור בישול, ע"כ. פ"י דאם היה כתוב רק לא תבשל פעם אחת היה המכוון על איסור אכילה.

ביצה (יב א) דתני תנא קמיה דרבי יוחנן המבשל גיד הגשה בחלב ביום טוב ואכלו לוקה חמש. לוקה משום מבשל גיד, ולוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה משום אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הבערה וכו', ע"כ.

ובפי' רש"י (שם) בד"ה ולוקה משום מבשל בשר בחלב - לאו משום יום טוב, ומלקות דבשול יום טוב

הא תנא ליה, אלא אפילו הוא חול לוקה משום מבשל בשר בחלב, דכתוב לא תבשל גדי בחלב שלש פעמים, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בישול, עכ"ל.

והנה מה שכתב רש"י דכתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' פעמים, צ"ב דהא הכא מפרש רש"י מה דלוקה משום בישול, וא"כ למה הוצרך להביא ג' מקראות, אלא ע"כ כמו שנתבאר דרק לאחר דכתוב ג' פעמים אז נלמד איסור בישול.

ב-ב

בתרגום אונקלוס (שם) תרגם: לא תבשל - לא תיכלון בשר בחלב, וכן תרגם בפ' משפטים ובפ' ראה.

בפרי חדש (יו"ד סי' פז ס"ק א) ואחד לאיסור הנאה וכו'. **ויש לתמוה על תרגום אונקלוס**, דבכולהו לא תבשל (משפטים כג יט; כי תשא לד כו; ראה יד כא) תרגם לא תיכלון. ואולי סבר דבישול שאסר הכתוב היינו דווקא כשאכלו, ואפקיה קרא בשלשן בישול, משום דלא אסיר באכילה אלא דרך בישול, וכתוב בתורה שלש פעמים לעבור עליו בג' לאוין, וצ"ע, עכ"ל. ועי' עוד מש"כ בזה בפרי תואר (שם).

ולהמתבאר דאיסור אכילה נלמד מלא תבשל קמא, פ"י דאף דכתוב בשלשן בישול הכוונה על איסור אכילה, א"ש בפשיטות מש"כ בהתרגום בכל פעם לא תיכלון, והיינו משום דהא דרשין בלא תבשל תניינא על איסור הנאה, הוא משום אם אינו ענין, אבל בלא ייתורא משמעות הלשון הוא אכילה וכמו לא תבשל קמא, וכן עדי"ז לא תבשל הגי' ודו"ק.

ג-ג

בפי' רש"י (כי תשא שם) בד"ה בחלב אמו - פרט לעוף שאין לו חלב אם, שאין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים, עכ"ל.

והנה בחולין (ק"ג א) מתיני'. בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה לבשל ואסור בהנאה, וכו'. ר"ע אומר חיה ועוף אינם מן התורה, שנאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' פעמים, פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה. רבי יוסי הגלילי אומר נאמר "לא תיכלון, ותיכלון" (ראה יד כא), ונאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שם). את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב, עוף שאסור משום נבלה, יכול יהא אסור לבשל בחלב תי"ל "בחלב אמו" יצא עוף שאין לו חלב אם, ע"כ.

ובגמרא (שם קטז א) מאי איכא בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא, איכא בינייהו חיה, רבי יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא, ור' עקיבא סבר חיה דרבנן. איבעית אימא עוף איכא בינייהו, ר' עקיבא סבר חיה ועוף אינן מן התורה הא מדרבנן אסירי, ור' יוסי הגלילי סבר עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסיר. **תניא נמי הכי** במקומה של רבי אליעזר היו כורתין עצים, לעשות חמין לעשות ברזל, **במקומו של רבי יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב**, ע"כ.

ובפי' רש"י (שם) בד"ה מאי איכא בין ר"ע - דנפקא ליה מגדי פרט לעוף ובין רבי יוסי הגלילי דנפקא ליה מבחלב אמו: רבי יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא - דכל שהוא אסור משום נבלה נוהג בו בשר בחלב חוץ מן העוף שאין לו חלב אם: עוף איכא בינייהו - ר"ע דפרשי דאינו מן התורה משמע הא מדרבנן יש לו אבל רבי יוסי הגלילי דלא פריש האי לינשא שרי ליה לגמרי: **תניא נמי הכי** - דלרבי יוסי הגלילי אפילו איסורא דרבנן לית ליה בעוף, עכ"ל.

בספר לב אריה (שם) בסוד"ה בגמ' מאי איכא וכו', וי"ל ואולם בעיקר אוקימתא זו דאינו מובן איך מרומז פלוגתא זו בדבריהם [פ"י דלרבי יוסי הגלילי הותר בשר עוף גם מדרבנן]. נלע"ד ליתן טוב טעם, דהוא ע"פ דברי הט"ז ביו"ד סי' ק"ז (וכ"ה באו"ח סי' תקפח, ובח"ו סי' ס"ג) דדבר שהוא מפורש בתורה להדיא להיתר אין כח ביד חכמים לגזור עליו. [ועי' עוד בשיטמ"ק כתובות לד א ד"ה מ"ט, ובתוס' רבינו פרץ פסחים כג ב] לפ"י אתי שפיר דר"ע דמעטע ליה מגדי, וא"כ לא מקרי מפורש בהדיא להיתר דהא אינו רק מיעוט, ויכול להיות דאתי לדרשא אחרת, ולכן אסור עכ"פ מדרבנן. אבל לרבי יוסי הגלילי דבא

מפורש בחלב אמו למעט עוף שאין לו חלב אם, א"כ הוי מפורש בתורה בהדיא להיתר, ולכן מותר לדידיה אף מדרבנן כנלע"ד נכון, עכ"ל.

ד-ד

והנה בפי' רש"י (כי תשא שם) העתיק פרט לעוף שאין לו חלב אם, ומי"מ סיים שאסור מדברי סופרים, וצ"ב מש"כ בלב אריה דלמאן דיליף מבחלב אמו נחשב מפורש מן התורה להיתר, וא"כ אין כח ביד חכמים לגזור.

ונראה בזה עפ"י מש"כ בחי' כתב סופר (חולין שם) בד"ה ואיבעית אימא וכו' י"ל לבאר פלוגתייהו דבדודאי בעוף רחוק למיגזר אטו בהמה דלא מיחלף, רק מאחר שכבר נמנו וגזרו בחיה דמיחלף יותר כמ"ש ראשונים ריש פרקין בתנא אנרא (שם קד ב) עי"ש, שוב גם בעוף לא חלקו ואמרו שכל שבכלל בשר אסור, וכל זה לר"ע דחיה אינו מן התורה, והוצרכו לגזור בחיה גם בעוף לא חלקו. אבל לרבי יוסי הגלילי דבחיה דאורייתא שוב משום עוף לחוד לא נמנו לגזור, ולכן מתיר בעוף לגמרי כנ"ל, וכו' עכ"ל.

ומבואר דלמאן דס"ל דאסור בשר עוף בחלב הוא מדין לא פלוג, דרבנן גזרו על חיה וכללו בגזירתם גם בשר עוף.

ולפי"ז י"ל עפ"י מש"כ בשו"ת נודע ביהודה (תניינא יו"ד סי' סב) והנה מעלתו הקשה על דברי הט"ז דהרי רבית לנכרי מפורש בתורה "לנכרי תשדך" (כי תצא כג כא) ואפ"ה אסרו חכמים (ב"מ ע ב). ואמנם אין זה קושיא דרבית לא אסרו בהחלט שהרי כדי חיו מותר (ב"מ ע) וא"כ לא עקרו חכמים ההיתר לגמרי, עכ"ל. ועי' עוד מש"כ בזה במהר"ץ **חיות** (ב"מ שם) **ובשו"ת אבני נזר** (או"ח סי' מח) יעו"ש.

ה-ה

ומבואר דאף דלהט"ז דא"א לחכמים לאסור מה שהתורה היתרה בפירוש, מכל מקום כל שלא נעקר ההיתר לגמרי יכולים לאסור.

כמו כן י"ל בנידון דידן, דמכיון שכל האיסור בבשר עוף בחלב הוא רק מדין לא פלוג, לא מיקרי עוקר דבר מן התורה בכך, מכיון דבר האסור מטעם י"ל פלוג' הוי איסור קילש, וכמו שכתב **דרוש וחי' רעק"א** (ביצה ד ב) לענין ספיקא.

וסמוכין לדברינו ממש"כ בשו"ת חת"ס (אבה"ז ח"א סי' לח) **בד"ה ודברי מהר"ל**, **משום מראית עין יכולים לאסור גם דבר שמפורש בתורה להיתר.**

לתגובות: a0527677650@gmail.com

הכל איתמר / הרב איתמר טעם, מח"ס 'הכל איתמר', קרית ספר מגדרי קדושת השבת

אף את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדתיתכם לדעת כי אני ה' מקדשכם (לא יג)

בכמה מתקנות חז"ל בשבת יש להבין את הסברא בהם, עכ"פ עד מקום שידינו מגעת, וכגון נר שבת שבלא"ה הדליקו נרות כדי שלא להיות בחושך, או שהלכו לישון עם חשיכה וקמו עם זריחה, ומה היה צריך לתקן דבר זה כמצוה. וכן עונת תי"ח והיה בשבת תענוג"ג וקביעת מדרש, למה תקנו דברים אלו כתקנות מפורשות.

וכן צ"ב (שבת ק"ג). הדרשא י"שלא יהא הלוכך של שבת כהילוכך של חול", וי"שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול", עד שאפילו בשיחת דברים בטלים

וכ"ה בחי' כת"ס (ק"ג) **דמיעוטא דגדי לא הוי מפורש, אמנם בחת"ס** (יו"ד סוף סי' עג) **ס"ל דהוי מפורש יעו"ש.**

חמדת הימים (שבת פט"ז) **שליה** (שבת, נר מצוה ג) מקור חיים לחיות איך (רצ ס"א) **ופמ"ג** (שם במש"כ), הנה הגם שאינו בחז"ל מ"מ כבר נמצא בספרים הסמוכים לזמן האר"י והב"י. ומי"מ יש מקום לפלפל שלא מצאנו בתורה ובחז"ל שום מצוה על שינה, ואפילו בסוכה שאסור לישון חוץ ממנה, י"ל שאינה מצד הישינה" כשלעצמה אלא דשינה הוי קביעות, ואסור לקבוע עצמו מחוץ לסוכה, כמו שמאותו טעם אסור לקבוע סעודה מחוץ לסוכה אף שאכילת עראי מותרת. וכן בבית המקדש שמצאנו לכל הני צרכי הבית, לא מצאנו מצוה על השינה אף שיחדו לכן מקום לכהנים כדאיאתא במתני' דתמיד וישנו בבית המקדש, עכ"ז לא קיימו בזה כל מצוה. וממילא נימא דלכן גם לא מצאנו לחיוב שינה בשבת בחז"ל, ורק אחרי דאית בה תענוג דרשו כן בשמא.

אספקלריא לפרשת בני תשא תשפ"ב

אסור להרבות. ומה ראו הנביאים והז"ל להוסיף ולהרבות כ"כ על האמור בתורה לגבי יום זה, שתקנו תקנות אפילו על הליכה ושיחה, ומה עניינם לאיסור מלאכה האמור בתורה.

והנה הרמב"ם הגדיר בענין המצוות (סי' המצוות סוף חלק העשין) שיש שישעו מצוות הכרחיות, "ובתנאי שהאיש שאמרנו שחייב באלו השישים מצוות ההכרחיות שיהיה ענינו כענין שרוב בני אדם בו; והוא שיהיה עומד בבית במדינה, ויאכל המאכלים הידועים למזון האדם רוצה לומר הלחם והבשר, ויעשה סחורה עם בני אדם, וישא אשה ויוליד בנים".

והיינו שהתורה והמצוות נתנו במעגל החיים "שרוב בני האדם חיים בו", במגורים ומאכל וביגוד וסחורה ונישואין.

ועפ"י נמא דגם חיובי שבת הם "בענין שרוב בני אדם בו", דביום גדול וקדוש כזה שהוא יומא דנשמתא ומעין עולם הבא ראו הנביאים והז"ל לרומם כל צרכי ופצצי האדם לעשותם מכח מצות השבת ולא בגלל צורך האדם, שיקרו בניו ועדעו כי ביום זה מאיתו כל מנוחותם ואורחות חייהם.

וממילא לא מבטיח ג' סעודות שהם בודאי בענין שרוב בני אדם בו באכילת ב' סעודות ליום [וכדנראה ברמב"ם (תפילה ז' יד) גם לענין מאה ברכות], אלא גם אור היום מצורכי האדם לכן קדשו הז"ל ורוממו אותו שיבוא מקדושת השבת ולא כסתמא. וכן מובן בזה תקנת עונת ת"ח ושינה השבת, שהם ממהלך חיי האדם, ורצו שביום זה יבואו מקדושת היום.

ואף פסק השו"ע (סימן רצ) עפ"י הז"ל שאחרי סעודת שחרית יש לקבוע מדרש, יבואר עפ"י, דכיון שממטרת היום הוא לקדש ההנהגות שבחיי האדם, לכך כמו שבחיי המעשה יוצא אדם לפעלו ולעבודתו אחרי סעודת שחרית, ביום זה יצא לפעלו ועבודתו בבית המדרש, שאינו רק כדי שלא לבטל את הזמן ויחול דממילא אסור במלאכה, אלא הוא תמורת תולפי אורחות החיים שבימות החול, ולכן תיקנו לעסוק בתורה בדוקא בזמן שיצאים למלאכה, ואף אסור לקבוע סעודות שבת באותה שעה, דלימוד זה אינו לניצול הזמן גרידא אלא להיות דוגמת ימות החול, אי"כ כמו שבימי החול אינו מצורת החיים לקבוע סעודות על זמן מלאכתו הי"ג בשבת אין לעשות כן על זמן הלימוד.

וממילא כך גם הדרשות שהילוך ודיבור בשבת לא יחא כחול, דא"כ יסוד היום הוא לרומם כל הנהגת האדם, איש שאם לרומם הפילו ההליכה והדיבור להיות יותר רוחניים ביום זה. וכמה עולים הדברים יפה עם מה שהביא הבאר היטב (ש"ב מ"ז) "מזוה"ק (ח"ב רה: ה) וסי' ה' חנוונת (ליל שבת דרוש א סעודת שחרית) שנאמר על זה "ומחלליה", והוא ממש פלא עד היכן הדברים מגיעים. אבל אם מטרת יום זה הוא לקדש הכל, אזי כל מיעוט בקדושה הרי הוא חילולה.

ואפשר ללמוד כל הנ"ל מהזהור (ח"ב ס"ג): דעל הפסוק אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, איתא שם: "ממקומו, תנין מההוא מקום דאתחזי למהך, ורזא דמילה דכתבי (חזקאל ג) ברוך כבוד יי' ממקומו, ודא איהו מקום ודא איהו רזא דכתבי כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא, אתר ידיעא קרינן ליה מקום דאשתמודעא יקרא עילאה. ובגין כך אזהרותא לבר ש דקא מתעטרא בעטורא דקדישא דלעילא, דלא יפוק מניה בפומיה מולוא דחול בגין, דאי יפוק מניה קא מחלל יומא דשבתא". הרי שאכן בשבת מתעלים למקום קדוש שכמה סודות רומזים על אותו המקום, ועליו נאמר "אל יצא איש ממקומו", ומאוחו איסור דיציאה ממקומו הוא שלמה הוזה"ק לאיסור דיבור חול, הרי שכל עצמו של איסור זה הוא ירידה מאותה עליה ורוממות המתבקשת בשבת.

והמשנ"ב (שם סק"א) מביא מחלוקת אם לצורך מצוה היתרו דיבורים שהם בכלל "ודבר דבר", וכתב שאם מתיירא שיתרשל בדבר אז לכו"ע שרי לזרוזי נפשיה דאמירה לגבוה הוי כנדר. וג"ז אפשר לבאר עפ"י הנ"ל, שאינו רק היתר משום צורך מצוה, אלא שאם איסור "ודבר דבר" הוא כדי לרומם הנהגת האדם דיבורו, אי"כ זרוזי נפשיה למצוה הוא גם דיבור מרומם ותו אין שום מקום שלא לאומרו בשבת. [ומ"מ ודאי שאינו מוכרח וזהו פשוטו של דבר].

נמצא שנצטוונו בשבת על אכילה ושתיה והדלקת הנר ועונה ושינה והליכה ושיחה ולימוד, והצד השווה ביניהם שהם מסדר חיי האדם ולא דברים אקראיים של עונג ומנוחה אלא שחדרה והבנין של צורת החיים,

ובאו הז"ל לקדש יסודות החיים ולתקנם בדוקא כחלק ממצוות היום. ונמצא שלא רק עצם היום גדול וקדוש, ולא רק אסור במלאכה, אלא כל צרכי החיים מתעלים להיות מצוות הבאות מחובת היום.

ובזה אולי יבוארו נמי דברי פלא שכתב רש"י על נשמה יתירה (ב"צה טז): תענית כז'; "רוחב לב לאכילה ושתיה". ופשוט שיש להבין כוונת קדשו, וכי כל עצמה של נשמה יתירה באה בשביל אכילה ושתיה, והיא תוספת קדושה ביום הגדול והקדוש על עסקי אכילה ושתיה היא באה. וגם מה ענין "נשמה" אצל "אכילה ושתיה"?

אכן אם מעצמות היום הוא לקדש את הנהגות החול בקדושת השבת, אי"כ גם התוספת קדושה שבאה ביום זה היא לצורך זה, לקדש האדם ותוכו שכלה אכוי"ש שיקבל יהיו מקודשים בקדושת השבת, ויהיה לו רק גורם לב לזה ולא רק מצוה מעשית. [וצ"ע למה לא נתוסף סיוע משמים לאור ושינה והסתי"ח ממלאכתו, וגם מני"ל לרש"י שירדה רק בשביל זה ולא לכללות קדושת היום וממילא מועיל גם לזה].

הלכות הזמן / הרב יצחק יעקב פוקס, מח"ס 'הנשרות' תפילה כהלכתה' הליכות בת ישראל

"משנכנס אדר ראשון תשפ"ב מרבים בשמחה"

שנה "מעוברת"
גמרא תענית כ"ט: "משנכנס אדר מרבים בשמחה" וברש"י: **באדר וניסן**, ימי ניסים היו לישראל – **פורים ופסח** ובמשנה מגילה: "**אין בין אדר ראשון לבין אדר שני, אלא מקרא מגילה ומתנות לאבינונים**". את ימי הפורים חוגגים באדר שני, כדי "לסמוך גאולה לגאולה" – גאולת פורים לגאולת מצרים. ועל כן, גם את ארבע הפרשות [שקלים, זכור, פרה והחודש] קוראים באדר שני, אבל לענין "מרבים בשמחה" מתחילים באדר ראשון! וכן כתב מרן החתם סופר זצוק"ל בחתימת תשובתו בחלק חושן משפט סי' כ': "פרשבורג, כאור בוקר ליום ג' שנכפל בו כי טוב, א' דראש חודש אדר ראשון שמרבים בו בשמחה".

הערה: טעו וקראו את ד' הפרשיות באדר א' - חזרו"ט וקוראים באדר ב' (הכרעת המשנ"ב תרפ"ח, כ"ג).

"מנהג לתלות טבלאות מצוירות [שלטים] "משנכנס אדר מרבים בשמחה" ויש תולים אותו על המקום שמשאירים בבית ללא טיח זכר לחורבן, כדי לכסותו, ולהזכיר שהוא זמן שמחה" (פסקי תשובות תרפ"ו, ה).

שנה מעוברת - אדר ראשון ואדר שני
שה"ש כל מחזור של 19 שנים, מאז **בריאת העולם**, ישנן 7 שנים מעוברות, על פי הסדר: ג א ח ד ז ט היינו, השנים: שלישית, ששית, שמינית, אחת עשרה, ארבע עשרה, שבע עשרה ותשע עשרה – הינן שנים **מעוברות**. השנה היא ה' תשפ"ב – 5782 שנים לבריאת העולם, בחלוקה ל 19 התוצאה הינה: 304.6 כלומר, מאז בריאת העולם חלפו 304 פעמים 19 שנה, וחלפו עוד 3 שנים, ועל כן, **תשפ"ב** הינה השישית [ג א ח ד ז ט] למחזור הבא – ה 305 לבריאת העולם.

ולכפרת פשע"
המשנ"ב הביא בסי' תכ"ג, ו שלש שיטות מתי מוסיפים בתפילת מוסף של ראש חודש בשנה מעוברת, את המילים: "**ולכפרת פשע**", ומנהגנו לומר **עד ר"ח אדר שני ועד בכלל** וכך גם כן, כוונת הנכתב בלוח לא"י.

הסבר ההוספה: **בסיודו אוצר התפילות** ענף יוסף וזיו המנהגים ר"ח, י"ג לפי שבקטע זה י"ב לשונות בקשת טוב – כנגד י"ב החודשים, והוסיפו בקשה

וואגב היא ראייה לדברי היראים שעונג שבת היו מצווים קודם שיעיה ואתא ישעיה ואסמכיה אקרא, ולא שהתחייבו בו רק מישעיה, דחזינן שבמדבר כבר אודיעם מה על "מתנה טובה" שזוכים בשבת ומבואר בגמ' דהאי ניהו נשמה יתירה, ולפרש"י היתה הודעה זו על רוח לב לאכילה ושתיה, הרי שהתחייבו בעונג שבת כבר במדבר, הגם שצ"ע למה צריך הודעה על כך יראו בעצמם שכל שבת ניתן להם רוח לב לכן.

לחודש הי"ג, ומפסיקין לאחר אדר לפי שההוספה כנגד החודש הי"ג. **ובטעמי המנהגים עמ' קצ"ז בקו"א:** כי שמה השנה אינה מעוברת, ונמצא שאוכלים חמץ בפסח" בדומה ביאר הגר"י הוטנר זצ"ל את ההוספה, עפ"י הגמ' בסנהדרין י"ב ע"ב לענין חזקיהו המלך שעבר ניסן בניסן, ולא הסכימו עמו חכמים, והתפלל ובקש "די הטוב יכפר בעד" – מכאן הלשון "ולכפרת פשע". וידי"ן הרה"ג ר' יעקב קופשיץ שליט"א הוסיף, עפ"י הידוע מהגה"צ רבי אליהו לאפיין זצ"ל שאמרת "יום כפור קטן" עבר ראש חודש היא דומה לחולה הממתין להקטן למקום רפואתו [יו"ה כ], וביתיים זקוק מידי פעם לחיזוק, ובשנה מעוברת מחמת ריחוק יו"כ צריך ל"כפרת פשע".

בר מצוה

בשנה זו - תשפ"ב כל הבנים שמלאו להם 13 שנה, חוגגים בר-מצוה במשך חודש אדר שני (רמ"א נ"ה, ל), **ואכן**, השנה באדר ראשון, כלל לא יתקיימו השנה חגיגות בר מצוה, שהרי לפני 13 שנה, בשנת לידתם – **תשס"ט** הייתה שנה "פשוטה", שאינה מעוברת, כמו כן, כל הבנים הנולדים בשעה טובה, השנה, בשני חודשי אדר **תשפ"ב** בעוד 13 שנה – **תשצ"ה**, יחגגו בר מצוה במשך שני חודשי **אדר תשצ"ה** - כל אחד בחודש בו נולד. כל הנ"ל גם כן, לענין "**בת מצוה**".

יום פטירה - "יאהרצי"ט ר"ל

הנפטר בשנה שבה **שני חודשי אדר**, ראשון ושני, ציון יום פטירתו בשנים הבאות: **בשנה מעוברת** – בתאריך הפטירה (אדר ראשון או שני). נפטר בשנה "**פשוטה**" שאין בה אלא אדר אחד, בשנה מעוברת: מנהג בני **אשכנז** - לעיין את יום הפטירה **באדר ראשון** (שהרי התענית והקדיש לעילוי הנשמה ולפדיון הנפש פטורת לדין מחודש בכל יום פטירה - "לכו מחיל אל חיל", ואין דוחים תיקון הנפש) ומנהג בני **ספרד** - **באדר שני**, (שולחן ערוך תקס"ח, ז וביו"ד תי"ב, י"ב) **ובמנהג ברורה שם**, שהשואל מזכיר לו דעת הגר"א ועוד מהפוסקים, שיש להתענות [הנהגים בתענית] **בשני** החודשים, ואם קשה, יעדיף בן אשכנז אדר ראשון (משני"ב שם, מ"ב) וכן כתב הגר"ע יוסף זצ"ל יצינו גם באדר ראשון ב"יזאכרה סתנה". **מכל מקום**, לענין תפילה לפני העמוד וקדימה לקדיש, אינו דוחה שאר האבלים אלא באחד מהם (משני"ב פ"ח, מ"ב).

הערה: ביום השנה (יאהרצי"ט) הראשון לפטירה ר"ל, גם לדעת השולחן ערוך - נוהג באדר **ראשון** (ב"י יו"ד רנ"ג בשם התשב"ץ) שסוף השנה הראשונה - **בסוף י"ב חודש**.

"ז אדר" - יום פטירת משה רבנו ע"ה

בגמ' סוטה י"ב ע"ב משה רבנו נולד ונפטר בז' אדר, **ובמבילתא** בשלח, ו לדעת ר"א מנדויע, משה נפטר בשנה מעוברת **באדר א'**. ובשו"ת **הלכות קטנות** ב, קע"ג כיון שאמרו הז"ל בסוטה שם, שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ודאי שאם הייתה פטירתו בשנה **מעוברת**, הייתה **באדר שני**, וכן כתב רבי יונתן אייבשיץ ב"עירות דבש" א, דרוש ג שמה נולד בשנה מעוברת באדר א' אולם **נפטר באדר ב'** כמפורש בגמ' קידושין ל"ח ע"א שנפטר באדר העוסק לניסן ומיום פטירתו עד י' בניסן היו שלשים ושלשה ימים.

הלכה למעשה: "חברא קדישא" והנהגים להתענות בז' אדר[תענית צדיקים] לדעת המשנ"ב תק"פ, א מנהג להתענות **באדר א'**, אולם בלוח לא"י שהמנהג בארץ ישראל שרק ה"חברא קדישא" מתענים ועורכים סעודה במוצאי התענית **באדר שני**.

בדיקת המזוזות

כמבואר בשו"ע יו"ד רצ"א, א צריך **לבדוק את המזוזות** בבית - **פעמיים בשבע שנים**, וכדי שלא לשכוח הלכה זו, כתב בהגהות רבי משה מייניץ על ספר יוסף אומץ רצ"א, אות ג שבפרנקפורט ע"מ, והגו לבדקם בכל שנה מעוברת בחודש העיבור (אדר שני), שבכל שבע שנים ישנם כשתי שנים מעוברות.

תשלום שכירות בתים והתקשרויות ממוניות

השוכרים בית או דירה **לשנה**, ונכתב בחוזה: "השכירות **למשך שנה** מתאריך היום... במחיר ... לשנה" - **אין** השוכר חייב לשלם עבור חודש העיבור. אמנם, אם נכתב: "תשלום השכירות בסך ... **לחודש** - חייב השוכר לשלם גם עבור החודש הנוסף, ואין אומרים שכוונתו הייתה לשנה. **שכר לימוד מטפלות ונגנות**, ו**דמי חבר** בבית כנסת וכדומה, מנהג המדינה שלם עבור כל חודש" (שולחן ערוך חו"מ שי"ב, ט"ו סמ"ע ושי"ד שם). **הערה:** "**סוף הזמן**" בשיבות

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

ובכוללים - לכל הדעות, בסוף אדר השני, "ולא כהחובשים שהוא בסוף אדר ראשון... או בתחילתו..." (הערת ידי"ג הגר"א בלייער שליט"א ב"חוקי חיים").

"פורים קטן"

במים שלשי ורביעי י"ד וט"ו אדר ראשון - אין אומרים תחנון ולא ויודי ובשחרית אין אומרים "למנצח... ענך וגוי ואסורים בהסלף ובתענית (ש"י) רצ"ז, ומשני"ב קל"א, ל"ה). ומרבים קצת בסעודה, "פרזים" - ב"י"ד. ו"מוקפין" - לדעת לוח לא"י ב"י"ד (עפ"י המשני"ב שם, ד) וב"הליכות שלמה" י"ט הערה 28 - רק ב"ט"ו.

הערה: ב"פורים קטן" בתפילה ובברכת המזון - אין אומרים "על הניסים", הטועה ואמר - אינו חוזר. **כיצד "מרבים בשמחה"?**

רבים שואלים: הרי משתדלים אנו לקיים בכל יום "עבוד את ד' בשמחה" בקיום "שני תמידים כהלכתם" - "שייית ד' לנגדי תמיד" י"טוב לב משתה תמיד" [-פתחת וסיום שולחן ערוך חלק אורח חיים] ? במה נרבה שמחה יותר מכך ? ...האם נרבה יותר בחיכים ? ... בריקודים ? ... אולי נלגום מידי פעם מעט יין, שהוא בריא ללב, ונקיים : "שמח לב מבקשי ד' ?

שמחת אמת כהלכתה

רבים נוטים לחשוב, שה"שמחה" כמוה ככל מידה או כוונה חיובית, כ"חכמה", "חריצות", "ענווה" ו"זריזות", ויש אף שפונים לקב"ה, בבקשה: "ברש"ע, הענק לי את מידת השמחה ואז הכול יהיה אחרת... אולם, זאת יש לדעת, כי השמחה ביהדות אינה דבר שגיגע ואז.... שמחה היא כבר תוצאה, ישנו תנאי מקדים, כדי לזכות לשמחה אמיתית ושלמה, מלמדנו דוד המלך ע"ה בפסוקים מפורשים, השמחה מקומה בלב: **"ישמח לב מבקשי ד' "** (תהלים ק"ה, ג) וכדי שתשכון השמחה בלב צריך שיהיה הלב ישר - **"אור זרוע לצדיק וליישרי לב שמחה"** (תהלים צ"ז, י"א) ובפסוק נוסף: **"שמחו ב'ד' וגלו צדיקים והרנינו כל ישרי לב"** (תהלים ל"ב, י"א). ואם ישאל השואל: מזה "לב ישר" ? איה סהרגל בו נוכל למדוד את "ישרות לבנו" ? והאם ישנה דרך ליישר את הלב, כדי לזכות לשמחה ? התשובה בפסוק נוסף, כמרשם של רופא: **"פיקודי ד' ישרים משמחי לב"** (תהלים י"ט, ט).

אמנם כן, הריבוי בשמחה באדר ובכל עת, הינו על ידי **"פיקודי ד' הישרים, שהם "משמחי לב"** כי אין שמחה אמיתית ושלמה שורה בלב האדם, אלא כשילבו ישר, וזה התנאי לשמחה, ישור הלב עם רצונו יתברך, ואז מרגיש האדם **מאושר**, מלשון - **אושר**, ומלשון - **אישור**, כי אין שמחה כהתרת הספיקות, כאשר בכל אשר יפנה, פותח האדם שולחן ערוך, ספר הלכה, וכשצריך, מקיים "עשה לך רב" ומקיים "בטל רצונך מפני רצונו" יתברך. **אין לך דבר,** המשרה שמחה אמיתית, רועג ושלווה, והרגשת סיפוק ושלמות **יותר מכך.**

יובד דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים

מח"ס "יובד דוד" ומעורכי ספרי הגאון

מרגוטשוב

הרגשת הנשמה היתירה בשבת

וביום השְׁבִיעִי שְׁבַת וַיִּפְּשׂ (לא, יז)

אמרינן בביצה ט"ז ע"א: "דאמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש". ופירש"י "נשמה יתירה. רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו".

מבואר מדברי רש"י שהנשמה יתירה אינה ענין רוחני בעלמא, השייך רק ליוצאי חוץ, אלא דבר שיש לו השפעה מוחשית על הגוף והנפש.

וכן איתא בב"ר פ"א ב' : "ברכו באור פניו של אדם קדוש באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת", ומן הסתם

דיברו על אור הנראה לכל אחד ולא רק ליחיד סגולה.

ובאבן עזרא פ' בראשית (ב, ג) על הפסוק "ויברך אלקים את יום השביעי" כתב: "פירוש ברכה תוספות טובה ובוים הזה תתחדש בגופות דמות כח בתולדות ובשמחות כח ההכרח והשכל", והרמב"ן שם כתב על דבריו: "ורבי אברהם אמר כי הברכה תוספת טוב שיתחדש הגופות יתרון כח בתולדות, ובנשמה יתרון השכל... ודברו בזה נכון למאמינים בו, כי אין זה מושג בהרגש לאנשים".

ובספר מאירת עינים (ביאור סודות הרמב"ן לר"י יצחק דמן עכו) כתב על דברי הרמב"ן: "לפי שאין מורגש רואה מושכל ולא משיגו, ודוקא בעיני בשר, אבל בעיני השכל המאמינים שיהיה מושכלים מרגשים ביום השבת תוספת מנוחה שמחת הלב וכן תולדות בלי ספק, ומוצאי שבת יוכיח". עכ"ל. דהיינו שהמאמינים אכן מרגשים בחוש את הנשמה יתירה, ומש"כ הרמב"ן שאינו מושג בהרגש לאנשים, כוונתו לאלו שלא מאמינים.

והיה אפשר עוד לפרש שאין כוונת הרמב"ן שהנשמה יתירה אינה מושגת בהרגש, שהרי רבים מרגשים בשבת עונג נפלא מאוד, אלא כוונתו שרוב האנשים לא מרגשים בשבת יתרון כח ויתרון שכלי כמ"ש האבן עזרא.

ונראה דזו היא גם כוונת הרמב"ן בדרך ה' ח"ג פ"א אות ד', שכתב: "והנה מכלל זה הוא ענין הנשמה יתרה שבאה בשבת קדש והולכת לה במוצאי שבת, ואין ביאתה ולא יציאתה נרגשות לגוף". עכ"ל, שכוונתו היא שלא ניכר שום שינוי חמרי שבא לגוף ע"י הנשמה יתירה, אמנם ודאי שבא על ידה עונג רוחני רב.

ובאבן עזרא פ' יתרו (כ, ח) "כי השם קדש זה היום וזימנו לקבל הנפשות תוספת חכמה יותר מכל הימים".

ובספר החיים (למהר"ר חיים ב"ר בצלאל, אחי המהר"ל מפראג) ספר פרנסה וכלכלה פ"ו כתב:

"וואהבת השם יתברך את עמו לשראל, וכדי להסיר מלבם כל ספק, נתן אלהים קדש שהוא אות ברית בינו ובינינו, ובמנוחתו לא ישכנו ערלים, במה שירגיש כל איש ישראל בעצמו שפע אלקי, ואור פניו כי ירצונו ושמחה יתירה שנופל עליו בלי מתינות מיד בהכנסת השבת, וליל של שבת כולה אור ועוד וחדוה במקומו. בלתי ספק שאין זה רק ניצוץ האור והשמחה המבהיק ממקום שהנבואה יוצאת משם, שאף על פי שאין לנו לא נביא ולא חוזה, ואנחנו על אדמה טמאה, עם כל זאת לא עזב ממנו חסדו ואמתו להשפיע עליו אור אלקים מדי שבת בשבתו. ובפרט אנחנו ע"פ הגלות המר הזה, אנו מוצאים מרגוע לנפשו ביום הקדוש הזה. וזה נובדור לנו ברור גמור שאין אחריו ספק כי תורתנו תורת אמת.

וזהו גם כן מטבע הנפש שהוא מקור השמחה, ומטבע מצות השם, שהם משמחי לב, אשר שניהם מצובים במקום האור והשמחה, ושקועים וכלואים במעבה חומר האדם, שישמחו זה לעמת זה בבא עת דודים יום שבת קדש, כאשר ישמח נכרי בארץ מרחקים לקראת אוהבו וקרובו שבא מארץ מולדתו. וזה סוד בואו ונצא לקראת שבת המלכה".

ובמנוחה וקדושה שער השבת פ"ג כתב: "כללו של דבר, מי שטעם פעם אחת אהבת בוראו על ידי הנשמה הזו... הוא אינו צריך שוב בכל ימי חייו לידעת בוראו לשום ראייה שכלית, ולא להאמין עבור קבלת הספרים, כי מעצמו יודע הכל".

ובערוך השולחן ריש סי' רצ"ז כתב: "הטעם מבשמים ההבדלה מפני שבשבת יש נשמה יתירה ובמו"ש הולכת מהאדם ויש כאן חלישת הדעת והבשמים מחזקים הנפש דכל ריח טוב מחזק הנפש ועוד דבשבת גם הגיהנם במנוחה ובמו"ש מתחיל לשרוף ואשו לו גיהנם מסריח והנפש נחלש מזה ונצרך לתמוך ולסעדו ואע"ג דכל אלו טעמים ורוחניים מ"מ כל נפש מישראל מרגיש בזה, וסימן מובהק לזה דכל איש ישראל במו"ש מוצא א"ע בהשתנות ואע"ג דאיהו לא חזי מלא חזאי".

ובספר זכרו תורת משה (לבעל החיי אדם) סי' א' סי"ב כתב: "יכול האדם להתבונן ולנסות, כי כאשר יכין האדם את דעתו ותהיה יראת ה' בלבו באמת, והיה מעשיו רצויים, לא בודאי לאחר שיתבל בערב שבת בכוונה רצויה לקבל קדושת שבת יבין בדעתו שנתוסף לו נשמה יתרה, כי ירגיש בנפשו יראת הרוממות שבאה לו עד שתבער בו אהבת ויראת ה', וזה בדוק ומנוסה מכמה אנשים כמה פעמים בלא

שום ספק, אבל כשאין נשמתו טהורה, אז לא ירגיש בקדושת שבת".

ובלב אליהו בראשית עמי רט"ז כתב: "אדמו"ר הגרש"י זצ"ל מקעלם סבל בסוף ימיו מחוסר דם והיה תמיד חירור בפניו לא נראה בהם שום אדמיות, אבל משעת כניסת שבת עד צאתה היו פניו להבה, ואזיל חירור כל ימות השבוע, ואתי סומקא פניו כל שבת כאדם בריא וחזק, כל זה ראינו כולנו, כל מי שלמד בקעלעם בכל שבת קדוש". ובלב אליהו דברים עמי שכי"ד כתב: "גם אנו בזמנינו ראינו אדם (ה"ה) מרן הסי"ק זצ"ל) שבכל ימות השבוע לא ראו בו טיפת השבת נעשו פניו אדומים מדם וראינו זה בעינינו כל שבת".

יש עוד סיפורים כיו"ב על כמה גדולים וצדיקים, אבל הבאתי רק מה שמצאתי במקור בר סמכא.

למה א"א להכריע מתי שבת לפי הנשמה יתירה

ולכאורה יש להקשות על מה שאמרו בגמ' שבת ס"ט ע"ב: "אמר רב הונא היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד" (ומסקנת המלא ששבת ממלאכה בכל הימים ושמיירת היום השביעי היא רק בקידוש והבדלה), הא לכאורה יכול הוא להרגיש בחוש באיזה יום מופיעה עליו נשמה יתירה (ולכאורה לא נראה דאמרי' בזה לא בשמים היא, כי זה רק בספק בהלכה ולא בבירור מציאות, כמו שכתבו כמה אחרונים).

אמנם נראה שא"א להכריע ספק בהלכה ע"פ הרגשה זו מכמה טעמים:

1. היצה"ר יכול לשים בקרבו הרגשה כזו ביום אָחַר כדי לגרום לו לחלל שבת.

2. הרגשה זו היא דבר דק והדמיון יכול מאוד להטעות בעינינו כאלו.

3. גם בימי חול לפעמים נכנסים בלב רגשי קודש והתרוממות וכדו', ואף שאינם דומים כלל להרגשת השבת, מ"מ אפשר לטעות בנייהם.

4. בשעה שמנסה לחשוב אם הוא מרגיש נשמה יתירה, מחשבה זו גופא מעוררת בו את זכרון ההרגשה של הנשמה יתירה, ועי"ז גופא יכול לטעות לחשוב שאכן הוא מרגיש כך.

5. כדי להרגיש את הנשמה יתירה בבירור צריך ישוב הדעת, אך אדם חולה, חלש, עצוב, דואג, כועס, וכדו' קשה לו לחוש בה כראוי, ואדם שאיבד את דרכו במדבר מסתמא אין דעתו מיושבת עליו.

6. ועוד יתכן מאוד שהנשמה יתירה באה רק על ידי אתערותא דלתתא, שהאדם מצידו מקדש את יום השבת יותר משאר ימים, ועי"ז זוכה לנשמה יתירה, ולכן כל אדם שציפה לשבת והכין את צרכי שבת ושְׁבַת ממלאכה בכניסתה זוכה מכת זה לנשמה יתירה, אך מי שאינו יודע מתי שבת כיון שחייב לשבות בכל יום ממילא אינו עושה שום קידוש מיוחד ליום זה יותר משאר ימים, ואדם כזה באמת אינו זוכה לנשמה יתירה.

לא כל אחד זוכה לנשמה יתירה

אמנם מובא בספרים חידוש גדול שלא כל אחד זוכה לנשמה יתירה: בשל"ה פ' ויקהל פקודי אות ח' כתב: "ילך והודיעם כדי שיכינו את עצמם לקדש כדי שתבא הנשמה היתירה, כל מי אין ספק שלא תבא בלתי המוכן", וכן הובא לעיל מספר זכרו תורת משה: "אבל כשאין נשמתו טהורה אז לא ירגיש בקדושת שבת".

ובמנוחה וקדושה שער התפילה פ"ד כתב שלא בקל אדם זוכה לנשמה יתירה כי היא מדרגה גדולה, וכדי לזכות לזה צריך כמה תנאים, א. לקבוע עת לתורה בכל יום לפחות ג' שעות ע"מ לקיים ועי"ז יזכה לעונה. ב. לשמור שבת בכל פרטיה ובפרט להשמר מדברים בטילים ודברי חול. ג. לצפות ולהשתוקק לשבת כמה ימים קודם. ע"ש.

ובמכתב מאלהו ח"א עמי 72 כתב: "ושמעתי ממורי וירגי הצדיק והקדוש [רצ"ה ברויזא] ז"ל כי אם לא היה האדם בעצמו קדושה יתירה ביום השבת זה לאות כי אין בו אותה הנשמה היתירה, וכן מי שלא ירגיש קדושה בעצמו כלל זה לאות שאפילו נשמה אין בו, ואין לו דביקות כלל אל הנשמה כי הלכה ממנו לגמרי, ורק אם ישוב בתשובה תחזור היא אליו".

ובספר עטרת זקנים עמי קע"ט מובא מכת"י הגר"א"א דסלר זצ"ל: "אין שייכות לנשמה יתירה אלא אצל מי שגם בימות החול הוא במדרגת אוהב

ה' שנפשו קצה עליו מהנאות העוה"ז (עי' חוה"ל סוף אהבת ה') ועיי' נשמה יתירה זוכה להעלות הגשמיות עצמה לגמרי לקדושה [התבדל בין ב' הדורות הוא ההבדל שבין טהרה לקדושה עיי' מסילת ישרים כפ"ו].

וביסוד ושרש העבודה כתב שבלי טבילה במקוה בודאג אי"א להשיג נשמה יתירה, ולענין כוונתו רק לדרגה גבוהה של הנשמה יתירה, אבל אורה ושמוחה ורוחב לב אפשר לחוש גם בלי טבילה במקוה.

ובתיקו"ז ל"ח עיי' משמע שמי שלא מקיים תוספת שבת לא זוכה לנשמה יתירה, וז"ל: "ובאלו דלא מלווין לה ולא אוסיפין לשבתות ולימים טובים איהי סתימא להון. ובגין דא כל המוסקי מוסיפין ליה ודא תוספת נשמתא יתירא ואיהי תוספת רוחא דקדושה. וכל גורע גורעין ליה היא נשמה יתירה ואשתאר עני, ואם הוא חכם אסתלק מניה חכמתיה, ואם הוא עשיר בממונא אסתלק מניה ואשתאר עני יבש, כמה דאיהו מענ מלעילא נשמתא יתירה דאיהו נשמת כל חי ואשתאר יום השבת עני ושכינתא יבשה הכי אתמנע ברכאן מניה ואיהו מדה כנגד מדה".

יצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושאר"ס מדוע גם לתרומת האדנים היה צריך שיתנו כל ישראל בשווה?

זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה' (ל, יג)

רש"י (להלן פסוק ט"ו) מפרש, שיש ג' תרומות, האחד לתרומת האדנים שנתן כל איש מישראל מחצית השקל, השניה האמורה בפרשתנו שנתן כל אחד מחצית השקל עבור קרבת ציבור, והשלישית תרומת המשכן שנתן כל אחד כאשר ידבנו ליבו.

וראו להתבונן, דבשלמא לקרבת ציבור היה צריך שיתנו כל ישראל בשווה, משום שהקרבת מוכפרים עבור כולם, אך מה נשתנתה תרומת האדנים שנתנו בו כל ישראל בשווה, מכל תרומת המשכן שנתן כל אחד כאשר ידבנו ליבו.

ת. וכדי ליישב זאת, אביא מה שמצאתי בפ"י בית ישחק [על הרמב"ם הל' שקלים פ"א ה"א] שפירש, כי כיון שהאדנים נעשו מזהב, היה ענין לתת אותם בשווה, כיון שבאו לכפר על מעשה העגל שהיה מזהב. ולפיכך בני לוי שלא חטאו בעגל, נפטרו מתרומת האדנים.

וז"ל: "ודוקא בתרומת אדנים פטירי לפי שבה לכפר על מעשה העגל ושבת לוי לא חטאו כן נ"ל עכ"ל.

מעתה יובן, כי לא לחינם הקפידה התורה אף כאן בתרומת האדנים שיתנום כל ישראל בשווה, על מנת שגם כפרתם על מעשה העגל תהא בשווה עבור כולם.

מדוע על העשיר ה' את משה עד מעשה זה?
"ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לחת אבנים" (ל"ד, א')

"פסל לך הראהו מחצב סנפרינון מתוך אהלו ואמר לו הפסלות יהיה שלך ומשם תעשר משה הרבה" (רש"י).

בגדרים (דף לח ע"א) איתא, אמר ר' יוחנן אין הקב"ה משרה שכירתו אלא על גיבור ועשיר וחכם ועניו, וכולם ממשה וכו' עשיר, פסל לך, פסולתן שלך יחא.

ויש להבין, מאחר שאין הקב"ה משרה שכירתו אלא על חכם גיבור עשיר ועניו, מדוע לא העשיר הקב"ה את משה עד עתה, הלא משה רבינו כבר היה מוחזק למנהיג בעל רוח הקודש והשראת השכינה עוד קודם מות תורה.

ת. וחסבתי לחדש בזה, כי הכלל ש"אין הקב"ה משרה שכירתו אלא על חכם גיבור עשיר ועניו", נתחדש אחר חטא העגל. דמתחילה היה מספיק שתשרה השכינה על האדם הגדול במידות בישראל, בלא להתחשב כלל במעלותיו החיצוניות. אמנם אחא חטא העגל, ירדו ישראל במעלתם, וגם בבחינה של "אמונת חכמים" היתה להם ירידה, וראה הקב"ה כי כיון שירדו במעלתם הם לא יוכלו לקבל עליהם מנהיג, לולי יהיו בו מעלות חיצוניות המרשימות אותם, לכן התנה שישרה שכירתו גם על גיבור ועשיר, וכיון שמשא רבינו היה גיבור אך לא עשיר, הוצרך מיד להעשירו כדי שיהא ראוי להמשיך להיות מנהיג ויחא, ותהא אימתו מוטלת על הבריות.

אמנם, לא מצאתי ראייה מפורשת לרעיוני, ויתכן כי באמת בלא זה היה נוהג אף קודם חטא העגל. ולפיכך הוספתי בזה רעיון נוסף, מתחילה הפירוש של "אין הקב"ה משרה שכירתו אלא על חכם גיבור ועשיר ועניו", היה מתפרש רק על מעלות רוחניות בלבד, עניו וחכם, מובן, וגיבור היינו היכול לכבוש את יצרו, ועשיר היינו מי ששגח בחלקו. ולפיכך משה רבינו, שהיה חכם ועניו, ובנוסף לכך גם בעל מידות גדול, שיכול לכבוש את יצרו ובבחינה זו היה גיבור, וגם אדם שמתספק בחלקו ואינו בעל תאוות הממון כלל, היו בו את התכונות להיות מנהיג ישראל.

אבל לאחר חטא העגל, כאשר ירדו ישראל ממעלתם ומדרגתם, השתנה הפירוש של "גיבור ועשיר" בבחינת מעלות המנהיג, ושוב כדי להיות מנהיג, לא מספיקות המעלות הרוחניות דיים, וצריך מעלות אחרות, הצריכות להרשים את פשוטי העם, כגון גיבור ועשיר, ולפיכך אחר חטא העגל הוצרך הקב"ה לומר למשה "פסל לך" ולהעשירו, ולא קודם לכן, כאשר הכתירו למנהיג במעמד הסנה, משום שרק מזמן זה ואילך היה צריך להיות עשיר בכסף.

ונראה דלפיכך רמז לו הקב"ה עניו זה בלשון פסולת, "פסל לך", ללמדנו כי באמת מכאן ואילך נצרך משה רבינו לענין העשיר כדי להיות מנהיג, כדי שתהא אימתו מוטלת על העם וכו', ולא יחא בגדר חכמת המסכן בזויה, אבל זה רק "פסולת" ודבר טפל, ביחס לשאר המעלות הרוחניות הגדולות בהם ניחן משה ולהם נצרך כל מנהיג.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב לא היה ראויים ישראל לאותו מעשה

וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אֶשֶׁר הַעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (ל"ב, ו)

הנה יש להתבונן איך יתכן שעם ישראל שזכו לשמוע יקול אלהים חיים מדבר מתוך האש"י. והגיעו במעמד הר סיני לדרגת נבואה פה אל פה, ומי לה' גדולים וטובים כמו הם, נפלו שדודים בשוה עמוקה כנפול בני עולה. "ועד שהמלך במסיבו", כחשו בו ויאמרו לא הוא, וימירו את כבודם, והמה חכמים מחוכמים, ואיך נסרחה חכמתם לעשות המעשה הרע ומר ההוא. ואף אם נאמר שהערב רב הם שעשו את העגל, כיצד עבר הדבר בשתיקה מצד שאר העם ולא מיחו בידם.

ונראה שחז"ל התעוררו בשאלו זו, ולכך אמרו: (עבודה זרה ד:): אמר רבי יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה. וכן אמר רשב"י: לא דוד היה ראוי אותו מעשה, ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, לא דוד ראוי לאותו מעשה: דכתב: "ולבי חלל בקרב"י". (תהילים קט, כב). כלומר שהיצר הרע שקברו היה כ"חלל" כמת,

ולא היה לו כח לשלוט בדוד, והיה ראוי לגבור על יצרו ולא לחטוא. וכן עם ישראל לא היו ראוי לאותו מעשה: דכתב: שנאמר: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים". (דברים ה, כו). ופרש"י כלומר גיבורים ושלטים ביצרים היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרם עליהן, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שאם יחיד חטא ואומר לא אשוב שאל יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה של דוד שחטא והקב"ה קיבל את תשובתו. ואם חטאו צבור, אומרים להם צאו ולמדו ממעשה של הצבור שחטאו בעגל ונתקבלה תשובתם.

ודברי הגמרא צריכים ביאור טובא: כיצד יתכן לומר שהקב"ה יחטא יחיד או רבים בכדי ללמד דרך לעובדי ה'. עוד קשה שהרי כל מעשה אדם תלו בבחירה וכיצד יתכן שהקב"ה התערב בבחירתם?

המהר"ל שם כתב לבאר וז"ל: אבל דעת רש"י ז"ל כי גזר השי"ת שיחטאו בני אדם ויעשו תשובה, אבל לא גזר על אדם זה פגוט, רק הגזירה שיהיה אחד חוטא בעולם שיעשה תשובה. וכאשר חטאו ישראל בעגל, וכן כאשר חטא דוד, לא היה הגזירה עליהם בפרט, רק כי גזירת מלך שיהיה חוטאים בעולם ויעשו תשובה ולא עליהם הגזירה בפרט, ולכן אם חטאו נחשב להם לחטא גמור כמו שאר החוטאים. עכ"ל.

דהיינו שיש כאן ב' בחינות א. אף שהיה גזירה שיחטאו, לא נגזר מי יחטא, אבל היה בחירה ביד כל אחד אלא יהיה הוא החוטא או לא. ב. שכל הגזירה היתה שיחטאו באיזה חטא

וביותר תמוה ש"י" מה האשמה על עם ישראל ודוד, ולולי משה רבינו עמד פרץ הקב"ה היה עושה כלה בעם ישראל, ואף אחרי שמשא רבינו פייס להקב"ה, רבים מתו ע"י שבת לוי, וכן במים שהקשה משה רבינו. ועוד אמרו חז"ל (פסיקתא רב, לד) עה"פ "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם". שאין לך פקידה ופקידה שאין בה מעון העגל. וכן בדוד אילולי התוודה מיד ואמר "חטאתי". (שמואל ב, יב, יג), היה מת בחטאו, כמו שאמר לו ה' ביד נתן הנביא "גם ה' העביר חטאתך לא תמות". ומשמע שאם לא היה מתוודה היה מת, וגם אחרי ווידויו דוד המלך נענש שהבן הראשון מת, וגם כל ימיו היה בתשובה וצום ובכי ומספד. ולאכזרה כיון שלא חטאו מיוזמתם לא היו צריכים להענש כלל.

וביאר רבינו האלשיך: שהקשה לחז"ל שהרי אמרו רבותינו (חולין ז:). שאפילו לבהמתן של צדיקים אין הקב"ה מבא תקלה על ידם, וכ"ש שלצדיקים עצמם. ולפי זה קשה מאוד איך הקב"ה לא עזר להם להתגבר על יצרם, שהרי אמרו חז"ל (סוכה נב:). אמר רבי שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו". (תהילים לו, לג). ואמלא הקב"ה שעוזר לו, אינו יכול לו, שנאמר: "ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו". (שם). והרבה דרכים למקום היה להרים מכשול מתחת ידם. וכמו שמצינו בגמ' (קידושין פא). שהשטן אמר לרבי עקיבא ולרבי מאיר אלמלא שמכריזים עליך ברקיע הזהרו בו ובתורתו הייתי מחטיאך. וכי עם ישראל שהיו כולם נביאים ושמעו את דבר ה' מפי הגבורה פנים בפנים, חסרו שלמות כתנאים ההם ודומיהם, שיגן ה' בעדם לבלתי יחטאו.

והיה מקום לומר שהסיבה שהקב"ה לא עזר לעם ישראל להנצל מחטא זה, שאמרו חז"ל (אבות ב, ג). עבירה גוררת עבירה. ובפשטות אפי' עברה קלה גוררת אחריה עבירה גדולה. ואף אם חטא בשגגה יכולה לגרום אחריה עבירה במוזד, וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה "גם בלא דעת נפש לא טוב". (משלי יט ב). ללמדנו שגם אם אדם חטא בשגגה לא יקל הדבר בעניו, כיוון שמראה על נפשו שאינה טובה, אם היתה טובה לא היה בא לידו תקלה אפי' בשוגג. וא"כ היה מקום לומר שהטעם שעם ישראל חטאו בעגל, מפני שקדם לזה חטא אחר שהוא גרור לחטא יותר גדול. ולזה הקב"ה לא בא לסייע לעם ישראל ולהרחיקם מהחטא. וכן בדוד אולי איזה חטא היה בו שמנעו מהציל אותו הוא יתברך מן החטא.

לזה באו ואמרו חז"ל שאין הטעם משום כך, ואמרו י"א היו ישראל ראויים לחטא זה. וכן דוד לא היה ראוי לחטוא. דהיינו שבאמת לא היה בהם שום חטא אחר שעל ידו נגרם שהקב"ה לא שמרם מהחטא הזה, אך הטעם שהקב"ה לא עזרם וסייעם שלא יחטאו הוא בכדי שיש מקום לתשובה, שאם חטא יחיד אומרים לו צא ולמד מדוד, ואם רבים חטאו אומרים להם צאו ולמדו מרבים.

ובזה מיישב שבאמת הקב"ה לא גזר על עם ישראל לחטוא, ולא ששל מהם הבחירה, אלא רק מנעם מהם את הסיוע שעוזר לכל אדם בעת שבה לחטוא, ולכך נענשו שאף שלא היה להם את העזרה לנצח היצר, מכל מקום הם בחרו ברע. [וכי"כ לפרש רבינו המהרש"א שם].

ואמנם עדיין לא התיישב כיצד נפלו מרום המעלה, לתהום תחתית. אמנם ביאור העניין שהיות ועם ישראל היו מעורבים בתוך טומאת מצריים ולמדו ממעשיהם הרעים לכך נפלו בזה החטא, וכמו שבאירו במדרש (ש"ר מג, ז) את הפסוק "למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים". מה ראה להזכיר כאן יציאת מצרים, אלא כך אמר משה רבון העולם הנחת כל העולם ולא שעבדת בניך אלא במצרים שהיו עובדין טלאים ולמדו מהם בניך, ואף הם עשו העגל לפיכך אמר אשר הוצאת מארץ מצרים דע מהיכן הוצאת אותם.

ובפרט למה שאמרו חז"ל (שם מב, ו) "לך רד כי שחת עמך". העם אין כתיב כאן אלא עמך, אמר משה רבון העולם מנין הם עמי, אמר לו הקב"ה עמך הם שעד שהיו במצרים אמרתי לך "והוצאת את צבאותי שחת עמיי". אמרתי לך שעתה לערב בהם ערב רב, אתה שהיית עניו וכשר, אמרת לי לעולם מקבלים השבים

קל, ולא בחטא כזה חמור כמו העגל, וכ"ש שלא מיד אחרי מתן תורה.

כן ממש כאשר עומד האדם בתפילה יש כאן השראת שכונה, וכמפורש בשלחן ערוך בכמת הלכות, כגון האיסור לעבור לפני המתפלל מפני ששכינה כנגדו, ולכן מכח השראת השכינה שבכאן, לחללה וחרדה יאחזנו, ומתנועע כל זמן התפילה כעצי היער. ואמרו חז"ל על רבי עקיבא (ברכות לא ע"א) כשהיה מתפלל בביתו, אדם מניח בזוית זו ומוצא בזוית אחרת מפני הכריעות והשתחויות.

הוסיבה השניה להרעה, מעוצמת השכיבות הנושא שעליו מתפלל, וכמו משמעו אצל משה רבינו שהתפלל יעד שאחזתו אחילו, היינו שכשהתפלל על כפרת חטא העגל החלה עצמו ממש מעוצמת הבקשה, שכל תכלית העולם בלויה בו.

אמנם יש כאן עוד ענין, שכמו שבלימוד התורה עיקר סגולת הלימוד תלוי ביגיעה, והסיבה לזה, שבאמת עצם נשמות דבוקות הן בתורה דבוקות גמורה, וכידוע מקדמונים שכל נשמה היא אות אחת מן התורה, וכן הוא להלכה שהסתלקות כל אחד משראל חשובה היא כספר תורה ששרף, ורק הגוף חוצץ ומעכב דבוקות הנפש לקדושה. ונמצא שעיקר ההצלחה בתורה תלויה עד כמה יזכה לסקל מחיצת הגוף, ודומה זה לזורע בשדה בקרקע קשה, צריך קודם לחרוש הקרקע ולרכבה כדי שיקלטו בה הזרעים, ורק אז יכול לזרוע ויגדלו פירות, כן הוא בתורה הקדושה, שבכדי שיכנסו הדברי התורה וידבקו בלבו צריך לחרוש קשיות הגוף, ורק בזה תדבק בו התורה בטבע.

וכן הוא בתפילה, שכאשר עומד האדם בתפילה ובא לדבק נפשו בשכינה הקדושה, קשיות הגוף חוצצת בעדו שלא יוכל לדבק בקדושה, ורק על ידי יגיעת גופו מתרדף קושי הגוף, ואז דבוקותו לקדושה נעשית יותר קרובה, ועיין ביצעטעל קטן' לבשל נועם אלימלך זיע"א שמהיר על התפילה שתהא בכל כוחו, וכבר האריכו בזה עוד בעלי עבודה, קדושי עליון, בספרים, הוא יסוד גדול בהצלחת עבודת התפילה.

ושתו תנועות הנהוגות בתפילה ענייניהן קרובים זה לזה, ההשתחוואה וההתנועה. ההשתחוואה מורה על ביטול עצמו לפני הדר כבודו יתברך, וזה שמתנועע מורה שכל עצמותיו כשבורות והוא כולו כמפורק לחלקיו מפני עוצמת גאון עוון יתברך. והנה כל אחד מתנועע בעבודתו לפני השם יתברך מאות ואלפי פעמים, ואם יתן לב וקצת מחשבה יוכל לקנות הבנה ותחושה בנפש במשמעות הנוראה של תנועה זו, וכל תפילותיו יהיו בחפצא אחר, אשרי הקונה הרגש בזה! עד כאן ממה שכתב מו"ר הגה"צ רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל בספרו "שערים בתפילה".

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך" מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

מידת אהבת ישראל

פי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם ולא יהיה בהם נוף בפקד אתם. זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בפקד השקל עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה'. העשירי לא יגפה והנדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם (ל', יב-טו)

א. הקשה האור החיים, צריך לדעת טעם אומרו תשא ולא אמר תפקוד כאומרו במטה לוי (במדבר ג' ט"ו)? ב. אומרו את ראש ולא הספיק לומר כי תשא את בני ישראל, שאין לומר שלא יצו ה' למנות אלא לראשים כי הענין יכחיש זה? ג. עוד הקשה גם האלשיך הקדוש ז"ל בשאלה השלישית צריך להבין מדוע התורה מצוה על סכום של מחצית ולא שקל שלם? ובפרט זה כופר נפש וכידוע שקל וגם נפש בגמטריה תל ואם כן יותר ראוי לתת שקל לכפר נפש. ד. ועוד הקשה בשאלה השמינית מדוע העשירי לא ירבה היות וזו תרומה אפשר להבין שיש דרישה מנמלית להשתתפות אבל מדוע להגביל את הרוצה להוסיף?

תחושת רבים וטובים

ישנם רבים וטובים חיים את החיים שלהם בפני עצמם ואינם מרגישים חלק מהכלל הן בחייהם הגשמיים שדואגים כינת לפרנס בני ביתם ולדאוג לצרכי הבית, וגם ברוחניות חיים את עצמם מפני שתחושתם שהם מושלמים בהיות ומשתדלים לעשות אשר ביכולתן ולעשות טוב וחסד וכן בעבודת השם

על מה שהזקתם נפשותיכם רבים כי לפי האמת נפש אחת אתם חשובים ולכן זה יתנו מחצית השקל להורות כי כל אחד פלאא דגופא עם חבירו: **אדם כי יקריב ולא איש ללמדנו כל החוטא הוא כאדם שחטא והכריע את העולם**

ובזה יובן נפלא מדוע התורה כתבה בקורבנות אדם כי יקריב ולא איש כי יקריב כמבואר במאור ושמש 8. אשר מביא את שאלת רש"י כתוב אדם ולא איש? ועיין ברשי מה שביאר והוסיף לבאר עוד שהתורה מרמזת על יסוד הנוכח כל אדם המביא קרבן צריך לחשוב על עצמו בדמיון לאדם הראשון אשר חטאו השפיע על כל העולם בהיות והוא כלל את כל הנשמות כך אדם שנכשל צריך לחשוב שבמעשיו השפיע על כל העולם כנשמה אחת ובהביאו קרבן מתקן את כל העולם.

עצה טובה להצליח בעבודת השם

והנה כאשר אדם יפנים וישכיל להבין את היסוד הזה כי השגת השלימות היא אך ורק בהתחברות לכלל, ובכך יבין כי כל אדם מעשיו ופועליו הן נחלת הכלל, להרי אין עצה טובה הימנה להצלחת האדם בעבודת השם **וכך כתב השל"ה 9. כאשר האדם יפנים ויחשוב על יסוד זה צריך האדם להיות ירא וחרד, באיזה ענין שיקרה לידו, הן לא תעשה הן עשה, הן חמור הן קל, יחשוב על העולם שהוא שקול ממש, ודבר קטן יריע. ומכאן יראה זו ירא וחרד, שלא יעבור על חכף קטן שבקטנות, ואף נדנדוד חטא, כדי שלא יכריע את כלו לחובה. וכן להיפך, יחדר בכל עת ובכל רגע ויחזור אחר קיום מצות ועשות חסד וצדקה, כדי להכריע את העולם לכף זכות.**

מעשה כיצד מצוה אחת הכריעה
וכתב החפץ חיים לאחר שהביא דברי חז"ל הנ"ל מעשה המעיד כיצד מעשה אחד משפיע וז"ל באגרות ומאמרים סימן ג' וכתוב בספר חרדים: מעשה היה ברבינו יוסף מגיקטיילא שחלה עד קרוב למיתה וניס ולא תיר וראה שני אנשים שוקלים עונותיו וזכויותיו במאזניים ושקוליו שוה בשוה, מיד נתעורר ונתחזק ושקל [ולקח] התפילין ושם אותם עליו ומיד התחיל להרפא ועלה ממות לחיים כי הכריע כף זכות. עכ"ל.

הלכה כל מעשה יכול להכריע ולכן ברכת הלבנה לפני כיפור

ולזאת כתב הגר"ב זצ"ל 10. למרות שהרמ"א כתב לברך במוצאי כיפור בכדי לברך בשמחה, הביא דברי הלבוש שעדיף לברך על הלבנה לפני כיפור בהיות ואולי הוא חציו חייב ויכריע במצוה זאת לכף זכות את עצמו ואת העולם. ויותר מכך כתב באר מים חיים שיכול האדם במעשה אחד להיות מזוכה הרבים או ההיפך.

השגת השלימות אך ורק באחדות

ללמדנו שמחות עם ישראל בכל תחומי החיים הן גוף אחד והשלימות תושג אך ורק בחיבור הכלל, ולזאת גם אם יהיה בית הכנסת הכי מפורא אם לא יתכנסו לתוכו עשרה ביחד אי אפשר לומר דבר שבקדושה היות ואין השכינה שורה אלא בתוך עדה, גם אם לו יצויר שבאותו מניין נמצאים שבעה אושפיזין אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן יוסף ודוד ושלמה ויהושע מאחר והם רק תשעה לא ניתן לומר דבר שבקדושה ואם יצטרף אליהן אדם הכי פשוט או לחילופין יתכנסו עשרה מפשוטי עם ויכולו לומר דבר שבקדושה ללמדנו עד כמה השגת השלימות תלויה בחיבור הכלל ולא בעבודת הפרט, וכך אמרו חז"ל שהקב"ה אמר שיאמרו י"ג בציבור והוא מכפר היות והוא מצרף את המידות של הציבור ביחד, וזו בעצם מעלת התפילה בציבור לעומת תפילת יחיד ככל שתהיה, וכך בכל מעגלי החיים אין שלימות לאדם לבדו, וכן לזאת מכונה האיש או האשה שאינם נשואין פלאא דגופא מאחר ואין שלימות לאדם יחיד, עד כדי כך שאמרו חז"ל שהקב"ה לא נתגלה ליעקב אבינו עד אשר התחתן כמבואר בזוהר, וכך הדבר משלים את חברו ואין אדם בעולם שיוכל לשרוד לבדו היות וסוד הבריאה שהקב"ה ברא הוא רק על ידי חיבור, ורק כאשר האדם מפנים את הדברים ופועל ברוח התורה שאיש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק וזכה האדם שהקב"ה מכפר על הנפש השלימה שנוצרת מהחיבור ובלעדי זה הוא רק חצי נפש, ולזאת התורה מצוה בכדי לכפר דוקא מחצית השקל בין עשיר ובין עני מאחר ואין לשום אדם מעלה יחיד בלעדי החיבור לזולת, ולזאת שלימות הציבור הקב"ה ברא בעולמו את הצומח ואת החי ואת האדם זוגות זוגות מאחר ורק בחיבור תושג השלימות,

כל אדם הוא חלק מהכלל

ובעצם יסוד זה הוא ביאור מאמר חז"ל המבואר במסכת קידושין דף מ"א ת"ר לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עבר בעירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, בשביל חטא יחיד שחטא אובד ממנו טובות הרבה. ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר בעירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר וחוטא אחד כו', בשביל חטא יחיד שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה. וביאור הדברים מפני שכלל ישראל נשמה אחת כך שכל מעשיו של כל אדם קשורים לכלל ומשפיעים על הכלל לטוב ולהיפך.

דברי החיד"א שחטא העגל בגלל הפירוד והתיקון באחדות

ועל פי יסוד זה ביאר נפלא מרן החיד"א מה גרם לחטא העגל ומה תיקונו, כתב בספרו פני דוד שמות פרשת כי תשא ז"ל ואפשר שלאחר שעשו העגל שטענו בטענתו כי אמר אליהם אנכי ה' אלהיך לשון יחיד וכמו שאמר משה רבינו ע"ה לי ציוית להם לא צוית, לכן באחר כך מצות מחצית השקל להורות שכלם נחשבים כאחד, וזה שכתוב לכפר על נפשתיכם, כלומר על אשר עלה על לבכם כי אתם הרבים ועל זה סברתם כי אנכי בלשון יחיד נאמר ולא דיבר לכל ישראל וצריכים אתם לכפר על נפשתיכם

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

ולזאת כתוב כי תשא ולא כי תמנו וכדומה היות והמסר שבמניין זה הוא שכלל ישראל נפש אחת הן כחייב כל אחד לרומם את חברו כמיש הנפש החיים שמות פרק ל פסוק יב כי תשא לשון נשיאות ראש על דרך אומרו (בראשית מ' י"ג) ישא פרעה את ראשך שהיה לשון מעלה.

דברי הארז"ל על אהבת ישראל סגולה לתפילה

ולכן כתב מהרה"ו בשער הכוונות בדושי ברכת השחר, וכן כתב בשער הגלגולים הקדמה לח וז"ל גם הזהיר מורי ז"ל לי, ולכל החברים שהיינו עמו בחברה ההיא, שקודם תפלת שחרית, נקבל עלינו מ"ע של ואהבת לרעך כמוך, ויכוין לאהוב לכל אחד מישראל כנפשו, כי עייז תעלה תפלתו כלולה מכל ישראל, ותוכל לעלות ולעשות תקון למעלה.

דברי חז"ל במצוות ואהבת לרעך

ובזה יובנו היטב דברי הלה הזקן ותלמידיו שכל התורה תלויה במצוות ואהבת לרעך כמבואר במסכת שבת דף לא ע"א שוב מעשה בנכרי אחד שבה לפני שמאי, אמר לו גיימני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאתה עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלה, גייריה. אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא, זיל גמור ע"כ. וכן כתב תלמידו הגדול של הלה בתרגומו יונתן על ויקרא פרק ט פסוק יח לא תהווין כמוך ולא נטרין דבבו לבני עמך, ותרחמי לחברך דמן את סני לך לא תעביד ליה אנא יי. וכן תלמידו הקטן ריב"ח בן זכאי שמבואר באבות פ"ב מ"ח שהיו לו חמישה תלמידים ואמר להם צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם רבי אליעזר אומר עין טובה רבי יהושע אומר חבר טוב רבי יוסי אומר שכן טוב רבי שמעון אומר הרואה את הנולד רבי אלעזר אומר לב טוב אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך שבכלל דבריו דבריכם. ללמדנו שלב טוב כולל הכל שזה ואהבת לרעך כמוך. וגם תלמידו של ריב"ז רבי אליעזר בן הורקנוס אמר במסכת אבות פרק ב פ"ב ה"ה אמר שלשה שלשה דברים רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך. וגם תלמידו של ר"א רבי עקיבא המשיך בכלל זה כמבואר בפרש"י בשם הספרא קדושים פרשה ב ד"ה פרק ד ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה. וכן מבואר בירושלמי מסכת נדרים פרק ט דף מא טור ג ה"ד: כך זה מלמדנו שבצעם יסוד לעבודת האדם וקיומו התורה צוה במצוות ואהבת לרעך כמוך שפירושה שכל אדם צריך להבין ולהפנים שעם ישראל נשמה אחת וגוף אחד וכל אדם הוא אבר מהכלל וכל מעשה שעושה לטוב ולמוטב משפיע על עצמו והכלל לטובה ולהיפך בכל תרי"ג המצוות, ולכל אחד יש לו יעוד ותכלית להשלמת הכלל, ומכאן אנו למדים עד כמה צריכה להיות מידת אהבת ישראל כולו כמו שהוא וגם כאשר אינו הולך בדרכי התורה הוא חלק מעם ישראל, וכמו שמצינו כיצד השם יתברך כעס על משה שאמר על ישראל שמעו נא המורים, כמבואר במדרש דברים רבה (ליברמן) פרשת ואתחנן מהו אתה החילות [דברים ג כ"ד], א"ל רבון העולמי, מפני שאמרתי להם שמעו נא המורים [במדבר כ' י'] גזרת עלי שלא אכנס לארץ, וכן אצל ישעיה שאמר ישעיהו פרק ו פסוק ה ונתתָ עִם טִמְאָה וְשָׁפְטִים אֲנֹכִי וְיִשָּׁב בִּי אֶת הַמִּצְוָה יִקְרָא יְצָאוֹת רָאוּ אֹמְרִים חֲזִיל בְּמִסְכַּת יבמות דף מט ע"ב שמנשה רצה להרוג את ישעיהו הנביא אמרו שם ונבלע בתוך הגיע לפיו וצויה מנשה ונסרו את הארץ וכאשר המסור הארץ לפני של ישעיהו מת, ולמה פגע המסור דווקא בפיו, אלא נענש על שאמר על עם ישראל למרות שחטאו עם טמא שפתיים, ללמדנו כמה בני ישראל חביבים בעיני הבורא יתברך וכל אחד משלם את הכלל.

מעשה שהיה ללמדנו כל איש ישראל מועיל

מסופר על אחד מרבני ישראל אשר בעירו היה גביר גדול אשר אינו שומר תורה ומצוות ואף גם זאת למרות גודל עושרו מעולם לא רצה לסייע לנצרכים מהווה וכספו, אבל כבוד הוא תמיד קיבל מפני גודל עושרו, והנה הגיע זמנו ונפטר באו בניו לרב העיר וביקשו ממנו להספידו כרום מעלתו וכבודו, אולם הרב השיב לבניו שהוא מצטער שאיננו מסוגל להספידו מאחר ואין בן לא תורה ולא מצוות ולא מעשים טובים במה יספיד אותו, יצאו ממנו בפחי נפש, והנה הרב היה לומד מסכת חולין אשר היית מונחת על שולחן וכאשר פתח את הגמרא נתפתח לו בדרך צב ע"א אמר רבי שמעון בן לקיש אומה זו כגפן נמשלה, זמורות שבה אלו בעלי בתים, אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, עליון שבה אלו עמי הארץ,

נקונות שבה אלו ריקנים שבישראל; והיינו דשאלו מתם ליבעי רחמים איתכליל על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימן איתכלילא. התבונן במאמר שעם ישראל נמשל לגפן וכל חלק בעץ נמשל לחלק מהציבור ותועלתו וזמורתו הן נמשלו לבעלי בתים מה זמורות ומחזקות את האילן והפירות כך הבעלי בתים, האשכולות שהן הפירות אלו תלמידי חכמים שמניבים פירות ומלמדים תורה לעם, העלים נמשלו לעמי הארץ ומתקשה הגמרא מה התועלת ומבארת שהם שומרים על הפירות בצילם, אבל נשאר החלק הרביעי שזה הקונקות נמשלו לריקנים שבישראל וצריך להבין מה התועלת שיש בהן? ועלה בדעתו באותו רגע ביאור נפלא שבצעם הריקנות שבהן מועילים לישראל בהיות וכלל ישראל נשמה אחת ומעשיו של כל אדם קשורים לכלל הרי אצל התלמידי חכמים מתוך ששקיעים בתלמודם נכשלים פעמים רבות במהרהרים בדברי תורה במקומות המטונפים, וכיצד יתקון הפגם הזה בישראל, וביאר שזו כוונת הגמרא שהשבח של הריקנים בגלל שהם ריקים מתורה כך שמעולם אינם מההרים בתורה במקומות המטונפים וזה משלימים את ישראל. ותיכף הבין כרמו משמעים שצריך להספיד גם רשע בלי תורה ומעשים טובים ושלח את השמש שלו לבני הגביר שהוא מגיע להספיד ואמר את החידוש הנפלא שהתחדש של שאין אדם מעם ישראל שאין בו תועלת לכלל ישראל.

מוסר השכל

הראת לדעת כי על כל אדם להבין ולהשכיל הוא חלק מהכלל לטוב ולמוטב כנשמה וגוף אחד ולכן הצעה הנפלאה והדרך הנכונה והבטוחה בעבודת השם מושגת על היסוד שלעולם האדם הוא רצו וצו ולא תושג השלימות בלעדי הכלל הן בחיי הנשואין והן בחיי הקהילה והן בכלל ישראל, וכל הריאלי ערבים זה לזה, ומכך ישכיל להבין כי כל אדם הוא נחלת הכלל ובעל השפעה במעשיו ופועליו לטוב ולמוטב על כלל ישראל ורק מתוך אמונה זו יתחזק ויזהר במעשיו בירתה ישנו ועונו ויצליח בעבודת השם וישג את תכליתו בעולמו ובה יקנה את מידת אהבת ישראל בזה שמבין שכל אדם מישראל הוא חלק ממנו ומחובר אליו וכיצד ואיך ישאנו גם כאשר מעשיו אינם טובים, שאמנם עליו להוכיחו ולהדריכו כפי יכולתו ולשנוא את מעשיו לא את האדם, ובה ישורר השלום בכלל ובפרט הן בביתו והן בקהילתו ובעבודתו ובכל אורח חייו, ואך ורק במחצית השקל זוכים לכפר על הנפש כאשר מרגיש וחי בתחושה זו של מחצית הממוה יסוד לדרך הנכונה בעבודת השם.

מקורות

- משלי פרק כא (ב) פֶּלֶךְ דָּרְךְ אִישׁ יִשֶׁר גְּעִינֵי וְתִקֵּן לְבוֹת יַקְוֶן;
- במדבר תנחומא (ורשא) פרשת כי תשא סימן י (י) [ל, יג] מחצית השקל על שחטאו ששה שעות בחצי היום יתנו מחצית השקל שהוא ששה גרמיסין, ב. רבי יוחנן אמר על שעברו על עשרת הדברות לפיכך יתן כל אחד ואחד עשרה גרה שהוא מחצית השקל, ג. רשב"י אמר לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף.
- עוד ביארו במדרש אגדה (בובר) שמות פרשת כי תשא פרק ל סימן טו העשיר לא ירבה. בתרומת השקלים של אדנים, כדי שלא יתרבה העשיר על העני;
- ה. עוד כתב בחזקוני שמות פרק ל פסוק טו העשיר לא ירבה שאם ירבה העשיר והדל ימעיט לא יהיה החשבון נודע עיי השקלים ועוד לא יהיו שווין בכפרה.
- ו. עוד כתב בהדר זקנים שמות פרק ל פסוק טו העשיר לא ירבה. כדי לכון החשבון, ויימי כדי שלא יאמר הווי פדאני מעקולים;
- ז. עוד כתב הרא"ש שמות פרק ל פסוק יג מחצית השקל בעל הקדש. וא"ת למה צוה על מחצית השקל לא פחות ולא יותר. ויש לוי דה"ט לפי ששקל עולה בגימ' נפש והקב"ה ברחמינו מטה כלפי חסד ומכפר על עון חצי הנפש ואם כן היה מחצית השקל כופר פדיון על חצי הנפש;
- ח. כתב האלשיך על שמות פרק ל פסוק יג וז"ל ובשם החכם ה"ר שלמה בן אלקבץ ז"ל שמעתי שהוא להורות את בני ישראל יחס אחדותם, כלו כלי על כל איש מהם שהוא נפרד מחברו, כי אם כולו כל אחד לב, ובהתחברו עם כל האחד מישראל נעשה אחד שלם. על כן כל אחד יביא מחצית. [דבר שני הוסיף אפילו מי שלא חטא צריך כפרה מדין

ערבות] והנה עדיין צריך לבקש טעם למה זה למדנו יתברך ענין זה פה. והנני בא אחריו ומלאתי את דבריו. והוא, כל אחרי אומרו יתברך ותנו איש כופר נפשו ראה והנה יתחמץ לבב אנוש באמור על מה זה ענוש אענש לאשמות העם כי יצו עלי אתן כופר נפשו על עון אשר עושויו כבר מתו, ולא יומת איש על עונו, כי גם שאל מחינו הנשארים, ומי עשאו ערבים. על כן רמז לנו יתברך כי כל איש מישראל נפשו קשורה בחברו, כי ממקור אחד הן ונפשות כל אישי ישראל לאחת יחשבו. על כן יביא כל אחד מחצית, להורות כי כל אחד עם כל איש זולתו אחד הוא, ובכך הם ערבים זה לזה: עוד הוסיף האלשיך על שמות פרק ל פסוק טו העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומתו לה, לפר על נפשתיכם (טו): ואחרי הדויע היותנו ערבים זה לזה על אחדות הנפשות, ושהכופר על בחינת הנפש, אמר העשיר לא ירבה וכו'. ואל תתמה למה אעכב ביד העשיר שלא ירבה ואעמיס על הדל שלא ימעיט, כי הלא הכוונה היא לכפר על נפשותיכם, ואם הייתי מכביד על העשיר או מרשהו שירבה ומיקל על דל, הלא יראה כי נפש העשיר חשובה יותר ויקר פדיונה כי לא על חנם העשירו קונו. על כן חטבתי אשר דברתי העשיר לא ירבה והדל וכו', כי כלם שוים לפניו יתברך. וזהו אומרו לכפר על נפשתיכם, כי שוות הן:

8. במאור ושמש ויקרא פרשת ויקרא וז"ל אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּךָ קָרְבָן לַיהוָה. דקדק רש"י ז"ל, מפני מה לא נאמר י'איש כי יקריב וכו' עיין שם. ויש לפרש, כי המביא קרבן צריך מקודם להכניע את עצמו ולשוב בתשובה שלימה, ולחשוב בדעתו שחיון בחטאו מכריע כל העולם כולו לחוב, כמאמר חז"ל (קידושין מ ב) לעולם צריך אדם לראות את עצמו מצוי זכאי וחצוי חייב וכו', ובעשותו המצוה יהיה מכריע כל העולם לכף זכות. וידוע, שהחטא של אדם הראשון אף שהיה כעין שוגג כמו שאמר (בראשית ג יב) הֲאִשָּׁה אֶפְשָׁר יִתְּפָה עִמָּדִי וגו', אף על פי כן היה חמור מאד, כיון שהיה אדם הראשון כולו באי עולם, לזאת בחטאו הכריע את כל העולם כולו על סוף כל הדורות, על כן הורה נחביש לו לחטא חמור. וכן האדם המקריב קרבן על חטאו יחשוב בדעתו, שבחטאו הכריע ח"ו כל העולם כולו, ויכניע וישפיל את עצמו מאד, וישוב בתשובה שלימה ובה יתקן בחינת חטא אדם הראשון. וזהו פירוש הפסוק אדם כי יקריב מכס פירוש, שיחשוב בדעתו בבואו להקריב, שבחטאו הכריע ח"ו כל העולם כולו, כמו שכריע אדם הראשון, וישוב בתשובה שלימה בהנעתו גדולה. ואחר כך כשיקריב קרבנו מכריע כל העולם לזכות, ויתקן בחינת חטא אדם הראשון. וזהו אדם שהוא מתקן לחטא אדם הראשון כי יקריב מכס קרבן לה' ופירוש לאחר שהקריב קרבנו הוא כולו לה', שהכריע כל העולם לכף זכות, והבין.

9. השל"ה עשרה מאמרות מאמר שלישי ורביעי לק. הנה פוגם בעולם עשיה כשמכריע את כל העולם לכף חובה, על כן צריך האדם להיות ירא וחרד, באיזה ענין שיקרה לידו, הן לא תעשה הן עשה, הן חמור הן קל, יחשוב על העולם שהוא שקול ממש, ודבר קטן יכריע. ומכאן יראה זו ירא וחרד, שלא יעבור על חטא קטן שבקטנות, ואף נדוד חטא, כדי שלא יכריע את כל החובה. וכן להיפך, יהדר בכל עת ובכל רגע ויחזור אחר קיום מצות ועשות חסד וצדקה, כדי להכריע את העולם לכף זכות. ככה בכל עת יחשוב תמיד, אף שעשה הרבה מצות, יחשוב תמיד אולי עתה העולם מחצה על מחצה, ויהיה נוהר מהכרעת כף חובה, וירוץ להכריע הכף זכות. וזה הכל נכלל ביראת חטא, כי העובר עבירה נקרא חוטא, וכן מי שלא קיים מצוה נקרא גם כן חוטא, כי הוא חסר שלמות. ומצינו 'חטא' פירושו חסרון, כמו שכתוב (מלכים א ג, כא) וְאֵנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים, פירושו חסרים (רש"י שם). קלא. זוהי עצה נפלאה, שבכל רגע מחיי אדם יזכור כנוצר לעיל, שהעולם מחצה על מחצה, ואז ימנע מהחטא ויהדר אחר מצוה. וכדאיאת בקדושיך (מא ע"ב) וכו'. וכך כתב גם האוון רבי עזריה פיגוי ז"ל בספרו בינה לעיתים דרוש כ והדרך הנכון הוא שביאור דברק קמא דקדושיך [מ ב] לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכו'. וזו בלי ספק דרך בטוחה, כי בחשבו תמיד בכל שעה ובכל רגע, היותו לחצאין, שקל במוה בין הזכות והחובה, ישתדל תמיד להוסיף זכות ולברוח מעבירה.

10. בשו"ת אור לציון חלק ד פרק ו דיני עשרת ימי תשובה י. שאלה. אימתי ראוי לברך ברכת הלבנה בחודש תשרי, בעשרת ימי תשובה או במצאי יום הכיפורים. תשובה. יש אומרים שעדיף לברך לפני

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

| עמוד יב

יום הכיפורים, כדי שמצוה זו תכריע לכף זכות, ויש אומרים שעדיף לברך במוצאי יום הכיפורים, כדי לברך מתוך שמחה. ולמעשה כדאי יותר לברך בעשרת ימי תשובה, ואפילו ביחיד. ומכל מקום ציבור הנהיגים לברך במוצאי כיפור שארו בהנהגם. י. הרמ"א בסימן תר"ב סוף א' כתב, אין מקדשין הלבנה עד מוצאי יום כיפור. וכן כתב הרמ"א בסימן תכ"ו סעיף ב'. והטעם הוא, כדי לברך ברכה זו מתוך שמחה, ולפני כיפור תלויים ומאויימים בדין, וכמ"ש הרמ"א בד"מ בסימן תכ"ו והלבוש והגר"א שם. אולם הלבוש כתב ע"ז ששמע בשם גדול אחד, שעדיף יותר לקדש הלבנה לפני כיפור, כדי שתבוא מצוה חשובה זו, ותוסיף על הזכויות, ואולי הוא חציו זכאי וחציו חייב, ותבוא מצוה זו ותכריע לכף זכות. וכתב שסברא נכונה היא. וכן כתב הגר"א שכן עיקר לברך קודם יום כיפור מטעם זה. וכן כתבו האלה רבה שם ס"ק ז' והבית מאיר בסימן תכ"ו. וכן כתב החיד"א בספר מורה באצבע סימן ט' אות רפ"ג, שיותר נכון לברך ברכת הלבנה קודם יוה"כ מכמה טעמים. וכן כתבו בחסד לאלפים סימן תכ"ו אות ג' והגאון רבי חיים פלאגי בספר מועד לכל חי סימן ט"ו אות נ". וראה גם בה"ח סימן תר"ב אות כ"ז.

11. **באר מים חיים שמות פרשת כי תשא**, [ג] זה יתנו כל העובר על הפקדים מחצית השקל. והוא על הדרך אשר שנו רבותינו (בקידושין מ' ב) לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי עשה מצוה אחת וכו' אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. עבר עבירה אחת או לו שהכריע את עצמו וכו'. לכף חובה וכו', כי הלא בזה או שריוח הרבה הרבה או ח"ו יפסיד הרבה. **צא ולמד מה שלמדו חז"ל (אבות ה', כ"א) שהמזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, ולהיפך המחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו (כמבואר שם אצל משה וירבעם).** ועל כן אם הוא עשה מצוה אחת והכריע את כל העולם לכף זכות הרי זכות הרבים תלוי בו זכות עולם מלא שהוא בלתי שיעור. ומה המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא (סנהדרין ל"ז א), ומכל שכן המקיים עולם מלא ממש שהכריע את כל העולם לזכות להיות תכון תבל כל תמוט, מה גדול שכרו לעד ולנצח נצחים. וכל הגדולה הברית השלום שניתן לפתחם בן אלעזר בקומו מתוך העדה לו ולזרעו אחרי הכל היה בשביל שכיפר על בני ישראל ונתקיים העולם על ידו כמאמר הכתוב (מגדבר כ"ה י"ג) פתחם בן אלעזר וגו' השיב את חמת מלך בני ישראל ולא בלתי את בני ישראל וגו' לכן אמור הנני נתון לו וגו' תחת אשר קנט וגו' ויכפר על בני ישראל הרי שכל הגדולה לא ניתן לו כי אם בשביל שלא בלתי את בני ישראל. וכן זה המקיים עולם מלא על ידי מצוה אחת ודאי שזו גדול אין ערוך אליו, ולהיפך ח"ו כאשר הכריע ח"ו העולם לכף חובה, הרי המאבד נפש אחת וכו' כאילו איבד עולם מלא ומכל שכן וכו'.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.
הצביי מרדכי מלכא עשה"ק אלעד

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין
מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין קנין התורה - "בטהרה"
ועשית פיור נחשת וכנו נחשת לרצה ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים (ל, יח)
חובת נטילת ידיים

נהג בכל בוקר מיד כשקם יהודי משנתו החובה מוטלת עליו לרחוץ את ידיו, ולברך ברוך אתה ה'... על נטילת ידיים. וכן נפסק להלכה (או"ח סי' ד'): "ירחץ ידיו ויברך: על נטילת ידיים", ע"כ. ויש כמה טעמים בדברי האשונים בטעם החיוב.

לפי שידיו של אדם עסקניות

הרא"ש (ברכות פ"ט, סימן כב) כתב וז"ל, "כי משי ידיה אומר ברוך אקב"ו על נטילת ידיים לפי שידיו של אדם עסקניות הם ואי אפשר שלא ליוגע בבשר המטונף בלילה. תינתן ברכה קודם שיקרא ק"ש ויתפלל ורואי היה לברך על נקיות ידיים אלא על שם שתיקנו בנטילת ידיים לאכילה לברך ענט"י לפי שצריך לטוול מן הכלי והכלי שמו נטלא בלשון הגמרא לכך תיקנו נמי לברך על נטילת ידיים", עכ"ל. הרי מבואר מדברי הרא"ש שצריך התקנה לרחוץ את הידים בכל בוקר, משום שבתוך כל הלילה ידיו של אדם היו עסקניות, ובדואי נגע בבשר המטונף, וע"כ חובה לנקות את ידיו.

להעביר הרוח רעה

יש עוד טעם לחיוב נטילת ידיים, והיינו להעביר הרוח רעה ששורה על ידיו. וז"ל הטור (סי' ד'): "ירחץ בנקיון כפיו ויברך בא"י אמ"ה אקב"ו על נטילת ידיים. וידקדק לערות עליהם שלשה פעמים, מפני שרוח רעה שורה על הידים קודם נטילה, ואינה שורה עד שיערה עליהם ג"פ. ועל כן צריך למנוע מהגיע בידו קודם נטילה לפה ולחוטם ולאזניים ולעינים מפני שרוח רעה שורה עליהם ואם אין לו מים יקנח ידיו בצרור או בכל מידי דמנאי ויברך על נקיות ידיים", ע"כ. הרי כל מבואר שטעם החיוב הוא משום, ששורה על הידים רוח רעה, וצריך לרחוץ את ידיו כדי להעביר הרוח רעה מהם.

לקדש ידיו כמו כהן

הרשב"א (שו"ת ח"א סי' קצ"א) כתב עוד טעם לבאר הך חיוב וז"ל, "לפי שבשחר אנו נעשים כבריה חדשה דכתיב (איכה ג, כג): "חדשים לבקרים רבה אמותנך", וכמו שבא להם ז"ל במדרש. וצריכין אנו להודות לו יתברך על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו. ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן ברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר. ולפיכך אנו צריכין להתקדש בקדושתו וליטול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו", עכ"ל. הרי מבואר מדברי הרשב"א, שישוד החיוב של נטילת ידיים בכל בוקר אינו מיסוד כדברי הרא"ש משום שידיו של אדם עסקניות ובדואי נגע במקום מטונף, ואינו משום הטעם ששורה על הידים הרוח רעה, אלא הטעם הוא משום שכל יהודי הרי הוא ככהן העובד את השי"ת, וקודם עבודתו החובה מוטלת עליו לרחוץ את ידיו, ולקדש את ידיו כמו שהכהן מקדש את ידיו ורגליו מן הכיור.

וע"י בהחינוך (מצוה ק"ו) בבאיור "מצות קידוש ידיים ורגלים" שכתב לבאר המצוה וז"ל, "נראה מכל זה שאין הכוונה ברחיצה מתחילה אלא להגדיל כבוד הבית, שאפילו היה טהור ונקי בתחילת יבואו שם צריך לרחוץ, ומשהתחיל עבודה אין צריך עוד לרחיצה בין עבודה לעבודה, זולתי ביום הכפורים לרוב חומרו של יום, לפי שכל עסק עבודת הבית אנו מחזיקין ורואין בלבנו, טהור ונקי וקדוש", עכ"ל. הרי להדיא, שמצות קידוש ידיים ורגלים מן הכיור, לא היה מחמת נקיות, רק בדרך "כבוד הבית", שזהו הידור העבודה.

קנין התורה

ובאמת, זהו הכנה שצריך כל יהודי לעשות קודם שעוסק בתורה. שאחד מן המ"ח קניני התורה היא "טהרה", ויש כמה וכמה ענינים של טהרה, טהרת הלב, טהרת המחשבה, טהרת הפה, טהרת העיניים, טהרת האכילת וכו' וכו'... וכדי לזכות לקנות את התורה, ולהבין קידוש וידיים ורגלים מן הכיור, לא היה מחמת נקיות, רק בדרך "כבוד הבית", שזהו הידור העבודה.

התורה צריך - טהרה וקדושה

וע"י במש"כ המדרש שמאל (אבות פ"ו): "כי צריך שיטהר עצמו ממחשבות והרהורים רעים, ומצונו כי כאשר אברו בן ט"ו לגמרא תיכף סמכו אליו בן שמונה עשר לחופה כי צריך שתיכף ישא אשה כדי שלא יהרהר הרהורים רעים ויבוא לירי טומאה בלילה כי התורה טהורה וקדושה ואינה חלה במקום טומאה, וכמאמר החכם אנו נסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה אמינא גירא בעינא דשטנא (קידושין כט, ב) הרי שהיה רוצה לינשא בארביסר שנה אחת קורם הכנסו לגמרא כי הוא תועלת רב ללמור בטהרה", עכ"ל. תן לחכם ויחכם עוד!

לתגובות: adebstein@gmail.com

מצוות הארץ בפרשה / הרב אברהם יוסף
בחצלת, מרבני 'בית המדרש להלכה
בהתיישבות'

נשים במצוות שמיטה

פְּרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת (לד, כא)

הרמב"ם בספר המצוות מונה שש מצוות בשביעית, שתי מצוות עשה וארבע מצוות לא תעשה. וז"ל, היא שציונו לשבות מעבודת הארץ בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה בחריש ובקציר תשבות. וכבר נכפל זה הציונו פעמיים ואמר גם כן ושבתה הארץ.

וכן בראש הלכות שמיטה ויובל, מצוות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמר... בחריש ובקציר תשבות.

הקשה דו"ק המנחת חינוך (מצוה ק"ב) הרי נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא, כך שהן פטורות ממצוות שבת ומותרות לחרוש בשביעית.

ותירץ ע"פ שיטת הריטב"א בקידושין. הגמ' (כט, א) מבארת מדוע רק האב חייב בבנו לפדותו: מנלן דכתיב כל בכור בניך תפדה. והיכא דלא פרקיה אביו מיחייב איהו למפרקיה דכתיב פדה תפדה. ואיזה מנלן דלא מיפקדה דכתיב תיפדה תפדה.

הקשה תוס' תיפוק ליה דהוי מ"ע שהז"ג, שהרי אין מלים בלילה. ותירצו הריטב"א ועו"ר שרק במצוה שבגופה אמרינן אישה פטורה מ"ע שהז"ג, לא במצוה שבגופו של התינוק. מכיון שמילה אינה בגופו של אבי הילד אינה מ"ע שהז"ג.

עפ"ז יישב המנחת חינוך מדוע נשים חייבות במצות שבתה ואסורות בחרישה: לשיטת הריטב"א גבי שבתה בהמתו, דגם כן אין המצוה בגופו, אלא בהמתו, נשים חייבות, דלא הוה בכלל מצוות עשה שהזמן גרמא. הכא, בשביעית, נמי, דעשה דעבודת הארץ היא כמו שבתה בהמתו, דמצווים אנהו על שבתה הארץ, א"כ אין המצוה בגופו, כך שנשים מצוות על העשה כמו אנשים, דאינו בכלל מ"ע שהז"ג. עכ"ל.

מבואר לכאורה בדבריו שאם תכלית המצוה היא לא המעשה אלא התוצאה, אינה בכלל מ"ע שהז"ג. אם דורשים מה רצון הכתוב כוונתו שתישמר קדושת הארץ, אכן, לפי זה יוצא שגם שבתה בהמתו תכליתה שבתה בהמה ואינה דין בגמרא. וכך למעשה מפורש בדבריו לעיל בריש הסימן, ששמטיה ושבתה בהמה בשבת דין אחד להם. (אמנם ע"ש בשולי המנחה שחילק, אבל בלשון המנח"ח קשה להכניס חילוקו.)

ואולי צריך לפרש כוונתו שמצות שבתה הארץ היא איסור חפץ ולא איסור גמרא. כמו שכתב במצוה ק"ב (ב) ששבתה בהמה בשבת כשבתה הארץ בשביעית. גם איסור שבתה בהמתו הוא דין בהמה. וכן במצוה רחץ (אות טו) לענין הנוטע פחות משלושים יום לפני ר"ה יעקור, אע"פ שהגמרא עבד בששית. [אמנם החזון איש (שביעית ז', כה) פסק שאין שבתה הארץ כשבתה בהמתו, אלא רק שתהא שובתה ממלאכת אדם כ"ל. אבל גם הוא מדיגש על זה לשיטת הרמב"ם והתוס', ולא כריטב"א בע"ז. והרי המנח"ח כאן פירש לפי הריטב"א, ואפשר שלשיטתו מקידושין אולי.]

וכן הוא להדיא ברש"י (ע"ז טו, א - ב) שדין המוסר אדמתו בשביעית לאחר כדין המוסר בהמתו בשבת לאחר.

[יש שישבו שאלת המנח"ח באופנים אחרים. ע"פ הפני יהושע ש"מ"ע שהז"ג היא רק בקום ועשה, שמצוות שביעית ענין אחד הוא ולא כמה דינים בודדים שהצטרפו, כך שאי אפשר לחלק בין הלכה להלכה, ועוד].

לתגובות: Rachel.hvcpa@gmail.com

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן
מודיעין עילית
נאמנות

וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כָּל־לִבּוֹ לְדַבֵּר אֶת־בְּהַר שִׁינֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֲבָן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹקִים (לא, יח)
קבלת התורה.

בורא העולם, זה שאין לו סוף, וגם אין לו התחלה – כרת ברית, איתנו. עם ישראל.

והיתה זו ברית – של נישואין. הבורא, שהתגלה בשמו הגדול, היה – החתן, ואנחנו – הכלה.

כבר הארכנו בזה רבות. וכמה שנאריך עוד – לא נצא ידי חובתנו. משתי סיבות. האחת – האבסורד שבדבר, הוא אינסופי. עד כמה שה' יתברך, כורת הברית הזו – הוא אינסופי, כנגד הצד השני בברית – אנחנו – הקטנים, המוגבלים.

והסיבה השניה, שעלינו להאריך בסוגיא זו – במשך כל חייו עלי אדמות. לשם כך נבראנו, לכך נבחרנו לעם. זו המטרה שלנו, וזו גם הדרך אליה. וזה צריך להיות איתנו תמיד. בכל רגע ממש. עשרים וארבע שבע.

אז החתן דן, עשה רבות וגדולות – כדי 'לזכות' בכלה. כדי לעורר את הרצון, כדי להגביר את ההשתוקקות. כדי להעצים – את האהבה. הוא הגן עליה; שמר עליה; ונקם קשות – באלו שפגעו בה.

– עשר מכות; יציאת מצרים; קריעת ים סוף – מאתים וחמישים מכות; הר סיני – ההופעה היחידה בהסטוריה האנושית; קריעת שבעת הרקיעים. ועוד ועוד.

‘מלכותך – ראו בניך, בוקע ים לפני משה! ראינו. חווינו. התמלאנו השתוקקות.

ואז – זיה אלי ענו, ואמרו – הוי”ה ימלוך לעולם ועד! הכלה – התחייבה. נעשה ונשמע. אנחנו איתך. לתמיד.

היו אלו שתי הנישקות, שחתמו את הקשר לנצח: האחת – ‘אנכי הוי”ה אלוקיך! אני – בעלך. את שלי. זו השניה: ‘לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני! את לעולם לא הולכת עם מישהו אחר! (עי’ ביאורו”ג לשיה”ש פ”א פ”ב).

ואנחנו, כולנו, מסרנו את עצמנו – למלכו. את כל עולמנו, את כל חיינו. אנחנו – לגמרי – שלו.

הברית נחתמה.

היה זה קשר – נצחי. כזה שלעולם הוא לא יפסק.

– אבל הוא החזיק – בדיוק ידקה! ‘עלובה כלה מזנה בתוך חופתה! – בתוך חופתה! ממש!

תחשבו על זה. חופה. טבעת קידושין. צלילים עדינים. חתן וכלה. מעמד מרגש. מרטיט. בית חדש נוצר.

החתן, בדמעות, מתחנן לאלוקיו על המשך חייו. וגם מודה באותן דמעות – על המתנה שקיבל. הכלה, מכוסה בהניגומה – מסובבת את החתן. האמהות מובילות אותה. כולן דומעות. משהו מאוד ‘גדול’ קורה כאן.

ופתאום – הכל מתהפך: ‘חתן אחר – מופיע.

– והכלה, רצה אליו. כמעט מועדת על שמלתה ההדורה.

כמה נורא. כמה מזעזע. אין מילים.

אכן, ‘עלובה! ועוד איך עלובה.

סוס מתורבת

ומי האחראי לעליבות הזו?

למי עלינו ‘להודות’ עליה??

נענה – בסיפור.

כותרת הסיפור היא: ‘הסוס – המתורבת!.

סוס יודע – לרוץ מהר, כשמזרבינים אותו. הוא גם ‘צוהל!.

וה‘צוהלה’ שלו, אינה מבטאת באמת שמחה. הסוס שלנו, למשל, היה מאוד עצוב.

הוא לא הבין, מדוע הרוכב תמיד למעלה, והוא – האומלל – למטה. מדוע האיש ישוב כמלך על גבו שחוחו, ועליו לרוץ – לפי גחמותיו של אדונו.

מדוע שלא יתהפכו היוצרות. או לכל הפחות – שילכו זה לצד זה. שווה בשווה.

לסוסינו הנכבד, היו תוכניות ארוכות טווח. למשל, להקים – ברית של ‘ידידות’. אפילו ‘חברות’. הוא אינו נוטר טינה.

היה אפילו ‘סלוגן’. ובו ‘תכבב’ תמונה – של סוס ואדם, ביחד, פוסעים מעדנות. כשידו של כל אחד מהם – על כתפו של חברו!.

‘ידו! כן. זו אינה טעות. אפילו שאצל הסוס זה נקרא ‘רגל! מעתה, יקרא שמה בישראל – יד. כמו האדם. בלי הבדלי דת גזע אדם ובעל חי צומח ודומם. ושניהם צועדים ביחד, אל היעד – אותו יבחרו גם כן, ביחד.

הסוס, מתכנן גם להקים – ‘ועדה! בה יהיו חברים נציגי הסוסים, ונציגי הרוכבים. אולי זו תהיה אפילו ‘קואליציה’, שתרכיב – ‘ממשלה!.

וכולם ידונו ביחד – להיכן כדאי ‘לרוץ’ היום.

זה הכל. אין משהו יותר מאשר ‘לרוץ ביחד! ואל תגידו לי שיש יותר! האדם לא מבין יותר מהסוס. זה לא יכול להיות! הלא כולם – שווים.

מידוענו הסוס, ברוחב ליבו, מסכים גם – שלפעמים האדם ירכב עליו, ולפעמים – להיפך. כל אחד ‘יתרום’ משלו, למען ה‘אחדות!.

ובאמת, למה לא.

אביב הנגיפים

הסוס שלנו, בעצם – הוא כבר ממש לא ‘שלנו’, הוא עצמאי לגמרי – מה‘סלוגן’, הוא עבר – ליקמפיין!.

הוא הקים ‘ועדה למינוי סוסים’, וזו הקימה – ‘מפלגה!.

והמפלגה הזו, הביא רוח חדשה לעולם כולו. קידמה. נאורות. תרבות. ושאר ירקות.

ה‘רוח’, הגיעה עד – נגיפי הקורונה, וגם הם – הצטרפו לקמפיין. הם כבר טענו לאפליה קשה הרבה יותר. שנים של ‘דה לגיטימציה’, הובילו את האדם לראות בהם רק – מטריד.

וזו החריף עוד ועוד – עד שהעולם כולו הפך לשדה קטל עבורם. רצח שיטתי, של קבוצות אוכלוסית נגיפים שלמות. ובנשק כימי. ממש. לא תאמינו, אבל זו המציאות.

כמה זה מזעזע. עד היכן אפשר להתדרדר.

ועל ‘אביב הנגיפים’ הזה, ועוד רבות, אחראים – באופן ישיר – הערב רב.

להם עלינו ‘להודות’ – על העליבות! הנוראה הזו. הם אומני ‘עליבויות! מאז ועד היום.

הם אלו שיצרנו לנו – ‘חתן אחר. בטענה מאוד ‘הגייונית! סוג של ‘קמפיין בחירות’, של מפלגת בעלי החיים.

בעצם, זו לא היתה רק ‘טענה! היתה זו ממש – זעקת הידל!.

וכך הם אמרו: כל הטוב שבעולם, וכל הכבוד שבעולם – שייך לכם. עם ישראל. והכל נמצא – בתוך היעני! אנחנו, לעומתכם, נמצאים ב‘חוף! מחוץ לעני (עי’ בכ”ז בזה”ק דף קצב ע”א).

לכם, יש – ‘אלוק! יש לכם שייכות, וקשר קרוב – הכי קרוב – לאלוקי ישראל. להוי”ה. עד כדי כך, שהוא ‘הולך לפניכם!.

הוא המנהיג שלכם. הוא זה שנותן לכם ‘חיים! טעם לחיים. אושר בחיים. שמחה. כבוד. וכל טוב – רוחני, וגם גשמי!.

והכל – באופן אישי ממש. לא כמו הגויים, שמקבלים על ידי שליחים. מ‘רוחק! אצלכם – זהו יחס אישי!.

אתם גם אומרים את זה בכל יום: מודים אנחנו לך, שאתה הוא הוי”ה אלוקנו. שאתה, עצמך – בשמך הגדול, ‘צווינו! וגם ‘מגן שלנו.

החיים שלנו עצמם, מסורים – בידיך שלך. לא עשית ‘העברת בעלות! אף פעם. אתה המפעיל הישיר – של הלב שלנו; אתה בעצמך – מוביל אותנו; עושה עימנו אינספור ניסים, ונפלאות, וטובות – בכל רגע נתון!.

ובהדגשה על כך – שזה אתה בעצמך. בשמך הגדול. לא על ידי שליח!.

כמה טוב לכם. איזה ‘כיף! לכם.

ואתם – הולכים אחריו. באש, ובמים. בכל מחיר. גם במחיר החיים עצמם. יחסי גומלין של ‘מלך ועם! – הכי הדוקים שיש, הכי נפלאים שיש!.

אנחנו – רוצים גם. שגם לנו יהיה ‘אלוה! שנלך אחריו. שיהיה איתנו.

עד עכשיו – היינו נכנעים תחתכם. זהו. לא עוד. אנחנו הולכים לשים קץ ל‘השפלה המבישה הזו.

אנחנו מציעים – שתי אפשרויות. או שנקים ‘קואליציה! איתכם ביחד. שנהיה לכם אחד. שאלוקי ישראל שלכם – יהיה גם אלוקנו שלנו.

או – שיהיה גם לנו ‘אלוה! אחר! – ‘אחר!!

הבעיה האמיתית

אהרון הכהן, שמע את ה‘טענות!.

הוא גם שמע את שתי האפשרויות. והוא אמר – ‘חס ושלום דאלין ישתתפו בעמא קדישא למהו כלא כללא חדאי (שם).

הדבר הנורא ביותר הוא – שנהיה עם אחד. שנהיה ‘כללי אחד! ‘להתערבב! איתם.

הקב”ה קורא לנו ‘רעייתי! אנחנו רעייתו. ברית נישואין, כבר אמרנו וחזרנו. ואם ב‘רעייה’ הזו יש חלק שהוא הכי ‘נגד’ ה‘חתן’ – אז היא לא יכולה להיות ‘רעייה!.

הערב רב, שייכים לכוחות ה‘נגד’ שבבריא. בניו של בלעם הרשע עומדים בראשם, וכולם – מזרע עמלק. ואיך אפשר להכניס את ‘צרותי של החתן – לבית המשותף. איך אפשר. זה הדבר הנורא ביותר.

אהרון בחר באפשרות השניה. עדיף שיהיה להם איזה עגל, והם ‘יברחו’ מאיתנו. שיתנתקו. שלא יהיו חלק מאיתנו.

היה זה אהרון. ה‘רודף שלום! הוא גם רדף ‘אחדות! זה הולך ביחד.

– אבל לערב רב – אין ‘שלום! לעולם לא.

נראה (כך משמע שם), שעצם העובדה שיהיה לערב רב עגל זהב – אינה בעיה. זו אפילו מעלה. שיתנתקו מאיתנו.

וכמו שמלמדים אותנו רבותנו (עי’ היטב לשי”ו ספר הקדו”ש שי”ו פ”ה. ועי’ בביאורו”ג לתיקון”ז תיקון כא ד”ה דא קלמוס). הערב רב – אינם מעם ישראל. אין לנו ‘ערבות’ עליהם. החטאים שלהם – שייכים רק להם.

עד כמה שאנחנו מתנתקים מהם – הם באמת לא חלק מאיתנו. ומשכך, אלו חטאי גויים גמורים, ואין לנו בעיה עם זה.

הבעיה היתה, שחלק מעם ישראל האמיתי – השתתפו איתם, בליבם. הם כן קיבלו אותם. חידק ה‘שויון! – נדבק גם בהם.

וזו הבעיה האמיתית.

ניתוק – שהוא אחדות

ומי שימשהו? ערב רב וישראל, ויוצר מהם יעם אחד! – אינו יכול ללכת עם שמו הגדול. אין קשר של ‘נישואין! אין מלך, אין עם.

מורד במלכות, חייב מיתה. בלי ב”ד, בלי התראה. ככה. ‘על המקום!.

הלא המלכות כולה, מבוססת – על רצון העם. ‘מלכותו ברצון קיבלו עליהם! ואם יש מישהו ש‘הרצון שלו הוא ליצד השני – אז חסר במלכות עצמה. חסר ‘המלכה! והמלך אינו מלך שלם – כל עוד יש מישהו שילבו נוטה ליצד האחר!.

וחוץ מחיבת מיתה, יש גם דרך אחרת: ניתוק.

אם יש כאן ‘ערב רב’, והעם כולו אומר להם – אתם לא ‘משלנו! אתם ממש לא ‘אנישי! לכו מאיתנו, תעשו לכם כמה עגלי זהב שאתם רוצים. מצדינו שיהיו גם פילים מזהב.

– בתנאי אחד: אתם לא חלק מאיתנו. אתם עם אחר. לגמרי.

ואז – לא חסר במהותה של המלכות. יש אויבים מבחוץ, כמו לכל מלכות. אבל זה לא גורע מהמלכות שבכאן. העם כולו – נאמן למלך. רוצה את המלך.

הניתוק הזה עצמו, מגלה – נאמנות למלך. האויב של המלך, הוא גם האויב שלי. ‘משנאך ה’ אשנא!.

וזו לא חיסרון ב‘אחדות!.

– זו האחדות האמיתית!

הערב רב – מורדים בנו. בעם. הם מנתקים את עצמם. מלכתחילה הם לא חלק ממשי מהעם, והם – במעשיהם – מחזקים את ההבדל. מגדילים אותו.

וכבר אמר אחד מגדולי ישראל זצוק”ל. בסממני הקטורת, יש – ‘חלבנה! ולכולנו יש קצת ‘חלבנה! ה‘חס, אינם חלבנה! אלא מה שכתוב בסוף שם, ש‘אין מכניסין בעזרה!.

וכשעם ישראל האמיתי, השתתפו עם הערב רב בליבם – היה זה הרס המלכות. אין ‘מלך! ה’ אינו יכול להיות בקרבם. אין לו היכן לשכון בתוכם.

עד כמה שהערב רב הוא בילבי של עם ישראל – כך ה’ יתברך אינו ‘שוכן’ באותו לב. אין לו ‘מקום’ שם. ה’ לא ידר עם נחש בכפיפה!.

והתוצאה – ‘ושלחתי לפניך מלאך!.

כתב אישום

– וזה היה עזרוע אמיתי.

הלא הסיבה היחידה ליציאת מצרים, ליצירת עם ישראל, היתה – ‘לשכני בתוכם!.

ומעתה – יש ‘מלאך! נכון שישמי בקרבנו; אבל זה לא זה! ממש לא. אין יחס ישיר ממש.

משה רבנו, היה השליח שלנו.

והוא ביקש – בשם כולנו – ‘אם אין פניך הולכים, אל תעלנו מזה!.

– תשאיר אותנו כאן. במדבר. אין לנו מה לעשות שם, בארץ ישראל – אם אתה לא איתנו.

ומשה רבנו ממשך לבקש.

– ואתה לא מאמין מה הוא ביקש. שפסף את עיניך, וקרא היטב:

ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה'.
'ונפלינו'. אפליה. אנחנו – מבקשים – אפליה!...
אנחנו, כולנו, הישולחים' שלו. הוא מדבר בשמו
ממש. אז אנחנו בתוך היתיקי' הזה. לגמרי.

ואי אפשר 'למרוח' את זה. זו לא 'אפליה מתקנת',
וגם לא 'כאילו' אפליה. משה ביקש – אפליה ממש.
'חשוכה' כזו. אנחנו – והגויים – לא אותו הדבר. לא
שווים. בכלל לא.

זה 'כתב אישום' – 'על בטוח'. וגם הרשעה. ואפילו
'קלוני'. וכולי. כדרכם של הערב רב דימינו.

אבל אנחנו, בהנהגתו של משה – הרועה הנאמן,
ממשיכים בדרךנו.

למשל – בתרומות המשכן. בהתחלה, זה היה –
'ימאת כל איש אשר ידבנו ליבוי'. כל – 'איש'. גם הערב
רב.

מעשה, וייקהל משה את כל עדת בני ישראל –
בלבד. רק בני ישראל. רק הם – 'קחו מאתכם תרומה
להווייה' (עיי' זוה"ק ח"ב קצז ע"א).

שוב. אפליה.

הערב רב, נדחו – ליחוצ'. הם יהיו 'סוג בית'.
מה לעשות. אנחנו ממש לא 'נאורים', הסוס,
והאדם, לעולם לא יוכל להרכיב קואליציה משותפת.
אולי סוס ואדם – כן; אבל סוס ויהודי, ממש לא. וגם
לא גוי ויהודי. אין ביניהם כל שייכות.

ניתוק מוחלט. זהו התיקון – או חלק מהתיקון –
של חטא העגל.

ולסיכום.
הקשר של ה' יתברך ועם ישראל – מבוסס על
נאמנות מוחלטת. כמו מלך ועמו, כמו אשה ובעלה.
וזה לא רק 'כמוי' – אלא זו 'צורת' הקשר ממש.

ומשכך, האויב שלו – הוא האויב שלי.
והאויב הזה, מאז ועד היום, 'מאמין' – ב'שוויין'.
אין 'עם אחד', אין 'אתה בחרנתי'. כולם – שווים.

ועד כמה שנתנתק מה'ידעת' הקולקלת הזו, וממי
שמשמע אותה ברמה – נגלה בזה את נאמנותנו
למלכנו.

ונאמנות זו – היא ה'המלכה' שלו יתברך. וההמלכה
הזו – היא המטרה של הבריאה כולה.

ה' יזכנו.

לתגובות: 053127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

אם התנאי בעשיית שמו המשחה ע"מ לסוך ובעשיית הקטורת ע"מ להריח הוא גם לעצם חיוב מלקות

וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאָמֵר שְׁמֹן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹתֵיכֶם. עַל פֶּשֶׁר אֲדָם לֹא יִסָּךְ וּבַמִּתְכַּנֵּתוֹ לֹא תַעֲשֶׂה כְּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם. אִישׁ אֲשֶׁר יִקְחָה כְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִפְּנֵוֹ עַל זֶר וְנִקְרַת מַעֲמִיו (ל, לא-לג) וְהִקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה בַמִּתְכַּנֵּת לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַה'. אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמֹהוּ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִקְרַת מַעֲמִיו (ל, לו-לח)

רבינו הרונצ'ובער זצ"ל כותב דכל מה שנאמר דרק אם עשה השמן לסוך הקטורת להריח בה, זהו לחיוב כרת, דאינו חיוב כרת אם עשאו סתם, אבל חיוב מלקות יש עליו גם בעשאו סתם.

והנה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו דרך חכמה פ"ב ה"ט מכלי המקדש כתב בביאור ההלכה דמביאיה בשם הכ"פ דרק כרת אין חיוב אלא בעשאה להריח בה. ובציון ההלכה (אות טו) כתב דמירושלמי פ"א דמגילה ה"א איתא שאנטונינוס שאל לרבי מהו לעשות לו קטורת ואסר לו ושלא לר' רומנוס לעשותה לו ולחסר בה. מוכח מזה דלעשות כדי שיריחו אחריים ג"כ אסור. אבל להצ"פ הני"ל דאף בלא להריח אסור ליכא ראייה ע"כ.

וכתב עוד בביה"ש של כדנראה טעמו של הצ"פ (אין חסרת תפ"ח), משום דבסך כתיב להריח בה רק בעונש כרת (פסוק לח) ולא באזהרה. ותמה ע"ז דלפ"ז מש"כ הרמב"ם בה"י עשאה להתלמד בה או

למוסרה לצבור פטור היינו פטור מכרת אבל אסור דלאו איכא. והלא הרמב"ם ז"ל כתב ג"כ לעיל פ"א ה"ד גבי שמן המשחה עשאו להתלמד בו או למטרה לאחרים פטור ושם לא כתיב כלל לסוך בו. ועיי' סברא הוא שמה שאסרה תורה הוא דוקא להשתמש בה וא"כ גם כאן כן. ועוד למה לא הביא הרמב"ם כלל את הלאו לומר שעובר על הלאו אפי' בלא להריח. ע"כ.

והנה מה שכתב בביאור טעמו של רבינו, הנה רבינו כתב דבריו הני"ל בצ"פ מכות דף י"ג ע"א אבל לא פירש טעם זה, וכתב דבריו גם על שמן המשחה. אמנם באור החיים על אתר כתב הטעם הני"ל. ולפ"ז באמת יהיה חילוק בין קטורת לשמן המשחה שלא נכתב בתורה לסוך בעונש כרת. אבל לרבינו שרק כתב דמוכח כן מדברי הרמב"ם לכן לא חילק בין שמן לקטורת וכפי שכתב מרן שליט"א מד' הרמב"ם. אך הנה בכריתות דף ה' ע"א ילפינן המקור לשמן המשחה דוקא לסוך מג"ש מתכונתו ממתכונתה דקטורת וא"כ לכן שווים בדנים. וא"כ גם על האוה"ח לא קשה קו' מרן שליט"א דהאור החיים פירש יסוד החילוק בין כרת למלקות היאך נלמד מקרא בקטורת, ואח"כ ע"י הגזרה שוה ילפינן לשמן המשחה. [מקורות: צ"פ מכות דף י"ג ע"א ומהדו"ת דף כ"ט]

שבירת הלוחות כקריעת הכתובה פתק לב פסוק יט. ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ויבחרתו ויתח אף משה וישלך (מידו) מידיו את הלוחות וישברן תחת ידיו

מדרש רבה פ' מג א. למה תִּדְבַר דוֹמָה לְשֶׁר שְׁשַׁלַּח לְקַדֵּשׁ אֲשֶׁה עִם הַסְּרִסוּר, הַלֵּךְ וְקִלְקַלָּה עִם אַחֵר, הַסְּרִסוּר שֶׁהֵיָה נָקִי מֵהַ עֲשֵׂה נִטְלָה אֶת תְּכַתְּבָתָהּ מֵהַ שְׁנֵתוֹן לוֹ הַשֶּׁר לְקַדֵּשׁהּ וְקִרְבָּהּ, אִמֵּר מִקֻּבַּב שְׁתָּדוֹן כְּפִנְיָהּ וְלֹא פִּאֲשֵׁת אִישׁ. קָדַ עֲשֵׂה מִשָּׁה פִּינּוֹן שְׁעֵשִׂי יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה נִטְלָה אֶת הַלּוּחוֹת וּשְׁבַרְן, כְּלוֹמַר שְׁאֵלוֹ הָיוּ רֹאִין וְעָנְשׁוּ לֹא חֶטָּא.

ובשבת דף פ"ח ע"ב, אמר עולה לעובה כלה מזנה בתוך חופתה אמר רב מרי ברה דתב שמואל מאי קרא עד שהמלך במסיבו נרדי וגו'.

רבינו הרונצ'ובער זצ"ל בדרכו הנפלאה מבאר כמה ביאורים בענין זה.

באופן א' על פי הא דבב"ב דף ק"יד ע"א, איתמר קנין עד אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין רב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו ענין. ע"כ. כמו כן בענין חטא העגל נאמר "עד שהמלך במסיבו נרדי וגו'." שעדיין היה מיישב - יושב.

אופן ב. על פי מה שכתב הר"ן ז"ל (נדריס דף ל' ע"א) בהגדרת קידושין "...אלא מכיון שהיא מסכמת לקדושי האיש היא מבטלת דעתה ורצונה ומשווי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר והבעל מכניסה לרשותו". וכיון דהכל ברשותו של הקב"ה וכהא דחולין דף קל"ט ע"א דאמרין דתרגולת הקדש שמרדה לא פקע ההקדש כיון דלח' הארץ ומלוואה תבל ויושבי בה. וכן לגבי הקדש לבדק הבית שנגנב או אבד, ע"ש. א"כ לא יצאה מרשותו של הקב"ה. וגם צריך רשות הבעל ולכן היה נצרך שיהיו במדבר דוקא שהוא מקום שאינו נחשב רשות. ועל פי הא דכתבו תוס' במעלה דף י"ח דע"י שעבדו ע"ז הוא כצנאה מרשות הבעל. ולכן הקידושין - לוחות שניות, טובים.

אופן ג. על פי המובא בגמ' בבא מציעא דף ק"ד ע"א: דתניא אנשי אלכסנדריא היו מקדשין את נשותיהם ובשעת כניסתן לחופה באין אחריים וחוטפים אותם מהן ובקשו חכמים לעשות בניהם ממזרים אמר להן הלל הזקן הביאו לי כתובת אמכם הביאו לי כתובת אמנן ומצא שכתוב בהן לכשתכניסי לחופה הוי לי לאינתו ולא עשו בניהם ממזרים. ע"כ. כמו כן כאן, לכן שבר הלוחות כמו קריעת הכתובה. [מקור: צ"פ שבת שם]

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות הקשורים לרבינו יוסף ארזין - הרונצ'ובער זצ"ל:

tp089744873@gmail.com

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף – אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רחובסקי זצ"ל

לא הבנתי כ"כ את ההקבלה.

מלך זקן וכסיל

וְיִשְׁפִּימוּ מִמִּחְרַת וְיַעֲלוּ עֵלַת וְיִגְשׁוּ שְׁלֵמִים וְיִשָּׁב הָעַם לְאֶחָל וְשָׁתוּ וְיִקְמוּ לְצַחַק (לב, ו)

פעמים ואדם מתעורר ולבו נושאו ונדבו להקים משכן, ופעמים אחרות מתעורר אולי אפילו ציבור שלם ומתלהב לעשות עגל, כמובן הראשון הוא מצוה שידבק בה האדם בכל יכלתו, ואילו האחרון היא עבירה נוראה, שיתרחק ממנה האדם ויברח ממנה כמפני האש. אמנם נשאלת השאלה, כיצד מזהים את ההתלהבות (המוניחים). אולם האדם המשכיל על דבר השאלות הקשות ביותר בעולמינו.

אולם כאשר מתבוננים בפרשת הקמת המשכן, ולעומת זאת בפרשת עשיית העגל, רואים מתי הקדושה שולטת ומתי הטומאה, כי התוצאות של כל מעשה וכל התלהבות, תהיה אשר תהיה, ממהרות לבא, כי היצר הרע במהותו הוא מלך זקן וכסיל, ואין לו את השכל להסתיר עצמו כל כך (וגם כך אנשים מתפתים בהמוניהם). אולם האדם המשכיל על דבר אמת יכול בהחלט לזהות מתי היצר הרע הוא הפועל ומתי היצר הטוב.

והיסוד שמעתי פעם לפני שנים רבות ממרן רשכבה"ג הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, וכך היו דבריו, שכאשר האדם עסוק במצוה אמינית, הרי כל הסובב אותה מלפניה, וכן כל התוצאות שלאחריה, יש בהם קדושה, ולהיפך כאשר הוא עסוק ח"ו בעבירה, התוצאות והסובב הם עניינים של עבירה.

ובאמת כן מציינו במעשה העגל, דכתיב, וְיִקְמוּ לְצַחַק, וקשה להבין, מה יהיה הדבר שגורם לצחק, הלא כל העגל הרי נעשה מתוך ההכרח, כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו, ומלאכים נדמו להם כמוליכים מטוט של משה רבינו בשמים, ולשמחה מה זו עושה?

אך זהו טבעו של היצר, התחפושת שלו אינה מחזיקה זמן רב, מתחילה לעצבים וחרדים על, כִּי זֶה מִשָּׁה מִשָּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מֵהַ הָיָה לוֹ, אולם ברגע שעשה את העגל, מיד, מחולות וצחוק, משל שכחו ממה רבינו אב הנביאים... ומי יודע לאי אפשר היה להגיע אלמלא משה רבינו ירד מהר סיני, כאשר אמר לו הקב"ה לך רד כי שחית עמך, סרו מהר מן הדרך אשר ציויתים, ומשה רבינו הציל גם כאן את עם ישראל מהתדרדרות נוספת, כי טבעה של עבודה זרה שרגליה יורדות מות. ושוב ויחל משה את פני ה' אלוקיו וגו', וינחם ה' על הרעה וזה היה הצלת כלל ישראל לדורות. ויש לנו ללמוד מכאן לזהות בכל מעשה ומעשה ובכל החלטה שלנו או של זולתינו, לדעת האם ראוי ללכת בה או לפרוש ממנה, ששבר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, ולהתפלל תפילתו של דוד מנסתרות נקני. כי הרבה פעמים היצר מסתתר, ומכל מקום טוב מאוחר מלא כלום, כי לפחות הופכים את ההמשך וזוכים לונקני מפשע רב בס"ד.

עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק בענין הכיור – והאם מותר לכתחילה לקדש ידיים ורגליים מכלי שרת, או דווקא מהכיור?

וְעִשִׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֵץ בָּהּ (ל, ח) הטעם שנכתב הכיור בפ' כי תשא

קצת צריך ביאור מדוע נשתנה הכיור שנכתב בפרשת כי תשא, משאר הכלים שנכתבו בפרשת תרומה עם מלאכת המשכן, [וכעין זה קשה במזבח הקטורת שזכר בפ' תצוה^ח], עוד צריך ביאור דהכיור הוא הכלי היחידי שלא מציינו בו הלכות בצורתו ומידתו [מלבד שיתן בתוכו מים],^ט

^ח ועיי' אוה"ח הקי' פרשת תרומה בפסוק "וכן תעשו" (כ"ה ט). בענין המזבח, וראיתי באדרת אליהו (סוף תצוה) שכתב דמזבח הקטורת לא היה מעכב להשראת השכינה אלא היה לכפרת ישראל. ור"א אבן עזרא (לעיל כ"ז ח.) כתב שלא הזכיר הכיור כי לא נעשה מנדבת כל ישראל רק מנדבת הנשים לבדם, ע"כ הזכיר עם הנשים שהם נדבת הנשיאים לבדם.

^ט ואמנם נזכר בכיור שיהא נחושת, ובפשטות להזכיר זכות נשות ישראל במראות הצבאות, ויש לדון אם מעכב נחושת בכיור, ובספר דרך חכמה להרחיק שליט"א (סוף פי"ג מהל'

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

| עמוד טו

במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אם מצוה לקדש מן הכיור דוקא

והנראה עפ"י דברי הרמב"ן כאן שכתב **"והרחיצה היא המצוה, אבל הכיור ציוה בו להזמנה ואינו מעכב ולא מצוה..."**. ומבואר בדבריו שאין שום מצוה ועדיפות לקידוש ידים ורגלים מן הכיור על פני שאר כל שרת.

ואמנם הרמב"ם^ט כתב **"מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר"**, ומבואר בדבריו שלכתחילה מצות קידוש יו"ר הוא מן הכיור, ורק יעבד כשר בכלי שרת.

ולפי"ז לדעת הרמב"ן שאין מצוה לקדש מהכיור, מסתבר שהכיור אינו אלא הכשר מצוה בעלמא ואין בו שום מעלה יותר משאר כלי שרת, ולא כשאר כלי המשכן המעכבים ומוכרחים לעבודה, ולפיכך בפרשת תרומה שהוא ביאר מצות **"ועשו לי מקדש"** פירטה התורה כל מה שמעכב במשכן וממילא הוא חלק מעשיית המשכן, משא"כ הכיור שאינו אלא הכשר מצוה ואינו חלק מצורת עשיית המשכן אין מקומו כאן, ולכן נכתב בפרשת כי תשא יחד עם עשיית שמן המשחה וקטורת ושאר דברים הנצרכים למשכן אך אינם חלק ממנו. וכן אולי יש לומר שאין בכיור דין מידות וצורה לפי שאינו אלא הכשר מצוה לקדש בו.^י

[ואולי יש לבאר כן גם במזבח הקטורת שזכר רק בפי תצוה, שהרי מבואר ברמב"ם^{יב} דמזבח שנקר מקטירין קטורת במקומו, וא"כ אינו הכרח למשכן כשאר כלים.]^{יא}

ואמנם הרמב"ם לשיטתו שמצוה לקדש מן הכיור ורק בדיעבד כשר בשאר כלי שרת, יתכן שסובר שהכיור הוא מצורת המשכן.^{יג} [ויתכן שגם להרמב"ם הטעם שלא נכתב הכיור בפרשת תרומה משום שאינו לעיכובא, דבדיעבד כשר בכלי שרת].^{יד}

הוכחת הרמב"ן מקידוש דיוה"כ שהיה בכלי

והוכיח הרמב"ן כדבריו שהרי מבואר ביומא (מ"ג): שבים הכיפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב שדעת עושיין לכבודו, וכוננת דאם היה מצוה מן הכיור כדעת הרמב"ם, לא הונו מבטלים המצוה משום כבודו של כה"ג, וצ"ע לרמב"ם איך קידש הכה"ג ביו"כ מכלי ולא בכיור.

ונראה בס"ד דהנה בחי' מרן ר"י הלוי,^{טו} הביא את דברי הירושלמי^{טז} שנחלקו שם בקידוש ראשון דיוה"כ אם צריך מן הכיור או דשם ג"כ קידשו בקיתון של זהב,^{טז} וצ"ע מהו הטעם לחלק בין הקידושין, וביאר ידש ב' פרשיות דקידוש ידיים ורגליים, דקידוש דכל השנה דתחילת העבודה מבואר בפי' כי תשא, ששם נזכר כיור דכתיב **"ורחצו ממנו"**, וקידוש דיוה"כ שצריך כה"ג לקדש בין עבודת פנים לעבודת חוץ, נלמד מפי' אחרי, ששם לא נזכר כיור, [וא"א ללמוד קידוש דיוה"כ מקידוש דכל השנה שהרי כבר קידש בתחילת העבודה, ואין חיוב לקדש שוב בין עבודה לעבודה], ולכן בקידוש ראשון שהוא מדין קידוש דכל

בית הבחירה בביה"ל] דן בזה וכתב שהוא לעיכובא ולכן עשה שלמה י" כיו"כ כולם נחושות.

^{יז} פ"ה מביתא מקדש ה"י
^{יח} ואף שמבואר ברמב"ן (בהשגות לס' המצוות עשין ל"ג) שעשיית כלי המשכן אינם חלק ממצוות ועשו לי מקדש, מ"מ ענינם שיק לפרשה כיון שהם הכרחים למשכן, משא"כ הכיור.

^{יט} פ"ג מתמידין ה"ב
^כ אמנם אינו דומה לכיור ששם גם לכתחילה אין צורך בו, וצ"ע.

^{כא} וקצת משמע כן מלשונן פ"א מהל' בית הבחירה ה"ו.
^{כב} ובס"ד מצאתי בדברי החוקני ביאר מדוע כתבה התורה לכיור בפרשה זו, וזה לשון **"לפי שאינו אלא להכשר מצוה לא כתב מצות עשייתו עם שאר הכלים"**. [ובאופן דומה כתב בספרונו **"גם זה הכלי לא הוזכר למעלה עם שאר הכלים, כי לא היתה הכונה בו להשכיח שכונה במקדש כענין הכונה באותם הכלים...אבל היתה הכונה להכין את הכהנים לעבודתם"**]. ואמנם פשטות דבריהם נראה שהחילוק בשאר כלים כשולחן מנורה ומזבחות היה בהם עצמם עבודה, משא"כ בכיור שהוא רק הכנה לעבודה עצמה, ואולי יש לפרש כונתם ג"כ כדברינו הנ"ל.
^{כג} ה"ל עבודת יוה"כ, ובקונטרס על יומא עמ' 30
^{כד} יומא פ"ד ה"ה
^{כה} ועי' רש"י בפ"ג דיומא שכתב דמקדש מן הכיור ובתו"ט תמה עליו

השנה איכא מ"ד צריך מן הכיור, וביאר כן בדעת הרמב"ם.

ולפי"ז לכא"ו אין ראיה מיוה"כ משועיל לכתחילה מכלי שרת, משום ששם הוא דין קידוש נפרד ושם לא מוזכר כיור, משא"כ בכל השנה שמצוה מן הכיור.

מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן לכא"ו הוא פלוגתא בירושלמי.

ולכאורה מבואר לפי"ז שבאמת נחלקו אמוראי בירושלמי במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן, דלמ"ד דבקידוש ראשון דיוה"כ בעינן כיור, בע"כ סבר דבכל יום מצוה בכיור כהרמב"ם, ולכן בקידוש ראשון צריך כור שאינו מדין יוה"כ, אך למ"ד דבקידוש ראשון נמי א"י"צ כיור סבר כהרמב"ן דבכל יום אין מצוה בכיור, ולכן גם בקידוש ראשון ביום הכיפורים אין צורך בכיור.

[ובזה מבוארים דברי הירושלמי שקשה למ"ד שמקדש מכיור בקידוש ראשון מודתניא כל הכלים שהיו במקדש היו ראויין לקיור, ותי' דהבריתא קאי על כה"ג ביוה"כ בשאר קידושין, אבל קידוש ראשון בעי כיור, ולכא"ו למה לא תירץ דקאי על כל השנה, וע"כ דקידוש ראשון דיוה"כ דינו כק"י"ר דכל השנה].^ט

כמדומה שלדברי הרמב"ן הנ"ל יתישבו כמה ענינים:

העדר הכיור אם מוסל המקדש

א. בחידושי הגרי"ז לזבחים כ. הקשה בהא דהיו משקיעין הכיור בלילה, הלא מדיני בית הבחירה שיהא כיור וכו' וא"כ נפסל המקדש, אמנם למש"כ בדעת הרמב"ם מסתבר דכיון דאין הכיור אלא הכשר מצוה אינו מעכב בבית הבחירה. [ולד' הרמב"ם בלא"ה לא קשה שפירש מוכני דהינו שהיו נותנים מימיו בכלי חול, ולפי"ז לא שיקעו הכיור עצמו כלל].

ב. בירושלמי ביומא (פ"ד ה"ה) מבואר (לפירוש הקה"ע) שאם אין הכיור וכו' במקומו פסול לקדש אפי' בשאר יוה"כ, ולכא"ו קשה מה הוצרכו להלכה מחודשת זו דא"א לקדש בכלי אחר כשאין כיור במקומו, הרי בלא"ה פסול שהרי הכיור מכלי המקדש ומעכב, [ולא שמעמ שהחסרון מטעם זה אלא הוא הלכה בקידוש בכלי שרת], ולכא"ו מבואר כנ"ל דאין חיסרון הכיור נחשב כהעדר חלק מצורת המקדש, ולכן יש צורך בדין מיוחד, שלקיים מצות קידוש נאך שיעמוד הכיור במקומו.

ג. אמנם אין בזה קושיה לרמב"ם (הסובר שמצוה בכיור ויתכן לפי"ז שהוא מכלי המקדש), משום שהירושלמי שם כתב כן למ"ד דקידוש ראשון א"י"צ כיור וע"ז הוצרך לתרץ דמקומו מעכב, אמנם למ"ד דקידוש ראשון בעי כיור (כהרמב"ם) א"י"צ לתירוץ זה, ויתכן דלשיטה זו מעכב הכיור מדין כלי המקדש].

ד. בבביתא דמלאכת המשכן פרק י"ב מובא שעשה שלמה עשרה כיורים, [מלבד כיור של משה], ובביאור הגר"ח"ק שליט"א שם הקשה דגבי שולחנות ומנורות שעשה שלמה נחלקו תנאים אם בכלן בכלן השתמשו או בשל משה, וכאן לא נחלקו, ולדברי הרמב"ן שכל הכלים כשרים לקידוש ניחא דפשיטא דכל הכיורים כשרים לקדש ואין עדיפות לשל משה, אך להרמב"ם דמצוה בכיור צ"ע כנ"ל, ועיי"ש מש"כ ליישב דבפסוק מפורש שכירות של שלמה היו לרוחץ בהם העולה, [אך ע"י במצודות דוד שם שפירש דקאי לרחצה ליד קידוש ידיו ורגליו].

דקדוק לשון המקראות לדעת הרמב"ן

בפרשת צו (ח. י-יא) **"ויקח משה את שמן המשחה וימשח את המשכן ואת כל אשר בו ויקדש אותם, ויז ממנו על המזבח שבע פעמים וימשח את המזבח ואת כל כליו ואת הכיור ואת כנו לקדשם"**.

^ט ואולי להרמב"ם ביאר המחלוקת בירושלמי האם קידוש ראשון הוא מדין קידוש דכל השנה שצריך כיור או שניתנת תורה בפי' אחרי מות שביה"כ א"י"צ מכיור, ולפי"ז אין ראיה כלל מיוה"כ דגלי קרא. עוד יתכן לבאר מחלוקתם האם מה שכה"ג מקדש בכלי ביוה"כ, הוא מדיני קידוש דיוה"כ, או קולא שהקלו לו משום טרחה, וא"כ אפי' קידוש ראשון יש להקל על טרחו [ובזה יובן הרמב"ם שנראה שלא חילק בין קידוש ראשון לשאר קידושין א"ע"ג דבעלמא לכתחילה בעי כיור].

^י וכפי הנראה כונתו לדברי הרמב"ם (פ"א מבית הבחירה ה"ו), וצ"ע מני"ל דמעכב.

^{יא} ועי' מד"ך חכמה (פי' כי תשא) ביאר אחר בירושלמי [הובאו דבריו בסוף המאמר].

והנה בתחילת הפסוק מבואר שמשח משה את המשכן וכל כליו, ובפסוק הבא מפרטת התורה המזבח והכיור בפני עצמן, וצ"ע למה פרטה התורה רק במזבח וכיור.

ובמזבח יתכן לומר דאחר שנשתנה דינו שהצרכו שבע הזאות, הוצרך למדש שמ"מ נאמר בו הדין של כל הכלים שמשיחתן מקדשתן, אמנם בכיור צ"ע מדוע פירטה בו התורה יותר משאר הכלים.

[וכן צ"ע בפרשת פקודי (מ. ט-יא) ומשחת את המשכן ואת כל אשר בו וקדשת אותו ואת כל כליו ומשחת את מזבח העולה ואת כל כליו... ומשחת את הכיור ואת כנו, וצ"ע כנ"ל]

ולפי מה שנתבאר דעת הרמב"ן דנשתנה דין הכיור משאר כלים שאינו מכלל כלי המקדש אלא אופן לקיים מצות קידוש, אתי שפיר היטב שהוצרך הכתוב לפרש שמ"מ צריך למשחו ולקדשו.

[ולדעת הרמב"ם ג"כ י"ל דבאמת ב' כלים אלו הכיור והמזבח לא נזכרו בפי' תרומה עם שאר כלי המקדש, ויתכן לפי שאינם מעכבים, ולכן הוצרך לרבות למשיחתם בשמן המשחה].

יוכיח מתרגום יונ"ב כהרמב"ן

בתרגום יונתן בן עוזיאל פרשת פקודי (מ. ל"א) על הפסוק **"ורחצו אהרן ובניו ממנו"** תרגם **"ונסבין משה ואהרן ובנהי מיניה בנטלא ומקדשין מיניה..."**, ולכא"ו מבואר בדבריו שנטולים בכלי מן הכיור ומקדשים מהכלי, ולכא"ו ראיה לדברי הרמב"ן שאין מצוה בכיור, וצ"ע. [וקשה לפרש שהפסוק דיבר בדיעבד ככשר באופן זה].

יישוב דעת הרמב"ם - גם להרמב"ם המצוה לקדש ממי הכיור ולא מהכיור

ונראה שגם להרמב"ם המצוה לקדש ממי הכיור, אבל לאו דוקא **מתוך** הכיור, אלא אפילו התקדשו בכיור והעבירים לכלי אחר נחשבים מי כיור, וכן מדויק לשון הרמב"ם ז"ל **"מצוה לקדש ממי הכיור"** ולא כתב מצוה לקדש מן הכיור, ושוב מצאתי בספר מנחת אברהם (זבחים כ"א) שכתב כ"כ.

ולפי"ז מיישב היטב דבתרגום יונתן בן עוזיאל מבואר שקידשו ממי הכיור אלא שנטלו מהם בנטלא.

ולפי"ז נראה ליישב הוכחת הרמב"ן ממה שמקדש כה"ג ביוה"כ מקיתון של זהב, דמ"ל שמקדש במי כיור הנתונים בקיתון של זהב, ובזה הרמב"ם מודה שמותר לכתחילה.

ראיה לדעת הרמב"ם מהמשה בתמידי

במשנה פ"ק דתמידי תנן **"מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל עד שלא יבא הממונה"**, ופירש הרא"ש (דף כ"ח). כדי שיהא מזומן מיד אחר הגורל לעבודתו, א"י מחמת חובת המצוה שמא ימהר ויכנס לעזרה בלא טבילה.

וצ"ע מהמבואר במשנה כ"ח. שהיה התורם מקדש ידיו ורגליו מן הכיור אחר שעלה בגורל קודם שיתרום המזבח, ומדוע לא תיקנו שם שיקדש ידיו ורגליו קודם שיבא הממונה כדי שיהא מזומן לעבודה מיד וכדי שלא ימהר לעבודה בלא קידוש.

ולפי דעת הרמב"ם מיושב היטב כיון שלכתחילה מצוה לקדש מן הכיור ולא מכלי, ולכן לא יכל לקדש קודם שיבא הממונה ויפתח דלתות העזרה, ויכול להכנס לעזרה לקדש בכיור, אך לדעת הרמב"ן שאפשר לכתחילה לקדש בכלי צ"ע, [ואולי יש לחלק שעריכת הגורל דורשת זמן ממושך משא"כ קידוש ידיו ורגליו הוא ברגע אחד ואין לחוש].

ויש ליישב לפי מה שביאר במשך חכמה בדברי הירושלמי מקומו של כיור מעכב, דהיינו שכאשר מקדש בכלי שרת צריך להיות במקומו של הכיור [בין אהל מועד ובין המזבח], ולפי"ז ניחא דגם לדעת הרמב"ן א"א לקדש בכלי קודם שיבא הממונה ויפתחו דלתות העזרה

פסול שאובין במי כיור

בירושלמי^כ דן מדוע לא היו מי הכיור מים שאובין בכלי, ותירץ שהיו חלקי הכיור פחותים ואין להם תורת כלי, וביאר הקרבן העדה שסבר המקשן דקידוש ידיים ורגליים של כל יום וקידוש ראשון דיו"כ צריך להיות כעין מקוה ולא מתוך כלי. וכונתו

^כ ולפי"ז יש לדון אם נחלקו הרמב"ם והרמב"ן, דמי כיור הנתונים בכלי מודה הרמב"ם דמותר, ושמא הרמב"ן לא נחלק במים שאינם מי כיור, וצ"ע.

^{כא} יומא פ"ג ה"ח

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

ואמר להון פדון אמר יי אלהא דישראל כל מאן
דדבח לטעות עממיא יתקטל בסייפא וכדון עיברו
ותובו מתרע סנהדרין לתרע בי דינא במשריתא ובעו
מן קדם יי דישתביק לכוון חובא דא ואתפרעו מן
רשיעיא פלחי פולחנא נוכראה וקטילו אפילו גבר ית
אחוי וגבר ית חברה ויאניש ית קריביה:

[ואמר להם כה אמר ה' אלוהי ישראל כל מי שזבח
לאילולי העמים יהרג בחרב, ועתה עברו ושובו משער
הסנהדרין לשער בית הדין במחנה בקשו מאת ה'
שישא לכם עוון זה והנקמו מן הרשעים עובדי עבודה
זרה והרגו אפילו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש
את קרובו].

ת"י משיב על ג' שאלות אלו, א. ה' אמר זאת בתורה
על הזובחים לאילולים. ב. משער הסנהדרין לשער בית
הדין. ג. יש מצוה להרוג את הרשעים עובד ע"ז אפילו
אם זה אחיו, אך לא דווקא. ת"י מצרף אף תפילה
לבני לוי שביצעו את הדבר הנורא הזה, שה' ישא
לעוון הזה, ובכך תפילה ונקמה יחד יועילו.

כדבריו מצאנו בחז"ל:

כה אמר ה' – והיכן אמר? זובח לאלהים יחרם
(שמות כב, יט) (מכילתא בא יב הובא כאן ברש"י)

עברו משער לשער במחנה – אמר לו הקב"ה חלק
להם בתי דינים כדי שישור חרון אף מישראל.
(סנהדרין לה).

ויטחן – וישק – ויפל מן העם... כשלשת אלפי איש | כיצד נדונו ונהרגו שלושת אלפי איש ביום אחד?

(שמות לב, כ; כח) וישק את העגל אשר עשו וישרף
באש ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את
בני ישראל: [כח] ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן
העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש:

א. למה השקה משה את העם בשחק העגל? ב.
הכיצד ביזם ההוא כבר נדונו ונהרגו שלושת אלפי
איש? (הרי דיני נפשות זה תהליך ארוך?)

ויקריב ית עיגלא דעבדו ואוקד בגורא וישף עד דהנה
דקיק ודרי על אנפי מוי דנחלא ואשקי ית בני ישראל
וקל מאן דנהב תמן קל מאנא דדהבא הנה סימא נפקא
באנפא:

[ויקה את העגל שעשו וישרוף באש ויטחן עד
שנעשה דק, ויזר על פני מים הנחר וישק את בני
ישראל, וכל מי שנתן שם כל כלי זהב היה סימן יוצא
בפניו. [כח] ויפלו מן העם שהיה סימן בפניהם במיתת
חרב ביום ההוא כמספר שלושת אלפים איש].

ע"פ מדרשי חז"ל (במסכת ע"ז מג: - מד. ויומא סו:
ועיין ברש"י בפסוק כ"ד ד"ה "וישק").

לית מאן דפליג שמשה רבנו השקה את העם כדי
לבדקם כמו סוטה ומי שחטא נענש, וכאן יש מחלוקת
בעונש, י"א שמה ששנתו השפיע עליהם ומתו במיתת
הדרוקן – צבו בטניהם ומתו (עיין ברש"י). וי"א
שסימן הדיע על פניהם (שפתיו נעשו של זהב) וראים
בני לוי וההרוגים.

ת"י דוגל בפירוש האחרון הנ"ל שנעשה סימן על
פניהם, יתכן שהטעם שת"י העדיף פירוש זה הוא
משום שמהלך זה הוא פשט הפסוק ומסתדר היטב
עם רצף הפסוקים:

בפסוק כו - משה קורא "מי לה' אליו".

בפס' כז - "והרגו איש את אחיו".

בפסוק כח - "ויעשו בני לוי כדבר משה ויפול מן
הים ביום ההוא כשלשת אלפי איש".

מהקשר הדברים נראה שעשייה זו היתה הריגה
בסיף (ולא מגיפה).

ובכך מיושב כיצד הרגו ביום אחד סכום כה רב
בעדים והתראו: ובהכרח על ידי סימן דהיינו שאלו
שהופיע להם סימן זה מיד הרגו אותם בסייף.

דעה זו מובאת בחז"ל:

וישק את בני ישראל – והיה משקה לישראל וכל מי
שהיה נושק יתהשק בכל ליבו, היו שפתיו נעשים
של זהב ושבת לוי היו הורגים אותו. (פרקי דר"א
פמ"ה)

מלאו ידכם | מהו מלאו ידכם?

(שמות לב, כט) ויאמר משה מלאו ידכם היום ליי
כי איש בבנו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה:
מהו מלאו ידים זה?

ואמר משה קריבו קורבנכון על שפיכות אדם די
בידיכון ויתקפר לכוון קדם יי ארום נגעתו גבר בגריה
ובאחיו ולאייטתאה עליכון וימא דין ברכתא:

[ויאמר משה הקריבו קרבנותיכם על שפיכות דמים
אשר בידיכם ויתקפר לכם לפני ה' כי נגעתם איש בבנו
ובאחיו ולהביא עליכם היום ברכה].

רש"י מפרש שמילוי ידים זה הוא "שיהיו כהנים
למקום".

ת"י נראה שהבין שמלוי ידים זה אינו נוגע לתפקיד
אשר בד"כ ניתן לכהנים, אלא הוא מתקשר לסוף
הפסוק "ולתת עליכם היום ברכה", דהיינו הניגוד של
קללה, מכיון שידים דמים מלאו מדם בניכם
ואחיכם, הרי אתם טעונים כפרה, ויתחשב לכם
לברכה ע"י הקרבנות אשר יכפרו עליכם.

ולא מצאנו פשט זה אלא בלקח טוב שכידוע מקורו
בת"י.

מחני נא מספרך | מאיזה ספר?

(שמות לב, לב) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין
מחני נא מספרך אשר כתבת:

מאיזה ספר התכוון משה שימחה אותו ה'?

וכדון אין תשובה לחוביהוון שבוק ואין לא מחיני
דון מן ספר צדיקים דאתבטא לשמי בגנייה:

[ועתה אם תעזוב לחטאתם תעזוב, ואם לא מחני נא
מספר הצדיקים שכתבת שמי בתוכו].

ת"י סבור כחז"ל במסכת ר"ה שאחד משלושת
הספרים הנפתחים לפני הקב"ה בר"ה, הוא ספר
הצדיקים בהם הוא רושם אלה הנדונים לחיים.

לא ברור עפ"י תרגום זה והמקור שיובא להלן, אם
"מחני" הכוונה שירשם בספר אחר, או אחרת?

וכך מובא בגמרא:

מחני נא מספרך אשר כתבת - אמר ר' יוחנן שלשה
ספרים נפתחים בר"ה אחד של רשעים גמורים ואחד
של צדיקים גמורים ואחד בינוניים. צדיקים גמורים
נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים... א"ר אבין מאי קרא
וכו' רב נחמן בר יצחק אמר מהכא: ואם אין מחני נא
מספרך אשר כתבת. (ר"ה טז:)

לך עלה מזה | מה פירוש המילה 'עלה'?

(שמות לג, א) וידבר יי אל משה לך עלה מזה אתה
והעם אשר העלית מארץ מצרים אל הארץ אשר
נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמור לזרעך
אתננה:

מהו לך עלה מזה? (האם מתקשר צווי זה להמשכו
בפסוק "אל הארץ". או יש לו משמעות נפרדת או
כלוית?)

ומליל יי עם משה איזיל איסתלק מפיא דלמא יתקף
רתח רוגיזי בעמא ואישצינון בגין כן טייל אנת ועמא
דאסיקתא מארעא דמצרים לארעא דקיימית
לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבגד אתיגניה.

[וידבר ה' עם משה לך עלה מזה פן יגבר חרון
אפי בעם ואשמידם, לכן לך אתה והעם שהעלית
מארץ מצרים לארץ שהבטחתי לאברהם ליצחק
ליעקב לאמר לבניכם אתננה].

ת"י מתרגם עלה – הסתלק, יתכן שמה שגרם לת"י
לתרגם כך, הוא משום שתי"י חיפש תרגום אחד לפועל
"עלה" שמובא לראשונה בפסוק זה ולקמן בפסוקים
הבאים (ג, וה).

ומכיון שת"י חתר לתרגם עלה – הסתלק, וכן להלן,
לכן הוצרך לחלק פסוק זה לבי חלקים. א. לך עלה
מזה דהיינו הסתלק מבקשות נוספות של תחנונים פן
יגבר חרון אף ה'. ב. אתה והעם אשר העלית מארץ
מצרים תעלו אל ארץ ישראל (שהיא גבוה מכל
הארצות ולכן שייך לה לשון עלה) כלומר מארץ
העלית' משמש כציווי לעליה לארץ ישראל, כאומר

לכך התחלת בעלייה ממצרים בכדי להגיע לארץ
ישראל.

כי לא אעלה בקרבך | האם נסתלקה השכינה לאחר חטא העגל?

(שמות לג, ג) אל ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה
בקרבך כי עם קשה ערף אתה פן אכלך בדרך:

מהו הלשון כי לא אעלה בקרבך? (העליה היא בד"כ
ל... ולא ב...) עוד קשה האם עלתה אי פעם מחשבה
לפניו יתברך שעת ישראל יעלו לארץ ישראל מבלי
קשר ישיר עם הבורא? (אלא דרך מלאך) הלא
הימצאות המשכן שענינה 'ושכנת בתוכם' מוכיחה לא
כך.

בתרגום אונקלוס מתרגם "כי לא אעלה": "כי לא
אסלק שכניתי מבינך כי עם קשה עורף אתה". כלומר
למרות היותכם עם קשה עורף לא אסלק שכניתי
מבינכם.

ת"י מוסיף בתרגומו:

לארעא עבדא חלב ודבש ארום לית אפטר דאיסלק
שכינת יקרי מבניכון פרם לא יהי יקרי שרי במדור
משריתיהוון ארום עם קשי קדל אנת דילמא
אישצינון בארעא:

[לארץ עושה חלב ודבש הרי אי אפשר שאסלק
שכינת כבודי מבינכם אך לא יהיה כבודי שוכן במדור
מחניכם כי עם קשה עורף אתה].

כלומר אין כאן חלילה כוונה שה' לא יעלה עם בני
ישראל לארץ ישראל, וישלח מלאך במקומו כביכול,
אלא אדרבה כאמור לעיל בת"י 'עליה' פירושה סלוק
וכאן המשמעות היא 'לא אסלק שכניתי מבינכם אף
לא לרעך אחד. (עיין גם ת"י לפסוק ה')

אכן בת"י על פסוק ז' מבואר פירוש אחר והוא
שהקב"ה הוציא את שכניתי מתוך כל המחנה "לא
יהיה שוכן כבודי במדור מחניכם" אלא בסמוך, ובכך
אפשר להסביר את המצב הזמני שהיה בין מעשה
העגל ועד לסדור שלושת המחנות - שהשכינה חזרה
לשרות במחנה השכינה (הכהנים), ולשם הוציאה את
מועד אשר היה בינתיים באהלו של משה מחוץ
למחנה. שבזמן זה היתה השכינה בסמוך למחנה ולא
בתוך המחנה ממש.

ויתנצלו את עדים | האם הכתרים שקיבלו מהר סיני היו חפץ גשמי או רוחני?

(שמות לג, ו) ויתנצלו בני ישראל את עינים מהר
חורב:

מהו "עדי" זה?

ואתרוקנו בני ישראל מן תיקון זיניהוון דשמיא רבא
מפרש קתיב בהון דאתנהבו להון למתנה מן טוור
חורב:

[ויתרוקנו בני ישראל מכלי זינים ששם הגדול
מפורש כתוב בהם שניתנו להם למתנה מהר חורב]

יכלי זיין' אלו מהותם העקרית מתבטאת בכך
שהשם הגדול - השם המפורש כתוב עליו, בדומה
לציץ שהיה במצחו של כה"ג, ובדומה למה שכתב ת"י
לעיל בסוד כוחו של המטה שבידי משה, ובכוחם של
האורים ותומים שהשם המפורש היה נתון בין כפלי
החושי.

גם אם ננקוט שהכתרים של בני ישראל לא היו חפץ
גשמי אלא רוחני, הרי הכוונה שכתר זה מסמל את
השראת השכינה על כל אחד מבני ישראל, והשראה זו
הוסרה לאחר מעשה העגל.

וזה הכוונה של הפסוק "כי לא אעלה בקרבך" לדעת
ת"י, שמחמת זה נוצרו ב' תוצאות. א. הורדת העדי
שעליו מפורש השם הגדול. ב. הוצאת אהל מועד
מתוך המחנה – חוצה לו, הרי זו הסתרה חלקית של
השכנה ששרתה עד אז בתוך המחנה, אך אין זה
סילוק חלילה וכפי שתרגם יונתן "כי לא אעלה
ברקבך – כי לא אסתלק".

¹⁹ וכמו שפירש ת"י כשמשה ירד מההר וראה את העם כי
פרוע הוא – ראה שהוסר שם ה' מהכתרים שעל ראשם.

אמנם מתיי יש להוכיח שהכתרים היו חפץ גשמי, כי תי"י (בפסוק הבא) כותב שמשש לקח את כל הכתרים הללו וטמן אותם במשכן.

אך ברש"י נראה שהבין בגמרא שכתרים אלו הינם דבר רוחני, ממה שכתב רש"י שלקחת הכתרים מבני ישראל היא שגרמה לקרינת אור פני משה". וכך כתב רש"י:

ויתנצלו את עדים מהר חורב – אריו"ח וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה 'ומשה יקח את האהל'. וברש"י הביא מב' פירושים מנין הילפתא. א. מ'ומשה יקח'. ב. מ'את האהל' משלשון פהלו נר' על' ראשי, והוא היה קירון אור פניו.

והיה כל מבקש ה' | מיהו הנקרא 'מבקש השם'?

(שמות לג, ז) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחוק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש יי יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה: מהו 'מבקש ה' כאן בהקשר זה?

ומשה נסיבונן וקמיריגון במשכן אולפן אורייתא דיליה ברם ית משפנא נסב מתמן ופרסיה ליה מברא למשריתא ארחיק ותיא מן משריתא עמא דאתנדון תרין אלפין אמין ונתה קרי ליה משפן בית אולפנא והוי כל מאן דתדר בתתנבא בלב שלים קדם יי הנה נפיק למשפן בית אולפנא דמברא למשריתא מודי על חוביה ומפלי על חוביה ומפלי ומשפן ליה.

[ומשה לקחם (את הכתרים של בני ישראל) והטמינם באהל תלמוד שלו, אך את המשכן לקח משם (מתוך המחנה) ונטה לו מחוץ למחנה, הרחיק אותו ממחנה העם שנתנדו אלפים אמה. והיה קורה לו בית התלמוד והיה כל מי שחזר בתשובה בלב שלם לפני ה', היה יוצא לאהל בית התלמוד שמוחץ למחנה מודה על חטאיו ומתפלל על חטאיו ומתפלל ונסלח לו].

תיי הבין שביקוש ה' באהל מועד אינו בשביל לדעת דבר הלכה או להגיש תלונות משפטיות, כי הרי לאחר עצת יתרו היו לבני ישראל שרי אלפים שרי מאות ועוד, שהיו פורשים לפניהם את שאלותיהם ובעויותיהם. ביקוש ה' באהל מועד הבין תיי שזה במצב מיוחד שהאדם מחפש להתקרב לה' ולשוב אליו בלב שלם, ולכן פירש שמדובר באדם ששב בתשובה ורוצה להתוודות על חטאיו ולקבל את סליחת ה'. מבקש ה' זה הוא אשר יצא אל אהל מועד.

והביטו אחרי משה | הבטה זו לשבח או לגנאי?

(שמות לג, ח) והיה פצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה: מה משמעותה של הבטה זו?

והנה פד הנה נפיק משה מן משריתא ואזיל למשפנא קיימין כל רשיעי עמא ומתעתדן גבר בתרע משפניה ומסתפקין בעינא בישא אחורי משה עד זמן מיגליה למשפנא:

[והיה כאשר היה יוצא משה מן המחנה והלך לאהל קמו כל רשעי העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו בעין רעה אחורי משה עד עת בואו לאהל].

כל הבטה משמעותה הסתכלות תוך התבוננות, כמשי"כ כאן המלבי"ם ביפרוש עק"ת "וגם לשון הבטה מציינ תמיד העיון שבדבר שעיינו והשכילו דבריהם ובמדותיו".

ובתנחומא מחלוקת בכיוון הבטה הזו, וכמפורש להלן, תיי נוקט כאחד הדעות ואולי הלשון "נצבו" מסייע לדעה זו, כי "נצבים הם אלו שמביטים לרעה כגון "נצבים לקראתם בציאתם מאת פרעה" (שמות ה),

¹¹ בשער הכוונות לרבנו האר"ל מבואר שכל מה שמשש נטל מבני ישראל את הכתרים, הוא לימות החול בהם משה מתעטר ומתכתר בהם, אולם בשבט קדש מחזיר משה לבני ישראל את כתריהם, וזהו התוספת נשמה וקדושת השבת שיש לכל אחד משראל. וזהו שאומרים בתפילת שבת: "ישמח משה במתנת חלקי שלמרות שבשבת משה נותר רק עם כתריו שלו, מ"מ ישמח יען וכי עבד נאמן קראת לו".

כ עיי"ש (במפרשים) וכן "ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם" (במדבר טז, כז) וכך איתא בתנחומא:

והביטו אחרי משה – מה היו אומרים? ר' יצחק אומר לשבח, היו אומרים אשרי יולדתו של זה, כל ימיו הקבה מדבר עמו, כל ימיו הוא משולם להקב"ה, והביטו אחרי משה וגו', ור' חמא אמר לגנאי היו אומרים ראה צואר ראה שוקים, אוכל משל יהודים, ושותה משל יהודים, וכל מה שיש לו משל יהודים, וחבירו משיבו אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהיה עשירי... (תנחומא ישן פקודי ז)

דבר ה' אל משה פנים בפנים | האם כוונת פסוק זה פשוטו במראה פנים אל פנים?

(שמות לג, י) ודבר יהוה אל משה פנים אל פנים פאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה ומשפנתו והושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל:

מהו פנים אל פנים האמנם במראה? ומתמליל יי עם משה ממלל קבל ממלל קל דבורא הנה שמע ברם זיו אפיו לא הנה חמי היקמא דממליל גבר עם חגריה ומן פתר דאסתלק קל דבורא תאיב למשריתא ומתני פתגמא לקנישתהון דישאל ברם משומשניה והושע בר נון הנה טלי לא הות זייע מגו משפניה:

[ומדבר ה' עם משה דבור מול דבור, קול דבור היה שומע אבל זיו פנים לא היה רואה כמו שמדבר איש עם רעה, ואחרי שהסתלק קול הדיבור חוזר, למחנה, ומספר הדברים לאסיפתם של ישראל, אולם שמשו יהושע בן נון היה נער לא היה זו מתוך האהל].

עקרון גדול וחשוב הוא בלימוד התרגומים, שהתרגומים דרכם להרחיק ככל הניתן את ההגשמה בכל מה שנוגע לתיאור דברים השייכים לקב"ה. כולל הקשר של משה רבינו עם ה'.

והלא נאמר מפורש בתורה שמשש בקש "הראיני נא את כבודך", וענה ה' "לא תוכל לראות את פני, כי לא יראני האדם וחי". (יח, כ) לכך מראה פנים אל פנים אינו אפשרי, אך דבור פנים אל פנים שהוא תאור אנושי לדיבור ישיר ולא אמצעי – 'כאשר ידבר איש אל רעהו' זה הכוונה פנים אל פנים.

הודיעני נא את דרכך | מדוע היה נחוץ למשה עתה לדעת את דרכי ה'?

(שמות לג, יג) ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך ויאה כי עמך הגוי הזה:

לשם מה (ודוקא עתה) נחוץ למשה לדעת דרכי ה'? וכדון אין גבעו אשפכית רחמינו קדמך אודעני קדון ית אורח טובך ואנדע רחמך הך אנת מדבר עם גני נשא זכאין מטי להון הי כתיבינו ולתיבינו הי זכאין ונתב זכאין מטי להון הי זכאין ותיבינו מטי להון הי חוביבה מן גנל דאשפח רחמינו קדמך וגלי קדמך ארום עמך עמא הדין:

[ועתה אם בבקשה מצאתי רחמים לפניך הודיעני את אורח טובך ואדע אהבתך אך אתה נוהג עם בני אדם, צדיקים מגיע להם כרשעים, ולרשעים כמו צדיקים, ושגם צדיקים מגיע להם כזכויותיהם ורשעים מגיע להם כעוונותיהם, למען אמצא חן לפניך, וגלוי לפניך כי עמך העם הזה].

יתכן שדוקא בעיתוי זה בו סטו העם מן הדרך אשר הנהיגם משה, ועשו את העגל, רצה משה להתכונן להמשך ההנהגה הלאה ולכן רצה לדעת את דרכי ה' לצורך שני מטרות: א. לנהוג בעצמו כהנהגת הקב"ה שהיא ההנהגה הנכונה. ב. לשמח כישלון חלילה לדעת להיתפס במידותיו של הקב"ה כדי להשיג את סליחתו להם.

בגמרא מצינו כעין דברים אלו אם כי לא לתשובה לשאלה זו, וכך אמרו חז"ל:

הודיעני נא את דרכך – ...בקש הודיעני דרכי של הקב"ה ונתן לו שנאמר הודיעני נא את דרכיך, אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו אמר לו: משה! צדיק וטוב לו – צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו – צדיק בן רשע וגו'... (ברכות ז)

פני ילכו | מה הפירוש פני ילכו? (שמות לג, יד) ויאמר פני ילכו והנחתי לך: מהו פני ילכו?

רש"י פירש: "כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך".

תיי מבאר זאת באופן שונה: ויאמר אמתן עד דיתכון סבר אפין דרוגא ומן פתר קדון אנוח לך: [ויאמר המתן עד שייכלו סבר פנים של רוגו ואחרי כן אניח לך].

מתיי מתבאר שמדובר כאן בסבר פנים של רוגו, כביכול, של הקב"ה, שיש צורך בהמתנה עד שיסור "פנים" אלו ואז הקב"ה יניח לו כפי שבקש, יתכן שתיי מניח בפירוש רש"י משום שלא כתוב פני ילכו לפניכם וכי ואכן מצאנו פירוש זה בחז"ל:

פני ילכו והניחותי לך – א"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין שאנו מוציאין לו לאדם בשעת כעסו, דכתיב פני ילכו והניחותי לך, אמר לו הקב"ה למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך. (ברכות ז). לתגובות: 0686762@gmail.com

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי כוחה של תפילה!

וְיַחַל מִשֶּׁה לְבַב, יא) אחד האברכים בבית שמש חיתן את בתו הכלה בכי סיון תשע"ח באולמי 'פאראנדי' שבבית שמש. אותו אברך אין הפרוטה מצויה בכיסו, בלשון המעטה, ובקושי גדול התארגן להוצאות הנישואין. מגודל הלחץ זו הדחק הודיע לבתו שלא יוכלו לשכור כיסא-כבוד לכלה כנהוג.

התחננה אליו הכלה באומרה כי מתיבישת היא שלא תהא ככל חברותיה, אך האב, שנשאר ביצריך עיון גדול בשאלת כסף מנלן... הודיע לה שיתם הכסף ולא נשאר בלתי גוויתנו לעורינו. "אך זאת אומר לך", הוסיף, "עד עתה דיברת עם האבא שלך שבארץ שאין בידו לעזור, מעתה דברי עם אביך שבשמים אשר לו הכח והיכולת!"

ואכן בשבת שקודם הנישואין נטלה הכלה ספר תהילים לידה והתחננה בדמעות שליש: אבי שבשמים, הזמן לי כיסא מכובד ליום נישואי...

בהגיע היום המיועד הגיעו לאולם, והנה מוכן כיסא לכלה מעוטר ומעוצב בפרחים סגוניים אשר לא שזפתם עין, ומקושט כראוי, כמנהג בעלי בתים חשובים שבחשובים. ויהי לפלא, מאין 'נחת' לכאן כיסא זה, ומי הזמינו הנה...

עד שנתברר גופו של דבר, שהנה באותו אולם יש שתי קומות. שמחת נישואי הכלה דגן נערכה בקומה התחתונה, ואילו בקומה למעלה חיתן יהודי תושב חו"ל, אשר איש אמיד הוא. הלה הכין חתונה ברוב פאר והדר כברכת ה' אשר נתן לו, ואף לא שכח להזמין כיסא מפואר לכלה, ולא זו בלבד אלא ששכר בכסף מלא 'מפיק אירועים' שתפקידו ומקצועו לארגן את השמחה על הצד היותר טוב ולבדוק שלא חסר מאומה.

והנה אותו היום כ' בסיון היה, ויש הנוהגים שלא לערוך נישואין ביום זה ויש שאינם מקפידים על כך. 'ידידנו' מבית שמש אינו מהנוהגים להקפיד, ועל כן תיכנן להעמיד את החופה קודם השקיעה, ואילו בקהילתו של היהודי מחו"ל מקפידים שלא לחתן בו

¹² ומדרש זה כבר נרמז בגמ' בקדושין לג: והביטו אחרי משה ר' אמי ור' יצחק נפחא חד אמר לשבח וחד אמר לגנאי עיי"ש.
¹³ וכעיי"ז ברש"י כאן בסמוך (פסוק יט) "שהודיעו סדר תפילה שכשיראל אומרים לפני אעשה כסדר הזה ואני מוחל להם".
¹⁴ (אמנם גם פירוש רש"י הוא עפ"י חז"ל).

ביום, על כן היה בדעתו להעמיד את החופה בלילה
לאחר זמן רביתנו.

שעתיים קודם החופה (שנועדה להתקיים לאחר זמן ר"ת) שלח המחזן מחו"ל את בנו לבדוק שהכל מתנהל כשורה, שולחנות ערוכים וכו'. הלה הגיע לאולם ומה ומאז השתמום לראות שאין זכר לכיסא, וכדי ביזיון וקצף. מיד התקשר לאבי לספר לו על היאסוף הנורא... הלה הרים טלפון נועם אל המארגן בטענת למה רימתיני... ואיה הכסא? השיב לו המארגן: איני יודע מה אתה סח? הכסא עומד על מקומו ועל מכונו, מוכן ומזומן לצורך הכלה המהוללה.

התברר שהעמידו את הכסא בטעות בקומה התחתונה... שלחו מיד להוציא אותו מהאולם למטה ולהעלותו למקומו המיועד, אך כשהגיעו ראו כבר את הכלה מניעה לאולם (שהרי חופתה נערכה קודם השקיעה, שעתיים לפני החופה השנייה), וכמובן שלא היה שום טעם להשבית את השמחה ולבייש כלה בחופתה, אלא תיכף ומיד הזמין המחזן מחו"ל כסא נוסף, והכל על מקומו בא בשלום.

אתה הראית לדעת כיצד דמעותיה לא שבו ריקם ופעלו עבורה כסא הראוי למלכים... אמנם שומה עלינו ללמוד ממעשה זה שלא להסתפק במועט, שהרי הייתה יכולה לפעול לעצמה דירה שלימה לצורך מגוריה לאורך ימים, ולא רק כסא לכמה שעות, היום כאן ומחר... אך בתנאי שינצקע!*

תפלתו התמימה של בן השלש

לא רק בצדיקים גדולים רואים זאת, אלא גם בתינוקות של בית רבן שלא טעמו טעם חטא, ופיהם טהור וקדוש.

משפחה מבני ברק בת תשעה נפשות רצתה לנסוע למירון ב"ג בעומר. הרכב הקטן, חמישה מקומות בלבד. מה עושים? שכן שנשע גם הוא הסכים לצרף את אחד הילדים, אבל השאר נדחסו וישבו בצפיפות גדולה בכל הנסיעה הארוכה.

ברך הכין אותם האב לקראת התפילה על הציון, ואמר: "אנחנו נוסעים כעת לתנא האלקי, עיר וקדש מן שמיא נחית, רבי שמעון בר יוחאי. כל תפילה שתבקשו מעומק הלב – תתקבל".

הוא לא חשב שגם הילד הקטן בן השלש שומע את דבריו ומפנים את המסר...

כשיצאו מן הקבר שאל האב את הילד הקטן: "על מה התפללת, צדיק?" והילד השיב בתמימות: "בקשתי מה' שיביא לאבא שלי אוטו גדול, שיהיה מקום לכולם, ולא נצטרך להצטופף כל כך".

"על זה התפללת?" – התחייך – "נו, ואני חשבתי שתתפלל שתגדל בתורה וביראת שמים..."

משם הלכה המשפחה לשבות בביתם של הסבא והסבתא המתגוררים בצפון הארץ. בערב שבת נתן האב לחמיו את מפתחות הרכב שלו, לשמירה, ובמוצאי שבת, כאשר יבקש לקבלם בחזרה, הושיט לו חמיו מפתחות אחרים.

"מה זה?" – התפלא.

"אלו מפתחות הרכב החדש שלך" – השיב לו – "לי יש רכב גדול שכבר איני זקוק לו, ולך יש רכב שקטן על מידותיך. החלטתי שנחליף רכבים..."*

נסיים בדבריו של ראש שושלת האצולה, רבי יעקב אבוחצירא זיע"א, בספרו **אלף בינה, אות דל"ת ג**: והתפלות הם דברים העומדים ברומו של עולם, שעל ידן מתתקנים כל העולמות. ובכל תפלה נתקן דבר מן העולם, דאין תפלת היום דומה לשל מחר, ואין תפלות החל דומות לשל שבת, ולא לשל ראש חודש, ולא לשל ימים טובים. ואין שבת דומה לחברו, ואין ראש חודש יום טוב דומה לחברו. וגם בכל יום יום בעצמו, אין תפלת ערבית דומה לשל שחרית, ולא שחרית למנחה וכיוצא, עצמו השנויים מספר. הפלג הוא, כל תפלה עושה פעולה מיוחדת.

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

פרשה למעשה – בירור הלכתי בעיני פרשת השבוע / הרב יאיר רינמן, מו"צ בבית הוראה 'נאות שמחה', מודיעין עילית
משתה ושמחה בפורים קטן, וסיום ששת חלקי משנה ברורה

תנן במגילה פ"א מ"ד, 'קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאבינונים, ותניא עלה בגמ' דף ו' ע"א, ושיון בהספד ובתענית שאסורין בזה ובה'.

ונחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ', דדעת הרא"ש (שם) סי' ז', דכן מבואר בירושלמי הי"ד (דף ו' שהאסור להספיד ולהתענות באדר הראשון, הוא דוקא כעין הירשא – דרבנן החליטו לעבר את השנה ביום הפורים אחרי קריאת המגילה, ודוקא ככה"ג אסורים באותו היום בהספד ותענית, אך במקרה שעיברו את השנה קודם יום הפורים, אין על יום זה שום דינים מיוחדים, ומותרים בו בהספד ותענית, יאעוי' בביאור הגר"א (על השלחן ערוך סי' תרצ"ז ג', דכן מבואר בירושלמי הי"ד (דף ו' ע"ב), 'מתניתא כשעיברו ואח"כ קראו אותה אבל אם קראו אותה ואח"כ עיברו לא בדא מתניתא לא אמרה כן אלא קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני', דהיינו שתעברה השנה אחרי שקראו את המגילה, וע"ז קאי מתני' דבעיני לקוראה שוב באדר השני.

אולם מדברי הרמב"ם פ"ב מהל' מגילה הי"ג נראה דבכל אופן ימי פורים קטן אסורים בהספד ותענית, שכתב שם 'שני הימים האלו שהן י"ד וט"ו אסורין בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום בין לבני כרכין שהן עושין ט"ו בלבד בין לבני עירות שהן עושין י"ד בלבד ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני'.

וכתוב בהגהות מיימוניות (שם) אות ש', דדעת המהר"ם מרוטנבורג (פראג) סי' תרמ"ג כשיטת הרא"ש, אולם בדברי הסמ"ג מבואר דפסק כדברי הרמב"ם, דבכל אופן אסורים בהספד ותענית.

והשלחן ערוך סי' תרצ"ז הביא תחילה בסתם את שיטת הרמב"ם ודעימיה, ואח"כ הביא את שיטת הרא"ש והמהר"ם מרוטנבורג בשם י"ש אןמריסי, וכתב ע"ז הרמב"ם ויהומנא כסבא ראשונה, וא"כ דעת תרויהו דימי פורים קטן אסורים בהספד ותענית.

ונהנה הר"ן דף ג' ע"ב ד"ה אלא, כתב דאעפ"י דלא נאמר במשנה שיש חיוב לעשות סעודה בפורים קטן, מ"מ הלא מבואר בגמ' דף ה' ע"ב, דהמקור לאיסור הספד ותענית בפורים (גדול) הוא מדכתיב משתה ושמחה, וכדאיתת התם יתני רבי יוסף ש"מחה ומש"תה היום טוב שמחה מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור בתענית, ומבואר דאיסור הספד ותענית הוא משום שזה נוגד את המשנה והשמחה, וכיון שאסורין דימי פורים קטן אסורים בהספד ותענית, ממילא מוכרח דחייבים הם במשתה ושמחה, וסיים שם 'וקרוב הדבר גם כן שראוי להרבות בסעודה ב"י שבראשון'.

ואכן התוס' דף ו' ע"ב ד"ה רבי אליעזר עמדו על הדברים, וכתבו בתחילה כדברי הר"ן, וז"ל ויש שנוהגין לעשות ימי משתה ושמחה בארבעה עשר ובחמשה עשר של אדר הראשון וריהטא דמתניתין נמי משמע כן מדקאמר אלא מקרא מגילה בלבד ומתנות עניים מכלל דלענין משתה ושמחה זה וזה שוין, אולם אח"כ דחו דברים אלו, וז"ל: 'ולא נהירא דהא אמרינן בגמרא הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין מכלל דשמחה ומשתה ליכא דע"כ לא תליא הא בהא דאי תליא הא בהא לאשמעינן משתה ושמחה נהגו בהו וממילא נאסר בהספד דהא הימים האמורים במגילת תענית האסורים בהספד אין בהן משתה ושמחה, וע"כ מסיקים התוס' להלכה יוכן הלכה שאין צריך להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר הראשון'.

וע"י בבית יוסף שהביא שיטות אלו, ולבסוף כתב יעכשיו לא נהגו להרבות בסעודה לא ב"י ולא בט"ו שבאדר הראשון, וע"כ לא הזכיר דין זה בשלחן ערוך, וכ"כ בדרכי משה יולא ראיתי נוהגין כן, ואף בהגהת השלחן ערוך כתב י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"י שבאדר ראשון (טור בשם הר"י"ף) ואין נוהגין כן, אלא שסיים בדבריו מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד'.

^{סא} אולם הב"ח כתב דדברי הרא"ש הוו רק להו"א בגמ', אך למסקנא גם הוא ס"ל דבכל אופן יש לאסור בהספד ותענית באדר הראשון.
^{סב} וקיייל דבכה"ג דעת השו"ע לפסוק כסתם.

ונהנה צריך להבין מדוע סיים הרמ"א את דבריו בפסוק וטוב לב מש"תה תמיד (משלי טו – טו), וידועים דבריו של הברכי יוסף, דבבכמה יסד הרמ"א דבריו לחתום מעין הפתיחה 'שני תמידין כסדרן', דפתח דבריו בסי' א' בפסוק ש"יגתי ה' לנגדי תמיד (תהילים ט"ז – ח), וחתם דבריו וטוב לב מש"תה תמיד, ומסביר הרמ"א דשני במקראות משלמים זה את זה, דמקרא ראשון אמר דוד המלך על בחינתו שהיה משתדל לכיין לבו למקום, ובתר הכי וטוב לב צדיק וצדק מש"תה תמיד.

וע"י בשו"ת בנין שלמה סי' נ"ט, שכתב ג"כ כעין דברי הברכי יוסף, אלא דהוסיף עליהם דבא הרמ"א ליתן עצה לאדם ירא שמים וחסיד, שמח גיטא רוצה להחמיר על עצמו ולצאת ידי כל הדעות, וברצונו לארבעה במשחה ושמחה גם ב"י של אדר הראשון, אך מאידך חושש לנהוג שמחה ומשתה – שמא הלכה כאותם הסבורים שאין צריך לנהוג בו שמחה ומשתה, ולשיטתם סעודה זו היא סעודת רשות, ונוגד את דרכי פרישותו – שלא לנהיג בו מסעודת רשות, ונתן לו הרמ"א עצה לצאת ידי תרויהו, ע"י שיקיים ש"יגתי ה' לנגדי תמיד, ואף אכילתו תהיה לשם שמים, וא"כ אף אם הלכה כשיטת שאינו מחויב בסעודה, מ"מ כיון שעושה לשם שמים – היא סעודת מצוה, והוא שכתב וטוב לב מי שליבו זך וטוב – יכול להיות שמח כל ימיו, ולעשות מש"תה תמיד – כשרוצה לצאת ידי חובתו לכולי עלמא.

ונהנה סיום דברי הרמ"א הוא פסוק במשלי ט"ו – ט"ו, 'כל ימי עיני רעים וטוב לב מש"תה תמיד, ועי"ש בדברי הרלב"ג שמפרש שאין הפירוש לעני ועשיר בממון אלא לעני ועשיר בדעת, וז"ל 'כל מי שהוא עני בדעות – כל ימיו הם רעים, אך מי שהוא טוב שכל שמח בכל ימיו – כאילו יעשה משתה בכל יום, עם שתמיד הוא שותה מנחל עדני נעימות הדעות'.

כע"ז מפרש גם המלבי"ם, אלא שמרחיב את פירושו יחד עם פסוק שלפניו ופסוקים שלאחריו, יד לב נבון ויבקש דעת ופי קסילים ירעה אגלת טו כל ימי עיני רעים וטוב לב מש"תה תמיד טו טוב מעט פיראת ה' מאוצר לב וקמומה בו זי טוב ארחת נרק ואהבה שם משור אבוס ופגאנה בו.

לב נבון ויבקש דעת, הנבון הוא המבין דבר מתוך דבר, וע"י כך בא לכלל דעת שגם בחוקי החכמה יבין טעמים ויודע בהם דעת, אמנם לא ישיג הדעת בקל רק אחר הבקשה והתבוננות רב, והלב שהוא הכח המושל כשבא להנהיג בדרכי החכמה יבקש לדעת טעמה וסודותיה, אבל הכסיל עוזב את דרכי החכמה מפני תאוותו, ואינו כאויל – העמל למצוא טענות על דרכי החכמה במופתים פילוסופים מתעים), מ"מ אחרי על פניו מסוה, והוא מוצא האולת עומדת לנגד פניו כעדרי צאן והוא הרועה, והוא מסופק ממה שרואה לפניו ושואל, הלא ראינו שכל ימי עיני רעים, העני המתענה מפני ששומע לחקי התורה ב"י ימיו רעים ומזה יוכיח שאין עושה הולך בחכמה, אבל לב נבון יבקש דעת וישיב לו לאמר. טוב מעט פיראת ה' המעט שיש לו להעני אחר שהוא עוסק פיראת ה' והולך מהלך השלמות, הוא טוב מן מי שיש לו אוצר רב – אחר שנמצא בו קמומה, כי יהיה את נפשו ואשרו הרוחני, ונשא ע"ז משלו: טוב ארחת נרק ואהבה שם משור אבוס ופגאנה בו שראינו שייטב לאדם ארוחה קטנה אם נמצא שם אהבה, שהאהבה תמתיק גם ארוחת ירק, והשנאה תמרר המאכל של שור אבוס, ואין האושר החיצוני והעונג המדומה עיקר, רק המנוחה הפנימית והאהבה והבטחון בה, כי בו תתעדן בדתן נפשו'.

ונהנה בגמ' בבבא בתרא דף קמ"ה ע"ב, ובסנהדרין דף ק' ע"ב, דרשו האמוראים דרשות רבות בפסוק זה, וחד מינייהו אמר רבי זירא אמר רב מאי דכתיב כל ימי עיני רעים זה בעל גמרא וטוב לב משתה תמיד זה בעל משנה רבא אמר איפכא, וביאר רש"י בסנהדרין דרבי זירא מתייחס על הקושי שבלימוד, שלימוד הגמ' הוא קשה מרוב קושי וסוגיות שיש בו, וע"כ ימיו של לומד התלמוד רעים וקשים, ואילו המשנה שנוחה ללמוד, ואילו רבא מתייחס על התוצאות מהלימוד, ודבעלי תלמוד נהנין מיגיעו שידעו להורות

^{סא} לבעל היחשק שלמה' על הש"ס, מרבי שלמה הכהן מוילנא (תקמ"ו).

איסור והיתר אבל בעלי משנה שונה ואינו יודע מהו אומר דאין מורין הלכה מתוך משנה.

אולם עיינו בבנין שלמה שמוסיף לבאר את שייכות פסוק זה לפורים קטן, בין לשיטת רבי זירא ובין לשיטת רבא.

א. לשיטת רבי זירא: י"ל דהכונה בזה דבעל גמרא אף אם רוצה לעשות משתה על סיום, צריך להמתין זמן רב, ונמצא דכל ימי עני רעים – שאינו יכול לעשות משתה כי אם לעיתים רחוקות, אבל בעל משנה הרי יכול לעשות משתה בכל יום ויום על מסכת אחת, ונמצא דטוב לב מִשְׁתָּה תמיד זה בעל משנה, ולזה נתן הרמ"א ז"ל עצה אדם שהוא ירא שמים ואינו רוצה להינות מסעודת הרשות, שילמד משניות ביום פורים קטן ויסיים מסכת אחת, ועי"ז יהיה יכול לעשות סעודה בלי ספק, דבין כך ובין כך יהיה סעודת מצוה בשביל הסיום, וזהו טוב לב מִשְׁתָּה תמיד – זה בעל משנה.

ב. לשיטת רבא: האי קל ימי עני רעים – קאי על ימי הפורים, דכתיב בהו ימי הפורים האלה דיש שנהגו שלא יוצאים ידי חובת סעודת פורים שעושים ביום, מחמת שטרודים במשלח מנות, ולפיכך עושים עוד סעודה בלילה, וזהו העני כיון שיועד שאין יוצא י"ח סעודה כלל, סומך על סעודת הלילה – ואינו עושה סעודה בכל ביום, ונמצא דימי פורים שלו – הינם רעים, ומה שאמר קל ימי – היינו דאינו עושה סעודה אפילו בי"ד שבאדר הראשון, אולם זהו דוקא במשנה שאינו לומד גמרא, ואכן מפשטות הגמ' בשמעל כדעת הראשונים והמהר"ש מרוטנבורג הני"ל, דהאידינא (שמעברים את השנה קודם הפורים) אין מצוה בשמחה בפורים קטן, וגם אינו יודע הדין שאמר רבא דסעודת פורים שעושה בלילה לא יצא ידי חובתו, ונמצא דק"מ הפורים שלו – הינם רעים, אבל יטוב לב מִשְׁתָּה תמיד זה בעל גמרא, דידוע הדין דאינו יכול לעשות סעודת פורים בלילה, וגם כיון שלומד גמרא יודע בבירור דלעולם חייב בשמחה גם באדר הראשון, ונמצא דהבעל גמרא הוא טוב לב מִשְׁתָּה תמיד – בשני האדרים, וזהו כונת הרמ"א במה שכתב וטוב לב וכ"ו, כלומר דמן הגמ' יש להוכיח בחיוב בשמחה גם בי"ד באדר הראשון.

והנה בגמ' שם איכא דרשה נוספת על פסוק זה, רבי חנינא אמר כל ימי עני רעים זה שיש לו אשה רעה וטוב לב משתה תמיד זה שיש לו אשה טובה, ונראה לומר שדרשה זו משלמה את הדרשה הקודמת, וכמאמר הגמ' ביבמות דף ס"ב ע"ב, אמר רבי תנחום אי"ה הנליא כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא ... במעברא אמרי בלא תורה ... בלא תורה דכתיב האם אין עֲרֻתִי בִי וְתִשָּׁה בְּחֶהְמִי מִיָּמַי, דבכדי להגיע לטוב לב מִשְׁתָּה תמיד – בלימוד המשנה והגמרא בעיון, עד כדי הוראה מהלימוד, הוא רק ע"י אשה טובה, וכדברי רבי עקיבא בכתובות דף ס"ג ע"ג, א"ש ושלכם שלה הוא.

לתגובות: YR4295@gmail.com

שבט ישראל / הרב ישראל פרידמן, רב דק"ק טשארטקוב, מאנשעסטער טבעת הקידושין תהיה לך לשמירה לאחר מאה ועשרים שנה

וְאִמְלֵא אֹתוֹ רֵיחַ אֲלֵקִים בְּחֻמָּה וּבַתְּבוּנָה וּבְדַעַת וּבְגָל מְלֵאכָה (לא, ג)

ואיתא על זה במדרש תנחומא (ויקהל אות ה') "בשלשה דברים אלו ברא הקב"ה עולמו שנאמר (משלי ג ט) 'ה' בחכמה יסד ארץ', כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו ובשלשתן עשה בצלאל את המשכן". וכן איתא בגמ' ברכות (נה). "ידוע היה בצלאל לצרף האותיות שבהם נבראו שמים וארץ" ומביא הגמרא פסוק הני"ל ממשלי.

ומבואר מזה שהקמת המשכן היה באמת המשך לבריאת שמים וארץ ולכן הוצרך בצלאל לדעת שלשה דברים הללו, וכן איתא בפסיקתא רבתי (פר' ו) וז"ל "אשר ברא אלקים לעשות, עשה אין כתיב כאן אלא

ס' כמבואר בתרומת הדשן ח"א סי' ק"י, דיש שנהגו שעיקר סעודת פורים בליל שאחר פורים! וטעמם כיון שביום הפורים הם טרודים במצוות היום, ואינם פנוים לאכול הסעודה בגמחה ובתענוג.

לעשות עדיין יש מלאכה אחרת, כיון שבא שלמה ובהנה בית המקדש אמר הקב"ה עכשיו שלמה מלאכת השמים והארץ ותשלם כל המלאכה. הרי שגם אחרי שנגמרה בריאת שמים וארץ עדיין לא נשלמה הבריאה עד אחרי הקמת בית המקדש ולכן גם המשכן שהיה חלק מזה היה נחשב כחלק הבריאה ומשום כן הוצרך בצלאל להיות מלא בחכמה בתבונה ובדעת כדי להמשיך מלאכת ותכלית הבריאה. ועי"ע בזה במדרש תנחומא ריש פקודי איך כל חלקי ועשיית המשכן היה מכוון כנגד כל יום מבריאת העולם.

והנה לפי זה יש להפליא על מה שאנו מבקשים שלש פעמים ביום "חננו מאתך חכמה בינה ודעת", והלא מדברי חז"ל הני"ל מבואר שמדרגות אלו אינם צריכים ושייכים לנו כלל, והם נצרכים רק לאדם כערכו כן בצלאל שנבחר לבנות המשכן ועליו היה צורך להיות מלא בחכמה בתבונה ובדעת כדי להבין איך לבנות המשכן בכל כוונותיה, אבל בשביל מה אנו צריכים למדרגות הרמות הללו בחיינו היומיים?

אמנם נראה שביאור הדבר הוא מפי מה מצנינו בחז"ל שכמו שהמשכן הוא מקום להשראת השכינה כן הוא לגבי כל בית נאמן שהוא מקדש מעט, וזה מה מצנינו בגמ' (פסחים ק"ב). וצונו לנו חז"ל "אל יכנס לתוך פתח ביתו פתאים" וכו' והרשב"ם בשם המדרש ש' יוחנן היה דופק קודם שנכנס משום שנאמר "ונשמע קולו בבואו אל הקודש". הרי שפסוק זה הנאמר לגבי כהן גדול בבואו אל המשכן נוגע גם לכל יחיד אדם ששכנס לביתו, שנחשב כמקדש מעט. וזהו שאמרה האשה השונמית לאלישע (מלכים ב פ"ד) שהכינה בעבורו עליית קיר קטנה ובתוכה "מטה" שולחן כסא נר" וביארו הספרים דהיי ר"ת "משכן" שאמרה אלא שישנו צריך לפתח ליכנס לתוך ביתה, דהלא ביתה היא מקום השראת השכינה, וביתה מתאימה וראויה לנביא ה' שירגיש נוח בביתה.

וזה מה שצוה רבינו הקדוש קודם מותו (כתובות ק"ג). "נר דלוק במקומו מטה ושולחן מוצעת במקומו" דלא הוצרך לצוותם שלא ישבו בחושך אלא שציוס אותם ענינים שעליהם מרמזים הדלקת המנורה שימשיכו בעבודתו להעלות נר תמיד גם לאחר פטירתו, שבינו ישראל מקום מקדש המאיר לארץ ולדורים עליה.

והנה ביסוד זה שצדיק אמיתי בבחינת מקדש יש להסביר גמרא ידועה במסכת סוכות (כח.), "שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן גדול שבכולו יונתן בן עוזיאל קטן שבכולו רבי יוחנן בן זכאי, אמרו עליו על רבי יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא גמרא הלכות ואגדות וכו' אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שהיה יושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף". והנה בשלמא מה שאמרו על רבן יוחנן בן זכאי שבזה הודיעו לנו גדולתו בכל חלקי תורה, אולם קשה להבין איך נתבטאת גדולתו של יונתן בן עוזיאל בזה שכל העופות נשרפו, ואיך רואים מזה שהיה גדול מכולן?

ואפשר לומר בזה, דלספר לנו מידעותיו בתורה היה אך למיתר דאם קטן שבכולם לא הניח דבר גדול או דבר קטן, הגדול שבהם על אחת כמה וכמה, ולכן הודיענו על אופן לימודו, שמרוב קדושתו בשעת לימודו כל עוף שפורח עליו מיד נשרף, דבר שלא היה אפילו בבית המקדש, שהוצרכו לתקן שם כליא עורב (שבת ז'.) לחפות גגו של היכל למנוח את העורבים לישב (וע' תוסי' ערכין ו.) בשם הערוך). דהיינו דאופן לימודו של יונתן בן עוזיאל היה מסוג זה שעליהם נאמר (מכות י.) טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיד בנך להקריב לפני ע"ג המזבח.

ואע"פ שאין לנו שום שייכות במדרגות התנאים ואמוראים ושאר צדיקים, עכ"ז מדברי חז"ל מבואר שכל אחד צריך לקדש עצמו עד שיהא ראוי להיות מדור לשכינה וכך היא לשון הרמ"ק שיהא ראוי בספרו דברי שנה (ריש פקודי) "ידוע דחוף המשכן שעשה בצלאל אנה עדי גת ישראל בכלל ובפרט גם בעצמם משכן ה' המה כדכתיב היכל ה' המה, וכתיב אוהל שכן באדם וכמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוכו לא נאמר אלא בתוכם ממש כמבואר במדרשי חז"ל. והוא באמצעות התורה ותפלה כמו שאמרו חז"ל (ברכות ו.) מנין לעשרה משתפלים ששכינה עמהם שנאמר וכו' ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר וכו' ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמהם שנאמר וכו' עיינו ש"י.

ומעכשיו מבואר למה אנו מבקשים "חננו מאתך חכמה בינה ודעת", משום שגם אנו צריכים להתקדש

בקדושה של מעלה להיות מדור לשכינה בבחינת מקדש מעט וכמו שאמרו חז"ל "כל מי שיש בו דעת כאילו נבנה בית המקדש בימיו" (וע' בזה בפלא ויעץ ערך דעת). וזהו שאמרו חז"ל "איש ואשה זכו שכינה שרויה בניחם" שגית נאמן ישראל היא דוגמת המשכן וכדברי הרשב"ם הני"ל, דיש שם השראת השכינה. ובה מובן מה שאמרו "כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים" דמאחר שיש השראת השכינה בבית נאמן, לכן מי שיש לו חלק בהקמת בית נאמן כזה, כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים.

והנה אצל חתונה מברכים שבע ברכות וכתב רש"י בכתובות (ז:) שחשתי ברכות הראשונות אינם מן הסדר שלא נסדרו על עסקי הזוג אלא הם לכבוד העם הנאספים, אולם בספר בית יעקב (כתובות שם) מהגאון רבי יעקב מליסא בעל נתיבות המשפט כתב שגם שתי ברכות הראשונות מיירי לגבי עניני נישואין וז"ל "ני"ל ליתן טעם להשבע ברכות בזמן הנישואין, הייתי כי הקב"ה צוה שישאו אשה בשביל קיום המין, ואמרו חז"ל (אבות ה יא) 'כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו שנאמר (ישעיה מג ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי, הרי דכל אשר ברא בעולם הזה לא ברא אלא לכבודו ואין בכל האשר ברא מי שיכיר בכבודו רק האדם והיינו ישראל כדכתיב (ישעיה מג כז) 'עם זו יצרתי תהילתי יספרו' ובבריאת אדם הראשון לא היה מספיק עד שברא ענין קיום המין ולזה בבוא זמן הנישואין שהוא קיום מין האדם מבדי שיהיה יכיר כבודו מכל הברואים שברא ה' מברכין על כל הברואים ואמרים שבכל ברא לכבודו".

והנה שטעם יספור מופלא אודות הרה"ק ר' נחום מרדכי שמשארטקוב זצ"ל. אשתו הרבנית הצדקנית חוה לאה ע"ה, ביקש ממנו שיתן לה איזה שמירה שיגן עליה לאחר מאה ועשרים ושנה, והשיב לה רבי נחום מרדכי שתיקש שישמרו טבעת הקידושין עמה בקברה וזאת תהיה לה לעמירה, אבל הרה"ק ר' נחום הוא אמר לה "הרי את מקדושת לי כדת משה וישראל" וטבעת זו יכולה להעיד שכל שנתיהם דרו ביחד כדת משה וישראל והיא היתה "מקדושת לוי" שאכן היתה מקדושת לו בקדושה וטהרה, וזה יהיה לה לשמירה.

והנה בדרך כלל כאשר שואלים בני אדם לאיזה תשמיש משמש טבעת, עונים שהיא תכשיט שעשויה לפאר ולהדר הלובשה בעיני אחרים, אבל הרה"ק רבי נחום מרדכי ברוב קדושתו ידע "לחשוב מחשבות בזהב ובכסף ובנחושת" ובעיניו השתכל הזהב הנחף מתכשיט בעלמא לדבר קדוש שהכל ברא לכבודו. והיינו שהיה ח' בהרגשה זו שבינו היה במדרגה זו של "מקום מקדש" שעליה נאמרה "ונשמע קולו בבואו אל הקודש".

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרן' ומח"ס שמחת מיכאל על הש"ס, אלעד

השקיית עציץ בשבת כשכבר רווי בהרבה מים

וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשֶּׁבֶת (לא, טז)
יש לדון באופן שהשקו את העציץ או שדה המצמיחה פרחים ועצים שרוויים מאוד ממי גשמים, האם יש היתר להמשיך להשקותם בשבת, וכן כאשר בגד מונח בתוך גינת עם מים האם בשבת יש היתר להוסיף מים לגינת.

והנה נחלקו הראשונים בדינא דגמי ביצה (כב.) הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר, והמסתפק ממנו חייב משום מכבה, שיטת התוס' [ד"ה והמסתפק] שגדר דין המסתפק שחייב משום מכבה, אינו מצד גרם כיבוי דהא גרם כיבוי ביו"ט שרי, וכן בשבת אינו חייב מדאורייתא, אלא טעמא שברגע שהסתפק מן השמן הרי הוא "מחליש" את אור הנר.

ומאידך הראש"י (שם) בס"י י"ז, פלג על התוס', וס"ל שסיבת החיוב במסתפק מן השמן הוא מצד גרם כיבוי, וכל מה שמצנינו שגרם כיבוי בשבת פטור הוא כאשר הגרם כיבוי הוא חיצוני, וכדון כיבוי שריפה ע"י העמדת שורה על חביות מים וכיוצא"ב, אולם כאשר לוקח מגוף השמן שבנר הרי הוא חייב.

והביא ראייה מדין המתני' של במה מדליקין, לא יקח שפורפת של ביצה, ויניחנה בצד הנר כדי שתהיה מנופפת וכו', שיש חשש שמא יסתפק מהשמן והוי מכבה, והנה כאשר מסתפק מהשמן שבביצה הוי כלי בפני"ע ובדאי שאינו "מחליש" את אור הנר, אלא

ע"כ דגדר המחייב במסתפק מהנר הרי הוא מצד גרם כיבוי.

ונפק"מ לדינא הביאו התוס' (שם) כאשר חותך את הנר משעוה עם הפתילה מלמטה, אינו מכחיש מהאור של הנר כלל וכלל וש"י, ומאיך לשיטת הרא"ש יש לאסור שע"י שחותך את הנר מלמטה הרי הוא גורם כיבוי ואסור.

וכ"פ הרמ"א [ס"י תקי"ד סעיף ג'] וכהגנת התוס' שגדר האיסור במכבה ביו"ט הוא מה שמחליש ומכבה את אור הפתילה, אולם בנר של שעוה שחותך מלמטה ואינו קשור לפתילה הדולקת הרי גרם כיבוי וש"י, ולדינא הביא המשני"ב (שם) בס"ק כ"ג כמה מהאחרונים שכתבו שנוכח להחמיר כדעה הראשונה שאוסרת בזה, שגדר האיסור במה שהוא מקצר את זמן ההדלקה וע"י במשני"ב (שם) ס"ק י"ד שהבין כך גם בדת השו"ע, אולם מסעיף ג' משמע שדעת השו"ע אם כבר דלק הנר אסור למנוע את דליקתו, ויש להאריך בזה.

וע"י ברמ"א ס"י שלי"ד סעיף כ"ב לגבי גרם כיבוי בשבת דשרי שהוא רק במקום פסידא, אולם ביו"ט אפי' במקום שאין הפסד הותר גרם כיבוי וכמובאר (שם) בשע"צ ס"ק ל"א, וע"י בחו"מ [ס"י ל"ח ס"ק ז'] דהרמ"א סבר שהחיתוך הנר אינו גרם כיבוי ולפיכך הותר.

ועוד נפק"מ בביאור דינא דגמי' לגבי עצם דינא דגמי' של הנותן שמן בנר שחייב משום מבעיר, שלדעת התוס' ע"י שהוסיף שמן בנר הרי הוא מחזק ומעצים את אור הנר, ומאיך לשיטת הרא"ש גדר המחייב בנתינת שמן שגורם שהנר ידלק אח"כ יותר זמן, וכך ביאר הרא"ש להדיא (שם).

ויש להקשות על ביאור זה של הרא"ש, שביאר שגדר המחייב בנותן שמן שבנר הוא מצד שמאריך יותר את זמן ההדלקה, ולכאורה תיקשה דכיון שע"י נתינת השמן בתוך הנר הרי עירובו של לח בלח, ובכל טיפה וטיפה מונח ג"כ מאותו השמן שהוסיף, א"כ הי"ל לרא"ש לפרש שסיבת החיוב בנותן שמן בנר הוא מצד שבעת נתינת השמן מיד כבר מבעיר את האש ע"י שכל הוספה שהוסיף כבר עכשיו מתערבת מיד עם עוד שמן, וא"כ תיקשי מדוע הוצרך לפרש שסיבת החיוב בזה שגורם לדלוך יותר זמן, וע"כ.

וביאר האבני"ז [אור"ח ס"י ע"ח אות יז], דהנה יש לחקור בכל גדר של מבעיר האם הוא מצד "הכילוי" שמבעיר את השמן ומכלהו וכך כל דבר שמתכלה ע"י ההבערה, או"י גדר המחייב על זה "שיצ"ר" מציאות של אור, והביא ראה מהא דקיי"ל שהמבעיר את הגחלת של ברזל כמו מצרף וכיוצ"ב חייב מדאורי' מדין מבעיר, ואע"פ שהברזל לא מתכלה ע"כ שגדר המחייב בדין מבעיר הוא על עצם שיצ"ר מציאות של אש או חום.

ולפי"ז א"ש דעת הרא"ש דכל האי קושיה שהיה קשה על הרא"ש, הוא רק לצד שגדר של מבעיר הוא הכילוי, א"כ מיד שנתן את השמן הרי הוא מתערבב ובכל חלק וחלק מהשמן הרי הוא יוצר דין כילוי, ועל דא תיקשי מדוע הרא"ש הוצרך לפרש שגורם להדליק יותר זמן תיפול מצד שגורם כילוי ע"י תוספת השמן, אולם לפמ"ש שהגדרת דין מבעיר הוא על מה שיצ"ר מציאות של אש או חום וגם בלי כילוי, וכדמוכח בדין המבעיר את הברזל, א"ש דעת הרא"ש דכיון שכבר האש היתה קיימת ולא הוסיף למציאות היצירה של הפרש שכל הסיבה שחייב הוא רק מה שגורם שידלק ליותר זמן.

ונפק"מ לדינא בגדר דין זה, כאשר יוסיף שמן לנר במוצאי שבת לפני השקיעה שבלעדי ההוספה הרי הנר היה דולק עד שעה עשר במוצאי שבת, ולאחר שהוסיף שמן ידלק עד שעה שתיים עשרה, דלפמ"ש"ל לא יעבור איסור כיון שגורם ההוספה היה כבר במוצאי שבת שאין בו איסור, אולם אי נימא שגדר המחייב הוא הכילוי א"כ השמן התערבב מיד בשעה שיתן שם שמן ויש לחייבו מיד, אולם מדין מבעיר את הברזל מוכח שגדר המחייב הוא יצירת האש, ואין לחייבו רק על שגורם הוספת זמן שידלוך, ועל זה אין לחייבו כיון שהיה במוצאי שבת.

ועוד נפק"מ לדינא בגדר דין זה, בדין אדם שהשקה עצ"ף או שדה שהיו כבר רוויים במי גשמים בכמות גדולה, דאי נימא שהגדר האיסור מבעיר הוא הכילוי, וגם בנידו"ד שכל המים מתערבבים ובכל טיפה וטיפה א"כ מונח ג"כ המים שהוסיף והרי הם עכשיו מכשירים את הקרקע לזריעה, אולם לפמ"ש"ש שהגדרת דין מבעיר הוא על "יצירת האש", וכדין המבעיר את הברזל, א"כ ה"ה בנידו"ד גדר המחייב

הוא על מה "שמשבח ומכשיר" את הקרקע לזריעה, והנה כבר היתה במציאות של קרקע רוויה מוכשרת לזריעה. ועל מציאות זו הרי הוא א"כ הוסיף שכבר היתה משובחת ומוכשרת לזריעה. ולכן כאשר יוסיף מים על עצ"ף או קרקע שכבר היתה רוויה במים ומותר, וכך פסק לדינא בשו"ת הר צבי [ס"י קל"ה], וע"י בשו"ת אז נדברו [ח"י ס"י ב'] ועוד אחרונים [ולא דמי למוסיף מים בסיר בשבת שלכו"ע חייב כיון שגדר המחייב הוא בחפצא של המים והרי הם מתבשלים, משא"כ בנידו"ד גדר האיסור הוא מה שמכשיר את הקרקע לזריעה וכבר היתה מוכשרת לזריעה].

וכן נפק"מ לדינא כאשר היה מונח בגד בשבת בגיגית מלאה מים, האם יש היתר לשפוך עוד מים, דהא קיי"ל ששריינו זהו כיבוסו, דאי נימא שגדר המחייב במלאכת מבעיר הוא הכילוי, א"כ בנידו"ד לגבי מלאכת מלבוש עצם הכיבוס והליבוש ע"י המים הוא גדר המלאכה וא"כ ע"י כל טיפה וטיפה יוצרת דין כיבוס וליבוש, אולם לפמ"ש"ש שבהגדרת דין מלאכת מבעיר הוא על יצירת מציאות של מבעיר, וכנידו"ד הוא היצירת האיסור של מלבוש. א"כ כבר איסור זה קיים שהרי הבגד היה טבול בתוך המים, ומה שמאריך את זמנו לעוד שעות אח"כ הרי כבר הוספה זו היא על זמן ההיתר, ולכן שרי להניח מים בתוך אותה קערה, ודו"ק.

והעולה לן א. מחלוקת התוס' הרא"ש בגדר דין המסתפק מהנר בשבת, דלתוס' הוא משום "שמחליש" את האור ע"י לקיחת השמן, ומאיך לשי' הרא"ש הוא מצד גרם כיבוי, ואפי' שגרם כיבוי בשבת אינו נאסר, ה"מ גרם כיבוי חיצוני ולא כמו לקיחת שמן. ב. הוספת שמן לנר לשי' התוס' חייב מצד שמעצים את האור בזמן נתינת השמן, ולרא"ש מצד שגרם עוד תוספת הדלקה אח"כ. ג. נפק"מ בין התוס' לרא"ש מה שהביאו התוס' באופן שיחתוך נר מלמטה, דלתוס' הרי לא החליש את אור הנר ופטור, ולרא"ש יהיה חייב כיון שגרם כיבוי בעצם החפצא וכמ"ש"י. ד. דנו הפוסקים בגדר דין מבעיר האם הוא מצד "כילוי" או דבר הנשרף או"י הוא על מה "שיצ"ר" מציאות אש או חום, והראיה מדין מבעיר ברזל שלא שייך בו כילוי וחייב מדאורייתא, ולא מצד עצם הכילוי.

ונפק"מ בגדר דין מבעיר הנ"ל א. ביישוב שיטת הרא"ש שנקט שגדר המחייב במוציא שמן הוא מצד שמאריך את הזמן של ההדלקה, ולא בזה שהשמן שהוסיף מתערבב עם השמן, ונחשב כרעג הדלקה שלו, כיון שגדר המחייב הוא לא "הכילוי" אלא עצם זה שיצ"ר הבערה וכמ"ש"י. ב. ועוד נפק"מ באופן שהוסיף שמן לפני השקיעה במוצאי שבת, וגרם המשך הדלקה במוצאי שבת דמצד כילוי שהשמן התערבב היא התערבב בשבת ומדין יש לחייבו, אולם אי נימא שגדר המחייב מה שיצ"ר מציאות אש וכדין המבעיר את הברזל הרי האש היתה מכבר אלא שהאריך את הזמן של הדלקת השמן, והארכת הזמן היתה בזמן המותר שהוא מוצא"ש"ק וש"י ג. עצ"ף או שדה שרוויה מים ממי הגשמים יהיה מותר להוסיף מים דאע"פ שכל טיפה וטיפה מתערבבת עם המים, אולם גדר המחייב מה שמכשיר את הקרקע לזריעה והרי היתה כבר מוכשרת לזריעה, ומה שגורם שתאה רוויה ליותר זמן הוא כבר הזמן שלאחר השבת. ד. וכני"ל לגבי הוספת מים על בגד ששרוי במים בתוך גיגית דמצד שכל טיפה וטיפה מתערבבת ויוצרת מציאות של כיבוס וליבוש, הרי עכשיו יוצר מציאות של כיבוס, אולם אי נימא שגדר המחייב שיוצ"ר מציאות בגד מכוסב הרי הוא כבר שרוי בתוך המים וכל מה שמאריך את שרייתו הוא לזמן ההיתר שלאחר השבת, ודו"ק.

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה
איסור אמירת דברים שבכתב על פה, במוציא אחרים בלבד
ויאמר ה' אל משה קַתֵּב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה קָרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל (לד, כז)
איתא בגמ' (גיטין ס:): **דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש, כתיב 'כתב לך את הדברים האלה', וכתיב 'כי על פי הדברים האלה', הא כיצד, דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו על פה, דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרו בכתב.** וכתבו התוס' (תמורה יד: ד"ה דברים): **וא"ת היכי קאמרין מזמורים על פה, וי"ל דאין להקפיד רק מה**

שכתוב בחומש, אמנם קשה היכי קרינן ויושע וקריאת שמע, וי"ל דאין להקפיד אלא בדבר שמוציא אחרים ידי חובתן.

וסברתם צריך ביאור, מאי שנא דבר שמוציא אחרים ידי חובתן דאסור לאמרם על פה, מדברים שאמרם בינו לבינו עצמו שמתר לאמרם גם על פה, ועמד בזה בשו"ת חוות יאיר (סימן קעה).

דוגמת האיסור לכתוב דברים שע"פ למסור לאחרים

ובשו"ת חשב האפוד (ח"א סימן קז) יישב הדברים כמין חומר, ויסוד הדברים כבר כתב הנצי"ב בהקדמת 'קדמת העמק' לפרוה העמק שלה (ח"ג אות י), בהקדם מה שמצאנו בגמ' (שבת ו:): שהיו כותבים מגילת סתרים בימי התנאים, והלא דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרו בכתב, אכן הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות כתב שבכל דור היו כותבים השמועות שקבלו מרבותיהם לצורך עצמם אבל לא ללמד לאחרים מתוך הכתבים, ודייק הכי לשון הגמ' 'דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב', ולא קאמר 'אי אתה רשאי לכתבם', הרי שאין האיסור על הכתיבה, אלא לאמרם בכתב דוקא, דהיינו למסור לאחרים בכתב על זה קאי האיסור. [ועד"ז בחי' הגרי"ז (תמורה שם)].

הרי מבואר דיסוד האיסור בדברים שבעל פה אינו מצד עצם דברים שבעל פה אלא מצד דרכי מסירת התורה דבעינן בדרך בעל פה דווקא, ולפי זה הכי נמי בדין דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם על פה הוא נמי רק כשמוציא לאחרים, דהיינו שאינו בדין בעצם התורה שבכתב אלא בדרכי מסירת התורה, שבתורה שבכתב בעינן מתוך הכתב דווקא, וזה שייך כשמוציא אחרים דווקא שאז חלים דיני מסירת התורה, אלו תוכן דבריהם בביאור העניין.

בסמ"ק מבואר דלא תליא הא בהא

איברא יש לדקדק בדבר, האמנם שתי דינים אלו תליא זה בזה, דהלא הכל בו (סימן ב) כתב בשם רבינו פרץ כדברי התוס' שלא נאמר איסור לאמרם על פה רק כשמוציא אחרים והביא דבריו הבית יוסף (סימן מט), ומאיך הביא הבית יוסף (סימן תקמה) בשם הגהות סמ"ק (סימן קצה) לענין כתיבת חידושי תורה בחול המועד, והביא להוכיח דכמו שהיה מותר לכתוב מגילת סתרים בזמן התנאים, אף דדברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב, אלא מפני שירא שלא ישכחו התירו לכתוב דבר של חידוש, כמו כן בחולו של מועד מותר לכתוב חידושים אם ירא שמא ישכח.

הרי דהיתירא דמגילת סתרים הוא מפני חשש שכחה ולא שאני כלל אם מלמד לעצמו או לאחרים, ומכל מקום לענין דברים שבכתב דעת רבינו פרץ שאסור רק ללמד לאחרים.

דיוק דברי רש"י כדעת הסמ"ק

ובאמת מבואר כן ברש"י בשבת (שם) דהיתר מגילת סתרים הוא כדי שלא ישכח, ואף הוא נקט בלישנה (גיטין שם, שבת יג: ד"ה מגילת) 'אי אתה רשאי לכותב', שהאיסור הוא על עצם הכתיבה ולא על המסירה בכתב גרידא כאשר הביאו בשם הרמב"ם, ומאיך מפרש איסור דברים שבכתב (שם ד"ה דברים) 'אי אתה רשאי למסור לישראל על פה', וכדרך התוס'.

גם בביאור הגרי"א פסק (סימן מט) כדעת התוס' דדברים שבכתב אסור לאמרם על פה רק כשמוציא לאחרים ידי חובתם, ומאיך פסק (סימן תקמה) כטעם הסמ"ק דהיתר מגילת סתרים הוא כדי שלא ישכח, ולא סביבא ליה לחלק בין לימוד לעצמו ללימוד לאחרים, שמע מינה דלאו הא בהא תליא.

משמעות אמירה היינו מאחד לחבירו דווקא

והנראה בלאר באופן אחר מה שחלקו התוס' בין להוציא אחרים לאומר לעצמו, שמבואר כן בלשון הגמ' 'לאמרם על פה', ומציאות דאמירה היינו מאחד לחבירו דווקא, וזה שייך רק במוציא אחרים ידי חובתן.

וביאור הדברים נראה, דהנה הקשה המהרש"א (גיטין שם ד"ה הא כיצד), 'לכאורה מהני קראי אינו מוכח אלא שיש דברים בכתב ויש דברים בעל פה, אבל מה שאי אתה רשאי כו' אינו מוכח מנייהו'. ובשפת אמת (תמורה יד: הוסיף, דבשלמא דין דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב, שפיר איכא למילף ממה שאמרה תורה יכי על פי הדברים האלה' הרי דציוותה התורה על פה דווקא, אבל 'כתב לך' מנין שבא לאפוקי בעל פה.

פירוש רש"י, דמשמעות הכתוב לאפוקי דקרא

אולם רש"י בפרשתו כתב על רישא דקרא יכתב לך את הדברים האלה, והי רש"י ילא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה, וכן מפרש רש"י אפכא, דמכתב לך ילפינן לאסור כתיבת דברים שבעל פה, ולפי זה מהמשך הכתוב יכי על פי הדברים האלה ילפינן לאסור אמירת דברים שבכתב על פה.

מעתה איסור כל אחד הוא דבר הלמד מעניינו כפי דאיירי ביה קרא, דאיסור כתיבת דברים שבעל פה הנלמד מיכתב לך הוא כולל הן כתיבה לעצמו והן כתיבה לאחרים, כי נלמד מעצם כתיבת ספר תורה שאינו תלוי דווקא במסירה לאחרים כי פעולת הכתיבה הוא אף לצורך עצמו, ואם כן האיסור בתורה שבעל פה שנלמד ממנה הוא גם בכהאי גוונא אף שכותב לצורך עצמו, ומשום הכי דעת רש"י והסמ"ק דמגילת סתרים אף שכותב לעצמו אין בו היתר רק משום חשש שכחה.

ולעומתו איסור אמירת דברים שבכתב על פה הנלמד מקרא יעל פי הדברים האלה דאיירי במעשה האמירה שהוא מאדם לחבירו שהרי כן הוא המציאות דמעשה אמירה, ומינה נלמד איסור לאמירת דברים שבכתב בכהאי גוונא דאיירי ביה קרא, ולכן רק כאשר עושה מעשה אמירה מאדם לחבירו דהיינו להוציא אחרים ידי חובתו, בזה נאמר האיסור הנלמד מעל פי הדברים האלה לאפוקי אמירת דברים שבכתב.

תבנות שורש – הארות בפרשה על פי שורשי

התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס

תבנות כפיו, תבנות מועד

'אחסה בסתר כנפיך סלה' | ביאור שורש 'צללי'

רָאָה קְרָאתִי בְּשֵׁם בְּצַלְלֵךְ בְּןֵי אֹרֵי בֶן חוֹר לְמִטָּה הַיְהוּדָה (לא, ב)

בלשונו הפסוק יש משמעות שהתכלית של בצלאל לבנות את המשכן – רמוזה כבר בשמו, לכן קרא אותו ה' ביש', וכן כתב המלבי"ם שהוא הנחבר לבנות 'צלי' ל-א, ש'זוהו המשכן.

וידועים גם דברי רש"י בפרשת פקודי (לח, כב ומקורו בברכות נה א) "...כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל, מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר כך משיים כלים בתוכו. אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אמר לו משה בצל א-ל הייתי, כי בודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא, וכן עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה הכלים", ומבואר באופן אחר מדברי המלבי"ם שבצלאל עצמו היה בדרגה של חוסה בצל א-ל.

ובזוהר הק' (רכג ב) נראה שם שהיה קרוי כן יעל שם חכמתו, ושמו גרם לו שיבנה את המשכן, ונמצא למעשה זכה לכן מכה חכמה שהיתה לו, [וכמו שאומר שם הזוה"ק ש'בלב כל חכם לב נתתי חכמה' ש'י' יתב חכמתא לחכימין – נותן חכמה לחכמים]. ונראה מכל זה שהחכמה שלו היתה לדעת כיצד להיות מוכס בצל א-ל, ובזכות החכמה הזו זכה להימלא ברוח חכמה שידע לבנות את המשכן שהוא 'צל לא-ל'.

אולם, בהמשך דברי הזוה"ק שם מביא את הפסוק בשיר השירים 'כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתני', ודרש, שכנסת ישראל חומדת לשבת בצלו של המשכן, ובצלאל עשה לחמדה הזו, ועל ידי זה כנסת ישראל יושבת בצל א-ל, ומבואר מכל זה שהחכמה של בצלאל שידע לחסות בצל א-ל לא הסתיימה בזה שבנה את המשכן שהוא צל א-ל, אלא זכה לעורר את כל הכלל לחמוד להיות כמותו, לחסות בצל א-ל.

והנה הענין של המשכן הוא צל א-ל מבואר במה שכנתו בפרשת תרומה שען ה' היה על המשכן, וכבוד ה' מלא את המשכן בפנים (ככתוב בסוף פרשת פקודי), שהענין רמוז למה ש'י' מזמין את כנסת ישראל להתקרב אליו לחסות תחת כנפיו, וכבוד ה' המלא את המשכן רמוז לתגובה של כנסת ישראל המתעוררת להגיב להזמנה הזו, להצטרף. ולכאורה זהו ענין החמדה המתעוררת שהגיעה בזכותו של בצלאל.

וצריך להבין מהי מהות חכמתו של בצלאל שהחכים להיות במצב של אחר המשכן עוד לפני שנבנה המשכן.

וכן צריך לדעת מהו הענין של 'צל א-ל', שמשמע שיש כזו קירבה אל ה' המורגשת בזה שאדם מוותר ממשוה כמו שמש או חום או מטר, וההסתר נעשה מחמת גילוי של ה', ועל ידי ההסתר המצילו מרגיש את קירבתו אל ה'.

צל, מצולות, צללים

ונקדים להתחקות אחר השורש 'צללי'.

השורש הזה אינו עוסק רק ביצלי, הוא משרת גם את 'מצולות ים' אשר לשם המצריים 'צללו כעופרת'. ויש גם 'צלצלי שמע וצלצלי תרועה', ויש 'צלצלים' שהם שני כלי נחושת הדופקים זה בזה ומשמיעים קולות 'צללי'.

וכאשר מבקשים משהו משותף לכל אלו, מתברר שהענין של 'צלי' הוא לא ההצלחה לסלק משטח מסוים משהו הרוצה לחדור, אלא להיפך שטח מוצל הוא שטח הנראה מלא, אבל למעשה אינו מלא, כי אפשר להכניס לתוכו עוד...

ונסביר, 'מצולות ים' הוא מקום המלא במים, ובכל זאת אם זורקים לשם אבן היא מוצאת מקום – צוללת, [בבחינת 'כל הנחלים הולכים אל הים והים אינו מלא'].

וכמו כן, כאשר יש רעש של הרבה כלי נגינה המנגנים ביחד, נראה שהמרחב מלא ב'קולי', ולפתע משמיעים צליל חד החודר ובולט בתוך בליל הקולות, זהו צליל המברר שהשטח המלא עדיין אינו מלא.

ומובן לנו מזה, ששטח מוצל הוא שטח המלא באור ואור וחום, אך רק תסיר את הגג שמעליו, יתמלא בקרני שמש זהובים או בטיפות גשם, ומתברר שהשטח המלא אינו מלא, ולכן כאשר מניחים משהו לצל ומסלקים את קרני השמש – הכינוי הוא שעשינו 'צלי', דהיינו, שהפכנו את השטח למקום מלא שבעצם אינו מלא, שהרי סלקו ממנו משהו שהצליח לצלול לתוכו.

האור המאיר ואינו נראה

אור ה' הוא אור שאין יכולת לבני אדם לסובלו כי לא יראני האדם וחיי, ובכל זאת האור שלו הינו 'ממלא כל עלמין', כי גם בעולם הגשמי הזה אפשר להרגיש קירבת אלוקים, בהירות באמונה, השגחה, צמאה נפש לאלקים, נפתולי אלקים, אשפוך את נפשי... וזה בהכרח מגיע מהארה רוחנית אלוקית המתגלה בארץ, ובכל זאת אין הארה הזו בגדר 'יראני האדם' –

וצריך לומר שהארה הזו הינה כמו אור המצוי במקום מוצל שהוא מוצא לו דרכים צדדיות כיצד להאיר, לא בקרניים ישירות.

אך כמו שאדם שיוולד במקום מוצל, ולא יראה מעולם קרני שמש, יראה לו, שכן הוא טבע העולם שהעולם מואר ללא מקור אור, כך יתכן שיחיו אנשים בעולם ויראו את כל המציאות הסובבת אותם ולא יעלה בדעתם שיש איזה בטריה המקיימת את כל המציאות הזו, דהיינו שכל האויר והעצמים והשטח והתנועות וכו', הכל מקויים מהארה עליונה החפצה במציאות הזו וקיומה... וכמו שבמקום המוצל מהשמש כל זמן שלא יסתלק ההסתר ויגלו קרני השמש – לא יתפסו שהאור והחום מגיעים בעקיפין מקרקרניים הללו, כך גם בהסתר העולמי שלפנינו המסתיר את אור ה', כל זמן שלא יהיה איזה בחינה של 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר', לא תופסים שכל העצמים והגשמיים וכו' הממלאים את הקיום – כל הקיום שלהם הוא מכח איזה הארה רוחנית שאיננו יכולים לראות את מקורותיה מחמת ההסתר, ועד כדי שיתפסו שהברואים יתכחשו למציאות הזו, אבל ברגע שתופסים איזה גילוי המעיד על מהות המפעיל המקורי, אין בכלל שאלות, בין רגע ברור מאד מה מאיר לארץ ולדורים עליה...

וכאשר האור הזה מאיר, אין המציאות המלאה משתנה, אינה נותנת לו מקום מעצמה, אלא מתברר שהמציאות שהיתה נראית מלאה, באמת לא היתה מלאה, יש לה מקום להכיל בהירות תקיפה יותר.

החכמה להיות בְּצַל א-ל

בצלאל בחכמתו השיג שכל העולם מצוי בצל א-ל, כל אבן מקויימת מכח עליון המקורי עליו מהצדדים, [כמו קרן אור המתפשטת למרחב בצורה בלתי ישירה], אם תתגלה הקרן המקורית הישירה תשאך האבן אותה אבן אבל בבחינת 'יכוד ה' עלך זרח', האלוקות המקיימת אותה תזרח עליה, המציאות שלה הולכות יתבטל ערכה כלפי המציאות שלה הנוכחית, כמו מקום מואר שזורחים עליו כעת קרני שמש שברור שגם האור הקודם עדיין מצוי שם, אבל

אין לו משמעות, [ואולי זהו הרמז במה שלעתיד יהא יושמתי כדכד שמשותיך].

בחכמה הזו משייג כי 'מלא כל הארץ כבודו', כל פרט המצוי בעולם מעיד על יוצרו, מכבד את קונו, מאחד עמו, כאשר יהודי מרגיש כמו קרן אור המתפשטת מאור ה', אין לו שום שאיפה גשמית, כולו עורג למקורו, אם יש לו ערצה להתפשט הרי זה כבדי לפרסם ולגלות את מקור הערה שגם הרחוקים יותר יפגשו עם האור.

ועל כן זכה בצלאל לפרסם ולפשט את האור הזה, לבנות את המשכן שיהא ענן ה' עליו מלמעלה ויהיה מלא כבוד ה' מבפנים, ירגישו בבירור שהמשכן שהוא בצורת כלה [כמו שביארנו בשבועות הקודמים], מלא בערגה של כלה אל דודה, למרות שענונו מצוי מעל הגג, מכוסה ממנה...

המשכן שהביא את הבהירות הזו, עורר את החמדה בתוך כנסת ישראל, הלב של כל יהודי התמלא בכבוד ה', למרות שען ה' מכוסה ואינו מאיר ישירות.

כל פרק צא בתהלים [גמטריא הויה-אדני הרומז ל'מהוה המתכסה בתוככי אֲדֹנָי הארץ'], מבקש לעורר את האמונה הבהירה הזו של 'יושב בסתר עליון בצל ש-די יתלונן'.

ההשגה והלימוד

והנה יש להבין מה היתה ההשגה הגדולה של בצלאל שהבין שצריך לעשות משכן ואחר כך כלים, והרי זה סדר פשוט מובן.

אך לפי המבואר אילו היה עושה כלים ללא משכן, היו הכלים הללו כאילו לא מצויים בצל א-ל, כאילו זרוקים לתוך העולם, אמנם כלים קדושים אבל לא רואים שיש להם שום יחס אל הקודש, ולכן טען למשה שלא שייך מצב כזה, ה' ברא את כל הבריאה תחת ההארה של האור הראשון, ואחר כך ה' רק גנן את האור הזה, הבדיל אותו, אבל סיפר את זה בתורה, הודיע לנו שכל המציאות היא בסתר עליון בצל ש-די, האור והחיות שלה מגיעים ממקורו אך לא בצורה ישירה, בדילוג, מי שידע את האמת הזו, מבין שהוא שייך אל הקודש, אינו אבוד ואינו זרוק, הדילוגים וההסתרות הללו הם הצירופים שבנראו בהם שמים וארץ, ובצלאל שהכיר את הצירופים הללו, ראה את ההשתלשלות שלהם טען שלא יתכן כלים ללא משכן, לא יתכן כלי שאין לו צירוף המצרפו להרגיש שהוא מקור אב אל ה', יש רק איזה צל המסתיר את האור הישיר.

והלימוד שלנו מכל זה הוא, שיתכן שיראה ליהודי שהמציאות הגשמית שלו חומדת לארציות, אין לה השגה ברוחניות, אינו מרגיש את נוכחות ה', זרוק ודחוי מהגן-עדן, אבל כאשר יודעים שיש מציאות של 'צלי', שיש בו אור למרות שלא רואים את המקור המקורי, ותופס יהודי שהענין של 'ישכנתי בתוכי' יש מברר ש'ה' המחיה ומקיים אותו קרוב מאד אליו, יש רק צל דק בינו לבין ענן ה', ולכן אינו רואה את הקשר באופן ישיר, וינסה להיכנס להשראה הזו – אולי יזכה להרגיש את ה'הומה לבי אל דודיך', ירגיש שכל החמדות הארציות המתרחקות נעלמות, מאוחד עם רצון קונו, רצונו לעשות רצונך.

חינוך

בנתיבות החינוך – הדרכה להורים, מחנכים

ומשפיעים / הרב יעקב יוסף ווייס, משפיע

ומדריך, מח"ס 'בנתיבות החיים', מאנסי נ.י.

מאמר 'קיימו וקיבלו'

(מאמר זה מיוסד על דרשת התחזקות שנמסרה בכינוס שנתי ליל ששי תצוה תשע"ד, באמצעות 'מעגל סגור' - האקא"ם)

ברשותכם אחים ורעים די בכל אתר ואתר, החיים והשלום לכולכם בכל מקומות מושבותיכם!

שמעו נא רבותי, תלמידי הקיריים - זקנים ונערים, בחורים וילדים, כל אחד ואחד בשמו הטוב יבורך לאו"י.

אפתח דבריי בהתנצלות מבני חבורתנו שיחיי. רבים מכם מבקשים ממני מזה זמן רב שנעשה שבת התאחדות' להתאגד בצוותא ולהתחזק בהתחדשות לעבודת הבורא, כפי שנהוגות רבות וטובות מקהילות הקודש, שקבועות אחת משבתות החורף לישבת התאחדות' ומתוודעים ומתחזקים יחד. אין ספק שזה דבר טוב ומועיל, ולפי האמת גם לגבי חבורתנו היו כל מיני הצעות ורעיונות טובים, וגם היו כמה וכמה מאחינו נדיבי-עם שרצו להרים תרומתם למען

הצלחת השבת, אבל אחרי רוב עיון בשיקול הדעת החלטתי שלא לעשות את ההתאחדות באופן זה. היו כמה שיקולים שהובילו להחלטה זו, והסיבה שהכריעה את הכף הייתה כדי שלא להטריח אתכם, אחינו התלמידים מבקשי ה', להגיע אל מקום אחד. הן מדברים ב"ה בציבור גדול מכל קצוי תבל, זה עולה דמים תרתי משמע, וגם איככה אוכל לנתק אתכם מסדר הלימודים הפרטי, שיש בכך ביטול זמן ותורה. בנוסף על כך, הרי יכל הדרכים בחזקת סכנה, וצריכים שמירה מעולה שכינוס כזה יעבור בהצלחה ושלא נחטיא את מטרותנו ח"ו.

כינוס לשם שמיים

לכן רחש לבי דבר טוב, שנקבע אספת-התחזקות בדרך של 'מעגל סגור' (האקא"פ), שנתחזק יחד כל אחד ואחד במקומו, באשר הוא שם. גם כאשר מגיעים ל'ישבת התאחדות' במקום מרוחק, הרי המטרה אינה עבור אותה שבת בפני עצמה, אלא עיקר העבודה היא להאיר ממנה על כל התקופה הבאה אחריה, כאשר אחרי ככלות הכל חוזרים כולם לבתיהם לשלום. זה אינו תלוי בשום דבר חיצוני, אלא בהתחברות האדם אל עצמו.

לכן, הבה נחסוך לעצמינו את כל טורח הדרך, ונתחזק כבר עכשיו יתיך ומיד לצעוד בטח בנתיבות החיים. נקבל על עצמנו שנצא מהכינוס לשם שמיים הזה עם החלטות טובות, כאשר כל אחד ימצא בע"ה טללי תחייה משיבי נפש, להאיר כבוד הוי' בו עצמו, בביתו ובסביבתו.

בע"ה אדבר לפניכם כעת דברים המחזקים לבבנו כנהוג מדי ליל ששי, ועצה טובה קא משמע לך, שכל אחד ישתדל לחשוב רק על מה עליו לתקן ולשפר, ויציין לעצמו מתוך הדברים כמה נקודות טובות שנוגעות רק אליו להתחזק.

נקווה להשי"ת שיהיה הדברים לתועלת מרובה לכל אחד ואחד, ויהיו בבחי' 'טופח על מנת להטפוח', כאשר כל אחד ינהג טובת-עין בחבריו ובבני ביתו, ובזמן שיתאסף בישיבה שלו ובשטיבל שלו, בכלל או בשולחן השבת, וירוהו את צמאונם ממה שנמסור פה ונשמע אי"ה את קול ה', לעורר ולחזק בדברים הצריכים חיזוק (ברכות לב:) - וכפי שאומר רש"י הקדוש במשמעות המלים "צריכים חיזוק": "תמיד ובכל כוחו".

מי שנמצא בתוך בית אינו רואה את הבית

אחים יקרים שיחיו, הנני רוצה לטוח אליכם מלב אל לב, אל כל אחד ואחד, שיחיה לאו"יט.

שמעו נא רבותי! כלל ידוע הוא כי מי שנמצא בתוך בית אינו רואה את הבית, ומי שנמצא בתוך יער אינו רואה את היער. רק מי שעומד מחוץ לבית ומחוץ ליער, הוא יכול לראותם. כך גם, מי ששקוע בתוך עצמו - אינו רואה את עצמו, ולעניינו יש מכם מסקנה נוספת: מי שנמצא וחי בתוך הדור, אינו רואה את בעיות הדור לאשורן.

יש שנתנו עצה לכך, להתבודד מחוץ למקום יישוב, להתרחק מעולם ומלואו, ואז יוכל לראות את עצמו ולהתבונן בעצמו. **אולם, רבותינו הקדושים מאורי חיינו גולי-עמקים, מצאו פגם בדרך זו, ואמרו שגם כאשר שואדם יוצא ממקומו, עדיין אינו מסוגל לראות את עצמו,** כי גם אז לא התפשט מעצמיותו שהוא שקוע בה, והיא הולכת אותו לכל מקום.

רבוה"ק נתנו עצה אחרת לכך, והיא: ההתבטלות הגמורה לחברים מקשיבים בשבת אחים גם יחד. זה הדבר שעל ידו מסוגל האדם לצאת מעצמיותו ולראות את עצמו.

זהו תפקידנו בכינוסנו השנתי הזה. עלינו לצאת מעצמנו, מתוך התבטלות גמורה לחברותא - ומתוך כך נוכל לראות את עצמנו, ונפגוש את כלל הבעיות שכל אחד מתלבט בהן.

עסיקי אנן'

הבעיה הראשונה היא זו המוכרת לנו מגלות מצרים - קושי השיעבוד, קוצר הרוח והתעבודה הקשה. גם בימינו אנשים מתהלכים מבולבלים, ואינם מסוגלים לשמוע אל משה עיני העדה.

משנה לשנה מרגישים איך הירידה נעשית יותר ויותר תלולה, בבחי' 'עסיקי אנן' ובחשוכא שרינן'. אין אנו רואים את עצמינו, ואין אנו שומעים את קול נשמתנו, שהוא בבחי' 'קול דודי דופק': **אֲנִיָּה!**

אנשים מסתובבים כמו בעולם התווה ואינם יודעים באיזה עולם הם נמצאים. עוברים שבתות ומועדים, שנה אחר שנה, ולא נודע כי באו אל קרבנה, אין רואים שום השתנות לטובה, לא נשארת חקוקה שום רשימו קדישא.

כל זה נובע מפאת חוסר ישוב הדעת, כמובא בספר **דברי יחזקאל** (תהלים נא, יב, ליקוטים) על הפסוק 'לב טהור ברא לי וגוי ורוח נכון וגוי: "י"ל הפירוש, **דלפעמים נמצא אדם אשר יש לו לב טהור אבל אינו מיושב כל כך, ומחמת זה הוא עושה לפעמים דבר אשר אינו נכון כל כך אף שכוונתו לשמים.** וע"ז ביקש דוד המלך ע"ה 'לב טהור' וגם 'רוח נכון', שלא יעשה בשום פעם דבר שאינו בישוב הדעת ח"ו.

הון העולם איננו שוה לשעה אחת שאיש ישראל עומד בישוב הדעת ובדעה מיושבת

כמו כן, בספר **יסוד העבודה** (חלק ב, מכתב ג) מובאים דברים קדושים **מאדמו"ר הק' רבינו משה מקוברין זי"ע ועכ"א,** שנמצא במכתביו הקדושים לכמה מאנשיו: ידידי כנפשי, אל ירך לבבו ולא יבלבל את מוחו מדברת בו אדם. **כי הון העולם איננו שוה לשעה אחת שאיש ישראל עומד בישוב הדעת ובדעה מיושבת.** חזק ואמץ לבבך בבטחון חזק, ואין כל יכול לשלוט על אדם הבוטח בה', ולא יעלה על מוחו מהדברים הברים ולא מה יהיה ביום מחר, רק הלכה כהלל שאמר ברוך ה' יום יום. יעמס לך ישע ויופיע וישפיע לך שפע ברכה ממקור הברכה ברוחני ובגופני. כללו של בטחון, להאמין באמונה שלמה שכל דבר הנעשה - מה שהוא הטוב לכל, והכל נעשה לטובת האדם, ומה שאינו בהבנת האדם - הטובה הנעשה הוא בערך דבר הסותר מהשגה, ובודאי היא יותר טובה. וד"ל ע"כ.

קניין ישוב הדעת

לכן, ראשית הכל נתחזק יחד, ונשתדל ליישב דעתנו, שלא להמשך אחר בלבול הדעת. כל אחיותו של בן אדם במציאות, היא רק בעת שדעתו מיושבת עליו, אבל בשעה של טירוף הדעת, משתלטים עליו כל יצרו האפללים, והוא עומד נגדם בחוסר אונים מוחלט.

לזאת, תפקידנו לעשות כל המאמצים מצדנו ללחום נגד בלבול הדעת, שזהו חידק ההורס את 'חיינו המסורים בידך'.

אמונה ואמון

עלינו להתחזק עוד ב'אמונה', שיש בה שני עניינים: **האחד** - כפשוטו להאמין בה' ובהשגחתו, **והשני** - לשון אימון בה', לבטוח בו באמון מלא שמרחה עליו כרחם אב על בניו, לבטוח באהבתו ית' שיעשה עמו רק טוב כל הימים.

בסבך נסיונות החיים, הנסיון הקשה ביותר הוא אי-הבהירות באמונה, להאמין ולבטוח בגודל אהבת השי"ת אליו אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי. זהו קושי הנסיון של עקבתא דמשיחא, שההסתר גדול ויהודי אינו מרגיש קרבתו ית'ש. וביחוד בעיני תפלה, שהיא מהדברים העומדים ברומן של עולם - ההסתר שמרגיש שמתפלל ואינו נענה, הן בעיני גשמיות והן בעיני רוחניות, בבחי' 'אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לוי ורחוק מישועתי דברי שאגתי'.

אז, העצה היא שיעורר בקרבו את האמונה ובטחון בה', שאהבת איתנו ורצית בנו, ובה הכח יפיתחו לפניו כל השערים. כח הבטחון מתוך אמון באהבתו ית' בוקע את כל הרקיעים וממשיך ישועה, וכח זה הינו טמיר ונעלם ומועיל בכל עתות הסתר.

זהו מלחמת היצר העיקרית בחזית האמונה: להסתיר מאתנו את אור האמונה הזו.

יותר מריח הקטורת

כדאי להביא לשון יקרה **מהשפת אמת** (תצוה תרל"א): ... ואיתא אם הי' נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד כו' רק שהתורה אמרה כו'.

ובודאי כי אין כוונת הקטורת לריח הנדמה לאדם, שאין האדם יכול לסבול הריח, לכן התורה הקדושה מזהיר שלא להקטיר, בודאי שזו לא כוונת הזהרה בגלל סיבה אנושי, **ורק שחז"ל ידעו שהי' ממנו ריח המרוצה לפני השי"ת כריח הקטורת,** שריח כל כך טוב ומרוצה לפני הקב"ה, וכדאי להקטיר אותו לפניו יתברך. **ואע"כ, על ידי אמונה שמבטלין רצון עצמו למאמר ה' שהתורה הקדושה ציוותה לנו לא להקטיר ואנו מבטלין אמונתנו ורצון עצמנו לעשות נחת רוח לשמו יתברך, וזה הביטול נותן אמונה זו ריח יותר** שהביטול לרצון ה' זו תענוג היותר גדול מכל ריח טוב שבעולם, **והלימוד הוא:** בעת שאדם רוצה להתקרב ביותר או לעשות דברים טובים אבל זה לא הולך, משום איזו סיבה ורצון עליון, אז הנהגתו היא התבטלות אליו יתברך ולהניח להיות מונהגים, בשמחה ובטוב לבב. 'אמונה זו ריח יותר חזק'.

שמחה - המפתח לכל דבר שבקדושה

לכן, בעת שמתקרבים לימי אורה ושמחה, ימי הפורים שהם בבחי' 'היבאני המלך חדרי נגילה ונשמחה בך', שעל ידי שמחה בכלל וריבוי השמחה בפרט, שכפי שנדרש מכל חסיד להתחזק ביותר, שהמפתח לכל דבר שבקדושה הוא השמחה, בפרט לא להיות 'לבו חלוק על המקום' ב"ה, אלא שאדם ישמח בהנהגת הבורא ויאמין בה' שישל מה דעבדי רחמנא לטב עבדי, ויאמין כי רצון אביו שבשמים ית' הוא רק להיטיב לו, וכל הנהגתו יתברך שמתנהג במדת הדין - היא לטובתו, ויח' צלך'. וכן בעת שהאדם מצדיק עליו את הדין ומקבלו בשמחה, אז הוא 'אור חוזר', והקב"ה משפיע עליו חסד ורחמים.

כמובא בספר **בית יעקב** (פרשת ויחי).

ועיין ברמב"ן שמביא מדרש אגדה (מנורת המאור הראשון, פרק הצדקה): מוח 'אהיה אשר אהיה', כשם שאתה הוה עמי - כך אני הוה עמך. ירצה בעזרה"י ... **כי כפי אמונה שיש לאדם בהש"י שהוא הבורא והמשיג לבדו ואין בלתו, כן השגחת הבורא יתברך עליו להמציא לו כל מחסורו** ...

נמצא שזוהי באמת עצה גדולה לאדם, שכאשר הוא שרוי באיזה צער רי"ל, יראה לחזק את האמונה בלבבו. וזהו 'מן המיצר קראתי י-ה עניי במרחב י-ה' ... יושב ורפא לו, עכ"ל.

נתיב א' - הדרכות ישראל

להתדבק בדרך התורה למצוא חן בעיניו ית' בלבד

שני פירושים בתיבת "אדר"

אה! אפשר כבר למשך את חדשי השמחה אשר בפתחם אנו עומדים, ני חדשי אדר, עם ההמשך לימי הפסח בחודש האביב שבו יצאנו ממצרים. הלב מתמלא רעננות, קורת רוח ותענוג עילאה - מגיעים כבר הימים הקדושים לשלום. ישמרנו השי"ת מכל צער ועגמת נפש בכל הפרטים, שיהיה אור בפועל ממש ליהודים בכל מקומות מושבותיהם, ויזכו לגאולת עולם במהרה.

עומדים אנו כעת בתחילת חודש אדר. שמעתי פעם **מזקני החסידים** ומאנשי מעשה: 'אד"ר' הוא בלשון ארמי תרגום המלה 'גורן', כפי שאנו מוצאים בתרגום אונקלוס על הפסוק (במדבר יח, ל) 'ואמרת אליהם בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב ללויים כתבואת גורן וכתבואת יקב': יותימר להון באפרשותוכון ית שופריה מיניה ויתחשב ללואי כעללת **אדרא** וכעללת מעצרתא, ע"כ. כמו כן אנו מוצאים ש'אד"ר' הוא לשון יופי - 'הדר', כמובא במסכת סנהדרין (סג): 'אדרמלך - **אדר** ליה למריה, ומפרש שם רש"י: 'מהדר את אדוניו ומכבדו'.

ולכאורה צריכים אנו להבין, איזו שייכות יש לשני עניינים אלו - 'גורן' ו'הדר', לחודש אדר?

ויכוח ישראל ואמות העולם

מהו הכבוד האמיתי

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

| עמוד כד

אה! בני החברה היקרים, הבה נבאר לכם זאת בס"ד על פי **דברי המדרש** (רבה וישלח פ; ילקו"ש וישלח רמז קמ"ט): **הבה נתבונן:** מתנהל וויכוח בשדה בין החיטה לקש מיהו העיקר, **התבן** אומר בעוז שהוא העיקר, כי הוא מלא שיער וניכר בכל השדה, הוא בולט החוצה בגאווה, רואים אותו ממרחק קילומטרים רבים, **אבל החיטה** טוענת, אע"פ שאני, הגרעין הקטן, נחבא בפנים ואף אחד אינו רואה אותי, אבל מכוחי צומח גם התבן היפה הזה. טוען **התבן** לעומתה: שטויות, גם אם אני צומח מהקטנטנות הזו זה לא אומר כלום. וכי מי מייפה את הדרך כשנוסעים בכבישים? אני הוא העיקר, העיקר הוא מי שיפה מבחוך, מי שתופס את העין כשנוסעים דרך השדה. הרי נראים קילומטרים רבים של תבן וקש, גבוהים ואינם עם עמידת גבורה, עם יופי וחן! הנמשל מובן מאליו, שזהו המבדיל בין קודש לחול, ההבדל בין המבט הגויי למבט היהודי.

המבט הגויי מתמקד בחיצוניות, זה דרכם כשל למו, שאינם נוהרים מלהיות רקובים ומקולקלים בפנים, רק מנסים ליפות שייראה יפה כלפי חוץ. **לעומת זאת, אנו בני ישראל, עם ישראל חי, אנו עדינים, חייהם נחבאת, אחד מסימניה של אומתנו הוא ייטשנים,** ומוכתרים במידת ההכנעה והענוה, מתבטלים להנהגת ה' ומקבלים כל מקרינו באהבה, מתבטלים לפני גדולי ישראל מנהיגי העדה, אדירי התורה והחסידות שיחיו לאו"ט. כעת אין רואים בעין את העובדה שאנו בעיקר, אבל לבסוף יאבדו התבן והקש וייראה כבודה של החיטה הקטנה - יראו שהיא העיקר ובה לגומה השגיבות של 'פתי שקובעת ברכה חשובה לעם. לא בכדי אומרים בנוסח הברכה 'המוציא לחם מן הארץ' - צריך 'להוציאה', ומן הארץ השפלה דייקא.

ברכת ה' היא על הנסתר בלי מגע נכרי

נתבונן עוד בעניין זה. לכאורה מהי התשובה לטענת התבן וקש, הרי באמת הם שיוצאים כלפי חוץ ואילו החטה היא נסתרת, ואיך יוסבר הדבר שהדבר שאינו עיקרי תופס מקום יותר מהדבר העיקרי?!

אבל הנה אומר דברנו: במקום שהאמת שולטת ולא השקר, היופי החיצוני ומה שהדבר גלוי ובולט לעין, אינו מורה כלל על מעלתו של הדבר. אדרבה, ההפך הוא הנכון: כדברי חז"ל הידועים (תענית ח:): "אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין", שברכת ה' מתגלה דווקא בדבר נסתר. דווקא החיטה שסמויה מן העין היא העיקר, ומי שמסקיף לכבודה פנימה, מי שמציץ פנימה לעבר גרעין החיטה הקטן, נוכח לראות שדווקא לא נאהו תהילה, היא העיקר, והיא גם מלאה יופי אמיתי ועדינות אצילית.

בספר 'אמרי נועם' כותב (בפרשתנו): 'לחם' אותיות 'חמל' גימטריא 'חסדו'. יש לבאר גימטריא זו, שזהו חסד ג' החיטה באה מסמקום נסתר כלשון 'המוציא לחם', שהרי הלחם מסמל את פרנסתו של אדם, וחיות האדם תלויה במדה מרובה בלחם [כלשון הכתוב 'כי לא על הפלחם ילבדו' ו'חיה האדם' (דברים ח, א)], ועל ידי שבא ממקום נסתר נשאר הלחם בטהרתו, שתהיה היכי תימצא שיהודי ימצא את פרנסתו ממקור טהור ויעסוק במלאכתו לשם שמיים, בלא שום 'יגע נכרי', בלי שום קשר עם ההשקפה הגויית.

התבן והקש והמוץ מריבים זה עם זה, זה אומר: "בשביבלי נזרעה השדה", וזה אומר: "בשביבלי נזרעה השדה", אמרו החטים: "המתנית עד שתבואו הגרן, ואנו יודעים בשביבלי מה נזרעה השדה".
**בא לגרן ויצא פלע הבית לזרותה, הלך לו המץ ברות, נטל את התבן והשליכו על הארץ, ונטל את הקש ושרפו, ונטל את החטים וקשה אותן פרי - וכל מי שרואה אותן מנשקן. חזק מה דאת אמר (תהלים ב, יב): 'ישקו בר פן ואנופי'.
כך אמות העולם, הללו האומרים: "אנו עקר ובשביבלינו נבא העולם", והללו אומרים: "בשביבלינו נבא העולם", אמרו להם ישאל: "המתנית עד שיגיע היום, ואנו יודעים בשביבלי מי נבא העולם".
בדא הוא דקתיב (מלאכי ג, יט): 'כי הנה היום בא בער פתגור, ויעליהם הוא אומר (ישעיה מא, טז): 'תזרעו רוח תשאם וקצרה תפיץ אתם, אבל ישאל (ישעיה מא, טז): 'ואתה תגיל בה' בקדוש ישאל תתהלל. עיי' דבריהם הקדושים.**

ועשו לי מקדש' וקדושת המלבושים

מסיימים השבוע את תקופת שובבי"ם ת"ת. השנה קבלנו מתנה - עוד שני שבועות קדושים - ת"ת, הפרשיות של 'ועשו לי מקדש' ובגדי הכהונה 'לכבוד ולתפארת'.

כמו בגדי הכהונה שהיה חלק מקדושתם של הכנים, כך הוא בזעיר אנפין גם אצל כל יהודי. אנו מתקדשים בקדושת הלבוש יהודי, ובכך מתרומם מעל כל הבלי העולם הזה וזוכים להשכין כבוד הוי' במעשה ידיו, שיהיה נועם ה' אלקינו עלינו.

בעבודת הקודש של כל אחד ואחד מאיתנו, נכלל גם ענין זה של השמירה על מסורת הלבוש. אמנם הלבוש הוא עניין חיצוני, אבל רבות הוא משפיע על הפנימיות, ושומר על יהודי שישאר בטהרתו. עלינו להתחזק ולאמץ כושל, שלא להיסחף ח"ו עם הרוחות הנשבות והנסיונות הרבים של דורנו. אנו מוקפים בנסיונות מכל צד, הן מצד חכמת יוונית - השיטות הזרות הנובעת ממקור בלתי טהור של טומאת העכו"ם, הן מצד הכלים השונים המתחדשים, כלי המשחית של הטכנולוגיה אשר סכנתם נוראה ואיומה, ויש בכך ממש בחינת 'יצרו של אדם מתחדש בכל יום'.

עלינו לנקוט בדרך זו לא רק ב'סור מרע' אלא גם ב'עשה טוב'. צריכים אנו לעורר את הנקודה היהודית באמצעות עבודת אמונה ובטחון, על ידי קבלת עול מלכות שמים בקיום המצוות.

נזכור, שאנו כלולנו כגורעין ה'חיטה' שלבסוף יכירו כולם במעלתה. אמנם אנו מוקפים במוץ ותבן רבים מספור, שמנסים לפתותנו תדיר שהם העיקר, אבל עלינו לדעת את האמת שלמעשה מכל אלו לא יישאר שום זכר, ורק החיטה העדינה תישאר. 'נצח ישראל לא ישקר', אמונתו ותרבותו של עם הנצח הם שיעמדו לעד ולנצח נצחים.

תביעת גזענות נגד אחשורוש

הזכרנו את פחיתותה של חכמת העמים ביחס לאומה היהודית, ואזכיר במאמר מוסגר רעיון עמוק שמעמתי בענין זה, עטוף בסוכריה:

הפסיכולוגיה של ימינו הייתה יכולה למנוע את נס הפורים, כי מעשה ושתי לא היה קורה בימינו [שבמינו יש לה תירוץ שהיא סובלת מבטחון עצמי נמוך מאוד...].

אם היה קורה מקרה כזה בימינו, הייתה ושתי אומרת לבעלה המלך אחשורוש: 'שמע בעלי המלך, זה מה שאני, אני עם זנב. או שתקבל את זה בשתיקה, או שאתבע אותך על גזענות ה'facis... אילו הייתה תובעת אותו למשפט הייתה בל ספק יוצאת וזנבה על העליונה. לא זו בלבד שהיה המלך מרפה ממנה, אלא שגם היה נדרש לשלם לה קנס ודמיון בושתי...'

היו אומר, שעם ההתחכמות היתירה של ימינו לא היינו זוכים לנס פורים...

אין לנו שום מגע ומשא ומתן עם כל מיני פורקי העול, מבית ומבחוץ

ה'חיטה', העיקר, הוא כל ילד, בחור ואבדך, שמכניס בליבו פנימה את עניין 'ועשו לי - לשמי - מקדש - לה', שמתחזק להיות שייך בכל ענייניו רק להש"ת, ושלא יהיה לו שום מגע ושום משא ומתן עם כל מיני פורקי העול, מבית ומבחוץ.

כל אלו שבחורים באהבה בה' ובתורתו, הם עיקר העולם, וכאשר ינקה ויסיר ה' את החיצוניות, התבן והקש, ייראה יופיים כלפי חוץ.

פנו הדרך לבוחר בשם ה'

השכינה הקדושה וכל פמליא של מעלה צועקים לעבר היהודי הקטן שנשאר על עמדתו ואינו נגרר עם הרוחות הרעות: "פנו דרך", הניחו לעבור ליהודי שבוחר ב', ב'דרך הויה'. [נאפשר לרמוז זאת בדרך הגימטריא: פנו 'דרך הויה' (ישעיה מ, ג) עולה בגימטריא יכהמוציא לחם].

בפרט כעת הזמן גרמא להתחזק, כעת הזמן להכין את עצמנו וקיימו וקבלו, כבחינת 'הדר קיבלוהו בצרון' - תשובה מאהבה.

לעת כזאת, בל יראה ובל ימצא שום דבר המונע **אותנו מעבודת ה', אהבת חברים ואמונת חכמים.** אין צריכים לפרט את כל התקלות ב'רחל בתך הקטנה', כל אחד ואחד מכיר את עצמו היטב, יודע נפש בחמתו מהי הנקודה החלשה שעליו לתקן, מה הם השטחים שבהם עליו לשים את הדגש באופן מיוחד. נתאזר בגבורה בתקופה גדולה זו, ונזכה לפתיחת הלב ושמחת הנפש בס"ד.

מחיית עמלק הפרטי דייקא

מכילים אנו את עצמינו למחיית עמלק, וכולנו חושבים על עמלק שבתוך לבו של פלוני ובתוך מוחו של אלמוני... **והעיקר חסר מן הספר - העמלק שבקרבינו!** 'אשר קרך בדרך' - סופי תיבות עולה בגימטריא ירם, עמלק מפיל את האדם למידת הגאווה. אם אדם נכשל להתנשא על חבירו שהוא גדול וגבוה הימנו, עבירה גוררת עבירה והאדם עלול לפול מדחי אל דחי עד שדבר זה יהפוך אצלו ל'דרך' של קבע היי. 'אשר קרך' - הקרירות בעבודת ה' אינה נשארת אקראי בעלמא אלא נעשית 'בדרך', שעמלק לוקח את האדם לדרך של אנוכיות. והתיקון לזה הוא 'בדרך' - גימטריא ירטהו, לטהר ולקדש את עצמו בקדושת הפה והמחשבה, אשר שם שורש הפגם.

כל אחד ואחד ישתדל בזמנים האלו לעסוק בעמלק הפרטי שלו, ואז ינצל בעיה מהקדירות ומעשי עמלק שישנם בקרב מחנינו בעוה"ר.

על דרך זו איתא בספר שם משואל (פורים, שנת תרע"ז), וז"ל:

"... כל איש משכיל ישים אל לבו, היות בית המן ניתן לאסתר, ונהפוך הוא אשר ישלחו היהודים המה בשונאים, ובכל פורים מתעורר רשימו מזה, ואז **בכח כל איש ישראל 'לאמור למלך' מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא [כלשון דרש להמן 'אמר לְמֶלֶךְ' דרך אמירה וציווי, כענין 'צדיק גזור והקביה מקיים'] לתלות את המן ולמחות את שמו מתוך לבו של עצמו על כל פנים, אך האמירה צריכה להיות, לא מהשפה ולחוץ, אלא בכל אות נפשו, ובאותו חשק ורצון נמרץ שהי' אז להמן לתלות את מרדכי, ואז בודאי אמירתו תעשה פירות, וזהו שאמרו חסידיו קדמאי שבפורים יכול כל איש להושע ולהתברר", עכ"ל.**

איני היפי, איני שיכור וגם לא חולה נפש

אח לדעה יקר! אשריך שבחרת שלא יהיו ברשותך כל היכלים מכלים שונים המתחדשים בזמנינו, אשריך שהק מתרחק מהניגונים הטמאים בקליפת השחורים ומתעטפים בפזמונים יהודיים או מלים יהודיות, אשריך שהק בורח מכל מיני שגיגות ילדותיות של הבל וריק שמתחדשים בכל יום ובכל עת ובכל שעה, אשר רבים הם ואי אפשר לפורטם, ממש אין לדבר סוף.

כולנו צריכים לעזור ולומר לעצמינו: עד כאן! מכאן איני זו. **העולם יכול לנסוע הלאה ולהעשות "מתקדם", אבל אני נשאר על עמדי, ובעוז מגלה דעתי ביני ובין עצמי: כן, כן! איני 'היפי', איני שיכור, וגם איני חולה נפש, ב"ה התחנכתי בבית בריא ואני יהודי בריא!**

ב"ה הנני מנווט את ספינת חיי על פי הדרכת מאורי חיינו שליט"א, 'עבד אברהם אנכי', ומכאן זה הריני שולט על עצמי בס"ד ויש בידי היכולת לתת מעצור לרוחי.

על אברהם אבינו אמרו חז"ל שנקרא 'עברי' על שם שהיו כל העולם כולו מעבר אחד, והוא מעבר אחד (בראשית רבה פמ"ב, סימן ח'). אם יהודי חיבר ניגון של שיכורים, ואם יש כבר כלים שונים "מתקדמים" בכיסייהם של רבים מקרב מחנינו, מדוע הנני סבור שהכוונה אליי? מי קבע שזה מחייב אותי? לשם מה ולמה אשתעבד לרעה חולה זו?

נתיב ב' - 'קיימו וקבלו' - לשמור את המצוות - ה'חן' האמיתי מרצון עצמי

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

| עמוד כה

אחי היקר! עצור וחשוב! האמנם צריכים כל שני וחמישי לדרוש דרשה מה אסור ומה מותר?! שאל נא את עצמך לגבי המכשירים האלו, כמה שעות זה ניתק אותך מחיי המשפחה ומעצמך, ובנוסף על כך - כך זה ניתק אותך מתורה, מתפילה, מרצינות!

בוא ונחשוב חשבונו של עולם! כלי הפלסטיק הקטן הזה (הנקרא 'טלפון סלולרי') כל כך חזק על כל אדם, אפילו גדול בענקים. גם אנשים שסדר יומם מלא מאוד אינם יכולים לנתק את עצמם מזה במשך היום, הוא חייב לקחת את זה לכל מקום ובכל זמן.

פעם התקשרתי לאחד, והרים. שאלתי אותו, הרי אתה נתון בקלחת, למה להפריע לך? האדם מאבד כל שמץ כבוד עצמי, מתרחקת הימנו מנוחת הנפש, ואחר כך הוא מרגיש "בלחץ" והולך אל הפסיכולוג לברר למה... וכי אינך יודע מהי הסיבה לכך? הנה לך התיירק לנגד עיניך!

האמנם הננו כל כך חולי נפש שאיננו יכולים להתנתק ממכשיר הטלפון הקטן הזה? אפילו אם מדובר במכשיר כשר ומעולה למהדרין, לדיבור בלבד, למה לא לכתוב אותו לפני שנכנסים לבית המדרש לתורה ולתפילה?!

אפילו בחתונה שהולכים לשמח חתן ולפגוש בבני משפחה חברים וידידים, כל הזמן הטלפון הזה מכניס את האף שלו בין בני המשפחה והחברים שיחנכם, צועקים בקול לתוך הטלפון כי רעש המוזיקה מפריע לשמוע... חבדך פה לידך, כך הנך עוזב אותי? ולמה? שוכחים כל כבוד הבריות, האמנם אין לנו שום אנושיות? אין לנו שום כח מעצור לעצור בעד עצמינו? לאיזה שפל ירד ה"אדם" בחיר הבריאה?!

אם נלמד קצת לוותר על השימוש במכשיר הזה ולתת מעט מרווח נשימה, להתבונן במעשינו ולחיות בשלום ונחת, אזי לא יהיו כל כך הרבה חולי נפש. מחלות הנפש שורשן נובע מה'אגואיזם', מהדחף האנושי להיסחף אחר כל מה שבא לפנינו, מבלי לעצור ולתת מקום להרחבת הדעת. אדם שמסתובב בלי מסגרת, בלי קבלת עול ובלו כח מעצור, הרי לא השמנה היא החולה כל אלא הנפש הבהמית! זהו חוסר יציבות אשית, הבעיה היא בג'ברא' עצמו!! הדעת חולה, שיקול הדעת ויישוב הדעת חולים!! וכשהרוח חולה זה הרי מתכון בדוק להתרסקות לרסיסים!!!

אין לנו מלך אלא אתה

ראשית הרפואה, שהאדם לא ירמה את עצמו, אלא יידע היטב את הנקודה שאותה עליו לתקן ובה עליו להתחזק.

בעצם, כולנו משתוקקים להיות מעבדי ה'. כל מטרת יציאת מצרים היא שנדע שאמנם מקודם 'עבדים היינו לפרעה ומצרים' - אבל לאחר מכן בחר בנו הקב"ה להיות לו לעם, ואנו האנשים הנבחרים והבריאים. נכון שהקב"ה מנסה אותנו עם סביבה של קש ותבן כניל, והרושם של הקש והתבן אכן כה יפה, זה מגרה את התאוה, אבל אין לנו מלך אלא אתה!! **לכן הבה נחזיק יחד, נקבל קבלות טובות ונתחזק!**

ראשית הכל, נחזק את עצמינו בריאים וחזקים עם 'קושי ה' נשים משמחי לב' האמיתיים, ולא נרוץ אחר הפתאים והשיכורים הנמצאים בקרב מחננו, ה' ירפא אותם רפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל.

הבה כולנו נעצור ונקבל על עצמינו, כל אחד באשר הוא שם, לכתוב את עצמינו ב'**חברת קיימו וקיבלו**', פנו דרך הוי', פיתחו דרך לגילוי ה' מלכו של עולם באשר הוא שם!

קבלות טובות שנקבל על עצמינו ולהתחזקות מהכינוס

נצא מהכינוס השנתי עם התחזקות של בני החברה הקדושה בכל מקומות מושבותיהם, ויש בזה שלשה אופנים:

א. שעל ידי שנמצאים בקרב חברים המקשיבים לקול הוי' וחותרים למטרה אחת ויחידה, ונמצאים בין אחים לדעה - כמו שיש אחים מלידה שהמאחד אותם הוא מה שנולדו ממקור אחד, כך יש גם אחים לדעה, להשקפה ולשיטה, שדבר זה מאחדם עוד יותר מאחים מלידה. ואף כאשר אינם אחים בפועל לאותה השקפה, אבל לכל הפחות אנו אחים, ושואפים ומקוים לאור ולחיים שיש בהם הארת אלוקות.

ב. אע"פ שכל אחד ואחד נוסע לרבו שליטי"א, אבל אנו מקושרים בלב ונפש לחבורתא, חברת 'קיימו וקיבלו', מתוך האמונה בכה הרבים בבחי' 'מחורב לטהור - טהור'.

ג. עוד כח גדול המאחד ומלכד את בני חברתינו, על ידי שמרגיש אופרו בכך שזכה להיות 'קביעי בחני חברתא', להתחזק ולהתרומם מעל עול הגלות ובבלול הדעת, מעל טירוף ופיזור הנפש המשתוללים בקרב מחנינו.

לכן יתחזק בשיטת החסידות המסורה לנו מדור לדור, מהבעש"ט ותלמידיו עד אלינו, על ידי רבותינו הקדושים, ואין לנו מה לחפש בשטחים ובמקומות שלא נתקבלו בדורות הקודמים, ולמה לנו להכניס את עצמנו במקום של ספיקות, בזמן שיש לנו את הוודאות הנצחית 'וחי לעולם'. לכן, עלינו להישמר שלא נתבלבל משום כתבי עת, ומכל מיני שיטות והדרכות שאינן מסורות לנו בקבלה מדור לדור, ועיקר העיקרים - להיות בשמחה עם בהירות ועוז.

עצתי, למען ה' את אחי אנכי מבקש!

• **שכל אחד יקדים מזמנו ללמוד בספרי חסידות, אור הבעש"ט ותלמידיו, וזאת תהיה לו שעה של התבוננות הנפש, ותנצל נפשינו מבהלה.**

• **כמו כן להשקיע רבע שעה בכל יום ללמוד את ספר החינוך לפי הסדר, כולל ההקדמה.**

• **אלו שטרודים בפרנסתם ישמרו בעוז על קביעת עתים לתורה, בלימוד גמרא או הלכה בהבנה בהירה.**

באותה שעה יתנתקו מעולם ומלואו, ינתקו את מכשיר הטלפון, ואז יוכלו להתחבר אל עצמם, באמצעות כלי אומנותו של הקב"ה שהוא התורה הקדושה. אם יעשה כך, בטוח אני שיוזכה לשמוע את קול הוי' מתוך שמתו, ויתקיים בו 'את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה קל האדם' (קהלת יב, יג). נקבל אפוא על עצמינו:

• **שלא לשמוע ניגונים אשר אין רוח חכמים נוחה מהם, שלא יהיו לנו שום 'כלים שונים', וכן סענסא"ס [חיישינים] וכדו' שאין רוח חכמים נוחה מהם, בל יטמטמו את מוחנו, ושנוכל להיות יהודיים בסתר כנבולו.**

• **לקבל על עצמינו לכתוב את מכשיר הטלפון בשעה שאנו נכנסים לבית הכנסת ולבית המדרש, להיכל תורה וכו', או לעשות כמנוי - להשאיר את המכשיר בתוך הרכב. ומה טוב אם נוכל לקבל על עצמינו לנהוג כך גם בחתונה, במסיבת מרעים וכדו'.**

באמצעות קבלה טובה זו שנחליט א"ה, נוכל להיכנס לארבע הפרשיות, פורים, פסח וקבלת התורה, עם נפש בריאה, עם רוממות אלוקות, עם חוזק, ונוכל לצעוק: "אנו החיטה". לנו ההוד וההדר, אשר כולם פותחים ואומרים 'זה קלי ואנוהו'.

זהו הפשוט בפסוק (בראשית ט, כז) 'קַבֵּץ אֱלֹקִים לִקְרֹת וְיִשְׁפֹּן אֶתְּהֵלֵי שָׁמַיִם, הַיּוֹפִי שֶׁל 'יִפְתָּ' הוּא רֵק הַחֲצוֹנִי, אֲבֵל שָׁמַיִם, כֻּלָּל יִשְׂרָאֵל, נִבְחַר לְפִי הַפְּנִימִיּוּת. וַיִּשְׁכַּחן בְּהַאֲלֵי שָׁמַיִם מִרְמֵוֹ עַל עֵינָיו קְדוּשָׁה, שֶׁהִשְׂרָאֵת הַשְּׂבִיחָה בְּבֵית הַיְהוּדִי יִכְוֵלֵה לְהוֹיֹת רֵק כְּשֵׁשׁ עֹנָה וְעֵדִינֹת בֵּין כְּתָלֵי הַבַּיִת.

בעת ה'גורן' מתגלה ה'הדר' האמיתי של ישראל

בזה כבר מבינים אנו את לשון "אדר", שכאמור הוא תרגום המלה "גורן". כאשר אוספים את כל החיטים לגורן אחר הדישה והזרייה, אחר שכבר השליכו את התבן, הקש והמוץ, כאשר נשאת רק החיטה הקטנה והנקייה - אז מתגלה העטרה של החיטה לעין כל, אז מתברר לכל מיהו עיקר השדה. החיצוניות מתבטלת, ומתגלים היופי והפנימיות.

זה נרמז בתבנית "אדר": א-דר (מאור עינים, תרומה), השי"ת אלופו של עולם אמר לשכון בקרבנו של האדם, 'ושכנתי בתוכם' - בתוך כל אחד ואחד ממש, והיא התילתנו ותפארתנו, 'קדוש ישראל מלכנו'.

כידוע "חטה" עולה בגימטריא כ"ב כנגד כ"ב אהותן דאורייתא (תקו"ז תיקון ס"ט). נרמז בכך, שמקום שיש בו רוח התורה יש בו רוח טהרה, והיכן שיש רוח טהרה יש השראת השכינה, כמשכן וכמקדש.

גם בזמנינו, אחר שחרב הבית בעוה"ר, הרי הגמרא אומרת באופן ברור (ברכות ח). 'שאינו לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד', אשר זהו יופייו של שם והמתנגד ליופיו של יפת. כי השכינה הקדושה שורה דוקא במקום שהוא 'באהלי שם', במקום שיש בו עדינות וצניעות, 'כל כבודה בת מלך פנימה'.

מי שמכניס בקרבו את התורה הקדושה, הריהו זוכה וכך כתוב במדרש על הפסוק 'ויקחו לי תרומה':

מתוך 'כתית' - מסירת נפש למצוות, זוכה 'למאור' ודביקות 'תמיד' בה'

בחודש אדר מתגלות השמחה והעלייה, מתעורר היהדר קיבולה ברצון - באהבה. זהו הזמן שבו מקבלים אנו על עצמינו לעשות להשי"ת דירה בתחתונים.

אפשר לרמוז זאת בפסוק 'ואתה תצוה' - 'ואתה' גימטריא 'בית', 'תצוה' לשון 'צוותא חדא'. אם רוצים לעשות 'בית' ודירה להשי"ת בתחתונים, צריכים אנו להחזיק את עצמינו יחד. אע"פ שמה שבוטע לנו וזוהר לעברנו זה 'יפת', העולם של החיצוניות נראה יותר יפה ויותר מהנה, אבל אנו מסתכלים על זה כמוץ ותבן, ויודעים שאנו עם הקודש בני ישראל, אנו נמשלים לחיטה שהיא העיקר.

כדי להחזיק בטהרה ובעדינות עם רוממות, יש רק עצה אחת: 'ויקחו אליך' לקחת את עצמינו אל השי"ת. לא שיקחו ממך את הכלים המשחיתים! לא! רק שאתה מעצמך תפרוש מזה. שנעשה גדרים וסייגים משמרת למשמרת, שנוכל מעצמינו לבחור בחיים, ולא להיגרר אחר כל הרעות הרעות וזרות, שסובבות בעולם בעוה"ר, ולע"ז גם בקרב מחנינו.

וכאשר בר ישראל משיב אל לבו 'אשר בחר בנו מכל העמים', שהיפי של שם ישראל הוא רק שאר אנו מחזיקים את עצמינו עם חוזה בבחי' 'שמן זית זך', אע"פ שזה עולה מסירת נפש, ממש 'כתית', אבל כלל גדול הוא, בכל ענין וביהדות בפרט - כפי שהדבר קשה כך תהיה התועלת שבו. דבר זה נכלל בהטחת חז"ל "לפוס צערא אגרא". אם בכל קושי כך, הרי שכאשר הכתית הוא ממש מסירת נפש, מלחמה כבידה וקשה, - כל שכן שיש בזה את הבטחת התורה הקדושה - שהדבר יהיה עבורו "למאור".

הגלגל מסתובב - מצות אנשים מלומדה

בפרט בזמנינו, מרוב השפע והתקדמות הטכנולוגיה נעשה האדם כמו 'רובוט'. כבר דברנו בעבר מבעייה זו, שהמצוות נעשות 'מצות אנשים מלומדה'. ב"ה עושים הכל, מתפללים, לומדים ומקיימים מצוות בהידור, אבל אף אחד אינו מחובר למה שהוא עושה, הכל כמו נעשה 'מאליו', בבחי' 'ויסעו ויחננו', זהו כמין גלגל שמסתובב כל הזמן, ערב ובוקר וצהריים...

לעומת זאת, מתרבים בקרב מחנינו הקוים הבלתי-רצויים, קולות אדירים של חדשות וליצנות. כל מאן דבעי יש לו שם דעה. כמו כן פושה בקרבנו נגע 'הליינשטאף', אלו המתרים, ואפילו אלו שיש עליהם חותם הכשר מלשכת הגזית, הרי סוף כל סוף אין דעת חכמים נוחה מהם.

צריכים אנו שנוכל להתגבר ולומר:

הכל בסדר, אבל עדיין איני 'רשות הרבים', אליי לא נכנסים כל השטויות וההבלים.

ס' "הַדָּא הוּא דְּכִתְיִב (משלי ד, ב) כִּי לֶקַח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם. אָמַר רַבִּי בְּרַחֲמֵי הַתַּנְחָוּ בְּרַבִּי:

בְּנִהַג שְׁפָעוּלִים, אָדָם מוֹכֵר חֲפָץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - הוּא עֶצֶב עֵלְיוֹ, וְהַקְדוּשׁ בְּרִיךְ הוּא - יִתֵּן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְיִשְׁמַח!

הַיְוִי: לֶקַח טוֹב. בְּנִהַג שְׁפָעוּלִים, אָדָם לוֹקַח חֲפָץ מִצָּר לְשִׁמְרָה, אָבֵל הַתּוֹרָה מִשְׁמֶרֶת בְּעֵלְיָהּ, שְׁנֶאֱמַר (משלי ו, כב): 'בְּהִתְהַלֵּךְ בְּתַנְהָא אֲתָךְ'.

בְּנִהַג שְׁפָעוּלִים, אָדָם לוֹקַח חֲפָץ מִן הַשִּׁיק, שְׁמָא יָכוֹל לִקְנוֹת בְּעֵלְיוֹ! אָבֵל הַקְדוּשׁ בְּרִיךְ הוּא יִתֵּן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל - וְאוֹמַר לָהֶם: כְּפִלְכֹל, לִי אֵתָּם לֹקַחִים!

הַיְוִי: וְיִקְחוּ לִי תְרֻמָּה. ע"כ.

איני נתע אפילו אם זה יתלוצצו חבירי על כך, שיאמרו איני מתקדם, אבל אני יחד עם השכינה הקדושה!

איני נבהל פן יאמרו שאני 'מסכן', ביני לבין עצמי יודע אני, ואולי גם הם יודעים, שזה רק עושה אותי מאושר יותר!

לוחם מלחמת הקודש, דווקא אצלך תהיה השראת השכינה. זה שמחזיק את עצמו חזק, עם סבלנות, מבטיחה לו התורה הקדושה שהדבר יהיה לו 'למאור להעלות נר תמיד'.

ומכאן נגיע אל הכוונה השנייה של חודש אדר - 'היהדי': כי היכן שיש השראת השכינה "הוד והדר לפניו".

כאשר "א" דר" ביניכם, כאשר הנכם זוכים להשראת השכינה, הרי מתקיימת בכס בחי' ואתה תגיל בה' בקדוש ישראל תתהלל - ככתוב אצל יוסף הצדיק יפה תואר ויפה מראה'.

זה ששומר את עצמו מהכיעור והדומה לו, לו ההוד והדר האמיתיים, כי 'ההוד וההדר לחי עולמים'.

כבדהו וחשדהו

טבע האדם שהוא נמשך אחר רעיו וחביריו, כדברי הרמב"ם היודעים, צריכים להזהר ולברוח מחברים שאינם טובים, מפגיעתם רעה וגם אינם נאמנים באמת לחבריהם.

הז"ל לימדו אותנו (דרך ארץ רבה, פרק ה): 'כבדהו וחשדהו'. ללמדנו שלא נחיה נאיביים. אמרי אינשי: "אם הנך נצרך להשתמש בשרירים בסוף - סימן שלא השתמשת תמוא בתחילה".

בין חברים צריך שיהיה 'אמון עיוור', אבל עם עין פקוחה. אהבת חברים צריכה להתחיל עם בסיס איתן של אמון ונאמנות, אבל אם בסופו של דבר אדם נפל ביד אנשים בלתי נאמנים, יש להניח שהבעיה מתחילה מהאדם עצמו, שלא השתמש במוח שלו ללמוד להכיר את המצב, את הזולת ואת הסביבה, לפני שזה עמו בפשר.

ביסוד זה נפרש את הפסוק הפותח את פרשתנו: "ואתה תצוה את בני ישראל", בעת שיעשו חבורה בצוותא חדא, עצה טובה להם: "ויקחו אליך" שייקח כל אחד מהם לעצמו "שמן זית זך" - חכמה זכה, להכיר היכן יש מוקש של "כתיב" כל מיני מכאובים, הכותתים ומבטשים את האדם, ויוכל להישמר מזה, ואז יגיע לדיד "למאור" - אז תאיר לו הצוותא אור עולם בסיד'.

נתיב ג' - אדר הוא הזמן להתאסף מכל המחנות בדביקות בה'

מובא בילקוט שמעוני (פרשת פקודי רמז תי"ח), כי מול דגים הוא נגד שבת דן, וכתוב בספרי מקובלים שחודש אדר הוא כנגד סוף ידגל מחנה דן. תחת דגל מחנה דן היו שלשה שבטים, דן אשר ונפתלי, ובדבריהם מבואר כי חודש טבת הוא כנגד דן, חודש שבת הוא נגד אשר, ואדר נגד נפתלי. דגל מחנה דן היה 'המאסף לכל המחנות' - כפי שנאמר בפרשת נשא 'יָסַע דָּגַל מַחֲנֵה בְנֵי דָן מְאֻסָּף לְכָל הַמַּחֲנֹת', דהיינו, שכל אלו שאיחרו בשעת נסיעת המחנות ממקום למקום, אספו אותם בני דגל מחנה דן.

דבר זה רומז, שאע"פ שכבר עברו ימי שובבי"ם ת"ת, יכול האדם בזה החודש לתפוס את עצמו בחזרה ולאסוף את כל כוחותיו ואת כל מוחו. להשליך את כל התבן והקש - את כל הכוחות הזרים של שליטת הסטי"א, לקבל עליו עול מלכות שמים ולזכות להשראת השכינה.

שני חדשי 'אדר' - שמחה יתירה ודביקות בה'

אוחזים כבר ב"ה בחדשי השמחה, בבחי' 'כפליים לתושיה' (איוב יא, ו). לפנינו אוצר מלא של כל טוב, אנו בימי הכנה דרבה לארבע הפרשיות ולימי הפורים, לחודש הגאולה (ניסן), לחודש הרפואה (אייר) ולחודש קבלת התורה (סיון). אבל, כדי לזכות באמת לכל ההשפעות הטובות - צריכים הכנה, כדי שיוכל להיות בשמחה וטוב לבב, אשר זהו היכלי מחזיק ברכה'.

רמז נפלא לדבר מוצאים אנו, אשר מסבב כל הסיבות גימטריאית אותנו בשנה זו באדר כפול - פעמיים 'אדר' גימטריאית כמנין משכ"ן: השי"ת ציונה בפרשיות אלו של תרומה-תצוה - מתי שחל חודש אדר תמיד - יועשו לי משכ"ן (ע"י שבועות טז: 'משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן'), כי התורה הקדושה ציוותה אותנו: 'עשו לי משכן', מקום של שמחה, של חיות, רק אז יש את ההבטחה יועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', כי 'אין השכינה שורה.. אלא מתוך דבר שמחה של מצוה' (פסחים ק"ז, א), השכינה אינה יכולה לשרות באתר פגים (זוה"ק ויחי רט"ז):

ואולי מונח כאן רעיון יותר עמוק. 'שמע' עולה גם כן בגימטריא ית"י כמנין ב' פעמים 'אדר'. כידוע שמיעה היא לשון 'הבנה', כלשון הכתוב ויהם לא ידעו כי שומע יוסף' (בראשית מב, כג). מתנה יש לומר: 'שמע ישראל' - יהודי השב אל לבך, כי שמחה של מצוה המרומזת בב"פ 'אדר', היא הדרך להביא לבחי' 'ה' אלוקינו ה' אחד' - לגילוי שכינה, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

באדר חובה לבקש דרכי השמחה

תלמידי יקדים ההולכים באור נתיבות החיים, בכל אתר ואתר! תחזקנה ידיכם לתורה ולעבודת ה' יתברך.

'אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים', אם כן יש כעת את המצוה של 'משכנס אדר מרבים בשמחה', בדיוק כמו אדר שני! (ע"י שו"ע או"ח סי' תרצ"ז ברמ"א).

אבל צריכים להבין: הלוא שמחה היא דבר שבלב, ובדיוק כמו כל שאר רגשות הלב שקשה לעוררם באמצעות החלטה בלבד, שיחליט בשכלו בהחלטה גמורה להרגיש כך וכך, למשל - להחליט שיהיה בשמחה, בו בזמן שפשט את הרגל, ששרוי בצער ויגון, בעת המדינה 'דיפרעסט', בדיכאון, וכי זה הולך כך?

אבל אין ברירה, אין אפשרות אחרת, אלא יש עלינו חיוב להיעשות בשמחה ומהי אפוא העצה? מרבין בשמחה! עלינו לקחת את עצמינו בידיים, ולעשות כענין, לעשות דברים שיביאו אותנו לשמחה וטוב לבב!

הבה נשוחח אפוא מעט, להעלות עצות והדרכות כיצד להגיע לשמחה.

נתיב ד' - אין שמחה כשמחת התורה ושמחת קבלת עול מלכות שמיים

א] ראשית דבר, 'בראש כל מועדות', הרי 'אין שמחה כשמחת התורה'. התורה הקדושה יכולה להביא את היהודי עד לפסגת השמחה - 'נגיל ונשיש בזאת התורה, כי היא לנו עוז ואורח'.

ב] כפי שכתב הוא הזמן של 'קיימו וקבלו' - הדר קיבלוה בימי אשורוש', ו'ליהודים היתה אורה - זו תורה', כפי שמדייקים בספרים הקדושים (אור פני משה, ויקרא): משכנס אדר מרבין 'בשמחה'. רצון אבינו השמיים אינו שרנבה 'שמחה', אלא שרנבה בדברים המביאים שמחה.

הזמן גרמא, שנפתחים כעת אוצרות של שמחה והשפעות טובות, של אהבה והתקרבות, של ד' פרשיות - כפי שהיה הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצוק"ל אומר בהשתוקקות: 'אני מצפה כבר לארבע פרשיות מתי אתראה עם השי"ת כביכול, ומי יעמוד בסדרו.

ובמיוחד, צריכים אנו להרבות בדברים נצחיים שמכניסים שמחה, בתורת הכנה לימי הפורים שאינם נבטלים. ככל שהכלי נקי יותר - כך בית הקיבול שלו גדול יותר. ככל שכונן את עצמינו לקבל את אור הפורים, כך תוכל השמחה להיכנס יותר בהרחבה. תתווסף בעיה עוד ועוד שמחה, ומכוחה נזכה למחות שמו של עמלק.

הדרך להשיג שמחה אמיתית

השמחה השלימה האמיתית באה רק מתוך קבלת עול מלכות שמים, 'מתוך שמחה של מצוה'. ככתוב בתפארת שלמה (פורים), כידוע שעבודת ה' צריכה

להיות ביראה ואהבה - דהיינו שמתחלה יקיף את עצמו ביראת ה' ופחד מהדר גאווה, ויבטל את עצמו ממצויאות לנוכח גודל כבודו ית"ש, אשר הוא 'מלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמי' כלא חשיביו, וזה יביאהו למעלת השמחה - 'לעבדו באהבה ושמחה וטוב לבב, להדבק באור פני מלך חיים', ע"כ.

עלינו להבין היטב אלו הן שמחה וחדוה אמיתיות. דווקא כאשר השמחה באה מתוך יראת שמיים, שהשמחה היא שמחה של מצוה, אז השמחה היא פנימית, שהאדם מרגיש שמחת-רוח של ממש.

על אלו האומרים ח"ו להפך, מתבטא המאור עינים (יתרו) בחריפות: "לא כמו השוטנים שאומרים על היראה אמיתית שהיא מרה שחורה, שאינו צריך רק נקודה. לכן הבל יצפה פיהם ולא כן ידברו! אבל באמת צריך שיפול עליו אימה ופחד גדול עד שיהיה כל איבריו נתעבים אצלו".

המכיר ערך עצמו ואינו מבקש כבוד מדומה ינצל מעצבון וחולי

ב] דווקא עם 'ענוה' יכולים לבוא לשמחה האמתית, וכמו שנבאר.

השבת מוסר (סוף פ"ב) אומר לשון: "ניקוט כלל זה בידך, שכל המתגאה כל ימיו מכאובים ודאגים", כי בגודל גאוותו הריהו מצפה מכל אחד בלי יוצא מן הכלל, גדול וקטן, שיחלקו לו כבוד מלכים, ושיקשיבו לדבריו בתור ראש המדברים בכל מקום, וכשמדברים מאחורי גבו בלית יכולת להכיל את גאוותו, הריהו מתמלא חימה ועֵבָרָה, ולבו דאגה, ורוב שמחתו נתגה. אצל מי שלקוי בגאווה, חוזר על עצמו כך דבר יום ביומו, 'ערב ובוקר וצהריים', עד שהוא נופל במיטה חולה, והוא מרוגז על קרקע עולם, וממשך תמיד באיוולתו, כעתי"ד.

כאשר אדם מצפה לכבוד המדומה, כאשר מבקש להעריך את עצמו על לפי איך שאחרים מסתכלים עליו, יכול להפסיד בכך את עצמו בידיים. ההנהגה מסוג זה מצירה את חייו של האדם, וכאשר הוא במעמד ומצב צרים ולוחצים, ד' על ד', נעשה מאומץ ויגע ואין לו הרחבת הדעת.

כאשר אדם מיצר לעצמו כך, שתולה את כל בסיס הקיום שלו באופן שאחרים מעריכים אותו, הרי אם חבר או אחר נוגע בכבודו המדומה, אם לא השתחו לו לפי איך שחודש דורש, נעשה הוא נפול בעצמו ומאבד את שלות נפשו. הוא נעשה 'אויס מענטש', עד שכל חברי הקהילה צריכים לגשת אליו לחזקו ולהמתיק את צערו העמוק והמר.

ומה הביא אותו לכל זה? זה שכל החשיבות שלו בעיני עצמו בנויה רק לפי איך שאחרים מעריכים אותו, כל החיות שלו היא מהסביבה. לכן, כאשר אחד מעריך אותו שלא כפי שהוא מצפה תדיר, הוא אינו מסוגל לשאת זאת בשום אופן.

אבל, כאשר אדם בונה את עצמו עם ערך עצמי אמיתי, במקומו שהוא נמצא כפי שהנחה אותו השי"ת, הרי כבודו כבוד נצחי, ואף אחד אינו יכול לקחתו ממנו. הוא שריו תדיר בשמחה ובטוב לב, ואין אפשרות לא לבזותו ולא לכבדו - וכדברי הז"ל (תענית כא:): 'רבי יוסי אומר: לא מקומו של אדם מכבדו, אלא האדם מכבד את מקומו, אפילו אם הוא בקרן זוית, במערב השטיבל, כבודו נמצא אתו בכל מקום. יש לזכור, שהכבוד והערך העצמי הם יסוד נחוץ לקיום עבודת ה' אצל האדם.

צריך להכיר גם מעלותיו ויכולותיו בעבודת ה' ולשמוח בהם

כתבו בעלי המוסר: "אוי לו למי שאינו מכיר בחסרונותיו, אבל אוי ואבוי ומר למי שאינו מכיר במעלותיו", והסיבה לכך פשוטה. לדוגמה: כאשר יש לפני האדם ערמת ילומים שערכם הון ותועפות, אבל הוא סבור שהם אבני חצץ ותו לא, הרי אף פעם לא יוכל להנות מהאוצר הגדול שלו שנמצא אצלו בהישג יד. כך גם אנו, כאשר איננו מכירים במעלותינו, לעולם לא נוכל להוציא לפועל את הכשרונות החבויים בקרבנו. לכל אחד מאתנו יש כוחות וכשרונות, אם יש כשרונות כאלו שהאדם יודע מקיומם, הרי שיש כאלו שהם כוהב ואבנים טובות שצריכים לחפור במעמקי האדמה ולחוצבם משם בעמל ויזע. אל האוצר שלנו נוכל להגיע רק כאשר

נאמין בכוחותינו, ונדע שאנו עבדי ה', בן אהוב למלך, וכל אחד מאתנו הגיע לעולם כדי למלא שליחות מיוחדת שרק הוא יכול לקיימה.

גילוי אור ולתענוג העבודה צריך שיהיה האדם מעוט במדת הענוה

על כן, ראשית כל עבודת השמחה, שיעריך האדם את עצמו ואת עבודתו ה' שלו, את התורה והתפילה שלו.

כאשר עבודתו של האדם בנויה על הכרת ערך עבודתו, הוא אינו נגרר אחר הבלים היצוניים - פלוגי אומר, אלמוני חושב... כי יודע הוא שכל כולו מחובר לטהור, לאין עוד מלבדו, ואפס זולתו.

זכור! כלל גדול הוא שההיסטוריה אינה יכולה להשתנות, רק אנחנו יכולים להשתנות, לטוב או לרוע.

לשבר את האוזן ביתר שאת, ניקח כדוגמה את תקופת השואה:

כולנו יודעים שלפני שמונים שנה עברה על העם היהודי שואה נוראה, בה נספו שש מיליון קדושים, ומכל ארצות אירופה נשארו רק אחד מעיר ושניים ממשפחה, היי. בין ניצולי השואה אפשר למצוא הרבה יהודים יקרים, ששתו ומצו את כוס התרעלה, חוו על בשרם את העוני, הסבל, האכזריות האיומה, אבדו את בני משפחתם, בני עירם וחבריהם, זהו הלוא מצב בלתי ניתן לתיאור. אמנם, אחר שחלפה התקופה הנוראה, הם החליטו, בעצמם ובלי שום כלי עזר פסיכולוגיים, לעזוב את העבר, את ההיסטוריה המרה, ולשים את הדגש על העתיד. כך הוא בנו מחדש דורות חדשים, נאמנים לה' ולתורתו, לשם ולתפארת.

משאירים את הכאב מאחור

כמה זה מחייב אותנו, בחיים שלנו. כל אחד מאתנו נושא על שכמו היסטוריה של כאב, הן בדברים שבין אדם למקום והן בדברים שבין אדם לחבירו. נעזוב את העבר מאחורינו, ומכאן והלאה נשים דגש רק על ההווה והעתיד. [עם זאת, במקרה שאדם הכאיב לחבירו, כמובן הוא אינו יכול לפטור את עצמו בטענות אלו מחובתו לבקש סליחתו, ופשוט...].

וראים אנו את יסוד זה ביציאת מצרים, כלשון בעל ההגדה: 'מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. למרות שהיו בהיסטוריה שלנו מעשים בלתי הגונים, העוונות הגרועים ביותר, אבל מכה נצחית ישראל אנו מניחים זאת בצד, ושמים את הדגש על 'ועכשיו'.

הקבלה הראשונה שנקבל על עצמנו תהיה 'מאי דהוה הוה', ואנו שמים דגש על ההווה ועל העתיד אשר לפנינו. בזוה הכח נוכל לקבל על עצמינו את עול מלכות שמים בכל אורחות חיינו. כאשר נחיה כך, הדבר ישיפע עלינו שמחת נפש.

בין שמחת הנפש ולשמחת הגוף

ההוללות אינה שמחת נפש, אלא שמחת הגוף בלבד, וכדי להשיפע על האדם רוגע ושלוות נפש, הדרך היא על ידי שישפיע שמחה על הנשמה האלוהית שבקרב.

שמחה אמיתית (תניא פי ג) היא שמחה הבאה ממקור האמת, ששמח בכך שהוא יהודי, ומכיר שבכל מצב שנמצא, קרוב אליו ה'. ומכיר שאין שום מציאות מלבדו ית', והכל כלא חשוב - כפי הנדרש על פי אור תורת החסידות. בכח שמחה זו יוכל להתגבר על כל המכשולים העומדים בדרכו, ולהוציא אור הוי' מן הכח אל הפועל.

אמנם, כלל הוא שאי אפשר שתהיה שמחת הנפש כשהגוף אינו מרוצה. שמחת הגוף היא כלי שמסייע לקבל את שמחת הנפש. לכן, אם האדם אינו בשמחה מצד גופו, גם בעומק נפשו יהיה מלא רוגז ומכאוב. גם אם הוא מחייך כלפי חוץ כמו 'גיטלמן', אין זה כי אם מסוה שעוטה על פניו, אבל בתוך לבבו פנימה הריחו שרוי בצער ויגון.

אם אין מופיע על האדם אור הקדושה - סימן שלא תיקן מידות הכעס והגאווה

הסיבה לדבר תבואר, על פי מה שפירשו תלמידי הבעש"ט נבג"מ את מאמר חז"ל (שבת קלז): "מל ולא פרע כאילו לא מל" - מל' - אדם שמקיים את ומלתם את עולת לבבכם, אבל 'ולא פרע' - הוא אינו מרגיש שאור הקדושה התגלה עליו בעבודת ה' שלו, הסיבה לכך: 'כאילו לא מל' - שהוא מזלזל ביכאילו, בדברי חז"ל "כל המתגאה כאילו עובד עבודה זרה" וכו', "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" [שהם דבר אחד, כי כידוע 'כעס' הוא ענף של 'גאווה']. מאחר שלא תיקן את היכאולוים, לכן אין מאיר אור עבודתו.

היסוד הראשון לשמחה, הוא להיות מחובר לטהור, בעונה וביטול, בבחי' 'ונפשי כעפר לכל תהיה', כי כלל הוא שמן הארץ אי אפשר ליפול. כאשר יהודי שרוי בהרחבת ויישוב הדעת והוא מחובר למלכו של עולם, הריחו שרוי בששון ושמחה, בעונג וכל טוב.

ואיתא בספרים (מאמרי אדמו"ר הקצרים, דף תקנ"ח) שבעת שהאדם שוחק עם אנשים, או ביום טוב כאשר שותה משקה משמח לבב אנוש, יכוון שעושה כך כדי שתהיה שמחה לגופו, ואח"כ תשרה בו שמחת השכל. כי בודאי אין הגוף נהנה כלל משמחת הנפש, רק **ממדת שוחק עם אנשים או ביום טוב, אז יעשה הגוף כלי לקבל שמחת הנפש**. היוצא מדבריו, שאי אפשר שתחול שמחת הנפש אם הגוף אינו מרוצה, או כאשר האדם עצוב. מי שרוצה לשמוח בשמחה של מצוה, צריך לראות שיהיה גם גופו מרוצה, ואז יוכל לשמוח שמחת הנפש.

חילוק יסודי בין שיטת המוסר לדרך החסידות

כאן טמון אחד החילוקים היסודיים בין שיטת המוסר לבין שיטת אור החסידות, זו אחת הצמתים שדרכיהן נפרדות זו מזו:

ביסודו, בשתי השיטות הנ"ל התכלית היא - יאת האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם. אמנם, לפי שיטת המוסר ההדגשה היא על ענין 'יסור מרע', את ידי ההתבוננות בשפלות הגוף והעניינים החומריים, ואחר הקדמה זו בא גם לעשה טוב. לעומת זאת, רבותינו הקדושים הבעש"ט נבג"מ ותלמידיו לימדו והדגישו דייקא את הענין של 'יעשה טוב', את נחיצות ההתבוננות במעלתה של הנפש האלקית שהיא 'חלק אלוהי ממעל ממש', ובכך שעל ידי קיום התורה והמצוות, אפילו מצוה קלה שאדם דש בעקביו, ומתאחדים עם שולך מלכי המלכים הקב"ה. כאשר האדם מתבונן בכך, מיד דבר לא יוכל למנוע אותו מלקיים את רצון הבורא יתברך.

נתיב ה' - יעזוב רשע דרכו' היינו את ההחלטה שדרכו כן וכך וננעלו בפניו דרכי התשובה

על האדם להתבונן במעלתו ובמעלת אבותיו, אשר זכו לעמוד למרגלות הר סיני ולקבל את התורה הקדושה המחכימת פתי מאת הבורא ב"ה.

עליו לדעת ולהאמין, שהשי"ת מצפה ומחכה לתשובתו של כל אדם, אפילו קל שבקלים, כל זמן שחי בזה העולם.

נפרש: 'יעזוב רשע דרכו' - הכוונה למה שהאדם מחליט על עצמו 'איני כך וכך', את החלטה זו צריך הרשע לעזוב. לא לחשוב שהוא כבר מופרד ממקור מחצבתו ולהתייחס ח"ו, אלא להתחזק ולדעת שהשי"ת עדיין מצפה לו. להניח את כל החשבונות הפסולים שאינם במקומם, ולדעת שאם רק יעזוב את דרך רשע, ונטהר בקבלת עול 'יעשה טוב' של מעשי המצוות, תכף סר הימנו שם 'רשעי'.

בעת שעוזבים את הסור מרע, אין לעסוק ברע, אין להתעסק בצרות ובצעני המים - שזוהו הגורם למרידות, לעצבות ולדכאון, ומושך את האדם לשוב לסורו ליי. על האדם לעסוק אז רק בעשה טוב, אשר זה יעורר בו בפועל שמחה וחדוה.

דבר זה נכון, לא רק כאשר מצליח בעבודתו בשלימות, אלא גם כאשר מצליח במדה קטנה, הרי בינתיים היה במעמד ומצב של שמחה, בקרן אורה,

וזו עצה בדוקה להמשיך וללכת מחיל אל חיל, לעלות על במתי ההצלחה בסי"ד.

להיזהר ממשכבות של עצבות הטורדות אותו

ג] עוד יסוד חזק בקניין השמחה הוא: 'בשמחה' אותיות 'מחשבה' (תפארת שלמה, שער התפלה, ד"ה עבדו את ה' בשמחה). על האדם לקרוע את עצמו מכל המחשבות הפסולות של החשכות, לא להניח שייכנס אל לבו שום שמץ מקליפת העצבות - 'ועתה אל תעצבו' (ויגש, ע"י אהבת שלום שם).

עצבות מזיקה גם לעצם ההצלחה הגשמית, כפי שידוע אף בחכמת הרפואה. התרגום אומר על הפסוק (ישעיה נ, יא) 'זאת לכם למעצבה' - לתקלה, הרי לנו דברים מפורשים בתרגום שתרגום 'עצבי הוא יתקלה'. כך מוצאים אנו גם בדברי חז"ל במסכת הוריות (יב.): 'חלשה דעתיה ומיתרע מזליה', שמי שנופל לחלישות הדעת הדבר גורם לחולשה במזל שלו.

צריכים מאוד להיזהר בענין זה, ח"ו לא ליפול לעצבות, כמבואר בדברי חז"ל (ברכות נה). חגיגה ה. וראה עוד: רש"י שבת לב ד"ה נפל תורא; שו"ע יו"ד סימן קעט ס"ב).

כמו כן, כתוב באור החיים הקדוש (ריש פרשת מצורע): 'עפשות וזיהום הגוף ותגבורת המרה אשר נתגבר באדם - דבר זה יסובבנו העצבון וצרת הלב ושממון השכל. והרפואה הטבעית לזה, היא הרחקות העצבון, ועניינים המרחיבים לבו של אדם ומשמחים אותו'.

נחיצות השמחה בכל מישורי עבודת השי"ת

השמחה נחוצה לא רק בהצלחה בחיים הגשמיים היומיומיים, אלא גם בעבודת ה', כמבואר בוזהר הקדוש (פקודי רסד), וכדברי חז"ל שאחד ממ"ח קנייני התורה הוא 'בשמחה'.

הראב"ד כתוב בספרו **בעלי הנפש** (שערי קדושה דף קמב): 'ואל יתענה אדם עוני נפש, פן יחלש לבו ויתקלקל מעשיו וטבעיו ויתערב מוחו ויהי הפסד מרובה משכרו, כי יבטל מן התורה ותפלה, כי אם אז ילמד לא תהיה תורתו מיושבת ולא יכוון להלכה, שאין התורה נקנית רק בשמחה, עכ"ל'.

כמו כן מוצאים אנו את ענין נחיצות השמחה בעבודת ה', גם בדברי **המצוות דוד והרד"ק** על הפסוק (מלכים ב' ג, טו) 'ויעתה קחו לי מנגן וקהל קנגן המנגן וקהל יעלו יד ה', שמבארים בדבריהם הנוקבים שזאת מפני שהעצבות גורמת לבוא לכלל כעס, אשר אותו מגנים חז"ל מאוד.

להסיח דעתו מעצבות על עבירות בשעת תורה ומצוות

מובא בספרים הקדושים (תורת מהרי"ץ דושינסקי, פרשת תצוה) כי מי שיש לו אמונה ובטחון בה', אז חסד אי יסובבהו כל היום. כי העצבות אינה אלא מתוך דאגה וחוסר בטחון, מה שאין כך, מי שיש לו תקוה ומתחזק בשמחה של מצוה, ופונה לעבודת ה' כראוי וכיאות.

עצה טובה, תכף כאשר מגיע אליו קושי, לא להניח לשום שמץ של עצבות להיכנס בקרבו. תיכף כאשר מרגיש איך נפשו הולכת ומכווצת בצער על מקרה כלשהו, שנעשה עצוב והדיכאון מבקש לחדור למוחו ולבו, יסיח דעתו תכף לענין אחר [ועצה טובה שסיח דעתו לענין שמח].

כידוע שהמוח אינו סובל שתי מחשבות כאחת, ממילא כאשר אין ממשכים עם המחשבה הפסולה של עצבות, אלא הוא מכניס את עצמו בדברים אחרים, תורה ותפלה, משא ומתן באמונה, חסד, ממילא יפלו מחשבות הריק, אבל אם ייגרר אחר מחשבות יגון ועצבות זה ימשוך בקליפתה ועבירה גוררת עבירה רח"ל.

כאשר כח העצבות מתעורר אצל האדם, באים יחד עם זה כל מיני מחשבות הבל, ממש עד העבירות הכי חמורות רח"ל.

אמת, הקליפה מ"ש [מרה שחורה] מתעוררת דייקא באמצע התפילה או הלימוד. בדיוק אז נעשה בלבול של תיקון עוונות, ולא סתם עוונות, אלא ממש

העבירות הכי גרועות - הן בין אדם למקום והן בין אדם לחבירו, אשר בכל היום אין להן זכר - הן בשעת העבודה בזיעת אפיק, והן בסעודת אכילת צלי בשבתו על סיר הבשר. צריכים לדעת מזה שכל זה מעשי יצר ממש.

את החטאים והפשעים תזכיר לי כשאני בחופשה

אדרבה, נאמר ליצר הרע, שהרה"ק ר' דוד משה מטשארטקוב זצוק"ל ביקשני למסור, שכל החטאים והפשעים תזכיר לי כאשר אני בחופשה, כאשר אני מונח בצלחת, אבל אם אז כאשר יש עונג באוכל ומרגוע הוא יידחה זאת, ומכניס רק אצל עבדות ה' בתורה ובתפלה, איך יכול הוא בכלל לחשוב שיקחו את דבריו, הרי בוודאי לא יקבלו את סחורת-הריק שלו.

אמנם יש להזהר, שלא לנקוט באופן קבע בדרך של הדחקה בלבד, כי להדחקה יש גיבש ותכלה, אם האדם מדחיק יותר מדאי הרי שכל עבדותו מן הימים יתפוצץ ויצא לו הכאב בבת אחת ח"ו. יחד עם עצה זו מוכרח האדם לנקוט בשאר העצות.

שלמה המלך אומר יְדַאָּהָה בְּלֶב אִישׁ יִשְׁפָּחָהּ וְיִדְבֵּר טוֹב יִשְׁפָּחָהּ (משלי יב, כה), הבה נלמד קצת את פירושו של פסוק זה. פירושה הפשוט של מלת 'ישחנה' היא כמו 'ינמך אותה', וכלשון המצודות 'ימעט וישפיל אותה מכמות שהיא'. בפרט, שבדרך כלל כאשר בא ענין של צער לאדם, האדם שוכח מכל הדברים הטובים שיש לו בעולם, ומכל התמונה הוא מתמקד דווקא בנקודה השחורה הקטנה, כאילו אין עוד מלבד ענין זה, בעולם שנה ונפש. במקרים אלו, כאשר האדם ימעט וישפיל את הדאגה, הרי הוא בסך הכל מעמיד את העניין במדותיו הנכונות, בפרופורציות שלו.

זה"ל פירושו את פסוק זה (סנהדרין ק:): 'ישיחנה מדעתו', וביאור המשך הפסוק לפי זה (על פי רש"י במשלי שם): 'ודבר טוב ישמחנה' - 'יעסוק בתורה והיא תשמח את הדאגה שבלבו ותצילנו ממנה'.

ופירוש אחר בגמרא שם: 'ישיחנה לאחרים', וביאור המשך הפסוק לפי זה (על פי רש"י במשלי שם): 'ודבר טוב ישמחנה' - 'ודבר טוב שינחמו חבירו ישמח את הדאגה'. כידוע גם עצם הדבר שאדם משתף ומשיח את לבו למישהו, זה מפחית את הכאב, ומביא מנוחה ומרגוע, מזור ומרפא לנפש.

כמו כן צדיקים אמרו 'ישיחנה בתפילה' בשפיכת לב כמים נוכח פני ה', השי"ת 'מבין ומאזין מבט ומקשיב', כלשון דוד המלך ע"ה 'אשפוך לפניו שיחי, צרתי לפניו אגיד' (תהלים קמב, ג). ובפרט, שהרי מי כה' אלקינו שומע תפילת כל פה, איבנו אב הרחמן הוא זה שיכול באמת להושיע את האדם מצרתו.

המאמין יודע כי הנאות הזמן אין להם שייכות לשמחה

[ד] העיקר ומעל הכל, היא עבודת האמונה והבטחון. ענין זה מבואר ברלב"ג (משלי שם): "כי אין בדאגה תועלת כלל אך נזק, והוא ממה שאינו ראוי למשכיל: כי הדיאגה על דבר החולף - הוא שגוען, גם הדיאגה לענין העתיד - היא בלתי ראויה, כי ראוי שיבטח האדם על השי"ת".

הראשית והתכלית של עבודת השמחה, היא ההתבוננות בכל החסדים הגלויים שהשי"ת עושה עמנו בכל עת ובכל שעה, ובכלל זאת, שישמח האדם בעצם הדבר שהוא יהודי, ובו בחר השי"ת להיות לו לעם סגולה. שישמח בזכות שיש לו לעבוד את השי"ת.

גם אם מרגיש שהוא למעשה רחוק מאוד ממילוי תפקידו כראוי, על יהודי להכיר את מקומו, ולהיות בשמחה במה ש'הוא'. על ההתגברות שיש לו מדי פעם, שמתגבר על נסיונותיו וכובש רצונותיו לכבוד קונו, אך ורק בשביל העבודת שהשי"ת רוצה ממנו. אמנם העבודה הזו אינה מפורסמת לכל, היא אכן גלויה וידועה רק לפני ה' אחד - אבל יזכור האדם שרק מה שגלוי וידוע לפני השי"ת זה 'אמת' - 'ה' אלוקים אמת'.

כלל הוא, שאנו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, ועבדות ה' היא נחמדה מאד ומפד רב. כאשר יהודי משיב אל לבו בעבדות ה' שלו מה שהוא פועל באמצעות

ההתגברות ועבדותו, עם היותו 'בוחר בחיים' כעצת יצוינו התורה הקדושה 'בחרת בחיים', הריהו משיעו אך טוב וחסד, הן לו ולזועו והן לכל העולם כולו.

'מציאה' גדולה

עוד לא מצאתי אדם שמוצא מציאה דבר יקר מאוד שהוא יודע בוודאות שעל פי דין זה שלו, ואינו נעשה תכף בשמחה ממש מאושר. אמנם אנשים טועים, ורואים בעניינים נפסדים 'מציאה' גדולה, ומהראוי שישיתו לב לשמוח בקנייניו האמתיים.

הבה נדמה בנפשנו, כאשר אדם מקבל טלפון מראש הקהל או מהגבאי של רבן של כל בני הגולה, שזקוקים לעזרתו. הוא שואל 'במה דברים אמורים?', ומעבר לקו מסבירים לו שרוצים שהוא יופיע בשליחות גדולי ישראל בנינוס כלל ישראל, לדרוש בענייני השעה, 'כן! צריכים רק אותך!'.
וכי לא יתמלא אז בשמחה ב'אינסטינקט' הטבעי שלו?

בפרט, כאשר תולים מודעות בכל בתי המדרש בכל ק"ף? מדינה מהודו ועד כוש שהרה"ח פה מפיץ מרגליות ה"ה מורינו הרב ... שליט"א ימסור דברים בשליחות לשכת הגזית, בנינוס כלל ישראל בראשות כל גדולי ומאורי ישראל.

ומי מדבר בעת ש'יכל העולם כולו' עושה תמונות מאוד יפות אשר היהדות החרדית בכל פינות העולם מביטים בכריכת החוברת, איך הוא עושה עם הידיים בבחי' 'ותשלח את אמתה' בכח המשלח של לשכת הגזית, אה!

השמחה והתענוג שהיו לנו אז, זה ממש איחול שכל אחד מאחל לעצמו (אני תפלה לקל עליון שנוכל לעמוד בנסיון שלא נילכד באשפה המלוכלכת הזו).

אבל אחר כל המעשים, זה אינו קניין נצח, זה בסך הכל דבר בעתו ולפי שעה, משהו שעושה את האדם חשוב בעיני אחרים ותו לא.

כאמור, ההתרגשות הזו היא אינסטינקט טבעי, כך טבע הבריאה שמרגיש סיפוק בסיטואציה כזו, אבל לא נשאר מזה כלום, שום דבר חיובי, בסך הכל גאווה ותאוה. האדם שוכח שהוא בסך הכל יהודי שמקומו במערב בית המדרש, וכולי האי ואולי... מה שחברו בו אינו מלמד מורה על מעלה עצמית שלו, בחור בו בגלל שחננו השי"ת בכח הדיבור, או מפני שרוצים מכיסו את הכסף... או מפני סיבות אחרות וחשבונות רבים. מה בכך שחברו בו.

עליו לדעת שזה עולה מחיר, כי הוא כבר מדמה לעצמו שהוא מגדולי הנבחרים, ומעתה אוי ואבוי למי שידרוך על הכבוד המדומה שלו, או יחשוב אחרת ממנו, הרי תפוג אז כל שמחתו ויהיה רק בצער ובכס, כמו שאמר המן 'כל זה איננו שווה לי, ה' ירחם'.

על האדם לשנן לעצמו, כי הערך שלו אינו נמדד לפי איך שאחרים מעריכים אותו, והשמחה האמתית תבוא לו רק כאשר ישמח בדברים אמתיים, מתוך ענווה.

למצוא חן רק בעיני ה' יעמוד בנסינות ויבחר בחיים

בכך שזוכיר זאת לעצמו, תהיה לנו שייכות עם הישש אנכי על אמרתך, כפי שמפרש המגיד הגדול זצוק"ל (קדושת לוי ויחי בשמו, ובתפארת שלמה לשבועות בשם הבעש"ט (ק): "ישוש אשיש בה"י, השמחה שלנו היא שאנו גורמים כביכול שמחה לאבינו שבשמים, בבחי' 'יתנו עוז לאלוקים'".

בדורנו דור עקבתא דמשיחא, ישנם כל כך הרבה נסיונות, שזה ממש מעורר פחד. בדיוק היום אמרתי לאחד המנהלים, ידידי יקר מנהל ומחנך נכבד, על האינסורים והחרמים שהם הולכים ומתרבים עד אין סוף, שמי יודע אם תכף נוכרח לאסור משקפיים, כי זה רק יהיה שאפשר 'גם' לראות דרכם, אבל בעיקר להסתכל דרכם כל העולם ומלואו... זה כלל לא דבר צחות. עט יכול 'גם' לכתוב אבל בעיקר להשתמש בו לדברים אחרים ה"י...
דורנו הוא ממש דור של 'ערות הארץ', נראה שעוד יותר גרוע מערדים. גלות מצרים הייתה קודם קבלת התורה, כאשר עוד לא היה לנו כח הבחירה על ידי העוז והאורה של התורה הקדושה, ויציאת מצרים הייתה למטרה של 'אשר בחר בני', שנעשה 'בחרים'.

לעומת זאת כעת שכבר יש לנו את כח הבחירה, כמה עלינו להתחזק.

בו בזמן שמחזקים אנו את חלק הסור מרע, צריכים אנו ביותר לחזק את חלק היעשה טוב, וגם אם זה נראה לנו רחוק מהשגה, עלינו לדעת שנמסר בידנו ובכוחנו לבחור בחיים.

הבחירה בחיים היא עיקר העבודה. אע"פ שאנו יודעים שבעצם כל כולנו ביד היוצר, אבל בשעת הבחירה מוסר השי"ת לאדם את הבחירה ומביאו למצב שמדמה בנפשו שהוא מציאות כשלעצמו, הוא יכול לבחור בין טוב לרע בין חיים למוות. זהו הסתר אשר הקב"ה מסתיר בו את עצמו ברגע הבחירה, שייראה כאילו העולם הוא דבר נפרד כשלעצמו, כדי שהבחירה תהיה שקולה ויקבל האדם שכר ולא מתנת חנים, 'נהמא דכיסופא' (- לחם בושת).

'כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם'

יסוד עניין הבחירה מבואר בדברי הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ה ה"ב), שיש לאדם בחירה חפשית ויכל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם. אף אחד אינו מכריחו או מושכו לאחד מן הדרכים.

אין הבואר גוזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע, והחוטא 'הפסיד את עצמו', ועליו 'לכבות ולקוון על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה'.

ומסיים הרמב"ם, שעיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה, לדעת 'שהרשות בידי האדם, וכל שיחפץ לעשות ממעשי בני האדם - עושה, בין טובים בין רעים, שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה', שהכל נמסר בידיהם, ע"כ.

תכלית הבריאה היא שתגלה מלכותו יתברך בתחתונים. דוקא במקום הסתר, היכן שמציאות המלך נעשית בלתי ניכרת והיום מקום שיפקק האדם במציאותו, או שיהיה סבור שאפשר להוליד שולל את המערכת, דווקא שם בוחרים באהבת ה'.

לא לחפש שהישיבה 'תיסע' אלא לגרום שהבחור יבחר בטוב מעצמו

כך צריך להיות בישיבות, לא שיחפשו שהמערכת תיסע, שהמנהל יוכל בדרכים שונות 'לתפוס' כאשר בחור עושה עוולה עם כלים וכדו' - כי אז עוד לא העמדתו את הבחור בענין של 'בחירה', והרבה מקומות אחרים יש שבהם לא אוכל לתפוס אותו.

אלא, צריך מחד גיסא - לעמוד על המשמר, ומצד שני - העיקר הוא 'ימין מקרבת', להשפיע ולהדריך כל בחור לפי טבעו. אפילו אחר שכבר תפסו אותו רח"ל, צריכים לרדת למצבו ולסבול בצערו, להבינו, להדריכו ולהצילו, ולקיים בפועל ממש 'חנוך לנער על פי דרכו'.

זה לא סוד או חסרון, שכל בחור מישיבה קטנה וישיבה גדולה (בסודי סודות - גם לנו יש יצר הרע הבורע בנו, ה' ירחם), יש לו נסיונות בפועל ממש, אלא שהוא צריך שיהיה לו את המדריך המתאים, וכלי עזר להצטייד עם כח האמונה, לבחור בטוב למרות הבחירה.

צריך שהמנהל יוכל לדעת ולהעיד כלפי שמיא, שהבחורים שתחת שבטו התחנכו בחינוך מלא, עם כח בחירה, ועתידיים להחזיק בדרך הטובה גם בצאתם מן הישיבה (בין הסדרים, בין הזמנים), או כעבור שנים.

לא מספיק לעשות 'איי' ולעמוד על המשמר, לשמור את הרוח שלא תצא מבין כותלי הישיבה, ולנסות לבטח את עצמו שבתוך הישיבה עצמה אין את הבעיות הללו, כי היצר הרע הולך יחד עם כל בחור. אם אי אפשר בגלוי ל"ע" הוא יתגלה במקומות נסתרים, ואז יהיה מר, ולאחר מכן ימשיך בישיבה של הבחורים המצוינים. נשאלת השאלה: מה הועילו חכמים בתקנתם!?

אמרי אינשי: "תן לאדם דג והאכל אותו יום אחד, למד אותו כיצד לדוג והאכל אותו כל החיים". כלל זה נכון גם בנושא החינוך. החורים והמחנכים נותנים 'פקודות' מה לעשות ומה לא, איך להתנהג וכדומה, אבל העיקר הוא ללמד את הנער איך "לדוג", איך

לראות את המציאות באופן שיוכל לטוט בעולם, ולא להיסחף בזרם של פיוור הנפש, ילדות וקטנות, אשר לגנז עינינו לכל מרחב העין, ובכח זה יוכל בס"ד הצלחה כל ימי חייו ולא רק לשעה.

גם כח הבחירה ביד ה' אבל זהו נסיון האדם

זו המציאות, אמת ויציב, שאע"פ שהקב"ה מסר את כח הבחירה ביד האדם שיוכל לנטות לאיזו דרך שרוצה ללכת, לא נכלל בכך שהאדם אכן נעשה מציאות לעצמו ח"ו, שהחיים שלו באים ממקום אחר ח"ו. הרמב"ם מלמדנו, שבו בזמן שהשי"ת מסר את הבחירה ביד האדם, אין זה שבאותה שעה הבחירה יהיה האדם כאפיקורס ח"ו, לכפור במציאות ה' ולדמות כאילו חייו וחייתו באים מכוחות עצמו או כוחות זרים רח"ל. כי גם בשעת הבחירה עצמה ברור לנו היהודים שיהי' אלוהינו ה' אחד, ושאר שום מציאות אחרת חוץ מה' אחד, 'אין עוד מלבדו'.

אף שהשי"ת הוא הנותן לנו את הכח והמחשבה להשתמש בכח הבחירה בכל נטועה ופועלה, אבל אעפ"כ נמסרות הבחירה והרצון בידינו הדלות, שנהיה בוחרים לעשות רצונו ית'.

לבחירה אין כפייה והכרח, רק השי"ת מצווה אותנו לבחור בטוב ובחיים, והן רק גבורותיו הן הן נפלאותיו, למסור ביד הנברא את הכח והיכולת לעשות לפי איך ש'מרחי' לו ועולה על דעתו, מבלי לכפות עליו את הישר והטוב.

זו לשון המאור עינים (פרשת שלח): 'כי באמת אם היה חפץ הבורא יתברך היה מצוה שיהיה דוקא כך כולו טוב ולא היה שום בחי' רע בעולם, 'אך שהוא יתברך לא רצה לצוות ולגזור שיהיה דוקא כך, שיהיה עשיית הטוב הכרחי. לכן הניח זה לבחירה, שאם יחפץ לעשות רע - יעשה, כמ"ש פותחין לו, ואינו מוכרח דוקא להטיב. אף שצוה יתברך ובהרת בחיים, מכל מקום אין זה בחי' ציווי ממש... רק שהניח זה בבחירה, שאם לא רצה לשמוע אל עצמו יוכל לעשות היפוך... זה האמת הוא, שצריך האדם ליתן עיניו ולבו וכל שכלו לעשות כמ"ל, כי זהו כל עיקר נגמתינו ועבודתינו, לברר הטוב ולהביאו לשורש העליון, ולקשר בו - יתברך שמו ופועלה זכרו אמר נצח סלה ועד, עכלה"ק.

ובחרת בחיים - עצה טובה לבני ישראל שבידם כח הבחירה

כמה חיזוק טמון בידיעה זו, שהשי"ת האמין בנו! מסר ביד האדם את המפתחות, את האפשרות והיכולת לעשות כרצונו, טוב או רע.

אפשר לפרש: 'קל מלך נאמן' - יש להשי"ת נאמנות בעמו ישראל, שמאמין הוא בהם.

אין עלינו שום כפייה מצדו ית' באיזו דרך לבחור, והבחירה היא באמת נקודת הנסיון. הבחירה היא ביד האדם, 'קורב אלך הדבר מאד'. כך אומר השי"ת לאיוב (לד, לג): 'כי אֶתָּה תִּבְחַר וְלֹא אֶנִּי'.

בשעת הבחירה עצמה, צריך האדם להתחזק עם כל כחו ומוחו, שיהיה המוח שליט על הלב ויבחר בטוב ה', אבל תכף אחר שיבחר בטוב, צריך להתבטל כל כולו להשי"ת, להעיד על עצמו, שמה שבחר בטוב והצלחה זה היה בסיעתא דשמיא, ולא שיש לו כח כלשהו מעצמו.

ואם הכניס האדם את עצמו ב'בור ברשות הרבים' ששכיחא הזיקא ל"ע, אזי 'הבא לטמא פותחין לו'. כמו כן 'עבירה גוררת עבירה', אם קלקל האדם וחטא חלילה, פעמים שזה מחליש את כח הבחירה שלו שיהיה קשה לו יותר להימנע מהעבירה הבאה, ופעמים שהעבירה הבאה כבר אינה בידו כלל, אלא נגרת בהכרח כתוצאה מהבחירה הראשונה שלו.

זה פירוש הבקשה שאנו מבקשים 'והחזירנו בתשובה שלימה לפניך': שנשוב למעמדנו ומצבנו הראשון, למצב שבו היינו בעלי בחירה, שנוכל שוב לבחור בטוב מכח הבחירה שנטע בנו השי"ת.

ומדה טובה מרובה, שמצוה גוררת מצוה. שכן מצוה - מצוה. בחירה אחת בטוב, מוזקת את כח הבחירה וגוררת בחירה נוספת בטוב, נושאת בכנייה בשורת חיים וטובה.

עצם ההתבוננות בכך שיש לנו בכל דקה כח לבחור בטוב, בחיים נחיים, זה מקור איתן לחיזוק. צריכים אנו תדיר לשנן לעצמינו, לילדינו ולתלמידינו את גודל

האושר של 'אתה בחרתנו מכל העמים'. הן כפשוטו - שאנו בני המלך ובחר בנו מכל עם לקרב אותנו לשמו הגדול באהבה, והן כמדרשו - שזכינו שיש לנו את כח הבחירה, שאת מעלה זו אין אפילו למלאכי רום, אופנים וחיות מיוחדים. בידינו לעשות ולפעול באמת, בכח בחירה מיוחד שיעצב השי"ת עבורנו במדה שקולה ומדויקת! כל זה משרה שמחה עצומה על האדם המתבונן.

נתיב ו' - הזמן גרמא לשמח לבבות נשברים

כאשר עוסקים בענין השמחה, בל נסתכל על הענין במבט אנוכי ונסתפק בכך שאנחנו נהיה בשמחה, אלא נחשוב גם על הזולת! בעה"ר מסתובבים בינינו כל כך הרבה לבבות שבורים, קטנים וגדולים, זו מצוה גדולה לשמח אותם! 'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים'. לא נשכח לעשות שהשני רגיש טוב, לומר מלה טובה אמיתית! לכבד את השני, לשמח את השני בלי סיבה אנוכית, רק כי הוא אחיך!

בפרט קרובי משפחה שמתקיים בהם 'ימְבַרְכֶךָ לֹא תִתְעַלֵּם' (ישעיהו נח, ז), או שאר האנשים הקרובים בסביבתנו. אפילו ילד, ב"ב, תלמיד, לא משנה מי - פשוט להקדיש את חדשי השמחה לקיים את המצוה 'ואהבת לרעך' כמקובל בדבור ובמעשה.

להעניק לשני הרגשה טובה, לנסות לעורר בקרבנו אהבה לזולת גם כאשר היא אינה מתעוררת באופן טבעי, לחפש להגיד מלה טובה, ושהיא תהיה עם אמת, מעלה אמיתית בזולת, וכשמחפשים - מוצאים.

זה יכול לעלות זמן וסבלנות, אבל כל מה שהאדם עושה - לעצמו הוא עושה, ובי"ה שאנו יכולים להיות בצד של משמחי הלב.

לקבל על עצמינו שמירת הפה מתוך אחדות ואהבת ישראל

תלמידים יקרים! לקראת סיום רצוני לבקש בכל לשון של בקשה.

חודש זה הוא החודש של 'נקיהלו ועמוד על נפשם', זהו 'החודש אשר נהפך מיגון לשמחה' - שכל החודש נהפך מיגון לשמחה, זהו החודש של 'קיימו מה שקבלו כבר' באהבה וברצון.

רצוני לבקש ולהפציר, שנקבל עליו ועל זרעינו, לעזוב כל החשבונות, פלוני ואלמוני, אלא כולנו יחד להתאחד באחדות ו'יש את רעהו יעזרו - ולאחיו יאמר חזק'. כעת היא שעת הכושר לכך, ונצל זאת בס"ד.

אם כעת הוא הזמן של 'קיימו וקבלו, הרי שעלינו לראות להיות כמעמד וכמצב האמור במתן תורה, שם נאמר 'יחן שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד', באחדות גמורה.

אם אכן נהגת באורח זו, נוכל בס"ד לעשות יד אחת ארוכה משעת עד סא הכבוד. כמובא בשם הר"ק רבי משה ליב מסאסוב זצוק"ל, שאם היו כל היהודים עושים יד אחת, הייתה יד זו מגעת רחוק מאוד - זו הייתה יד ארוכה עד שהיו יכולים להמשיך כל הישועות והטובות, והיו זוכים שיתגדל ויתקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. הרחב פיך ואמלאהו! רק נכין לעצמנו כלים נקיים, שנוכל לקבל את כל ההשפעות הטובות הכבירות, את האורות, הישועות והנחמות.

'שמירת העיניים' מעיתונים שיש בהם לשון הרע

כעת שעת הכושר, לבקש שתי בקשות מכל יחיד, לא משנה מה גילו וכמה חשוב הוא, כמה מאומץ יגיע הוא.

ראשית כל, שנקבל על עצמנו להיזהר בשמירת הפה, להישמר מלשון הרע ורכילות, מדברי ליצנות, הן על יחיד והן על ציבור, כל שכן על גדולי ומאורי ישראל. שנתחזק ביותר בשמירת עיניים שלא להסתכל בכתבי פלסטר שיש בהם זלזול אנשי אמת וחסד, או בעיתונים האלו שמזלזלים באצטלא דברנן. אלו מטמאים את קוראיהם במגע ובצמא ובאהל, כטומאה הבאה מחמת רוח רעה השורה על המת...

כלל הוא שכל המרבה דברים מביא חטא, זה גורם לכל מיני המכשולות, ולעומת זאת - 'כל רגע ורגע

שאדם חוסם את פיו זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער' (אגרת הגר"א בשם מדרשו).

ניזהר ביותר לשמור על לשוננו, מכל דבר גנאי על הזולת ובעשת מריבה, כי כל יחיד הוא אוצר מלא, מלא חן, 'אמרו צדיק כי טוב'.

המזלזל בשמירת הדיבור - חלילה גורם צרות רבות ה"י

ול"ע להפך אלו שמזלזלים ביהודי אחר זה רע בשמים. קודם מדברים על אדם פלוני, 'כבוד החיים', אחר כך עוברים לדבר סרה על מנהיגי העדה, עד שנעשה 'הולך רכיל' קבוע, נעשית לו כהיתר, רח"ל.

כשהאדם נכנס ל"ע אל עולם הרכילות, הריהו נכנס למצב של שכרון חושים. כבר אינו מצליח להתפלל וללמוד כראוי, מתעוררות בו מדות רעות ומחשבות מגונות, ממש הגרועות שבגרועות, דברים שאף פעם לא הייתה לו שייכות אליהם. האדם עומד ומתפלל, איך מגיעה כזו הנהגה פסולה אליי - יהודי תלמיד חכם? רק יתכן, שמאחר שהוא הלך רכיל על יהודי אחר, או על ציבור ח"ו, לכן קיבל את החטאים של מי שדיבר עליו, של היחיד או של הציבור כולו רח"ל.

לא בכדי מבקשים אנו מלפני השי"ת 'אל תביאנו ליד יד נסיון', שלא 'נקבור' את עצמינו עם חבילות חדשות מקרוב באו.

אנו מבקשים 'שלא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד', שלא נחטא עם ה'כלי שרת' שנמצא בנו עצמנו, שהוא הפה (כלשון האור החיים הקדוש, פרשת נשא).

לשון הרע ורכילות מביאים חרון אף, חלילה, וכיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע, ה' ירחם.

זכרו זאת היטב והצילו את עצמכם! הזהרו על נפשכם ועל נפש עולליכם! זה אש ממש, אש נוראה שאוכלת ושורפת, בבחי' 'נורא בי פלניא'.

פגם הלשון הוא נורא מאוד, ונכללים בכך כל הפגמים התלויים בדיבור - החטאים של לשון הרע ורכילות, זה דברי שקר ורמיה, של אונאת דברים, של ליצנות, של דיבורים שאינם עדינים.

ניזהר אפוא שיהיה פינו נקי, פה טהור, בבחי' 'דבש וחלב תחת לשונך', 'לשון חכמים מרפא'.

עבירה גוררת עבירה

גם בענין זה קיים הכלל 'עבירה גוררת עבירה'. כאשר מזלזלים קודם בהידור הכשרות ובהירות מטריפות, זה מביא שיקר ורמיה, של אונאת דברים, לט. והאדם הולך מדחי אל דחי עד לישראל בישא על יהודים אחרים רח"ל.

הבה נטהר את עצמינו שוב להשי"ת, ונסתופף בצלם של יהודים יראי השם, אוהבי ה' ואוהבי אמת.

כפי שכבר דיברנו כמה פעמים סביב ענין זה, שבעל לב טוב רואה טובות, ונשפכים ממנו רק דברים טובים, ורק חסד. לא יכול לצאת ממנו שום צער ליהודי אחר. זהוהו אפוא על נפשכם, ואל תלכו בדרך עיקש ופלתול.

נשמעות ל"ע כל כך הרבה צרות יהודיות, ממש טרגדיות, נשמות טהורות נתלשו מעמנו ממש בפתע פתאום. דקה קודם פגשנו אותם שמחים, דשנים ורעננים, ודקה לאחר מכן הילד איננו, ל"ע. הפסוק אומר 'נצור לשונך מרע', אוי אם נאמר אוי אם לא נאמר, ירחם ה'. באופן אישי הנני מרגיש כל כך רחוק, אבל צריכים אנו להתחזק יחד ולצעוק החוצה את האמת, כי הכאב גדול.

לשון הרע ורכילות - סם המות

אחים יקרים! רצוני לבקש: הזהרו וחוסו על נפשכם, שלא תהיה לכם שום שייכות עם כת בעלי לשון הרע ורכילות, כי זה סם המות! הם, עיני 'הכלים המשחיתים' שלהם, מזיקים לנו.

כל הצרות והחולשות באות כאשר פוגמים בחמשת מוצאות הפה, ל"ע. הגמרא אומרת (שבת לג): 'בעון נבלות פה - צרות רבות, וגזירות קשות מתחדשות, ובחורי שונאי ישראל מתים, יתומים ואלמנות צועקין ואינן נעניין... רב נחמן בר יצחק אמר: אף שומע ושותק, יעו"ש נוראות.

יהודים רחמנים בני רחמנים! יש ל"ע כל כך הרבה אלמונים, יתומים, חולים, אבות, אמהות, ילדים, ממש אין עין יבישה, כל כך הרבה אסונות רח"ל, אין תופסים מה קורה סביבנו, חושבים שזה משחק או בדיחה. אבל כעת הזמן להתעורר! לב יודע מרת נפשו, ויש קונה עולמו בשעה אחת - בעת נעילת השער של שובבים"ת, ואין הדבר תלוי אלא בי.

'ואתה תצו'ה' נוטריקון 'צ'עקת ה'דל ת'קשיב ו'תושיע'

ואתה תצו'ה' נוטריקון 'צ'עקת ה'דל ת'קשיב ו'תושיע'. אנו מתחננים להשי"ת שלא נהיה דלים, שלא ילכוד אותנו היצר הרע ברשתו הרעה ויטמא פינו. הן במאכלים - שם הכלל הוא שאין צריכים לאכול כל מאכל, וכל שכן כשמגיע בשר - לפני שמתיישבים על סיר הבשר צריך לזרוז שהבשר כשר בתכלית ההידור. הן בעניינים שבין אדם לחבירו - שלא ניגור אחר כת הלצים ובעלי ריב, אלא נחזיק עצמינו בכרם בית ישראל שמכבדים תורה ולומדיה. לא ניכנס בשום וויכוחים עם כת הלצים ובעלי מדון, טובה השתיקה: סביבתם מסוכנת, כשיש אש לא בורחים, ובוודאי שלא מתקרבים. הליצנות והמחלוקת הם אש שורפת המכלה מנפש ועד בשר, גוף ונשמה, ה' ירחם.

שלא יעבור יום מבלי לשמח יהודי אחר

כעת שעת הכושר שכל אחד יקבל על עצמו וירגיל את עצמו לצאת מחוץ לעצמו, ולקבל כל אדם בסבר פנים יפות.

שלא יעבור יום שלא עשו שיהודי אחר יהיה שמח באמת. לא צריך ללכת לחפש נשברי לב, כל אחד יכול למצוא זאת בסביבתו הקרובה - בביתו, בישיבה, בתלמוד תורה, בבית המדרש, בכולל, במסחרו. שיהיה מ'חברת מרבין בשמחה', לחפש להחיות יהודי אחר, עם אוזן קשבת, עם מעשה חסד, עם עצה טובה ועידוד, עם נדב לב הגונה.

בטוח אני באלה, שמי שיעשה כמעשים אלו תתמלא בקשתו, וניוושע כולנו בכל מיני ישועות, הן בכלל והן בפרט.

מכל מעשי החסד והשמחה של שני חדשי השמחה, ייעשה 'מטאטא' של חן וחסד ורחמים, וזה 'מטאטא' כל העגמות נפש העצמיות והיצר והיגון של כל אחד ואחד בענייניו, וכולם יתהפכו לרחמים וחסדים גלויים, טוב לבב בפועל ממש.

שכל אחד יוושע בשמחה טובה לב, ויזכה לטוב הגולה - בבני חיי ומזוני רוחי, שידוכים טובים בסי"ד, פרנסה בריוח.

ויהי רצון שזוכה לקבל את אורות הימים הבאים לקראתנו שלום - ימי פורים ופסח, ימי האורה והגאולה, ושזוכה 'למיסמך גאולה לגאולה', במהרה בימינו, אמן.

גוט שבת

לתגבות, וליעוץ והדרכה בענייני חינוך ושלוש בית: Achdus123@gmail.com

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ / מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי לא לקלים המרוץ!

בעמדתו בפרשה קשה, פרשת 'חטא העגל', נתור אחר משמעות מעשית עבורנו. מה 'לומדים' מפרשה זו. פרשתנו קוראת לנו להפנים ולהנחיל לילדינו, את חובת הזהירות לכל נחליף בין עיקר לטפל, בין טעים לטפל, בין אור לאפל.

היו היה ילד שלא היה מהיר ממנו בכל השכונה. בהפסקות בבית הספר היה מזומן תחרויות ריצה - ומצנח בכולן. היה מתחרה בריצות קצרות וארוכות, אף מול מבוגרים ממנו. הילד נעשה 'אלוף' ושמו יצא למרחקים. בכל ניצחון היה שש ומתפאר בהישגיו. פעם אחת השתתף בתחרות גדולה ורבים באו לצפות. חוריו וסבו באו לחזות ולעודדו.

הציגים נעמדו בהיכון, ובמתן האות יצאו לדרך. הילד פיתח פער מיד בשניות הראשונות, וכמובן סיים ראשון. כולם הרעו לו - פרט לסבו, שצפה בשתיקה. הילד צהל בניצחונו, ושאל "סבא! למה אינך שמח?"

למה אינך שמח מריע לי? סבו השיב "טרם ניצחת באמת, אני אביא שניים שיתחרו בך. נראה אותך אז...". הילד שמח על 'האתגר' והסכים. העמיד הסב על 'קו הזינוק': אישה מבוגרת וחלשה ואדם עיוור, וקרא לנכדו לרוץ ולהתמודד מולם. הקהל לא מבין!

במתן האות התחיל המרוץ. הילד זינק קדימה ותוך רגעים 'סיים ראשון', כאשר שני האחרים, הזקנה והעיוור בקושי התחילו לזוז. הילד 'ניצח' אך לא נשמעה תרועת שמחה מהקהל. אף אחד לא מחא לו כפיים. הוא היה מבולבל! מה סבא רוצה ממנו! הוא הביט בצופים וראה על פניהם סימני כעס. כעסו על עצם התחרות! "סבא!", קרא הילד "מה עשית לי? אני רגיל לנצח ולזכות לאחדות הקהל ותשואות. למה בניצחון העקשני כולם שונאים אותי ובוזים לי?"

הסב הורה לנכדו "אני מבקש ממך להתחרות שוב מול השניים, ואני דורש שתסיימו יחד בשווה!" הילד חשב איך למלא דרישה זו. כשהתחיל המרוץ אחז בידי 'מתחריו', צעד איתם בקצב שלהם, ויחדיו הגיעו השלשה לקו הילד. הציבור שהתאסף הרעו וצהלו בקול גדול! הילד מבולבל. למי מריעים? מי בעצם ניצח? הרי כולם סיימו בשווה.

התיישב הסב עם נכדו 'המנצח' ולימדו בינה: "נכדי היקר! הרעו לך על ניצחונך הגדול. במרוץ זה זכית במשהו חשוב בהרבה ממוקם ראשון. זכית לחשוב על הזולת, לתמוך ולסייע לחלש. זכית בערך נצחי. אמנם, יש לך כישרון ריצה והנך מצנח בתחרויות. הוכרות 'אלוף' וזוכה להכרה, אך עם הזמן יתחילו לשנוא אותך. אדם שכל גדולתו היא שהוא מהר יותר מאחרים, עשיר יותר, חזק יותר, גדול יותר, ואפילו חכם יותר - קונה לעצמו קנאה ושנאה. ערך האדם - במידותיו הטובות, בדאגתו לחלש, בענוותנותו וברגישותו. אדם כזה הוא 'המנצח' האמיתי במרוץ החיים.

העם הלך שולל ויצא במחולות סביב עגל הזהב. ריבויו העושר והזהב הכשיל דור דעה. בכל דור תועים אנשים אחרי 'עגלי זהב' למיניהם. ריצה אחר מוסכמות חברתיות מעוותות, תחרויות ריצה ריקניות. מרוץ מכונניות - אוטו של מי יותר יקר ונוצץ. ראוותנות של פאר חיצוני בלבשו דיור, שעבוד לכוחן והרעשני, ושתיקת מול ערב-רב מתרברב המכריז 'אלה אלהיך ישראל'. השתיקה מעודדת את קריאותיהם ומחולותיהם. בכדי 'לנצח' רומסים כל מה שבדרך.

פרשת 'חטא העגל' נטונה בין פרשיות המלמדות על ענוה וצניעות, שהן ניצחונות החיים. הפרשה פותחת במחצית השקל, אותה דרשו ללמד: הנך רק 'מחצית', ורק בשיתוף הזולת תזכה לשלימות ולניצחון. הכסף לא שלך! אל תתנשא בו! ובשלהי הפרשה, אחרי חטא העגל, חוזרת התורה על מצוות גאים. יהודי בעיירתו הוא 'חשוב' וינכדי. בבית-הכנסת ירד לו מעמד, ובשכונה מתהלך בקומה זקופה. יעלה ירושלימה ג' פעמים בשנה ויבלע שם בהמונים. הוא חש 'קטן' בין מיליוני אחיו! וסוף הפרשה - משה יורד מהר סיני כשפניו קרונות. ראו שמשה התקדש בקדושה עליונה, אך הוא עוטה על פניו מסכה, אינו רוצה ב'נייך'א מנש'ת אלו. צדיק אינו מתהדר בדרגותיו. תורתו 'מלבשתו ענוה', ולא שיכרכרו סביבו כמו מול עגל הזהב.

עלינו לשרוח עם בנינו ולהנחילם מעלת המידות ופרופורציות בחיים. מה חשוב באמת. מה לרכוש למרוץ החיים. נלמדם להכיר ולהבדיל בין עיקר לטפל, בין טעים לתפל, בין אור לאפל.

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ' 123yymm@gmail.com

חידות

כתב חידה / הרב אשר קופלוביץ

כתב חידה לפרשת כי תשא ולחודש אדר

בפרשה מיר-דרור נמדדה עם שאר ספנים וקדה יצא במגלה יחדו לא נאדה

אך כי אמה באל בבלי נלדה שהרי בקל אגילות בלאו תעבדה אך אם תפשוט במקום חמדה ששם אהד לא הצליח ודה ואחר נשק ללא זבלת לדה

ברוח יהיה פשלא בעמידה עוד בפרשה בצור ובמסכת ריקדה וגם מהפתח לזו נדידה ובכדי לדעת על זמן סגידה תדרש ממטה באישיות נכדה

אמה זרה הבל מעדיפה ואומתנו למלך מלכים נקספה קבוצה לחולה נענתה ונצטרפה הגם שחשש לאבק וגל יחפה

חלומות אמר לאב ויחרש ומשנאת אחיו נמכר ונרש על התשובה תפול ותדרש אם תשמע את שמו מפורש

פיתרון כתב החידה לפרשת תצוה: 'ימין'

אזכיר מנעל שאנעל בלי קשר נועלים ימין תחילה אבל קושרים קודם כל שמאל (שו"ע או"ח ב, ד)

משפתיים בדם יקבלו הקשר אהרן ובניו התחנכו בדם על תנוך ובוהן ימין (שמות כט, כ)

לארץ ימים נזכה ולכבוד ועשר אך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד (משל ג, טו)

בין חכם לכסיל התדעו פשר? לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו (קהלת י, ב)

ברגל שלישית במקום צר יתגנה האתון מחצה בפעם השלישית את רגלו במקום צר שאין מקום לנטות ימין ושמאל והיה גנאי לבלעם שאיים עליה בחרב (במדבר כב, כו)

אזן תרצע במזוזת הקונה עבד עברי נרצע ע"י אדונו באזנו הימנית (שמות כא, ו)

ידעתי, בכפל, בהפוך יענה יוסף שם את אפרים לימין אביו שהפך את ידיו ושם את ימינו על מנשה וענה ליוסף ידעתי בני ידעתי (בראשית מח)

ואם התלבט, אל המוקם פנה כל פניות שאתה פונה לא יהו אלא דרך לימין (יומא טו:)

מלאך בעת נוס לטוב אצרה בק"ש שעל המיטה: מימיני מיאכל

ועל העומד לקטר תעלה גערה נבואת זכריה ה' יגער בשטן העומד על ימינו לטטנו (זכריה ג, א-ב)

נמצא עם שופט פקה בנו גרא בשמות מצינו את אהוד בן גרא בן הימני היה איטר יד ימינו (שופטים ג, טו)

ואצל איש שפלל על טיט גזרה ואת מרדכי איש ימיני (אסתר ב, ה) שהתפלל על גזירה שנחתמה בטיט (אסתר רבה ז, יג)

מים לצדיק ועם עבר חרבה ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם (שמות י, כב)

אצאיו בתפלה להנצל מרובה יפל מצדך אלף ורבה מימינך אלד לא יגש (תהילים צא, ז)

על פתיחם ידליקו לסובבה נר חנוכה משמאל ומזווה מימין כדי שיהא מסובב במצוות (שבת כב.)

ובשמחתם לא ישכחו עיר חרבה בחתונה מזכירים אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני (שו"ע או"ח תקס, ב)

לסיים לא נקנח, ובטעם לא נאריך הטעם שלא מקנחים לאחר עשיית הצרכים ביד ימין

רק שפתיהם תפתח וקשר תפלין נדרש כי תורה נתנה ביד ימין וקושרים בה תפלין

כי תורה היא וללמד אני צריך כך אמר בן עזאי לרבי יהודה על כך שנכנס אחר רבי עקיבא לביהכ"ס (ברכות סב.)

מלה צפונה / הרב יוסף שפר

חידה לפרשת כי תשא

שמח בני בחלקך

ושא ברכה מאלוקיך
ובצפון בקש חשקך
ואל תתהלל בארנךך

כבוד תנחל מחכמים
ולשכינה תוכשר ממרומים
ולחצי בל תוסף דמים
ובטנא זהב ראשיתך שומים

ואשר ירבה כבוד ביתם
אל תלך בדרך איתם
כי מענם בעזותם
ובשבועם תידד שנתם
נצור הוא להם לרעתם

זכור משפיל ומרומם
וכבן חרסום רצונו תמם
ומעשרותיך תרימם
והנבון יהיה שמם

פתרון חידת 'מלה צפונה'

הפתרון:
עשיר

שמח בני בחלקך - איזהו עשיר השמח בחלקו
ושא ברכה מאלוקיך - ברכת ה' היא תעשיר
ובצפון בקש חשקך - הרוצה להעשיר יצפין
ואל תתהלל בארנךך - אל יתהלל העשיר בעשרו

כבוד תנחל מחכמים - רבי מכבד עשירים ר' עקיבא
מכבד עשירים (ערובין פו)
ולשכינה תוכשר ממרומים - אין השכינה שורה
אלא על חכם גיבור ועשיר (שבת צב)
ולחצי בל תוסף דמים - העשיר לא ירבה
ובטנא זהב ראשיתך שומים - העשירים מביאים
ביכוריהם בקלות... של זהב

ואשר ירבה כבוד ביתו
אל תלך בדרך איתם - (לבלתי לכת אחרי הבחורים
אל דל ואם עשיר)

כי מענם בעזותם - ועשיר יענה עזות
ובשבועם תידד שנתם - והשבוע לעשיר אינו מניח לו
לישוון
נצור הוא להם לרעתם - עושר שמור לבעליו לרעתו

זכור משפיל ומרומם - ה' מוריש ומעשיר משפיל אף
מרומם

וכבן חרסום רצונו תמם - רבי אלעזר בן חרסום
מחייב את העשירים
ומעשרותיך תרימם - עשר בשביל שתתעשר
והנבון יהיה שמם - לא לחכמים לחם וגם לא
לנבונים עושר (קהלת)

אספקלריא לדף היומי

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת

הנלמדת

הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים

דף יז.

בגמ' יאמר רב פפא תיתי לי דלא שמיית צורבא
מרבנן מעולם אלא כי קא מיחייב צורבא מרבנן
שמתא, היכי עביד כי הא דבמערבא מימנו אנגיידא
דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא, ליעי דלכאו' אם
דינו בנידוי איך יכול להקל עליו בנגידא, ואולי הדבר
נתון לעיני המורה ויכול לעשות או נידוי או מלקות,
אלא שבדרי"כ מעדיפם לעשות נידוי שעי"ז ישמעו
הצורבא ויראו, וכאן מחמת כבוד הצורבא מרבנן
העדיף לוותר ע"ז, ואכתי צ"ע.

בגמ' 'תנא הכהן והאבל מותרין בגילוח האי אבל
היכי דמי אילימא שחל שמיני שלו בערב הרגל איבעי
ליה לגלוחי בערב הרגל וכו', לא צריכא שחל שביעי
שלו להיות בשבת ערב הרגל תנא ברא סבר לה כאבא
שאל דאמר מקצת היום ככולו ויום שביעי עולה לו
לכאן ולכאן וכיון דשבת הוא אנוס הוא, תנא ידון
סבר לה כרבנן דאמרי לא אמרינן מקצת היום ככולו
ואכתי לא שלים אבלות דשבעה, האי כהן היכי דמי
אילימא דשלים משמרתו ערב הרגל איבעי ליה
לגלוחי ערב הרגל לא צריכא דשלים משמרתו ברגל,
תנא ידון סבר כיון דתנן בשלשה פרקים בשנה היו כל
המשמרות שוות באימורי הרגלים ובחילוק לחם
הפנים כמאן דלא שלים משמרתו ברגל דמי, ותנא
ברא סבר אף על גב דשייך בהנך משמרות משמרתיה
מיהא שלימא ליה, תמיה מאוד איך ייתכן שאונס
עדיף מאם לא היה יכול ללל גלח מחמת האבלות או
המשמר, דאין לך אונס גדול מזה, וצ"ל דלא פלוג
רבנן והתירו להם ב"ש "אונס" דהיינו אונס חיצוני,
אבל הא גופא קשיא למה לא יחשב כאונס, וצ"ע"ג.

דף יח.

תוספות ד"ה ובגנוסטרי אסור - פ"י בערך שהוא
כלי המתוקן ליטול צפרנים וכך שמו, ומלשון
דגנוסטריא אסור משמע שהיה מתיר בין בתער בין
במספרים ולא דוקא בשיניים, מיהו קאמר בגמרא
רבי יוחנן דשקלינהו בשיניו משמע דוקא בשיניו שרי,
צ"ע"ק מה הראיה שמוטר "דווקא" בשיניו, הרי י"ל
דמעשה שהיה כך היה, שהרי היה בבית המדרש, ושם
אין מצוי כלי, ולכן לקחם בשיניו, ומנא לן שמוטר
דווקא בשיניו, וצ"ע"ג.

בגמ' 'זוג בא מחמתן לפני רבי ובקשו ממנו צפרנים
והתיר להם ואם בקשו ממנו שפה התיר להם ושמואל
אמר אף בקשו ממנו שפה והתיר להם אמר אביטול
ספרא משמיה דרב שפה מזוית לזוית אמר רבי אמי
ובשפה המתקבת', ופירש רש"י 'ואם בקשו ממנו שפה
היה מותר להם - כלומר: אנה חזינא לדעתיה אי
שאלו לגלח השפה - היה מתיר להם, דאין בהם משום
בל תשחית פאת זקנך', צ"ע"ק אם כן מה שייך ע"ז
ובשפה המעכבת, דלענין איסור גילוח אינו עניין
לעיקוב האכילה, ואולי הוא רק סימנא בעלמא עד
היכן הוא השפה, אבל צ"ע"ק מה הכרחו לרש"י לפרש
כן ולא שקאי על היתר הגילוח במועד ובימי האבל,
[וכמו שפירשו ראשונים אחרים וכן נפסק בשו"ע].

דף יט.

תוספות ד"ה וטווה על יריכו תכלת לציציתו יומה
שנהגו לכתוב בעוגל לא מצינו היתר וכן פירש
בתוספות הרב בשם רבו ואפילו על ידי הדחק על
יהודי אחד שתפוס היה התירו בדוחק גם על ידי
היפוך שהוא נקרא מצד אחר לא היו מתירין, וגם אי
לא אסור משום מלאכה הא אסרינן אפילו טירחא
דלאו מלאכה בפרק קמא (דף טז.), מיהו נהגו לומר
דמתני' לא איירי על ידי היפוך, ויש כותבין על ידי
חילוק האות וכך היה עושה רבי זקני והו"ו" שאי
אפשר היה כותב בכתב הפוך, צ"ע"ק שהרי חילוק
האות והיפוך אינו ממעט טירחא, אדרבא בדרך כלל
הוא מרבה בטרחא, וא"כ מה טעם יהיה בו היתר,
הרי הביאו התו' שגם טירחא בלא מלאכה אסור,
וצ"ע"ג.

דף כ.

תוספות קורע או אינו קורע - דוקא כענין זה מביע
ליה לפי שהיה חייב לקרוע בשעת שמועה אבל שמע
שמועה רחוקה בחול אינו קורע כלל ואפי' על אביו
ואמו, וכו' ובתשובת רבינו זקני פ"י דאינו קורע על
שמועה רחוקה אפי' על אביו ואמו והרי"ן וגם בתוס'
הרב מסופק והא דאמר בסמוך מי שאין לו חלוק וכו'
מייירי כגון שהיה שאל מחבירו או נתמלא קרעים,
צ"ע"ק כוונת התו' מה הוקשה להם מהא דמי שאין לו
חלוק, הלא איך שיהיה לא מדובר שם כלל משמועה
רחוקה, וצ"ע"ג.

סיפור

אחרי במדבר / הרב נח גדליה קצוב רצוננו לראות את מלכנו

ההמונים הקשיבו בררת לדברי הזקנים שחזרו על
דבריו של משה באזני העם. רבי אלצפן התרגש מאוד,
כשחזר על דבריו של הקדוש ברוך הוא 'אָפְּסָא אָתְּכֶם

על כַּנְפֵי נְשִׁימִים וְאָבִיָּא אָתְּכֶם אֱלִי', הניצוץ המפעים
שנראה בעיני ההמונים, הדליק נורה אדומה וחשודה
במוחו של רבי אלצפן, הוא חשש שמשוהו לא הובן
כשורה.

עם תום חזרת דברי הנבואה באזני העם. התגודדו
ההמונים בהתרגשות. לא יאומן שחוה הכל, הקביה
מביא אותנו אליו ונוכל לראות אותו מקרוב - ר'צוֹנֵנו
לְרֵאוֹת אֶת מַלְכֵנוּ! קראו בקול. צפניחו וזבדיהו
שהכירו את השיח הנבואי ומושגיו, התקשו להבין כך
את דברי הנבואה. לא, הם הבחירו באזני ההמון
הנרגש. הקדוש ברוך הוא לא התכווין כפשוטו שהוא
מביא אתכם באופן פיזי עד אליו שתוכלו לראותו,
האינכם יודעים את הכלל 'כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וְחַיִּי!'
איך עלתה כוונת על דעתכם? כוונת דברי הנבואה
הייתה, שלרוב חיבת הקדוש ברוך הוא לעמו, הוא
מקרב אותנו לעבודתו ובוחר בנו להיות לו לעם
נבחר...! ההמון בהם בחוסר אימון, לא, החרו
הכל כנגדם, אנו שמענו דברים ברורים, אנו מוזמנים
לבוא אל הקדוש ברוך הוא אליו, בלי פרשנויות ובלו
פלפולים, מדוע צריך להתווכח על כל הבנה פשוטה
ולהטיל עליה תילים של פרשנויות, תהו בכעס.

רבי אלצפן היה נראה אף הוא מופתע מההתפתחות
הלא צפויה, הוא לא חשב להסביר את הדברים, הוא
חשב שהם יהיו מובנים מאליהם... להפתעתו דוקא
משה רבינו לא שלל את הבאת הפירוש המוטעה של
'הַעֲשֵׂם' אל ה'. הוא החליט לומר זאת לקב"ה, העם לא
הבין כראוי את דברי הנבואה, לכן הם מבקשים
ואומרים כדרך ילדים קטנים המבקשים לראות את
המלך כששמעו על רוב גדולתו 'רְצוֹנֵנוּ לְרֵאוֹת אֶת
מַלְכֵנוּ!...! מה אומר להם? כיצד אאכזב אותם?! (ע"פ
שהש"ר א' תרגום יונתן וחתם סופר)

הקושי הוא גדול להעטר לבקשה שכזו, הסביר רבי
אלצפן לצפניהו וזבדיהו. כי לא תתכן קרבה לה' אלא
מתוך ענוה עצומה וביטול גמור לכבודו יתברך שמו.
אפילו ענוה רבנית עצמו שהוא העניו מכל אדם, אינו
יכול עם כל ענותנותו להשיג את הבורא בעצמו,
ונאמר הנה אנכי בא אלך בעב הענן, דרך מסך מבדיל,
כי אין ילוד אשה שהגאוה טמונה ביסוד יצירתו מן
העפר להוליע במדרגת הענוה הנדרשת כדי להתקרב
לבורא. וכאן עומדים אנשים פשוטים ושפלים,
שאמנם בכוונה טובה וטהורה, אבל חסרת מושגים,
תובעים לעצמם מדרגות נישאות לאנשים
מרוומים במידת הענוה, כשכל בקשתם מוכיחה על
חוסר חמור בענוה, רצוננו לראות את מלכנו, הם
אומרים, ומה עוד יתבעו אלו?!... תהה. אין מנוס
אלא להורות להם לנסות אולי להקדש ולהזדכך, אז
אולי יאורו תהיה אפשרות לתת להם איזו שהיא
קרבה מסויימת מעין מה שדרשו להשיג (מאור
ושמש).

באמת, אסור לנו לדון לכף חובה את עמנו הקדוש,
הבהיר רבי אלצפן. הרצון וההשתוקקות לראות את
מלכנו, לא מעידים חלילה על זילות באמונה. אדרבה,
הקדוש ברוך הוא שואף ורוצה שיהודי יחווה ויחוש
את האמונה באופן החושי ביותר שיכול להיות כאילו
הוא רואה את מציאותו ברוך הוא נגד עיניו בכל רגע -
'שְׂוִיתִי ה' לְנֶגְדִי תְּמִידִי!...! הרצון הזה של העם,
משקף את השאיפה שלהם להשיג אמונה במציאות
הגבוהה ביותר שקיימת בעולם, לראות את הבורא
ולחקוק את מציאותו בלבם, כך שעם כל הסינויות
שיעברו עליהם מצד היצר הרע לא לשמור את דברי
התורה, לא יהיה מה שיוכל לעמוד מול הראיה
החושית של הבורא העומד נגד עיניהם ורואה
אותם!...! אלא שהאדם לא יכול לראות זאת ולחיות,
כי מטרותו היא לעמוד בנסיונות בבחירתו, וכשיגיע
לדרגה זו, מתייתרת עבודתו בעולם, כבר אין לו
בחירה. אלא שרק בבחירתו הוא יכול במשך כל ימי
חייו לשכלל את אמונתו עד שתגיע למצב נעלה שכזה
בכוחות עצמו (ר"י ממיר דעת תורה).

לכן, מה שירגיל את העם להבין שאי אפשר להשיג
מעלות רוחניות במתנה, אלא על ידי עמל וגייעה,
שימעה לקול ה' וכבישת היצר, היא ההוראה שהם
יקבלו כעת 'הַגְּבִיל אֶת הָהָר וְקִדְשֵׁהוּ!...! כעת יבער
הרצון בלב כולם, להתקרב לעלות להתרומם אל החר,
כדי להיות קרובים אל ה' וליהנות מזיו שכינתו!...!
רְצוֹנֵנוּ לְרֵאוֹת אֶת מַלְכֵנוּ!...! אבל יד חזקה
תעצור, תבלעו! ותמנעו, את רשפי האש הפנימית
הבושרת מבלעו!...! לא, יש כאן בעל הבית והוא
הקובע, רצונו אמור להיות רצונך. אם תעשה את מה
שהוא אומר, תכפה את רצונותיך ושאיפותיך, גם
הרוחניות שבהם, אל רצונו. אם תלמד שהוא מגביל
אותך לפי איך שהוא מחליט ולא לפי איך שאתה מבין

ורוצה. אז יש סיכוי שתוכל לשמוע את קולו ואפילו לראות את אותו הקול... (שם משמואל במדבר בשם האבני")

עוד הוראה, הסביר רבי אלצפן, מורה לנו הקדוש ברוך הוא כעת דוקא בגלל הרצון שלנו לשמוע אותו בעצמו שלא על ידי שליח. אם הייתה מסירת הדברים אלינו בצורה המתקשרת, כאשר הקדוש ברוך הוא לא מדבר אלינו, אלא הוא מדבר עם משה ואנחנו עומדים מן הצד, לא היינו נחשבים כאילו אנו מדברים בדברי תורה, כי לא היינו נכללים בהגדרת 'שומע כעונה', כי הדברים אינם מכונים אלינו אלא למשה. כעת, שהקדוש ברוך הוא מדבר אלינו, יש לנו הגדרה של 'שומע כעונה' החייב בטהרת גופו בעת שמיעת דברי התורה, לכן אנו מחוייבים להתחיל לפעול כבר מעתה כדי לשמור את עצמנו טהורים ונקיים בתכלית הטהרה והנקיון, **יְקַדְּשֶׁתֶם הַיּוֹם וַיִּמְחַר וַיִּבְטְאוּ שְׁמֹלֹתֵיכֶם**, שנהיה ראויים להחשב כ'עונה' דברי תורה יחד עם רבוננו של עולם בכבודו ובעצמו! (הגרי"י)

באמת אני חושב, הגיב ובדיהו בהיחוס, שההגדרה שלנו הולכת להשתנות ולכן מתחיל להשפיע עליה לא חוסר קל בטהרה וזיכון. לכלב אין כל בעיה לעלוס נבלה מסרחת, גם לגורף ביבין אין כל קושי לעמוד עד חוסמו כש הוא שואם. אך טהור ומוזמן יותר, וההרגשות שלו נעשות עדינות יותר, ומה שהיה נחשב אצלו כמקובל, נקי וזך עד עתה, הופך ככל שהוא מתרומם ומתעלה לגס מאוס וטמא בעיניו. לכן הטבדים שהיו עלינו עד עתה, וגופנו שקרב אל אשה או לטומאת המת, לא היה נחשב עד עתה כדבר בעל חסרון כלשהוא. אבל ברע שאמרנו 'נעשה ונשמע', התרוממו בבת אחת לדרגה אחרת, ועכשיו אנו לא יכולים לשאת את הטהרה שאנו מתחילים לחוש בה מעיקה ומחניקה. אנו צריכים הדרכה מיידית כיצד להפטר ממנה מהר ככל האפשר. לכן אנו מחייבים עצמנו מהר - **יְקַדְּשֶׁתֶם! וַיִּבְטְאוּ שְׁמֹלֹתֵיכֶם!** אי אפשר לשאת עוד את הרגשת הטהרה הזו!... (כוזרי מאמר ב' אות ס')

כשאי מהרהר בכך, אמר צפניהו, אני לא יכול שלא להתפעל עוד ועוד. הרי אנו מצווים להתרחק אפילו מכל טומאה שאיננה אסורה, היא מותרת ואפילו מצוה בזמנים רגילים, אלא היא טומאה הנובעת מהתנהגות רגילה של בני אדם שיש בה תערובת של קלות ראש שהיא המביאה לידי טומאה זו, כי התורה שתנתן לנו **בְּאִימָה בְּיָרָה בְּרֵתָה וְזִיעַ**, לא יכולה לשכון בגוף שנטמא מאיזו קלות ראש קלה. הדבר מחייב אותנו להבין לבד, שלא רק מהטומאה הזו של קלות הראש עלינו להתקדש עתה. אלא במילה **יְקַדְּשֶׁתֶם** מנחת הוראה להתקדש ולהטיר מקלות הראש שלנו, מכל דנדנו של עבירה עוון גול או דבר מכוער העומדים בסתירה לקדושת... לאימה... ליראה... לרתת ולזיע... רק אחרי שנטהר את פנמיות הגוף נוכל להתחיל לטהר את חיצוניותו ומה שהוא עוטה על עצמו! יש לנו רק שלושה ימים... חייבים להתחיל ומיד!... ננער צפניהו בעוז נעורים... (ע"פ תדב"א יח ובית אלוקים למבי"ט שער התפילה ה')

"מתוך ההפיכה" – סיפור היסטורי מפעים, המעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינטקוב

[ג.ב. שומכתי על ספר שמחברו כתב את הספר בארה"ב בשנת תשנ"ז וקיבל הסכמות רחבות מגדולי הרבנים באמריקה. זה נכתב לבני ולבנות הנעורים החסידיים בשפה האידית ועשיתי לזה עיבוד ספרותי רחב מאד. אני לא אחראי לתוכן]

פרק ק' "מכת המחץ"

סקירה קצרה:

מומי בר (הזיקף ממחנה יונה) חש רגשות אשמה בסיבוך של חיים שלום מולי, אם לא היה לוחץ אותו לקיר לברוח מהמחנה לא היה מוכרז כעריק ולא היה מסתבך עם הצבא, הוא מנסה עתה לכפר על משוגתו ובא במיוחד לשכנע את חיים שלום לתת לו את היכולת לכפר על חטאו.

הוא לא יודע כי הוא משמש כבובת משחק במהלך גדול שמנהלים החוקרים כנגד חיים שלום, מומי מצליח לשכנע את חיים שלום הספקן לעשות אותו שליח לאפרים זלמן כדי להכניס לעובי הקורה. הוא נפגש בביתו של אפרים זלמן בעוד בלש מטעם החוקרים עוקב אחריו ומגלה אותו נפגש עם אפרים זלמן.

אפרים זלמן שומע על מאסרו של חיים שלום במגרש הרוסים, הוא מתייעץ עם אביו שמורה לו לבקר את חיים שלום, אפרים זלמן מגיש בקשה

להיפגש עם חיים שלום, החוקרים מקוים שהפגישה הזו תניב הודאה, כי מחברו האהוב הוא לא יפחד לספר על מצבו, אבל הם טועים, שני הצדדים זהירים מאד, חיים שלום מבין שאסור לדבר בשום פנים ואופן כי אונניים לכותל.

גם אפרים זלמן מוזהר על ידי אביו לא לדבר רק על מחלתו ובעיקר להתמקד בלימוד, השיחה אכן ברובה תורנית, אפרים זלמן מגלה לשמחתו כי חיים שלום חברו שקוע בעומק מסכת בבא בתרא כבעבר, נראה שהוא מתחרט על עברו ורוצה לשוב בתשובה שלימה.

כשיוצא אפרים זלמן מהמפגש, הוא נחקר על ידי החוקרים שמנסים למצוא איזה סדק בו יוכלו להיכנס אבל הם מגלים כי אפרים זלמן חכם לא פחות מהם, הוא מצליח לטשטש אותך לחלוטין, הם מנסים להלך עליו אימים, אבל אין להם במה להיתפס. כרגע המצב שעדיין החומה הבצורה לא נסדקה.

* קובא ומיכי ישבו במשרד משחקים שחמט במרץ,

לא שהם אלופי שחמט וזה עיסוקם בחיים, המשחק נועד לברוח מהמצצאות העגומה, הם נראו מותשים לחלוטין מהמערכה הבלתי נגמרת, הם כבר ניסו את כל התרגילים שמוח יצירתי יכול להמציא על חיים שלום העקשן, אבל בכל פעם שנדמה שהם מצליחים להתיש אותו מפתע מתעוררים אצלו כוחות נעלמים שמוינים אותו מחדש.

"מאיפה הוא שואב את הכוחות הללו רוטן קובי תוך משחק, מה הוא חושב שאנחנו לא יודעים שהוא משחק את המשחק, אבל הוא תמיד מציג את הפוזה של החרש אילם, הוא לא מבין מה אנחנו רוצים ממנו, הוא חוזר על אותה מנטרה "איך בעהן אימישורעמדיגער בחרר- אני בחור ממאה שערים, לך תעשה עם אדם כזה משחור".

אולי הוא באמת סתם תושב מאה שערים שטפלו עליו אשמה, האם בגלל איזו הלשנה שמישהו אלמוני העביר, אין לנו כל מושג מיהו ועד כמה בר סמכא הוא".

"מיכי תמיד אתה צריך להיות אנטיזתה שלי!! הבה נעזוב את הויכוח עדיף שנשחק בשחמט לכל הפחות אתה לא מרגיז אותי". אבל ויכוחים אובססיביים לא מסוגלים לוותר אחד לשני, אחרי כמה דקות משחק חזרו לנקודה המרגיזה ששמה חיים שלום.

"נראה לך שנצליח אי פעם לשבור את הבחורון שלנו?" שואל קובי את עמיתו המרגיז, אם הייתי יכול הייתי מוכן לצום יומיים, העיקר שנגמור פעם אחת ולתמיד את הכספית המתעתעת.

"אין לך מושג את מה שאני מתכוון לומר לך, לבי מלא רחמים לא עלינו, אלא על היצור האומלל, אפילו נניח שהצבא יגבול לאכזריות, הוא איו כיום 'שבר כלי' מה יצא לצבא מכך שיגמרו בחור שאין לו כל סיכוי בשום מקום! אם היו שואלים אותי הייתי אומר לשחרר אותו עכשיו, לתת לו סיכוי לחזור הביתה ולסיים את חייו במאה שערים".

"אני לא מאמין למה שאוהני שומעות, משלמים מכיס משלם המיסים לאדם שחותר תחת אושיות מדינה!! אם נלך בדרך התבוסתנית שלך יהיה ניצחון מהדהד לכל העריקים, הם יראו שצריך להתעקש ולהצליח, אסור שבצבא הצעיר שלנו יהיו לכאלו דעות תבוסתניות מקום! אם הייתי יכול, הייתי דואג להוציא חוקרים כמוך מהשירות, לא יאחר מהרגע".

"אם הייתי יכול, הייתי מוציא חוקרים אכזרים מהשירות, זה מוציא יש רע על צבאנו המפואר שיושבים בו סדיסטיים חסרי לב שכל מגמתם להרוס חיים צעירים" עזף כנגדו מיכ.

"עוד מעט תתחולל כעת מלחמת תרגולים, אין לי בעיה עם זה אבל כעת זה קטנוני למדי" נשמעה קריאה מירכתי החדר. מרוב שהיו עסוקים במריבה לא הרגישו שעוד משהו נמצא בחדר, תופס אותם ברגעים הקטנים שלהם.

היה זה ניב החוקר השלישי שהגיע לחדר מוצא את עמיתו מתקוטטים למוות, הוא לא גרס את שניהם בשל הקוטביות שלהם, אבל מה לעשות שניהם נחשבים לחוקרים טובים, אלא שכל אחד מהם הושפע מהתפקיד שקיבל, מיכי שבטעו היה אדם טוב הושפע מתפקידו כחוקר הטוב, עד שהרגיש לא אחת את הרוע שבחקירות הקשוחות, ואילו קובי שבשורשו היה אדם לא קל, התדרדר יותר ויותר בתחומי הרוע.

יניב היה על תקן המאזן, למנוע לשני הצדדים לגלוש מעבר לתחום, הוא הצליח בזה מאד. הוא ידע תמיד את קו האמצע וכך איזן בין הניצים.

"יקירי נרגעתם? יש לי משהו חדש שישליך הרבה אור על החקירה שאנו מנהלים, ברשותי נמצאת תגלית חשובה מאד, אני חושב שאנחנו בדרך לפריצה" צהלי ניב בספרו את הישגיו בפני חבריו.

קובלתי מאל"מ מ. מפקד מחנה יונה בו שירת מולי החמוד, תמונה מעולה שלו כשהוא מצטלם עם האלוף חיים לסקוב ועוד שני מפקדים בכירים נוספים, התמונה ממש מיוחדת בחדותה, היא זהה למראהו של חיים שלום, למרות שלנו אין ספק שמולי שירת במחנה הוא מתכחש למציאות, עד שהוא כבר מצוי בתהליך הכחשה אובססיבי, אבל כשיראה את התמונה יתקשה להתכחש לה, היא נחתת עליו כ"ניוק אאוטי" (מכת מחץ) אנחנו נקח את התמונה שלו לפניו בפתאומיות ונראה איך הוא מגיב על כך".

"תראה את התמונה, אני חייב לראותה, הגיב ראשון קובי, הוא רצה לראות את מיכי מתפלץ מהממצא.

"אין בעיה, אבל תזהרו איתה, אין לי תמונה נוספת, אם תקמטו אותה הלכה התמונה והפסדנו קלף מנצחי" ענה ניב תוך שהוא שולף את התמונה בזהירות מתיקו, הוא נוהר בה כאילו היה זה שטר רב ערך.

שני החוקרים היו המומים מהתגלית, אכן אין ספק שהתמונה תשבור את קליפת האדישות שהצליח חיים שלום ליצור.

הפעם גם מיכי שינה עמדה, הוא לא יכול היה להתעלם מהתמונה היא גילמה את הפתגם "תמונה אחת שווה אלף מילים" היא שינתה את כל התדמית של חיים שלום האומלל, למרות שעדיין אין שום הוכחה שגרסתו של חיים שלום אינה נכונה, אכן הוא שירת בצבא אבל עקב המחלה הקשה שעבר איבד חלק גדול מזיכורו ומה תשנה התמונה? אבל באופן פסיכולוגי היא שינתה את כל התדמית, מחשבה חדשה התגנבה בתוכו, אולי החברמן שלנו הוא שחקן גדול שיכול לתעתע בכולם.

עתה צריכים לראות איך הבחור יגיב לתמונה.

"אין מה לומר אתה מוצלח, הגיב קובי בלא מעט קינאה, הבה נראה את הכוח של אותו מולי- חיים שלום, האם מול תמונה של צבא הוא יגיב באדישות, או שהוא יחסר פעימה. עלינו לעמוד היטב על המשמר, אסור לנו לפספס אף תגובה, נקוה שהפעם הוא י'שבר'".

* למחרת כשהגיע חיים שלום לחקירה, שוחחו איתו שיחה רגילה, לא היה ניכר על החוקרים שהם מכינים לו הפתעה. באמצע החקירה הונחה מול חיים שלום באגביות תמונה שלו, כבחור חייכני מעוטר בדרגות סגן, מהלך יחד עם הרמטכ"ל כשידו מונחת על כתפו, הוא נראה בתמונה שחצן ובוטח בעצמו מאד, אי אפשר היה להחליפו עם אחר בשל חדות התמונה, היא צולמה באיכות טובה.

גם אם הייתה בצבעי שחור לבן, אי אפשר היה לטעות בזוהר, זה היה חיים שלום, אלא שהפעם הוא עם כל המדים של חז"ל, לראשו כומתה צבאית, על כתפיו דרגות סגן, על חזרו היו מספר עיטורים, לפי יחס החיבה של ראש המטה אליו, ניכר היה שהבחור הוא קצין מצטיין.

חיים שלום הפעם לא היה מוכן להפתעה הזו שנחתה על בפתאומיות רבה, פניו חוזרו כסדי וידיו החלו לרעד כחולה קדחת, הפעם קשה היה לו להתמודד מול התמונה החדה, קשה היה לטעון שמדובר בכפיל, הם הצליחו הפעם לטשטש אותו.

אבל עדיין לא ניתן היה לשונאיו לחגוג את הנפילה, מהירות התאוששותו הפתיעה אותם, הם לא נתקלו בכזו תופעה, עוף החול קטן עליו, לא עברו עשרים שניות והוא התעשת כאילו לא אירע מאומה, הוא לא גמגם ואפילו לא מצמץ בעיניו, הוא לא הגיב להם במאומה על כל הסיפור, פיו נחשק כאילו עשת פלדה יצוקה לו, הוא לא הגיב לאף שאלה שנשאל אחר כך, כאילו הוא חירש מוחלט.

אבל את הנזק שנעשה ברגעי ההפתעה, לא יכול היה לטשטש, לחוקרים היה ברור כי הסכר הקשיח שהקים חיים שלום נסדק, הוא כבר אינו בטוח בעצמו, יש לו איזשהו פחד מהם, התגובה שלו היא פאניקה חזקה שמתבטאת באופן שנקט, יש לכל אדם סוג מגננה שמתיאמה למנגנון השרידה שלו, הם

החליט להתבונן בו כמושכעיים שניצחוהו הם הביטו היטב עליו עם חיוך רחב על הפנים, היה להם קלף מנצח.

הם החליטו לתת לו להתבשל בתוך עצמו, גם אם כעת הוא ינסה להתכחש הוא לא יוכל להתמיד בעמדתו.

* מספר ימים קודם לכן.

שיחת טלפון אוניברסיטת התקבלה בחדרו של ניב. "אני לא יכול להזדהות בפניך, אבל השיחה שלי מאד חשובה עבורך, אני יודע שיש לך בעיה רצינית עם הסיפור של מולי פלד, הוא מעמיד פנים בפניכם כאילו קיבל "בלאק אאוט" בלתי הפך שגרם לו למחיקת כל תאי הזיכרון מתקופת העשור האחרון, אתם מתמודדים בקשיים גדולים מאד אך להפריך את העמדה שלו.

ובכן, יש בידי תמונה מזהה שתהפוך את הקערה על פיה, אני לא יכול למסור לך זאת ישירות כדי שלא תעמוד על זהותי, אבל אוכל לכוון אותך אל מפקד המחנה שלו אלי"מ מ. שקיבל עותק של התמונה בדרך נסתרת לפני מספר ימים, תיפגש עמו תציג את עצמך כחוקר הפרשיה, הוא ישמח מאד לשתף פעולה, גם בלי לרמוז לו על התמונה, הוא ימסור לך את העותק, אל תמסור לאיש כי קיבלת שיחה אוניברסיטת זו שהפתנה אותך אליו, חלק מגורם ההפתעה תלוי בכך שאיש לא ידע איך הגיעה התמונה אלך.

לנו חשוב לקעקע את הסיפור שלו לחלוטין, כדי שירצה את עונשו בהתאם. במקביל אם תצליח במבצע אדאג מאחורי הקלעים לציפר אותך בעתיד". השיחה נותקה בפתאומיות מותירה את ניב קדמוני עם פה פתוח, לא היה לו ספק כי גורם בכיר ביותר בחש בסיפור, יש מישהו שמעוניין בכל מחיר להפיל את מולי פלד ולכן בחר בו כדי המבצעת את השליחות, לא היה לו שמץ מושג מי עומד מאחורי זה, אבל אסף ספסדובר גורם מהשורה העליונה.

כבר למחרת ביקר ב"מחנה יונה" כדי להשיג את התמונה המיוחלת. הוא ניפגש עם מפקד המחנה אלי"מ מ. שחש את עצמו בענינים, אחד מהחוקרים של מולי פלד הגיע במויחד להיפגש עמו, איה כבוד גדול מנחילים לו, הוא מיהר לספר לו את כל מה שרק יכול היה למסור על הקצין הסורר שחש את עצמו כעומד מעל לכל סמכות.

ניב סיפר לו על הקושי מצד עומד בפניהם, כאשר מולי עומד כחומה בצורה על גרסתו שאיבד את כל תאי הזיכרון ואינו זוכר כלל שהיה אי פעם חייל בצבא הישראלי. אולי יש לך איזו עצה איך שוברים אותו? ישאלו כולו מלא חנופה.

"איזו שאלה? התנצרות לדלת פתוחה לרווחה" כמעט שאג מפקד המחנה כולו רוטט מרוב עונג, איזו עדנה באה לעת אקנותו, הוא יהיה ציר מרכזי בחשיפת השקרן הגדול.

אם היה בא אליו לפני שבוע לא יכול היה לעזור הרבה, אבל ממש משמים הגיעה אליו תמונה בדרך מסתורית, אין לו מושג מי הניחה מעל שולחנו, לא היה עליה סימן מזהה. בשעתו תמה, איך הגיעה התמונה אליו? אבל עתה שמה בה "כמוצא של רב" היא הגיעה בדיוק ברגע הנכון, כדי שיוכלו לעשות בה את השימוש הנכון.

"אני מבקש בכל לשון של בקשה, לציין שהתמונה הגיעה ממני, אל תשכחו את חלקי בחשיפה" ביקש על נפשו.

ניב ייחך לעצמו על סכלותו הרבה של המפקד, שלא הבין ששימש כ"תחת מעבר" גרידא. אבל אם אפשר לשמח אדם אומלל מה טוב.

הוא מיהר לצאת מהמחנה כדי שלא יבחינו בביקורו, אבל הוא לא ידע שמומי בר שהיה ניצב דוקף קבוע בשער המחנה הבחין בו היטב תיכף שהגיע למחנה, למומי היה זיכרון מיוחד לפרצופים אפילו סטנדרטיים ביותר, הוא היה מזהה אותם גם אם היה מתחפש, סקרנותו ניצתה בו היטב, הוא החליט לבקש מחברו שימלא את מקומו לכמה דקות, כך יכול היה לעקוב אחרי ניב בשקט בלי שהלה הבחין, הוא ראה אותו פונה ללשכתו של אלי"מ מ. פגישה שארכה יותר מעשר דקות.

כנראה שהפעילות שלהם עולה מדרגה, חשב לעצמו, הוא ידע היטב את מערכת היחסים העכורה שהייתה בין מפקד המחנה לחיים שלום, כנראה הם מגייסים אותו למערכת, כדי לשבור את חיים שלום האומלל. צריך אם כך לעמוד על המשמר ולהזהיר את חיים

שלום שידע שהחברים לא שוקטים לרגע. מה יוכל לנקוט כנגד לא ידע, גם אפרים זלמן נראה משענת קנה קצוץ, אבל אין לזלזל בהכנה, היא יכולה לסייע במשהו, לכן חשוב להזהירו כדי שיקל עליו להתכונן בהתאם.

הוא נזכר שיש לו שמחה משפחתית, אחיו הצעיר מנחם מניח מתחתן בעוד מספר ימים, הוא יגיש בקשה להשתחרר ליום יומיים, כדי שיוכל להשתתף בשמחה.

לשמחתו הרבה אושרה לו בקשתו להשתתף בשמחה, כיון שהיה חייל מצטיין מאד, לא הערימו עליו קשיים, הוא קיבל שחרור ליומיים תמימים.

איך שהגיע לירושלים דאג להגיש בקשה לבקר את חברו מולי פלד, הוא לא שיער איזו מהומה יפגוש כשיגיע למקום.

* מאבק ביאוש המחלחל.

חיים שלום שב לחדרו שבור ורצוץ לחלוטין, המכה החזקה שקיבל הייתה אנושה למדי, כי התמונה צולמה על ידי אחד מחברי המטכ"ל, בעת שהרמטכ"ל ראי"ל יגאל ידן ערך סיור בנגב, הוא היה בפמלייה של הרמטכ"ל ושיחה עמו בחיבה גלויה, אחד מהאלופים שהיה מצויד במצלמה [משוכללת יחסית לאותם ימים] הוריד תמונה באיכות טובה מאד, עתה שהתמונה הגיעה אל הצוות, נפל חשד בלבו של חיים שלום, כי גם הרמטכ"ל מעורה במערכת להענישו, זו הייתה מכה קשה וכואבת, הוא חש את עצמו נבגד.

אם הייתה לו עוד שארית אמון במטה העליון, כי הם אנשים מורמים מעל, עתה נוכח כי אין הם שונים מכל אדם, הם אולי יותר ותוחכמים, אבל קטני אנוש ככולם, הוא חש צביטה בלב, כך הם נוהגים באדם שהשתטח על הרצפה, לעשות את כל המטלות הקשות ביותר?

האם הם לא אשמים בכל המצב, כשנתנו לכל חדלי אנוש להתעלל בו במחנה, כשנרדף על צווארו וזעק לעזרה, איפה היה האלוף חיים לסקוב באותם ימים? אם היה מזרז לעמוד לצידו לא היה עושה את הצעד הנואש, לברוח מהצבא כנגד בליה, עתה הם קוצרים את פרי הבגידה, הם מחפשים בכל דרך להפיל אותו ולהושיבו בכלא כעריק שפל.

למרות הכאב העז, ניסה להשתלט על היאוש שחלחל בלבו, כי סגר עליו המדבר, כל עוד לא הודה שהוא עריק מהצבא, יש לו סיכוי, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתיימש מן הרחמים, אם יתחזק בתורה ויראת שמים, אולי יעוררו עליו מליצי הישר לשבטים ויפתחו לפניו שערי רחמים, מה שנתנו לו לעשות, לשתוק שתיקה ארוכה, מעתה לא יענה דבר על שום שאלה כדי שלא יגררו ממנו הודאה כל שהיא.

הוא ידע את הכלל שזכות השתיקה שמורה לנאשם, כל עוד לא הודה גם אם הקערה התהפכה, עדיין לא הודה בשום פרט, בלא הודאה, הוא עוד לא חייל, התמונה אינה עדות מפלילה, הוא יוכל לטעון להגנתו [בעת שיצטרך לענות בתוספת] כי ניסו להפיל אותו ברשת בעזרת זיוף מתוכנם, יש להם הרבה דרכים לעשות תמונות פוטו עם הרכבה, אמנם אומנות הפוטו מוטו? לא הייתה כל כך ידועה באותם ימים, אבל הרעיון כבר היה קיים אצל המבינים.

לחיים שלום שלמד הרבה טכניקה שקשורה הייתה לצבא היה ידע בכך, כרגע עדיף לו לשתוק כדי שלא יסחבו אותו בלשון, כשיגיע לחלוטין יתגונן, אם ינסו לסחוט ממנו הודאה יטען שזייפו תמונה, בטכניקות משוכללות עשו אותה דומה לחזותו, הם עלולים לכל מעשה, חזקה על חוקרי המשטרה הצבאית שאסרו אותו בכוח, שיעשו את כל המאמצים להשליך אותו לכלא לשנים רבות, הם לא יחילו בכל האמצעים, גם אם לא יהיו כשרים בתכלית.

* מצמידים לקיר.

"אנחנו מבינים שאתה בורח בדרך השתיקה, אוקיי אין לנו בעיה בכך, אבל נאמר לך שאנחנו כבר בדרך להצלחה, לא תוכל לעמוד בלחץ שנפעיל עליך, בסוף תהיה מוכרח להודות, יש לך שתי אופציות, אחת להודות ולעשות איתנו עסקת טיעון, אם תעשה איתנו עסקה כזו, תוכל לצאת תוך שלוש שנים מהכלא, עדיין תהיה במיטב כוחותיך.

יש לך דרך נוספת, לנהל איתנו מאבק, עד להתשה הסופית, אבל במקרה כזה תקבל את העונש המירבי שניתן להטיל על עריקה, עליך לדעת שיש לבית

המשפט את היכולת להטיל את העונש המירבי עשר שנים.

נוכל להביא לך דוגמאות רבות של חכמים בליה שלא היו פרקטיים ופרגמטיים הם ניהלו מלחמת "דון קישוט בטחנות הרוח" (תיאור ספרותי לאדם שמנהל מלחמות מדומינות תלושות מהמציאות) מה הרוויחו מלחמה? כלום! הם רק הרעו לעצמם בכפל כפליים.

תחשוב בהיגיון, מה הן שלוש שנים מול עשר שנים, האם זה שווה לך? ניסה ניב שהיה מוגדר חוקר ניטראלי, הוא לא קיבע את עצמו לא כטוב ולא כרע, לא אחת נטה לטובת חיים שלום כשהדבר נדרש, עתה מיקד את מבטו בחיים שלום שהיה נראה חבוט לחלוטין" ניב וקובי עבדו עם קורנס כבד כדי לרסק את בטחונו האישי של חיים שלום.

"האם זה לא ניסיון סחיטה, אתה רוצים להכריח אותי להודות, כך תצאו עם הישג ביד, אבל זו לא הודאה אמיתית, אף אדם שפוי אם ידע את מצבו לא יוכל להימנע מלהודות אפילו שאינו רוצה בכך, כי מה לא יעשה אדם כדי לזכות באיוו הקלה. אתם צריכים להביא אותי להודות במה שאני מסכים ומשוכנע שאתם צודקים" ניסה חיים שלום לקרר את התלהבותם להוציא ממנו הודאה בכל מחיר.

"מולי היקר תחשוב בהיגיון ואל תנסה לזלזל ביכולות שלנו. תישן על זה לילה אפילו יותר". סגר ניב את הנושא.

הידיעות בהתקדמות חקירתו של חיים שלום זרמו אל האלוף חיים לסקוב, היה לו את ניב, הוא היה האיש שלו והוא דיווח לו על כל הישג, הוא סיפר לו על התמונה שצולמה עם הרמטכ"ל והגיעה אליו על ידי אלי"מ מ. מפקד המחנה, תמונה זו שינתה את המצב בצורה דרמטית, מולי פלד כבר לא נחרך במלחמתו כבעבר, הוא חש שהמצב משחק לרעתו, צריכים עוד לחץ פה ושם כדי להביאו לידי עסקת טיעון.

"ניב זה תמיס לא מעט, אם אתה משער שתוכל להוציא ממולי עסקת טיעון בקלות, כנראה שאתה עוד לא מכיר את הסחורה שלנו, הוא עקשן ולוחמני, הוא גם די ערמומי כך שלעולם לא תדע את השגת עמו עסקה או שהוא מנסה לעבוד עליך, אני חושב שלא זו הדרך והשיטה איך לפעול איתו, יש לי תוכנית שונה בתכלית ואני רוצה שתשתף פעולה איתי בעניין. "מה שהמפקד אומר לי לעשות אעשה, אבל אני מבקש ומתנה שלא יסבכו אותי בעניין אני פועל רק בדרכים קונבנציונאליות, אני לא מוכן לסקן, אפילו כפתור אחד מכפתורי שררתי.

האלוף חיים לסקוב אמר לו בלחש: אני לא יכול כרגע לדבר, יש לי שיחה חשובה מאד, אבל ארצה לראותך במשרד שלי מחרתיים בצהרים נא לשמור את הדברים בלבך.

ללא חת – פרקי גבורה יהודית ממסכת חיינו של הגר"פ שרייבר זצ"ל / הרב חנוך חיים ויינשטוב

"מרן הגאב"ד הגאון האדיר רבי פנחס שרייבר זצוק"ל" (מאמר שני)

בקדוש פנימה

פעם כאשר הכולל נקלע לקשיים פנינו לרבינו בשאלה, מכיוון ויש נדיב ועסקן חשוב, שיש למרן הגראי"ל שטיינמן הפשעה גדולה עליו, האם יתאפשר שרבינו יצטרף עמו לפנות למרן הגראי"ל. רבינו הסכים, ואנו סיכמנו עמו מועד זמן. כמובן עם תאום מראש בביתו של הגראי"ל לבואנבתנו נו.

לצערו איחרנו במס' רגעיים והגענו לכיוון ביתו וראינווה שכבר צועד בדרך לביתו של מרן הגראי"ל בזמן המדויק משל היה כאילו כולל האברכים הני"ל הדבר היחיד אצלו. וכנסנו לביתו מרן הגראי"ל שקיבלו במאור פנים מיוחד ובידו הסכים מרן לסייע בעניין עי"פ בקשת רבינו.

וצדקתו עומדת לעד

רבינו היה מקדיש זמן רב מזמנו היקר לשאת ולתת בענייני צדקה וסיוע לנזקקים, כמה לחלק ולמי עדיף לסייע בעדיפות ראשונה, איזה מקרה חמור ומסוכן על חפי צבר, דברים שפעמים היו בהם ענייני פיקוי"נ

אספקלריא לפרשת כי תשא תשפ"ב

| עמוד לד

והכריע ולקח אחריות ונשא במשא העם מתוך דעת תורה ואחריות גדולה.

שיהיו דברי תורה מחודדים שלא תגמגם ותאמר לו.

בוויכוח הלכתי אשר הוכחתי מגמ' מיבמות כצד מסוים ומיד ענה לי עי"ש בתוס' שהעמידו אוקימתא אחרת בדף כ"ה ונדהמתי איך הכל מונח לפניו ואמר לי ברושת (אתה וני צ"ו) זה כלום ואין חשש.

באחת ההזדמנויות הרצתי לפניו דברי קצה"ח סימן ש"ו גבי "אומן קונה בשבח כלי" אם הוא גוי האם טעון טבילה ודלגתי בקצות ומיד תיקן ואמר לי לא כתוב כך, אלא כך וכך, והייתי משתומם כשעה חדא, הן לא מזמין ראיתי הקצות והיאך שהוא על אחר תיקן זאת.

בענין אחר על דיוקים במ"ב תמיד היה תופס מיד את מרכז הבעיה והיה עונה ותמיד בע"פ, מקור הדברים הינם במאירי ובאיור דבריו על כל דברי והביאו המ"ב בשי"ח אי שייך בישול הסוכר בתה חס. וע"פ רוב כאשר הזכירו פרטי המ"ב או בדברי השו"ע בכל מקום, היה באופן טבעי מזכיר מהו מקור הדין, גמ' בדף פלוני או אם זה רשבי"א או ראב"ד, רא"ש או טור וכ"י.

זכרתי כאשר נבחנו בצוותא אצלו בהל' טהרה החל מסימן קפ"ג היאך היה מוליד ומביא כל סעי' בשו"ע עם המקורות מגמ' וראשונים ובמיוחד על כל דברי רעק"א לאורכו ולרחבו של השו"ע. ובח"מ על הקצות והתניבות עד דברי הגהות האמרי ברוך ששלט בו ללא מצרים והיה מאד משבח את החיבור הזה ואמר חבל שלא מעיינים ולומדים בו על הסדר בלא דילוג. באחד הפעמים בעניין עדי חתימה כרתי (גיטין ד') בדברי הגר"ח ענה ואמר יענין מר בקה"י [סייד] ארבעה באורים בעניין זה.

כי אתה עמדי

בכמה הזדמנויות שוחח עמי רבינו על אשר היה בילדותו, לאחר שברח לרוסיה ולסיביר, חלק ממסעותיו בימי העזים היה תקופה בה שהה בבוכרה והיה משבח מאד את הכנסת האורחים היוצאת מן הכלל של יהודי בוכרה אשר ארחו מאות פליטים במשך שנים. שלנו אכלו ושהו עמם בביתם מספר שנים ללא תמורה. וכן שיבח את יושרם ואמינותם וטוב לבם.

וכשבאנו אליו עם בני קהילתינו היה מחזקם ומעודדם ולפעמים דיבר עמם משפטים קצרים ברוסית דבר שהיה מאד משמח את העולים החדשים.

היה פעם שבמהלך בניית המוסדות הקבלן שלא היה בן ברית קיבל סכום כסף גדול עבור הבניה מראש וברח, שאזנתי את פיו אם להגיש תביעה לערכאות כי לבי"ד לא יבוא, רבינו הסכים ואמר לי לפעול שהדיון יהיה בחודש אדר וכך עשינו. והנה זה פלא שבדיון אחד נסגר העניין לטובת המוסדות ובמהלך הדיון גילה השופט בקיאות במצב הבניה, איך השאיר הקבלן את הבניין באמצע בנייתו ואף נזף בו. שאלתי את השופט כיצד אתה יודע את מצב הבניה העדכני? ענה לי, אני גר על יד המוסדות ורואה כל יום את התקדמות הבניין.

אבי יתומים ודיין אלמנות.

רבינו שחש ועבר את מאורעות השואה וזוועותיה, הסבל והיתומות וחוסר כל אשר עבר עליו בעודו ילד ולמרות שכי"ז עבר ללא משען ומשענה, בכל זאת לא השאיר שום צלקת או רושם על רבינו. ראינו גם ראינו שהבין בסבלם של נדכאים ופעמים רבות במשך עשרות שנים באו אליו לשוח את אשר על לבם אלמנות ויתומים ורבינו תמיד הקשיב ושמע הכל גם כאשר היה הדבר לטורח.

או שבעינינו נראה היה שצריך לקצר וכבר לא יכול לצאת מזה תועלת יותר, אך רבינו שהרגיש שעל ידי זה יקל לאותו קשה יום על ידי שפרוק את אשר על לבו, שמע והאזין גם מעבר למה שכבר יצא והורה לו איך לנהוג בעניין זה או חולו רח"ל או כל דבר אחר ובעיני השואלים היה ניצת אור וזיק של תקווה כאשר רבינו הכריע שאין לחשוש מזה או מאבחון הרופא, או כל דבר אחר.

פלפול התלמידים

היה מחזה מעניין לראות את רבינו תמיד בבית המדרש, בבית בדרך ששוחחו עמו בהל' או בלימוד גם בעניינים סובכים מאד, גם כאשר היה עולה במדרגות או יורד לא הניחו לו, לאחר יום ארוך ומתיש של שיעורים וקבלת קהל ואף כאשר נכנס לרכב לא סירב

לשמוע או לענות, הייתה זו סבלנות אבהית לכ"א כאילו הוא בנו.

היו פעמים כשחזר ממבחן בת"ת חידורים וישיבות, סיפר לי את אשר התפעל מבחור מסוים ואמר שצריך לשמור עליו שימשיך לגדול, רבינו ידע והרגיש כל אשר נעשה בקרב בני הקהילה אך לא הראה ולא תמיד התערב.

שנה פירש קשה מכולם.

סיסר הגאב"ד הגר"ב שרייבר שליט"א שפעם סיפרו לרבינו על בחור מהישיבה שהגיע לקשרי השידוכים והציעו לו הצעה ובני משפחת המדוברת שמיהרו ודחפו העניין שהשידוך יצא לפועל ולא הבינו מדוע. לאחר האירוסין נודע כי דוד הכלה הוא כומר אצל הנוצרים רח"ל.

כאשר רבינו שמע זאת ענה בביטול, נו גם לי היה חבר שהיה לו דוד רב אצל אותם פשרנים.

נדמהנו לדעת שרבותינו כבר לפני 50 שנים ראו את התוצאות הרת האסון שעלולים להמיט על עולם התורה בנט וסיעתו אשר הפכו למואסי ושונאי תופסי התורה, הפך ליבם לשנוא עמו עד כי רואים היום אשר ידעו רבותינו תמיד כי המה שונאים ומאסים בעולם התורה וגדולה שנאה ששונאים עמי הארץ ת"ח יותר משנאת עכו"ם את ישראל (פסחים דף מ"ט) שהרי אפילו מפלגות הערבים והחילונים לא שונאים את עולם התורה כמותם.

סיפור / מתוך מדור 'מעדני מלך' מהי התועלת בקנוקנות הגפנים?

מסופר על אחד מרבני ישראל, אשר

בעירו היה גביר גדול אשר אינו שומר תורה ומצוות, ואף גם זאת למרות גודל עושרו מעולם לא רצה לסייע לנצרכים מהונו וכספו, אבל כבוד הוא תמיד קיבל, מפני גודל עושרו... והנה, הגיע זמנו ונפט.

באו בניו לרב העיר וביקשו ממנו להספידו כרום מעלתו וכבודו, אולם הרב השיב לבניו שהוא מצטער שאיננו מסוגל להספידו מאחר ואין בו לא תורה ולא מצוות ולא מעשים טובים - במה יספיד אותו?

יצאו ממנו בפחי נפש, והנה הרב היה לומד מסכת חולין אשר הייתה מונחת על שולחנו.

כאשר פתח הרב את הגמרא, נפתח לו בדף צ"ב עמוד א' שם מובאת אמרתו של רבי שמעון בן לקיש:

"אומה זו כגפן נמשלה; זמורות שבה - אלו בעלי בתים, אשכולות שבה - אלו תלמידי חכמים, עלין שבה - אלו עמי הארץ, קנוקנות שבה - אלו ריקנים שבישראל".

הגמרא ממשיכה ומשווה זאת לאמרה ארצישראלית שהגיעה לבלב בשליחות מיוחדת:

"יבקשו האשכולות רחמים על העלים, כי אלמלא העלים לא מתקיימים האשכולות". יבקשו תלמידי החכמים רחמים להצלחתם של פשוטי העם, כיון שהם מסייעים בממונם להחזקת התורה.

התבונן הרב במאמר זה, הנה מבואר כאן שעם ישראל נמשל לגפן, וכל חלק בעץ נמשל לחלק מהציבור, כל חלק מהציבור והתועלת היוצאת ממנו.

הזמורות - נמשלו לבעלי בתים. כשם שהזמורות מחזיקות את האילן והפירות - כך בעלי בתים.

האשכולות, הפירות - אלו תלמידי החכמים, שמניבים פירות ומלמדים תורה לעם.

העלים - משל הם לעמי הארץ.

מהי התועלת בעלים? מבארת הגמרא שהעלים שומרים על הפירות בכך שהם מצלים ומגוננים עליהם.

אבל - אופס... מוזכר כאן בגמרא חלק נוסף??!

קנוקנות - זהו החלק הרביעי, הרביעון התחתון באוכלוסייה היהודית, ריקנים שבישראל.

אלו, הריקנים, מה תועלת יש בהם??!

באותו רגע, הבריק במוחו הסבר: פעמים שהריקנים מסייעים לתלמידי החכמים הודות לעצם הריקנות שבהם, מבלי משים! וכך הוא ההסבר:

כלל ישראל - נשמה אחת היא, מעשיו של כל אדם קשורים למעשי הכלל, מעלה גדולה היא כאשר בתוך הכלל כולו מתקיימת כל התורה, החלקים שקשים לקבוצה פלונית דווקא הם קלים יותר לקבוצה אחרת.

ומהי התועלת שבריקנים הללו? הרי תלמידי החכמים, לרוב שקיעותם בתלמודם עלולים הם להיכשל מפעם לפעם בהרהור בדברי תורה במקומות מטונפים שמפני כבוד התורה אסור להרהר בהם בדברי תורה קדושים - וכיצד יתוקן פגם זה ב"כלל ישראל"?

זהו שבחם של הריקנים, אלו שמעולם לא קראו ולא שנו דברי תורת חיים, לא טעמו מימיהם ממימיה המתוקים של חמדת ה' הגנוזה, הנחמדה מזהב ומפז רב ומתוקה מדבש ונופת צופים.

דווקא הם, בגלל שהם ריקים מתורה, אף פעם אינם מהרהרים בתורה במקומות המטונפים!!

בזה משלימים הם אפוא את כלל ישראל...

תכף שלח הרב את השמש שלו אל | מגיע להספיד, ובהספדו גילה | שהתחדש לו, שאין אדם מעם ישראל
בני הגביר להודיע להם שהנה הוא | לנוכחים את החידוש הנפלא | שאין בו תועלת לכלל ישראל...